

Motto:

*Jediná štatistika, ktorej dôverujem je tá,
ktorú som sám naklamal.*

Winston Churchill.

Kapitola 3.

3. Socio-ekonomická analýza Košického kraja.

Košický kraj je počtom obyvateľov druhým a rozlohou štvrtým najväčším krajom v rámci Slovenska. Rozprestiera sa na juhovýchode Slovenska a zaberá 13,8% územia SR. Južná hranica je súčasne štátnou hranicou s Maďarskom v dĺžke 163,8 km, na východe hraničí s Ukrajinou s dĺžkou hranice 63,4 km.

Košický kraj má rozlohu 6 752 km² a k 31. 12. 2005 v ňom žilo 771 947 obyvateľov, z toho 51,5% žien. Na počte obyvateľov SR sa kraj podieľa 14,3%.

Košický kraj vznikol na základe zákona č. 221/1996 Z.z. o územnom a správnom usporiadaní SR. Administratívne sa Košický kraj člení na 11 okresov. Štyri okresy (Košice I, II, III, IV) sú v meste Košice, ďalšie okresy Košického kraja sú Gelnica, Michalovce, Rožňava, Sobrance, Spišská Nová Ves, Trebišov a Košice – okolie.

V rámci inštitucionálneho usporiadania verejnej správy v rámci Slovenska, ako aj v regióne Košického kraja sú zriadené úrady štátnej správy a samosprávy.

V rámci štátnej správy sú to úrady všeobecnej štátnej správy (Krajský úrad Košice, Obvodné úrady pre Košice, Košice – okolie, Michalovce, Rožňavu, Spišskú Novú Ves a Trebišov). Obvodné úrady a špecializovaná štátna správa vznikli od 1. 1. 2004 na základe zákona č. 515/2003 Z.z. o krajských úradoch a obvodných úradoch namiesto zrušených okresných úradov. V pôsobnosti krajských a obvodných úradov ostali v súčasnosti už len najnevyhnutnejšie úseky pôsobnosti štátnej správy, a to všeobecná vnútorná správa, živnostenské podnikanie, civilná ochrana a riadenie štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu.

Špecializovaná miestna štátna správa sa vytvorila osobitnými zákonmi na úsekoch cestnej dopravy a pozemných komunikácií, pozemkového a lesného hospodárstva, sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti, ochrany životného prostredia, školstva, bytovej výstavby, katastra a i.

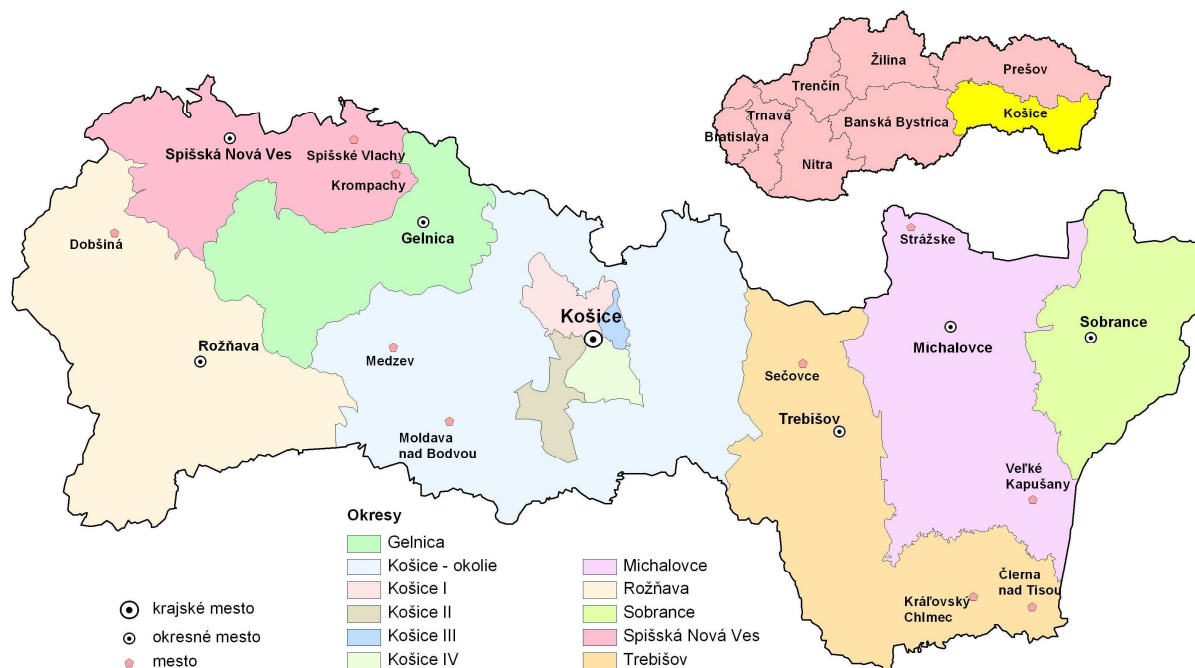
V dôsledku realizovanej reformy verejnej správy a decentralizácie kompetencií sa postupne posilňujú kompetencie regionálnej a miestnej samosprávy.

Regionálnu a miestnu samosprávu tvoria vyšší územný celok a obce. Vyším územným samosprávnym celkom podľa zákona č. 302/2001 Z.z. o samosprávnych krajoch je Košický samosprávny kraj. Je to právnická osoba, ktorá za podmienok ustanovených zákonom samostatne hospodári s vlastným majetkom a s vlastnými príjmami, zabezpečuje a chráni práva a záujmy svojich obyvateľov. Košický samosprávny kraj vznikol od 1. 1. 2002 a rozlohou územia sa zhoduje s vymedzenými krajmi v rámci územného členenia Slovenska.

Základom územnej samosprávy na základe zákona č. 369/1990 Z.z. o obecnom zriadení je obec, ktorá tvorí samostatný samosprávny celok. Zákon vymedzuje základnú organizačno – riadiacu štruktúru obce ako aj konkrétne kompetencie obecných orgánov pri výkone verejnej správy.

V Košickom samosprávnom kraji je spolu 440 obcí, z toho je 17 miest. Mesto Košice je krajským mestom a má 22 mestských častí. K 31. 12. 2005 v meste žilo 234 871 obyvateľov. Ďalšími mestami sú mestá Gelnica, Medzev, Moldava nad Bodvou, Michalovce, Strážske, Veľké Kapušany, Rožňava, Dobšiná, Sobrance, Spišská Nová Ves, Krompachy,

Spišské Vlachy, Trebišov, Čierna nad Tisou, Kráľovský Chlmec a Sečovce. Sídliami okresov sú mestá Gelnica, Michalovce, Rožňava, Sobrance, Spišská Nová Ves a Trebišov (obrázok č. 9).

Obrázok č. 9.

Sídlna štruktúra Košického samosprávneho kraja.

Zdroj: KSK (REGIS 2004).

3.1. Doprava – budovanie a modernizácia dopravnej infraštruktúry.

Košický samosprávny kraj je od 1.1.2004 vlastníkom ciest II. a III. triedy na svojom území. Podľa zákona č. 135/1961 Zb. o pozemných komunikáciách v znení neskorších predpisov (cestný zákon), zabezpečuje okrem iného plánovanie, prípravu a výstavbu ciest vo vlastníctve samosprávneho kraja podľa štátnej koncepcie diaľnic a ciest a v súlade s hlavnými smermi cestnej politiky a rozvoja cestného hospodárstva. Pri svojej činnosti kooperuje s ostatnými orgánmi verejnej správy- štátnej správy a samosprávy.

Činnosti Košického samosprávneho kraja vyplývajú zo zákona č. 135/1961 Zb. o pozemných komunikáciách (cestný zákon) v znení neskorších predpisov a zákona NR SR č. 416/2001 Z.z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky od 01.01.2004.

Orgány štátnej správy pre oblasť pozemných komunikácií sú:

- Ministerstvo dopravy pôšt a telekomunikácií SR,
- krajský úrad pre cestnú dopravu a pozemné komunikácie,
- obvodné úrady pre cestnú dopravu a pozemné komunikácie.

Miestnu štátnu správu vo veciach miestnych komunikácií a účelových komunikácií vykonávajú obce ako prenesený výkon štátnej správy. Kompetencie štátnych orgánov sú určené zákonom č. 135/1961 Zb. o pozemných komunikáciách (cestný zákon).

Vlastníctvo a správa pozemných komunikácií na území Košického kraja je rozdelená nasledovne:

- diaľnice, cesty pre motorové vozidlá a cesty podľa schváleného plánu rozvoja diaľnic a ciest sú vo vlastníctve štátu, správu a údržbu zabezpečuje Národná diaľničná spoločnosť, a.s.,
- cesty I. triedy sú vo vlastníctve štátu, správu a údržbu zabezpečuje Slovenská správa ciest Bratislava,
- cesty II. a III. triedy sú vo vlastníctve Košického samosprávneho kraja, správu a údržbu zabezpečuje organizácia zriadená samosprávnym krajom s názvom Správa ciest Košického samosprávneho kraja,
- miestne komunikácie sú vo vlastníctve obcí, ich správu a údržbu zabezpečuje obec resp. právnická osoba zriadená na tento účel.

Správa ciest Košického samosprávneho kraja, je rozpočtová organizácia zriadená Košickým samosprávnym krajom, za účelom zabezpečenia správy, údržby, modernizácie, rekonštrukcie a výstavby ciest v pôsobnosti Košického samosprávneho kraja. Tvorí ju útvar generálneho riaditeľa a päť vnútorných organizačných jednotiek. Predmet jej činnosti je definovaný zriaďovacou listinou.

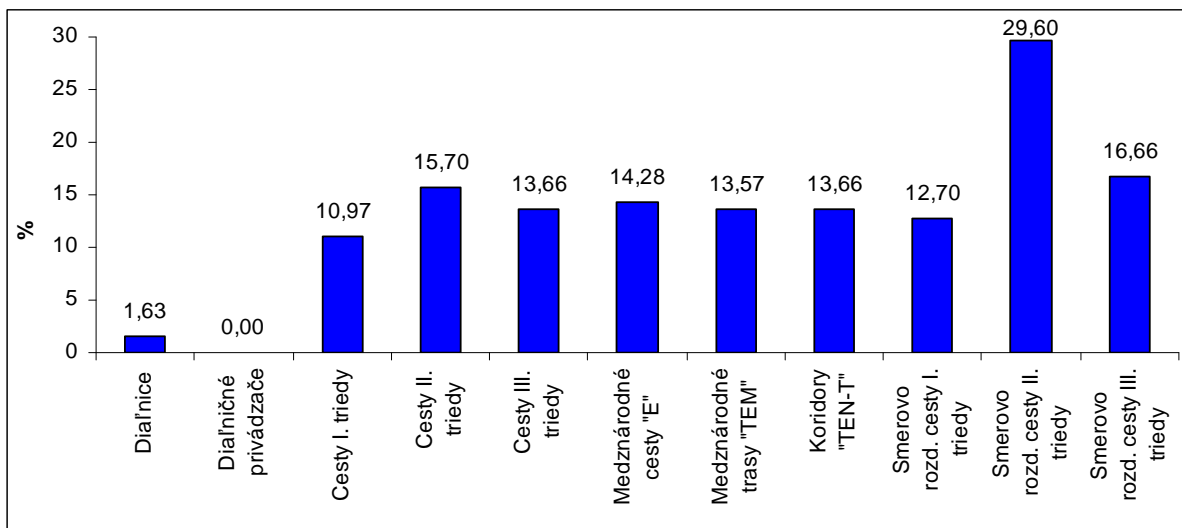
Medzi najzávažnejšie problémy v oblasti modernizácie a budovania dopravnej infraštruktúry patrí majetkovo – právne vysporiadanie pozemkov pod cestami. Tento problém sa pôvodne pri delimitácii ciest II. a III. triedy zaviazal riešiť štát cestou štátneho rozpočtu, no v súčasnosti štát ponechal tento problém neriešený na starosť samosprávnym krajom. Celková výmera nevysporiadaných pozemkov pod cestami vo vlastníctve Košického samosprávneho kraja je približne 8 miliónov m². Ak počítame s priemernou cenou 400 Sk za m², odhad nákladov na vysporiadanie pozemkov vyjde na 3,2 miliárd Sk.

Pozemky sú väčšinou vedené na katastroch v registry „E“ a jedna parcela má spravidla viacerých vlastníkov. Vlastníci majú väčšinou záujem pozemok predáť, no je aj prípad požiadavky vlastníka získať nájom na pozemok. Košický samosprávny kraj k 4.9.2006 eviduje 5 konkrétnych prípadov kde vlastníci naliehavo žiadajú vyplatiť náhrady za pozemky v celkovej sume 661 229 Sk.

Je treba povedať, že Košický samosprávny kraj je schopný ročne vysporiadať pozemky za max. 10 mil. Sk. Pri celkovej sume 3,2 mld. Sk by mohlo takto vysporiadavanie pozemkov trvať okolo 300 rokov. Problém nie je len v nedostatku finančných zdrojov, ale aj vo veľkom počte vlastníkov a v nedoriešenej otázke pozemkov neznámych vlastníkov. Preto Košický samosprávny kraj hľadá iné alternatívne riešenie, ktoré by umožnilo v reálnom čase problém vyriešiť. Bez vyriešenia vzťahu k pozemku nie je totiž možné získať stavebné povolenie na rekonštrukciu cesty alebo výstavbu novej cesty. Vzhľadom na pomerne hustú sieť ciest II. a III. triedy Košický samosprávny kraj neplánuje masívnejšiu výstavbu nových ciest a rekonštrukcie ciest sa zatiaľ nahrádzajú opravami ciest. Tento stav však nie je dlhodobou udržateľný. Preto bola Ministerstvu financií SR ponúknutá na zváženie možnosť zákonnej úpravy práva užívania pozemkov pod už existujúcimi verejnoprospešnými stavbami. K termínu uzávierky tohto materiálu nebola ešte reakcia ministerstva k dispozícii.

3.1.1. Cestná doprava.

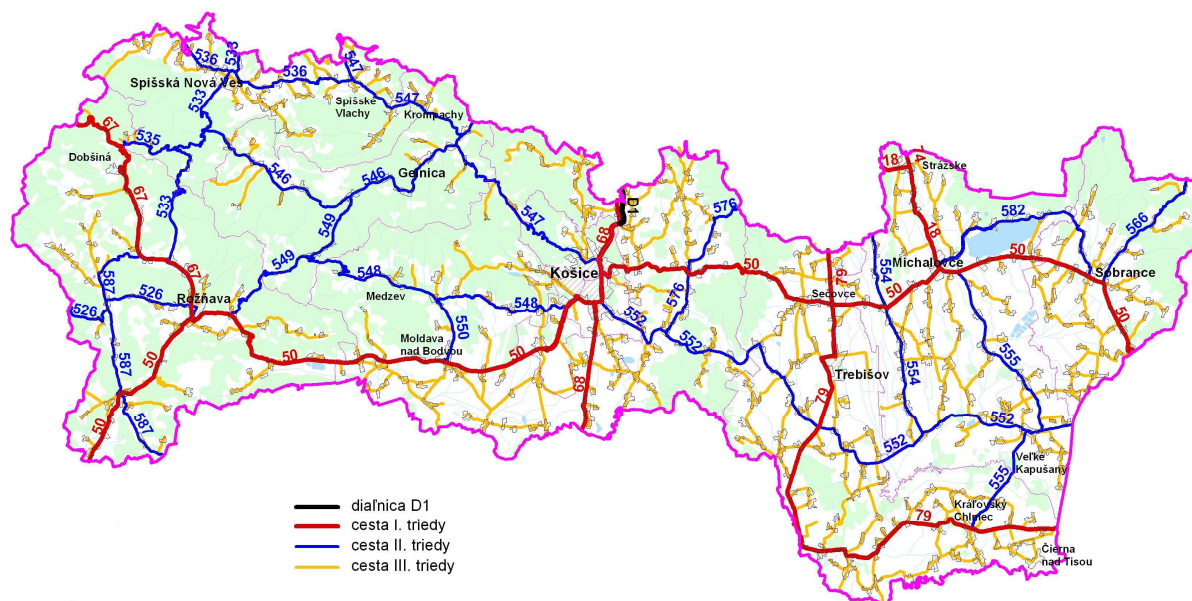
Dĺžka cestnej siete na Slovensku je 17,8 tis. km, z toho v Košickom kraji je spolu 2,4 tis. km ciest. Na dĺžke cestnej siete Slovenska sa kraj podieľa 13,4%. Percentuálny podiel dĺžky jednotlivých kategórií ciest v Košickom kraji na dĺžku jednotlivých kategórií ciest Slovenska vidieť na obrázku č. 10. Na obrázku č. 11 je znázornená celková cestná sieť Košického kraja.

Obrázok č. 10.

Percentuálny podiel dĺžky jednotlivých kategórií ciest v Košickom kraji, v porovnaní so Slovenskom.

Zdroj: SSC.

Obrázok č. 11.

Cestná sieť Košického kraja.

Zdroj: SSC (údaje za rok 2005).

3.1.1.1. Dĺžky cestných komunikácií.

Z hľadiska dĺžok cestných komunikácií uvádzame prehľad cestnej siete Košického kraja v členení podľa okresov a kategórie ciest (obrázok č. 12).

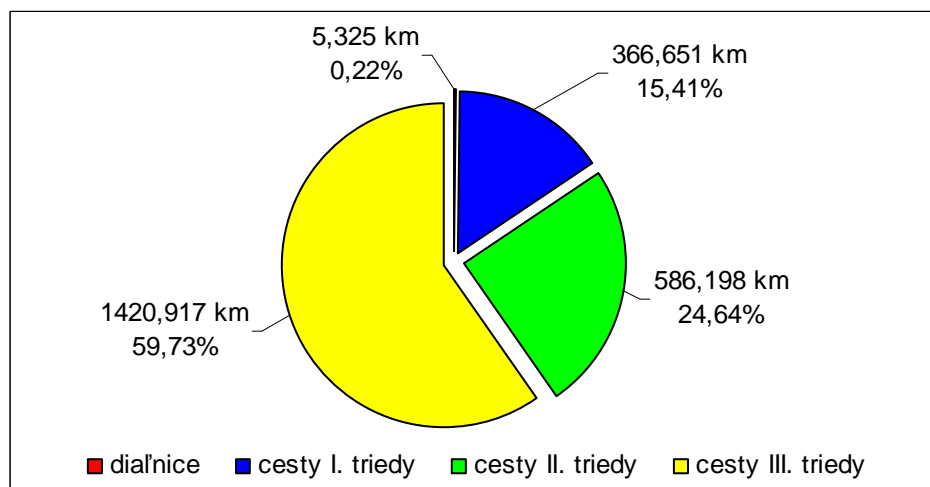
Z uvedeného rozdelenia cestnej siete v Košickom kraji vyplýva, že z celkovej dĺžky cestnej siete v kraji sa cesty I. triedy podieľajú 15,4%, cesty II. triedy 24,6% a cesty III. triedy 59,7%. Diaľnice majú iba 0,2% podiel (obrázok č. 13).

Okres	Diaľnice a diaľničné privádzače	Cesty I. triedy	Cesty II. triedy	Cesty III. triedy	Spolu	Rozloha	Počet obyvateľov	Hustota cestnej siete	
	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	km ²	počet	km/ km ²	km/1000 obyv.
Gelnica			89,940	41,537	131,477	584	31 006	0,225	4,240
Košice I		7,801	16,331	9,586	33,718	86	68 089	0,393	0,495
Košice II		10,619	3,153	22,550	36,322	80	79 934	0,456	0,454
Košice III		5,741		1,362	7,103	17	30 349	0,430	0,234
Košice IV		12,487	6,592	4,517	23,596	60	56 634	0,393	0,417
Košice – okolie	5,325	65,017	105,535	401,046	576,923	1 533	110 221	0,376	5,234
Michalovce		48,874	114,942	223,905	387,721	1 019	109 322	0,381	3,547
Rožňava		95,685	90,087	139,013	324,785	1 173	61 902	0,277	5,247
Sobrance		21,402	29,493	128,966	179,861	538	23 447	0,334	7,671
Spišská Nová Ves			91,197	119,733	210,930	587	95 144	0,359	2,217
Trebišov		99,025	38,928	328,702	466,655	1 074	104 460	0,435	4,467
Spolu	5,325	366,651	586,198	1 420,917	2 379,091	6 751	770 508	0,352	3,088

Obrázok č. 12.

Rozdelenie cestnej siete v Košickom kraji podľa okresov a kategórií ciest.

Zdroj: SSC SR (údaje k 1.1.2006).

Obrázok č. 13.

Podiel jednotlivých kategórií ciest na celkovej dĺžke cestných komunikácií v Košickom kraji.

Zdroj: SSC SR (údaje k 1.1.2006).

Ďalej možno skonštatovať, že hustota cestnej siete nižšej kategórie je dostatočná ale chýbajú cesty vyššej kategórie – rýchlostné cesty, diaľnice a cesty I. triedy. Tu nesúhlasíme s názormi odborníkov z ministerstva dopravy. My považujeme cesty vyššej kategórie za kľúčové pre ďalší regionálny rozvoj kraja a postupné odstraňovanie disparít. Odborníci z ministerstva dopravy tvrdia, že tieto cesty začnú plánovať až keď vzrastie hustota dopravy v našom kraji. Podľa nás ide o klasickú otázku typu, čo bolo skôr, vajce alebo sliepka. Ministerstvo dopravy pokračuje v zdedenej tradícii a cesty vyššej kategórie naďalej plánuje budovať od hlavného mesta, teda v smere západ východ. Vzhľadom na tieto skutočnosti nám

neostáva iné ako sa zamerať na prepojenie sever – juh a podporiť úsilie o obnovu Pobaltského koridoru v spolupráci s Maďarskom a Poľskom.

Ďalšou možnosťou sú štvorpruhové smerovo rozdelené cesty I. a II. triedy, ktoré svojimi parametrami sú schopné konkurovať rýchlostným cestám a diaľniciam, z pohľadu absorpcie vysokej intenzity dopravy a bezpečnosti cestnej premávky. Avšak ani celková dĺžka 57,964 km týchto ciest v našom kraji nie je postačujúca. Prehľad štvorpruhových smerovo rozdelených ciest v Košickom kraji je na obrázku č. 14.

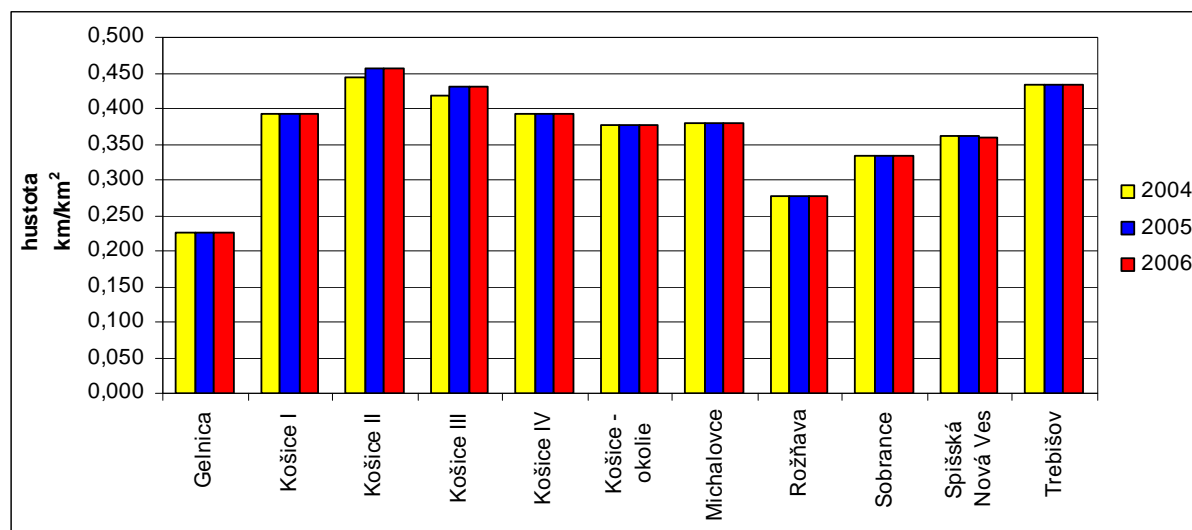
Okres	Dĺžka smerovo rozdelených úsekov podľa triedy cesty								
	Fyzicky delené					Opticky delené			Spolu [km]
	Diaľnice [km]	Cesty I. triedy [km]	Cesty II. triedy [km]	Cesty III. triedy [km]	Spolu [km]	Cesty I. triedy [km]	Cesty II. triedy [km]	Spolu [km]	
Košice I		7,230			7,230	0,091	2,465	2,556	9,786
Košice II		8,482			8,482				8,482
Košice IV		5,800		0,245	6,045	2,599		2,599	8,644
Košice – okolie	5,325	0,453		0,200	5,978				5,978
Michalovce			12,056		12,056	5,078	0,315	5,393	17,449
Rožňava			0,688		0,688	0,110	0,095	0,205	0,893
Sobrance		0,257			0,257				0,257
Spišská Nová Ves				0,695	0,695		1,569	1,569	2,264
Trebišov		2,099		1,665	3,764	0,447		0,447	4,211
Spolu	5,325	24,321	12,744	2,805	45,195	8,325	4,444	12,769	57,964

Obrázok č. 14.

Štvorpruhové smerovo rozdelené cesty v Košickom kraji.

Zdroj: SSC SR (údaje k 1.1.2006).

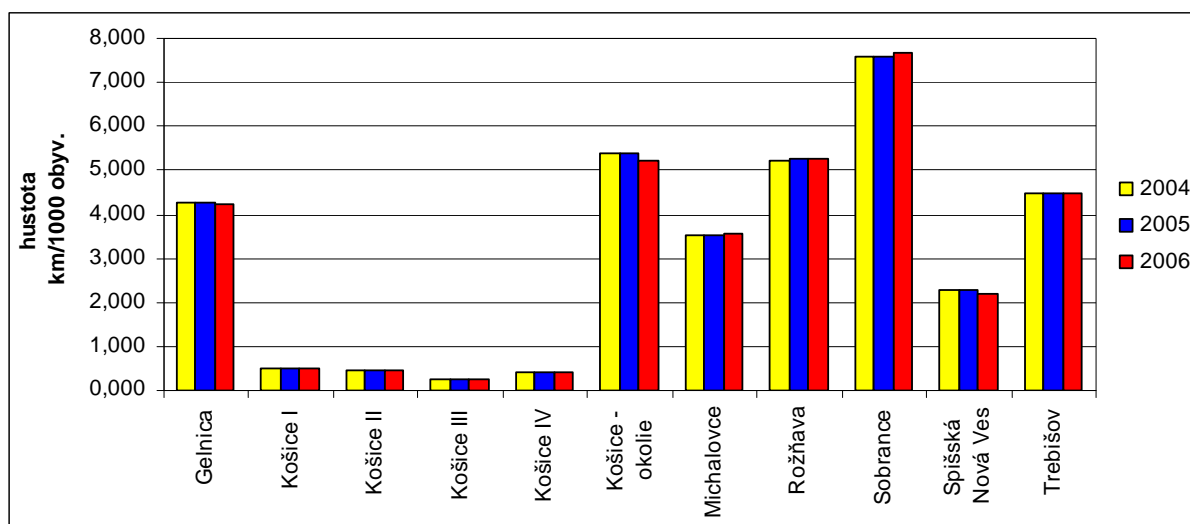
Hustota cestnej siete v jednotlivých okresoch z hľadiska ich rozlohy (obrázok č. 15) sa výrazne nerozlišuje ale z hľadiska počtu obyvateľov v okrese (obrázok č. 16) sú už väčšie rozdiely.

Obrázok č. 15.

Hustota cestnej siete v Košickom kraji podľa rozlohy.

Zdroj: SSC (údaje k 1.1.2006).

Obrázok č. 16.

Hustota cestnej siete v Košickom kraji podľa počtu obyvateľov.

Zdroj: SSC (údaje k 1.1.2006).

Najvyššia hustota cestnej siete z hľadiska počtu obyvateľov je v okrese Sobrance (7,671 km/1000 obyv.) a najnižšia v okrese Košice III (0,234 km/1000 obyv.). Celkovo v okresoch mesta Košice je pomerne nízka hustota cestnej siete. Je to z dôvodu veľkej koncentrácie obyvateľov v týchto okresoch. To znamená, že to nemá výrazný negatívny vplyv na dopravu okrem času dopravných špičiek. Ak berieme do úvahy oba ukazovatele, rozlohu a počet obyvateľov, najnižšia hustota cestnej siete je v okresoch Spišská Nová Ves, Rožňava a Michalovce. Ďalšou nevýhodou v okrese Spišská Nová Ves je, že chýbajú cesty I. triedy, rovnako aj v susednom okrese Gelnica. Navyše aj smerovo rozdelené cesty absentujú v týchto dvoch okresoch. V okrese Gelnica nie sú vôbec, v okrese Spišská Nová Ves je celkovo 0,695 km smerovo rozdelených ciest III. triedy. Tento nedostatok čiastočne vyrovnáva cesta I. triedy a úsek D1 v Prešovskom kraji v blízkosti miest Spišská Nová Ves, Spišské Vlchy a Krompachy.

Z údajov SSC od roku 2004 vyplýva, že cestná sieť na území Košického kraja sa nerozširovala, okrem novovybudovaného úseku R4 v Košiciach, križovatky Prešovská – Sečovská, II. etapa, v dĺžke 2,8 km, ktorá rieši križovanie dvoch medzinárodne významných ciest I. triedy I/68 a I/50. Stavba II. etapy bola odovzdaná do užívania v novembri 2005, čím sa zvýšila kapacita cesty I/68. Efektná kvalita a bezpečnosť dopravy na danom úseku sa dosiahne po úplnom dobudovaní III. etapy, dostavbou existujúcej križovatky a úplným vylúčením tranzitnej dopravy v smere sever – západ z centra mesta.

Národná diaľničná spoločnosť plánuje výstavbu ďalších úsekov rýchlostných ciest a diaľnice D1, čo umožní čiastočné zlepšenie kvality dopravy, vzájomné prepojenie miest kraja a ich spojenie s hlavným mestom Slovenska. Do roku 2020 sa plánuje výstavba celkovo 114,165 km diaľničného úseku a 33,3 km rýchlostnej cesty (obrázok č. 17 a 18).

Úsek	Dĺžka [m]	Rok začatia prác	Plánovaný rok odovzdania	Okres	Tunely [m]	Počet mostných objektov
Budimír – Bidovce	13 700	07/2010	09/2013	Košice – okolie	670	19
Jánovce – Jablonov	18 540	11/2008	06/2013	Spišská Nová Ves	616	22
Dargov – Pozdišovce	18 670	2014	2018	Trebišov a Michalovce		21
Pozdišovce – št. hr. SR/UA	42 510	2014	2020	Michalovce a Sobrance		56

Úsek	Dĺžka [m]	Rok začatia prác	Plánovaný rok odovzdania	Okres	Tunely [m]	Počet mostných objektov
Bidovce – Dargov	12 950	2014	2018	Košice – okolie a Trebišov	1 050	15
Diaľničný privádzač Spišská Nová Ves – Levoča	7 795	01/2009	11/2011	Spišská Nová Ves		7
Spolu	114 165				2 336	140

Obrázok č. 17.

Plánovaná výstavba diaľničných úsekov v Košickom kraji.

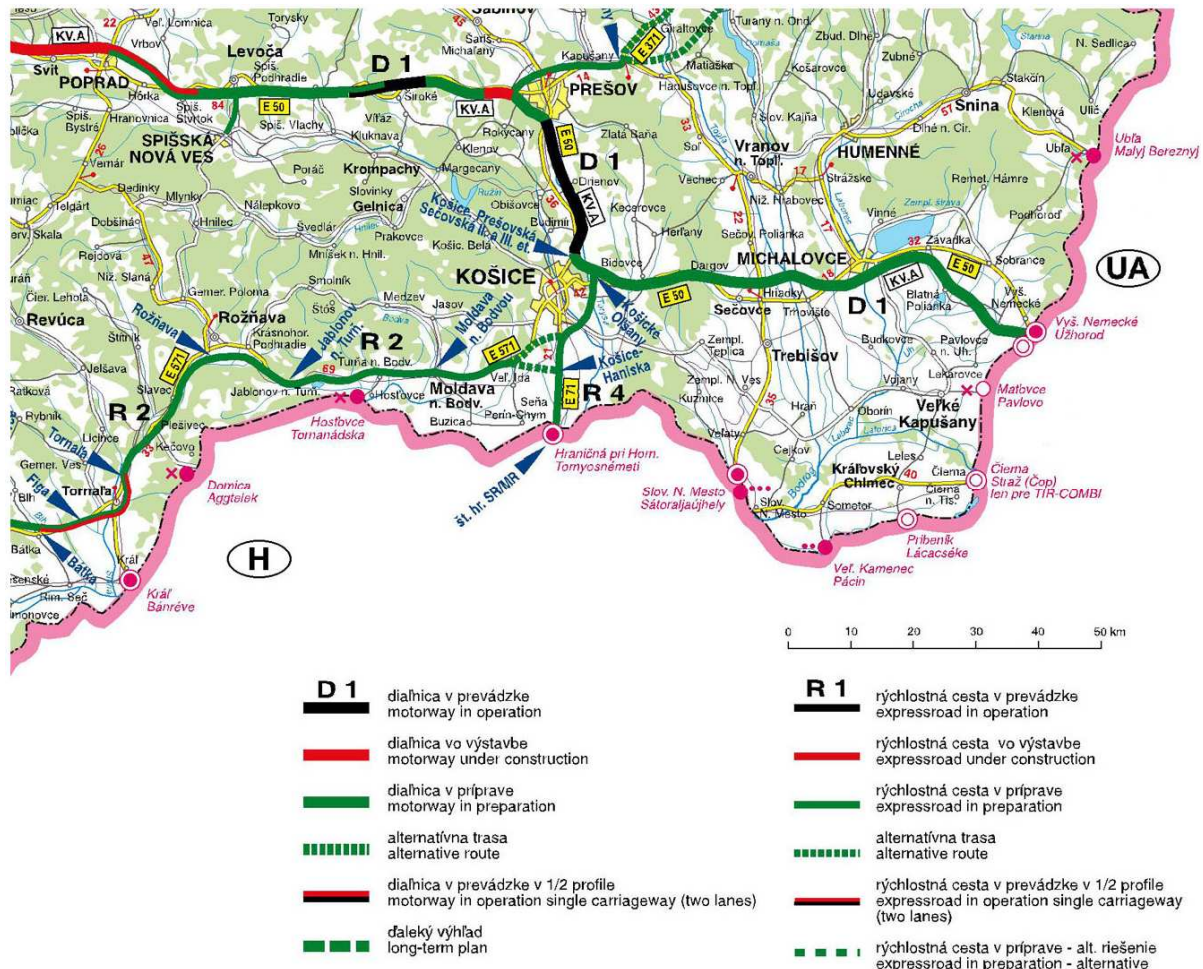
Zdroj: NDS (údaje z roku 2006).

Ťah	Okres	Úsek	Dĺžka [m]	Rok začatia prác	Rok odovzdania (plánovaný)	Počet mostných objektov
R2	Košice, Rožňava	Rožňava – Jablonov nad Turňou	17 500	09/2013	09/2016	13
R4	Košice	Košice – Milhosť	15 800	05/2010	05/2013	14
Spolu			33 300			27

Obrázok č. 18.

Plánovaná výstavba úsekov rýchlostných ciest v Košickom kraji.

Zdroj: NDS (údaje z roku 2006).

Obrázok č. 19.

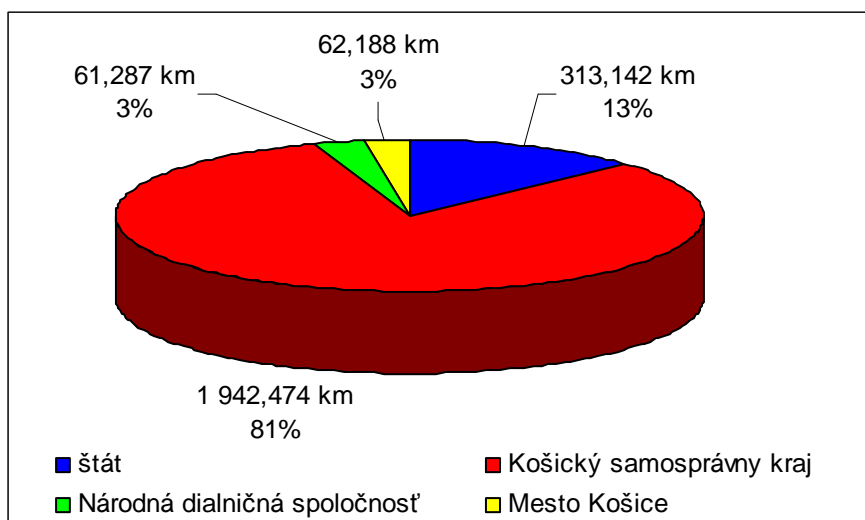
Plánovaná výstavba diaľnic a rýchlostných ciest do roku 2020.

Zdroj: NDS.

Dobudovaním uvedených úsekov, mapa siete cestných komunikácií v Košickom kraji po roku 2020 by mala vyzeráť tak ako je to uvedené na obrázku č. 19. Na tomto obrázku je znázornená aj časť Prešovského kraja cez územie ktorého pokračuje diaľnica D1. Z uvedeného však pre náš kraj vyplýva skutočnosť, že zatiaľ nemáme veľkú nádej zmeniť nepriaznivý stav v hustote cestnej siete vyššej kategórie. Minimálne v krátkodobom časovom horizonte sa zmení len veľmi málo, plánované termíny začatia a odovzdania výstavby sa posúvajú a výrazná disparita v našom kraji v tejto oblasti pravdepodobne ostane aj do budúcnosti. Od začiatku plánovania po spracovanie projektovej dokumentácie a realizáciu cesty prebieha niekoľkoročný proces, a zatiaľ sa na príslušných ústredných orgánoch štátnej správy nezačalo ani s plánovacím procesom pre výstavbu ciest vyššej kategórie v našom kraji.

Vlastníkom cestných komunikácií na území nášho kraja je prevažne Košický samosprávny kraj, ktorý vlastní cesty II. a III. triedy v celkovej dĺžke 1 942,474 km. Mesto Košice vlastní taktiež cesty II. a III. triedy v celkovej dĺžke 62,188 km. Vo vlastníctve štátu je 313,142 km ciest, ktoré tvoria hlavne cesty I. triedy. Národná diaľničná spoločnosť vlastní prevažne cesty I. triedy okrem toho aj diaľnicu medzi Košicami a Prešovom. Dĺžka ciest vo vlastníctve Národnej diaľničnej spoločnosti je 61,287 km. Percentuálne vyjadrenie podielu jednotlivých vlastníkov je znázornený na obrázku č. 20.

Obrázok č. 20.

Percentuálny podiel vlastníkov cestných komunikácií v Košickom kraji.

Zdroj: SSC.

Celková dĺžka spoplatnených úsekov cestných komunikácií je 12,9 km. Z toho v okrese Košice – okolie je 7,05 km, v okrese Sobrance 2,05 km a v okrese Trebišov 3,8 km. Z toho je vidieť, že na poplatkoch za diaľnice a cesty I. triedy nie je možné naakumulovať dostatok prostriedkov na výstavbu ďalších úsekov. Naopak, ťažká kamiónová doprava je presmerovaná na naše cesty II. a III. triedy, ktoré nie sú spoplatňované. Opravy a údržba týchto ciest je v kompetencii samosprávneho kraja a teda závislá od možností rozpočtu Košického samosprávneho kraja. Dlhodobo je tento stav neudržateľný a je to jeden z dôvodov prečo sme pri hodnotení rozvojovej stratégie samosprávneho kraja v bode 1.2. navrhovali aj snahu o nové prerozdelenie podielových daní.

3.1.1.2. Medzinárodné cestné ťahy na území Košického kraja.

Z hľadiska siete ciest európskeho významu územie Košického kraja leží na dvoch hlavných prietáchoch ciest nadnárodného charakteru. Je to v prvom rade prietah v smere západ – východ, t.j. z Českej republiky a Rakúska v smere na východ na Ukrajinu a ďalej do Ruskej federácie. Druhý dôležitý prietah je v smere sever – juh, t.j. z Poľskej republiky a pobaltských štátov v smere na Maďarskú republiku a ďalej na Balkán. Tieto dva prietahy ciest sa križujú v Košiciach, v centre kraja a prechádzajú okresnými mestami Rožňava, Michalovce a Trebišov. Je možné povedať, že spájajú hranice so susednými krajinami, s Prešovským a s Banskobystrickým krajom a štátne hranice s Maďarskou republikou a Ukrajinou. Dobudovaním Pobaltského koridoru (sever – juh) v plnom profile, by sme mohli získať napojenie nášho kraja na európske diaľničné koridory v Poľsku a Maďarsku.

Územím Košického kraja prechádzajú medzinárodné cestné ťahy:

- E50 (D1, I/50, I/68) – hlavná európska cesta, smer západ – východ v trase: hranica Prešovský kraj/Košický kraj – Košice – Michalovce – Sobrance – štátna hranica SR/Maďarská republika.
- E58 (I/50) – pomocná európska cesta, smer západ – východ v trase: hranica Banskobystrický kraj/Košický kraj – Rožňava – Michalovce – Sobrance – štátna hranica SR/Ukrajina
- E71 (I/68) – pomocná európska cesta, smer sever – juh v trase: Košice – Milhošť – štátna hranica SR/Maďarská republika.
- E571 (I/50) – doplnková európska cesta v trase: hranica Banskobystrický kraj/Košický kraj – Rožňava – Košice.

Medzinárodnú cestnú sieť „TEM“ (Trans European Motorway), sieť trans-európskych magistrál „TEM“ na území Slovenskej republiky tvorí sedem úsekov „E“ ciest zoskupených do ťahov TEM 1 až TEM 7.

Územím Košického kraja prechádzajú trasy:

- TEM 4 (D1, I/50) v trase: hranica Prešovský kraj/Košický kraj – Košice – Michalovce – štátna hranica Slovensko/Ukrajina.
- TEM 6 (I/50, I/68) v trase: Košice – štátna hranica Slovensko/Maďarská republika.

Cesta E 571 (I/50) v úseku: hranica Banskobystrický kraj/Košický kraj – Rožňava – Košice nie je zaradená do siete trans-európskych magistrál (8).

Hlavnými cieľmi medzinárodnej cestnej siete „TEN-T“ (Trans European Transport Network) sú:

- spojenie národnej siete,
- prepojenie okrajových regiónov Európskej únie s centrom,
- zlepšenie bezpečnosti a efektívnosti sietí.

Cez Slovensko prechádzajú tri multimodálne koridory (IV, V a VI), z toho jeden – Va, prechádza aj cez územie Košického kraja. Je to doplnková trasa koridoru V a prechádza v trase: hranica Prešovský kraj/Košický kraj – Košice – Michalovce – štátna hranica Slovensko/Ukrajina. Trasa TEN-T na území Košického kraja sa zhoduje s trasou medzinárodnej siete TEM 4.

---

(8) Zmeny a doplnky územného plánu veľkého územného celku Košického kraja, Sprievodná správa, 2004.

Cez územie kraja prechádza taktiež doplnková Trans–Európska sieť **003**, dĺžky 22,640 km. Trasa sa zhoduje trasou cesty E71 (Košice – Milhost' – štátna hranica SR/MR).

Dĺžky medzinárodných cestných ťahov prechádzajúcich cez územie Košického kraja v členení podľa okresov sú uvedené na obrázku č. 21.

Okres	Cesty [km], ktoré sú súčasťou:		
	"E" ťahov (E50)	Trás "TEM"	Multimodálnych a doplnkových koridorov "TEN-T"
Gelnica			
Košice I	7,801	7,746	7,746
Košice II	10,816		
Košice III	5,741	5,741	5,741
Košice IV	12,487	9,885	9,885
Košice – okolie	67,035	38,426	38,426
Michalovce	27,806	27,806	27,806
Rožňava	50,946		
Sobrance	21,402	21,402	21,402
Spišská Nová Ves			
Trebišov	15,473	15,473	15,473
Spolu	219,507	126,479	126,479

Obrázok č. 21.

Medzinárodné cestné ťahy prechádzajúce územím Košického kraja.

Zdroj: SSC (údaje z roku 2006).

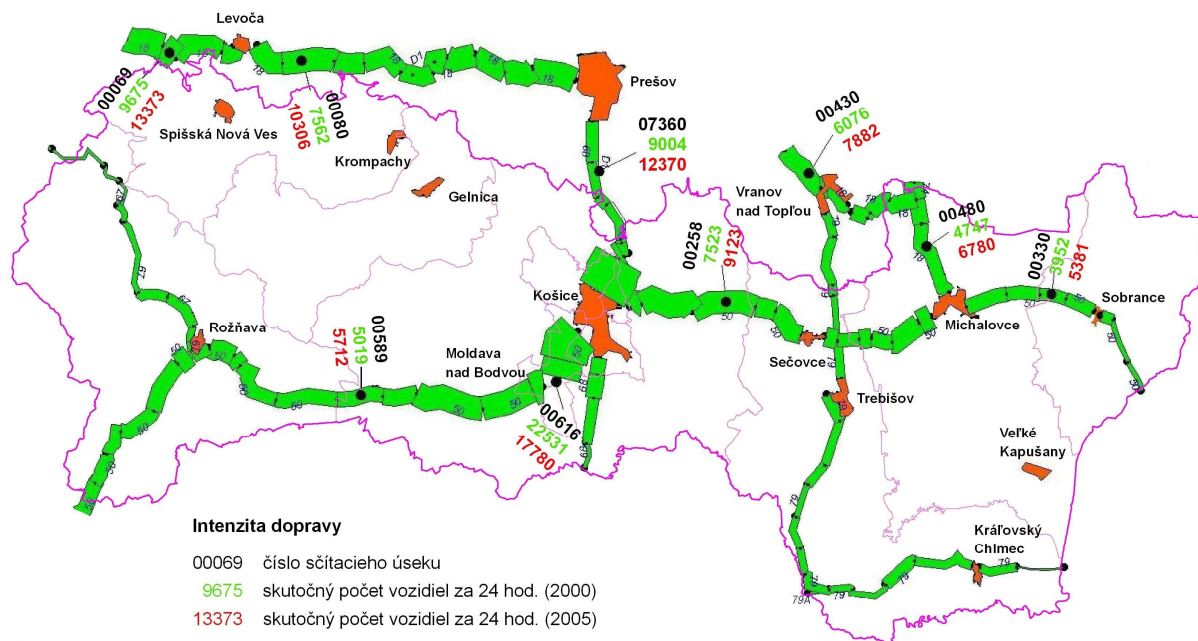
3.1.1.3. Intenzita dopravy.

Intenzita dopravy na území Slovenskej republiky sa vyhodnocuje pravidelne každých 5 rokov na základe celoštátneho sčítania dopravy podľa stanovenej metodiky, na vybraných stanovištiach a podľa stanovených termínov – v období od apríla do októbra, počas 7 pracovných dní a 3 nedeľ v letnom období, vždy so 4-hodinovou sčítacou dobou. Posledné sčítanie dopravy bolo vykonané v roku 2005 (obrázok č. 22).

Na základe obrázku je možné konštatovať, že od roku 2000, od posledného sčítania dopravy, intenzita dopravy na vybraných úsekoch ciest I. triedy (I/50 a I/18) sa zmenila nasledovne:

- **I/18:** Nárast intenzity o 85%.
- **I/50:** Nárast intenzity o 20 až 80% na každom úseku, okrem Košice – Moldava nad Bodvou, kde bolo zaznamenané zníženie o 27%. Ide však o úsek s najväčšou intenzitou dopravy (22 531 vozidiel za 24 hod.).

Intenzita dopravy je najvyššia na cestách I/50 v okolí mesta Košice, ktorá s menším poklesom pokračuje ďalej v smere Košice – Michalovce a do polovice úseku Košice – Rožňava. Sú to úseky plánovanej diaľnice – D1 a rýchlostnej cesty R2, čím sa potvrdzuje nevyhnutnosť vybudovania spomenutých úsekov. Dokazuje to aj skutočnosť, že intenzita dopravy z roka na rok narastá.

Obrázok č. 22.

Intenzita dopravy na cestách I. triedy.

Zdroj: SSC (údaje z roku 2005).

3.1.1.4. Kvalita ciest.

Kvalita ciest sa vyhodnocuje na základe meraní pozdĺžnych a priečnych nerovností. Sú to vlastnosti, ktoré ovplyvňujú bezpečnosť a pohodlie jazdy a životnosť vozidiel a vozovky. Na obrázkoch č. 23 a č. 24 je uvedená kvalita ciest I. a II. tried z roku 2004, podľa okresov v Košickom kraji v členení do 4 nasledovných kategórií:

- dobrý stav, vozovka úplne spĺňa podmienky pre bezpečnú, plynulú, rýchlu a hospodárnu jazdu motorových vozidiel a vyžaduje si len bežnú údržbu,
- vyhovujúci stav, signalizuje vyhovujúci stav vozovky, kedy vozovka spĺňa podmienky pre bezpečnú, plynulú, rýchlu a hospodárnu jazdu motorových vozidiel a vyžaduje si bežnú a súvislú údržbu,
- nevyhovujúci stav, vozovka prestáva spĺňať podmienky pre bezpečnú, plynulú, rýchlu a hospodárnu jazdu motorových vozidiel, vozovku je potrebné opraviť,
- havarijný stav, vozovka už nespĺňa podmienky pre bezpečnú, plynulú, rýchlu a hospodárnu jazdu motorových vozidiel, vyžaduje sa bezodkladné vyznačenie vozovky dopravnými značkami (výstražnými a zákazovými) a následnú opravu.

Pre úplnosť v ďalšom uvádzame vysvetlenie niektorých pojmov (podľa TP 04/2000 Technický predpis Meranie a hodnotenie nerovností vozoviek pomocou zariadenia Profilograph GE, SSC Bratislava – máj 2000):

- pozdĺžna nerovnosť povrchu vozovky, je rozdiel medzi teoretickým (projektovaným) profilom v pozdĺžnom smere a skutočným profilom povrchu vozovky,
- priečna nerovnosť povrchu vozovky je rozdiel medzi teoretickým (projektovaným) profilom v priečnom smere a skutočným profilom povrchu vozovky,
- vyjazdená koľaj je priečna nerovnosť vozovky meraná v jazdnej stope v súvislej dĺžke minimálne 1m.

Cesty I. triedy

Okres	Pozdĺžna nerovnosť (IRI)								Priečna nerovnosť (vyjazdené koľaje)							
	Dobry (km)	Vyhovujuci (km)	Nevyhovujuci (km)	Havarijny (km)	Dobry (%)	Vyhovujuci (%)	Nevyhovujuci (%)	Havarijny (%)	Dobry (km)	Vyhovujuci (km)	Nevyhovujuci (km)	Havarijny (km)	Dobry (%)	Vyhovujuci (%)	Nevyhovujuci (%)	Havarijny (%)
Košice I	9,5	3,7	1,2	0,0	65,9	25,5	8,3	0,0	12,8	1,5	0,2	0,0	88,8	10,1	1,4	0,0
Košice II	10,7	7,6	1,7	0,0	53,5	38,0	8,5	0,0	13,8	4,0	2,1	0,1	69,0	19,9	10,5	0,5
Košice III	4,9	0,6	0,2	0,0	85,8	10,1	3,4	0,0	5,5	0,2	0,1	0,0	95,1	3,1	1,7	0,0
Košice IV	9,1	4,8	4,2	0,9	48,0	25,1	22,1	4,7	14,2	2,8	1,7	0,2	75,1	14,9	8,9	1,1
Košice – okolie	51,4	9,1	4,8	0,3	78,4	13,9	7,3	0,5	62,0	2,4	1,1	0,1	94,5	3,6	1,7	0,2
Michalovce	26,7	15,0	6,6	0,6	54,5	30,8	13,5	1,2	28,4	14,0	6,2	0,3	58,1	28,6	12,7	0,6
Rožňava	39,4	35,6	18,6	2,2	41,2	37,1	19,4	2,3	77,7	10,6	5,9	1,5	81,1	11,1	6,2	1,6
Sobrance	11,1	8,1	1,7	0,1	52,9	38,5	8,1	0,5	11,9	2,8	4,9	1,5	56,5	13,1	23,2	7,1
Trebišov	40,9	39,5	16,5	3,7	40,7	39,2	16,4	3,7	81,8	13,7	4,5	0,6	81,3	13,6	4,5	0,6
Spolu	203,7	124,0	55,5	7,8	52,1	31,7	14,2	2,0	308,1	52,0	26,7	4,3	78,7	13,3	6,8	1,1

Obrázok č. 23.

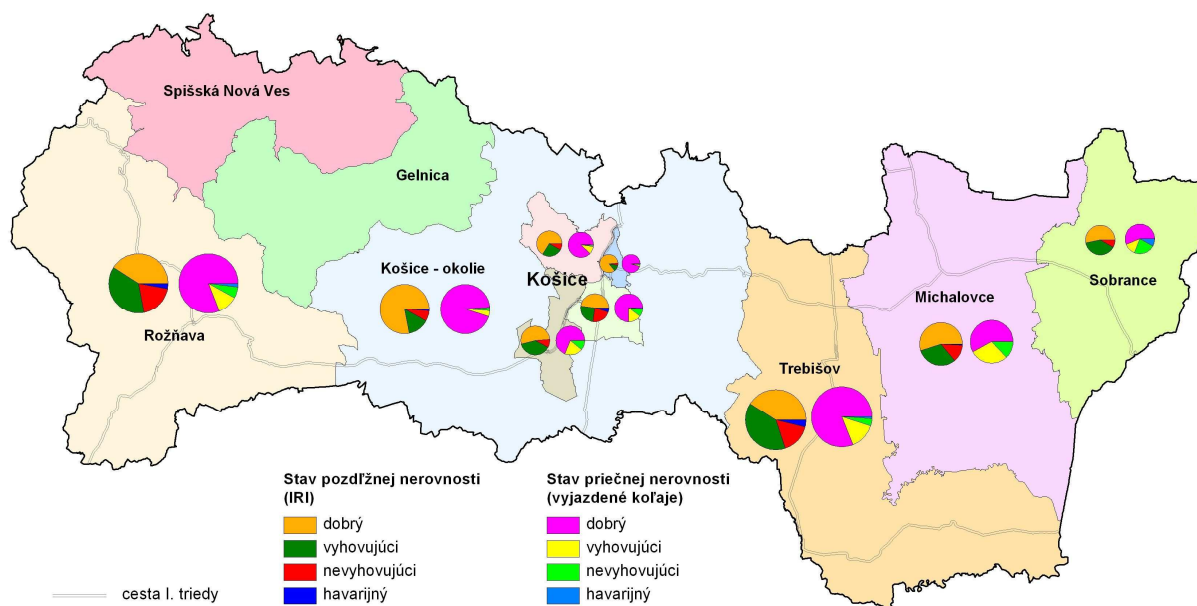
Cesty I. triedy z hľadiska pozdĺžnej nerovnosti (IRI) a priečnej nerovnosti (vyjazdené koľaje).

Zdroj: SCC (meranie z roku 2004).

Na základe obrázku č. 23 a grafického vyhodnotenia kvality ciest (obrázok č. 24), je možné skonštatovať nasledovné:

- podľa percentuálneho vyjadrenia kvalifikácie úsekov na celkovú dĺžku ciest I. triedy v jednotlivých okresoch:
  - havarijných úsekov z hľadiska pozdĺžnych nerovností je najviac v okrese Košice IV (4,74%) a Trebišov (3,68%),
  - havarijných úsekov z hľadiska priečných nerovností je najviac v okrese Sobrance (7,11%),
  - nevyhovujúcich úsekov z hľadiska pozdĺžnych nerovností je najviac v okrese Košice IV (22,11%), Rožňava (19,42%) a Trebišov (16,40%),
  - nevyhovujúcich úsekov z hľadiska priečných nerovností je najviac v okrese Sobrance (23,22%).
- podľa dĺžky úsekov ciest I. triedy v jednotlivých okresoch:
  - najviac havarijných úsekov z hľadiska pozdĺžnych nerovností je v okrese Trebišov (3,7 km) a Rožňava (2,2 km),
  - najviac havarijných úsekov z hľadiska priečných nerovností je v okrese Rožňava (1,5 km) a Sobrance (1,5 km),
  - najviac nevyhovujúcich úsekov z hľadiska pozdĺžnych nerovností je v okrese Rožňava (18,6 km) a Trebišov (16,5 km),
  - najviac nevyhovujúcich úsekov z hľadiska priečných nerovností je v okrese Michalovce (6,2 km).

Z uvedeného vyplýva, že najhoršia kvalita ciest I. triedy je v okrese Rožňava a Trebišov.

Obrázok č. 24.

Stav ciest I. triedy z hľadiska percentuálneho vyjadrenia pozdĺžnych a priečných nerovností.

Zdroj: SSC (údaje z roku 2004).

Cesty II. triedy

Okres	Pozdĺžna nerovnosť (IRI)								Priečna nerovnosť (vyjazdené koľaje)							
	Dobrý (km)	Vyhovujúci (km)	Nevyhovujúci (km)	Havarijný (km)	Dobrý (%)	Vyhovujúci (%)	Nevyhovujúci (%)	Havarijný (%)	Dobrý (km)	Vyhovujúci (km)	Nevyhovujúci (km)	Havarijný (km)	Dobrý (%)	Vyhovujúci (%)	Nevyhovujúci (%)	Havarijný (%)
Gelnica	24,1	13,6	34,1	18,2	26,8	15,1	37,9	20,2	62,4	17,3	8,4	1,8	69,4	19,3	9,3	2,0
Košice I	6,5	3,5	5,8	1,5	37,5	20,0	33,5	8,7	13,8	2,2	1,1	0,1	79,8	13,0	6,4	0,6
Košice II	3,0	0,3	0,1	0,0	86,6	10,1	2,9	0,0	3,4	0,0	0,0	0,0	98,6	1,2	0,0	0,0
Košice IV	2,1	3,1	1,7	0,2	29,0	43,6	23,9	2,8	5,5	1,4	0,2	0,0	77,3	20,1	2,8	0,0
Košice – okolie	17,1	28,0	41,1	19,3	16,2	26,6	39,0	18,3	76,4	17,3	9,6	2,3	72,4	16,4	9,1	2,2
Michalovce	36,9	48,4	35,6	5,5	29,2	38,3	28,2	4,4	112,3	11,7	2,3	0,2	88,8	9,2	1,8	0,2
Rožňava	12,4	22,4	36,1	19,3	13,8	24,8	40,0	21,4	54,7	19,7	14,0	1,8	60,7	21,8	15,5	2,0
Sobrance	10,8	8,4	8,2	2,1	36,6	28,6	27,8	7,1	25,6	2,7	0,8	0,3	86,9	9,3	2,7	1,0
Spišská Nová Ves	21,9	24,9	32,7	11,9	24,0	27,2	35,8	13,0	66,4	15,3	8,5	1,2	72,7	16,7	9,3	1,3
Trebišov	4,2	23,1	11,0	0,7	10,8	59,3	28,2	1,8	32,3	5,4	1,2	0,1	82,7	13,9	3,1	0,3
Spolu	139,0	175,7	206,4	78,7	23,2	29,3	34,4	13,1	452,8	93,0	46,1	7,8	75,5	15,5	7,7	1,3

Obrázok č. 25.

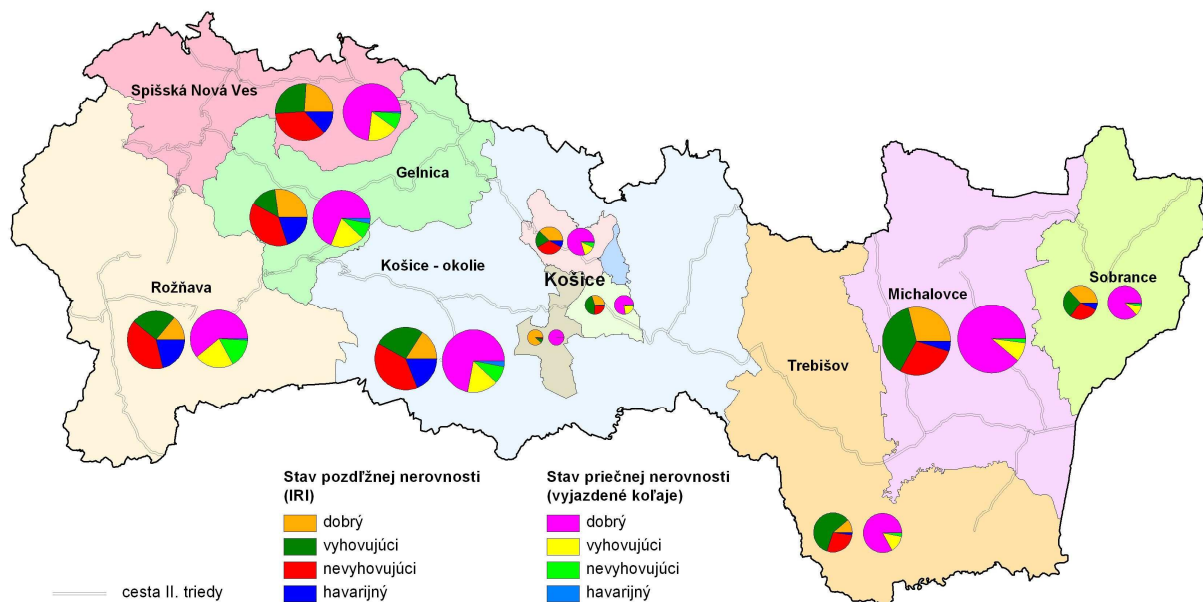
Cesty II. triedy z hľadiska pozdĺžnej nerovnosti (IRI) a priečnej nerovnosti (vyjazdené koľaje).

Zdroj: SCC (meranie z roku 2004).

Na základe obrázku č. 25 a grafického vyhodnotenia kvality ciest (obrázok č. 26, 27, 28) je možné skonštatovať nasledovné:

- podľa percentuálneho vyjadrenia kvalifikácie úsekov na celkovú dĺžku ciest II. triedy v jednotlivých okresoch:
  - havarijných úsekov z hľadiska pozdĺžnych nerovností je najviac v okrese Rožňava (21,40%), Gelnica (20,22%) a Košice – okolie (18,29%),
  - havarijných úsekov z hľadiska priečných nerovností je najviac v okrese Košice - okolie (2,18%),
  - nevyhovujúcich úsekov z hľadiska pozdĺžnych nerovností je najviac v okrese Rožňava (40,02%), Košice – okolie (38,96%) a Gelnica (37,89%),
  - nevyhovujúcich úsekov z hľadiska priečných nerovností je najviac v okrese Rožňava (15,52%), Gelnica (9,33%), Spišská Nová Ves (9,30%) a Košice – okolie (9,10%).

- podľa dĺžky úsekov ciest II. triedy v jednotlivých okresoch:
  - najviac havarijných úsekov z hľadiska pozdĺžnych nerovností je v okrese Košice – okolie (19,3 km), Rožňava (19,3 km) a Gelnica (18,2 km),
  - najviac havarijných úsekov z hľadiska priečných nerovností je v okrese Košice – okolie (2,3 km),
  - najviac nevyhovujúcich úsekov z hľadiska pozdĺžnych nerovností je v okrese Košice - okolie (41,1 km), Rožňava (36,1 km) a Michalovce (35,6 km),
  - najviac nevyhovujúcich úsekov z hľadiska priečných nerovností je v okrese Rožňava (14 km) a Košice – okolie (9,60 km).

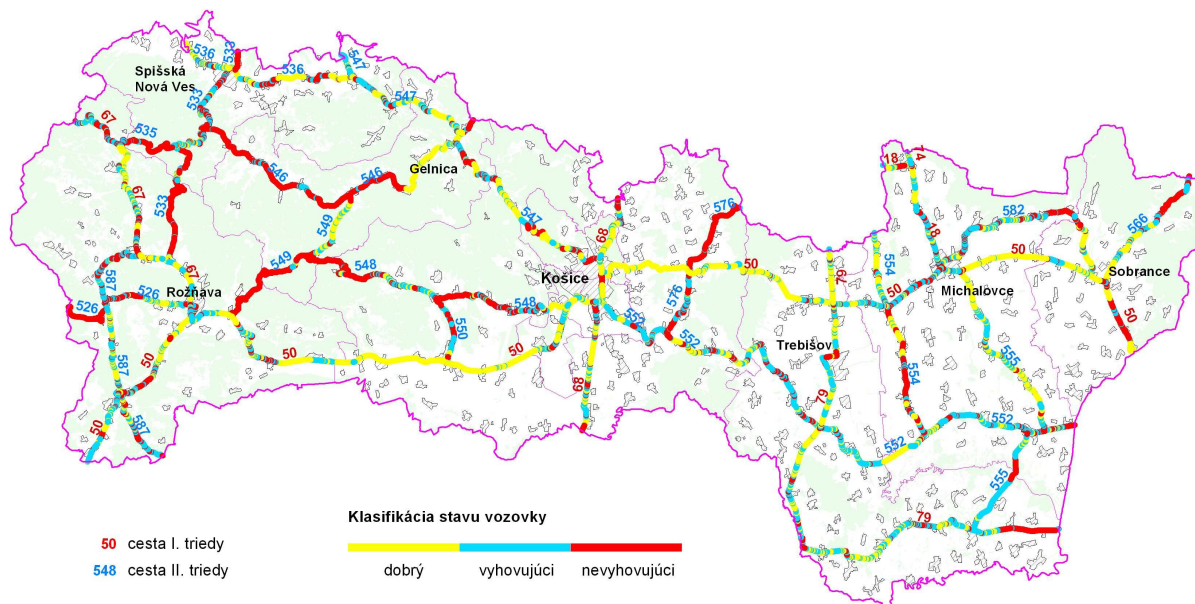
Najhoršia kvalita ciest II. triedy je v okrese Košice – okolie, Rožňava, Spišská Nová Ves, Gelnica a Michalovce. Celkovo najkritickejší stav je na cestách II. triedy z hľadiska pozdĺžnej nerovnosti – 34% (206,40 km) nevyhovujúcich a 13,12% (78,70 km) havarijných úsekov z celkovej dĺžky ciest II. triedy.

Obrázok č. 26.

Stav ciest II. triedy z hľadiska percentuálneho vyjadrenia pozdĺžnych a priečných nerovností.

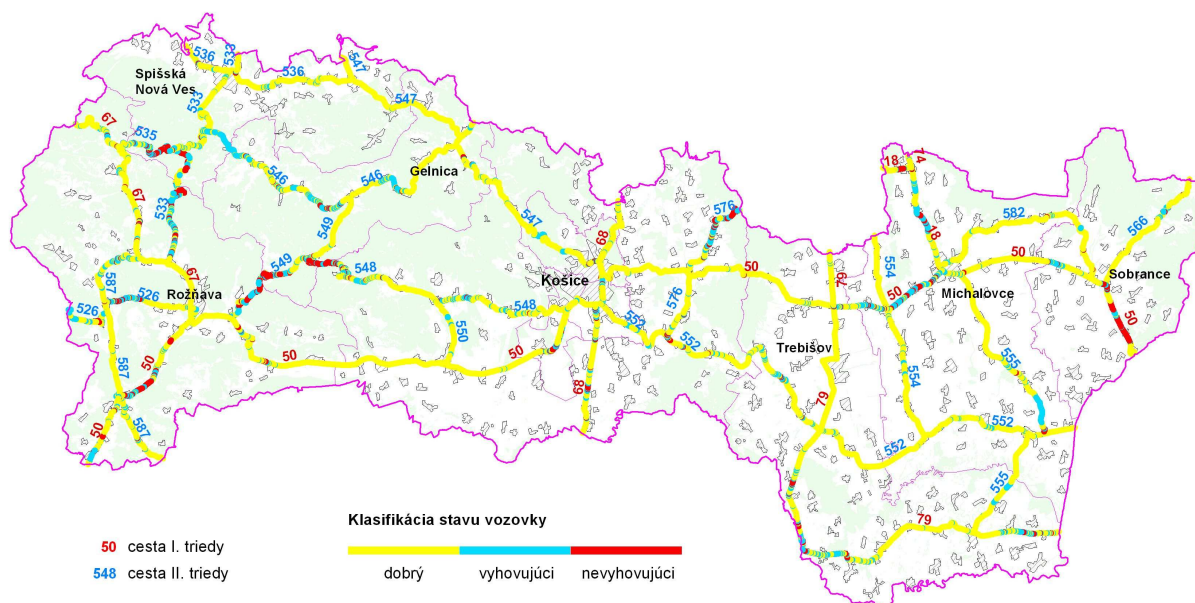
Zdroj: SSC (údaje z roku 2004).

Obrázok č. 27.

Stav ciest I. a II. triedy z hľadiska pozdĺžnych nerovností.

Zdroj: SSC (údaje z roku 2004).

Obrázok č. 28.

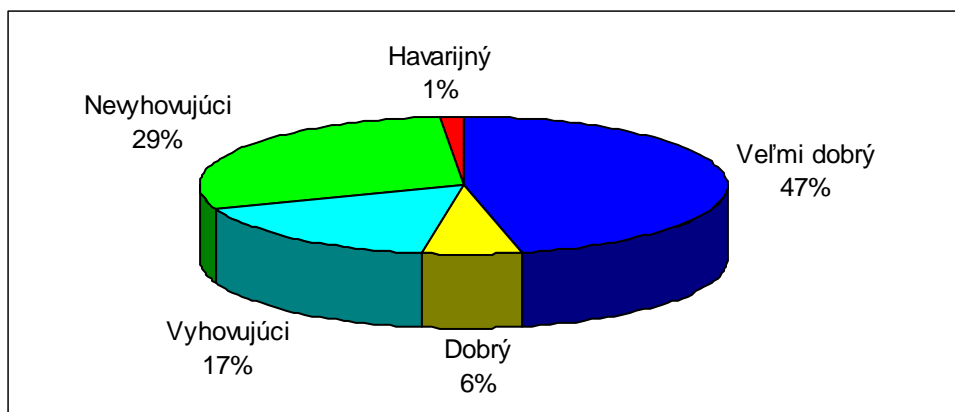
Stav ciest I. a II. triedy z hľadiska vyjazdených koľají.

Zdroj: SSC (údaje z roku 2004)

Cesty III. triedy

Na zisťovanie kvality ciest III. triedy sa nepoužíva diagnostická technika ako v prípade ciest I. a II. triedy. Stav vozoviek sa každoročne určuje na základe vizuálnych prehliadok vykonávaným správcami. V Košickom kraji 97% ciest III. triedy vlastní Košický samosprávny kraj. Stav týchto ciest je znázornený na obrázku č. 29.

Obrázok č. 29.

Stav ciest III. triedy vo vlastníctve Košického samosprávneho kraja.

Zdroj: SC KSK.

Stav ciest III. triedy v členení podľa okresov uvádza podrobnejšie obrázok č. 30, na základe ktorého je možné konštatovať, že

- podľa percentuálneho vyjadrenia kvalifikácie úsekov na celkovú dĺžku ciest III. triedy v jednotlivých okresoch:
  - havarijných úsekov je najviac v okrese Košice – okolie (3,9%) a Michalovce (1,4%),
  - nevyhovujúcich úsekov je najviac v okrese Spišská Nová Ves (55,5%), Košice – okolie (42,0%) a Gelnica (39,6%).
- podľa dĺžky úsekov ciest III. triedy v jednotlivých okresoch:
  - najviac havarijných úsekov je v okrese Košice – okolie (15,81 km) a Michalovce (3,21 km),
  - najviac nevyhovujúcich úsekov je v okrese Košice – okolie (168,248 km), Spišská Nová Ves (67,017 km), Michalovce (54,726 km) a Trebišov (40,414 km).

Okres	Veľmi dobrý (km)	Dobrý (km)	Vyhovujúci (km)	Nevyhovujúci (km)	Havarijný (km)	Dĺžka cesty (km)	Veľmi dobrý (%)	Dobrý (%)	Vyhovujúci (%)	Nevyhovujúci (%)	Havarijný (%)
Gelnica	0,079	18,920	6,093	16,445	0,000	41,537	0,2	45,5	14,7	39,6	0,0
Košice – okolie	126,806	2,825	86,854	168,248	15,810	400,543	31,7	0,7	21,7	42,0	3,9
Michalovce	101,245	3,246	60,388	54,726	3,210	222,815	45,4	1,5	27,1	24,6	1,4
Rožňava	82,657	4,402	20,035	31,920	0,000	139,013	59,4	3,2	14,4	23,0	0,0
Sobrance	94,734	0,342	10,040	23,850	0,000	128,966	73,4	0,3	7,8	18,5	0,0
Spišská Nová Ves	1,762	35,343	16,556	67,017	0,100	120,778	1,4	29,3	13,7	55,5	0,1
Trebišov	235,730	17,379	35,806	40,414	0,000	329,329	71,6	5,3	10,9	12,2	0,0
Spolu	643,013	82,456	235,772	402,620	19,120	1382,981	46,5	6,0	17,0	29,1	1,4

Obrázok č. 30.

Stav ciest III. triedy vo vlastníctve Košického samosprávneho kraja.

Zdroj: SC KSK (údaje z roku 2006).

Najhoršia kvalita ciest III. triedy vo vlastníctve Košického samosprávneho kraja je v okrese Košice – okolie a Spišská Nová Ves.

Približne 3% ciest III. triedy vlastní mesto Košice. Na základe informácií podľa skutkového zistenia v dňoch 16. – 30.4.2007, ktoré nám poskytla Správa komunikácií mesta Košice, je možné konštatovať, že 12,70 km (34,17%) je v havarijnom stave, 2,9 km (7,8%) je v nevyhovujúcom stave, 0,73 km (1,96%) je vo vyhovujúcom stave a 20,84 km (56,07%) v dobrom stave.

Keďže ďalší vlastníci – štát a Národná diaľničná spoločnosť v Košickom kraji vlastní cesty III. triedy len do 1%, stav týchto ciest neuvádzame.

Záverom uvádzame, že celkovo najkritickejší stav je na cestách II. triedy z hľadiska pozdĺžnej nerovnosti, 34% (206,40 km) je nevyhovujúcich úsekov a 13,12% (78,70 km) je havarijných úsekov z celkovej dĺžky ciest II. triedy.

Najhorší stav ciest je v okrese Košice – okolie, Rožňava, Michalovce, Trebišov, a Gelnica.

3.1.1.5. Kritické nehodové úseky v Košickom kraji.

Dopravná nehodovosť na cestách sa vyhodnocuje každoročne so stanovením kriticky nehodových úsekov. Má to veľký význam pri zaraďovaní úsekov ciest do plánu opráv a rekonštrukcií a pri určovaní poradia naliehavosti opráv resp. rekonštrukcií.

Za opakujúcu sa kritickú nehodovú lokalitu sa podľa SSC považuje taká lokalita, kde sa počas uplynulých 5 rokov sústavne vyskytoval vysoký počet dopravných nehôd, presahujúci stanovenú hranicu kritického počtu dopravných nehôd.

V našom kraji sú takými opakujúcimi sa kritickými nehodovými lokalitami:

- Spišská Nová Ves, cesta č. II/533,
- Hriadky, cesta č. I/50 (Okres Trebišov).

Za kritickú nehodovú lokalitu podľa SSC sa považuje lokalita s evidentne vysokým počtom dopravných nehôd. Na to, aby sa nehodová lokalita stala kritickou musí byť splnená podmienka, že skutočný počet dopravných nehôd na nej vzniknutý je väčší ako kritický počet nehôd. Kritický počet dopravných nehôd sa určí zákonom Poissonovho rozdelenia pravdepodobnosti. V našom kraji kritickými nehodovými lokalitami sú:

- Sečovce, cesta č. I/50 (Okres Trebišov),
- Michalovce, cesta č. I/50,
- Sobrance, cesta č. I/50,
- úsek: Spišská Nová Ves – Spišský Štvrtok, cesta č. II/536,
- začiatok úseku: Jablonov nad Turňou – Krásnohorské Podhradie, cesta č. I/50 (okres Rožňava)
- začiatok úseku: Košice – Jasov, cesta č. II/548 (Okres Košice – okolie).

Údaje o opakujúcich sa kritických lokalitách a kritických lokalitách sú z meraní SSC za rok 2004.

cesty I. triedy		cesty II. triedy		cesty III. triedy	
DN	HN	DN	HN	DN	HN
1 044	3,16	792	1,41	840	0,61

DN – dopravné nehody; HN – hustota nehôd ($\text{DN.km}^{-1}.\text{rok}^{-1}$)

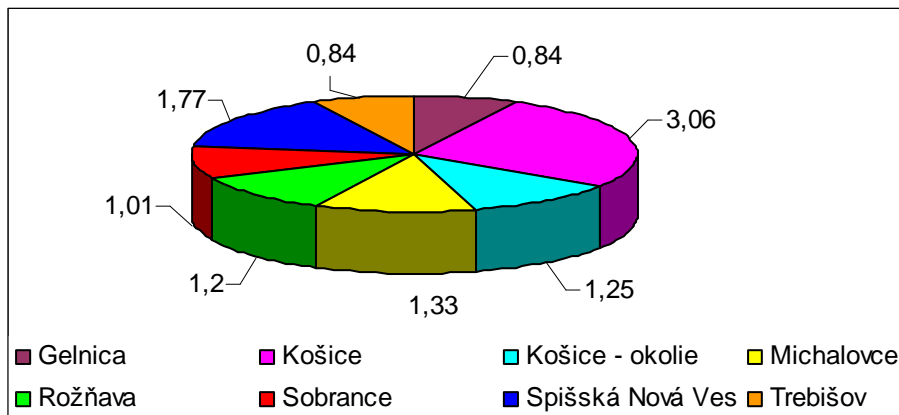
Obrázok č. 31.

Dopravná nehodovosť v Košickom kraji (bez priet'ahov ciest).

Zdroj: SSC (údaje sú z roku 2004).

Najväčšia hustota nehôd je v okresoch Košice a Spišská Nová Ves, najnižšia je v okresoch Gelnica a Trebišov. Hustota dopravných nehôd v členení podľa okresov je znázornená na obrázku č. 32.

Na základe porovnaní hodnôt hustoty nehôd v roku 2003 a 2004 v jednotlivých okresoch Košického kraja, je možné konštatovať, že hustota nehôd v roku 2004 narástla v každom okrese, okrem okresov Michalovce a Trebišov, kde nastal mierny pokles.

Obrázok č. 32.

Hustota nehôd v Košickom kraji v členení podľa okresov (dopravné nehody na km za rok).

Zdroj: SSC (údaje sú z roku 2004).

3.1.2. Železničná doprava.

Železničná doprava je menej dominantná ako cestná doprava, lebo je pomalšia a drahšia. Nevýhodou je aj to, že po vstupe do EÚ ešte stále existujú colné kontroly a sú rozdiely v technických štandardoch a v úrovniach infraštruktúry. Železničná doprava však má množstvo výhod, napríklad:

- Umožňuje prepravu väčšieho množstva tovaru na dlhé a stredné vzdialenosti pri relatívne nízkych nákladoch. Preprava inými druhmi dopravy by to bola príliš nákladná a neefektívna.
- Je bezpečnejšia ako cestná doprava, nehodovosť účastníkov železničnej dopravy je takmer nulová.
- Je ekologickejšia ako cestná a letecká doprava, produkuje menšie množstvo emisií a v prípade zasiahnutého životného prostredia sú oveľa menšie náklady na obnovu ako pri automobilovej doprave.
- Má nízky záber poľnohospodárskej pôdy. Cestná doprava zaberá takmer 74% takto využitej poľnohospodárskej pôdy, železničná doprava len 27%, pričom má takmer dvojnásobne vyšší prepravný výkon. Na výkon jedného milióna tonových kilometrov pripadá v cestnej doprave takmer 7 hektárov poľnohospodárskej pôdy, kým v železničnej doprave je to len 1 hektár.
- Sú kratšie čakacie časy na hraničných priechodoch mimo krajín EÚ.
- Sú nižšie dopravné obmedzenia v porovnaní s cestnými dopravcami, ktorí musia nevyhnutne rešpektovať viaceré nariadenia, obmedzenia pre využívanie diaľnic a ciest I. triedy, obmedzenia v dopravných špičkách alebo povinnosti vyplývajúce z dodržiavania bezpečnostných prestávok.
- Má vplyv na zníženie preťaženia siete diaľnic a ciest I. triedy.

Z uvedeného vyplýva, že modernizácia železničnej dopravy má veľký význam. Je potrebné rekonštruovať traťové a staničné koľaje, modernizovať vozidlá, staničné budovy,

nástupištia, podchody, čakárne, sociálne zariadenia, zabezpečiť lepšiu orientáciu cestujúcich na stanici, výťahy pre imobilných, atď.

Modernizácia železničných tratí na Slovensku je nevyhnutná aj preto, lebo z hľadiska najväčšej traťovej rýchlosti pre osobnú a nákladnú dopravu len 8,4% tratí z celkovej dĺžky 3 661 km vyhovuje rýchlosti 120 km a viac za hodinu a len 17,9% rýchlosti 100 km/h, pritom európsky štandard je **160 km/h** (9).

Najväčšie traťové rýchlosti na území Košického kraja sú znázornené na obrázku č. 35. Z uvedeného obrázku vyplýva, že v Košickom kraji ani jedna trať nespĺňa európsky štandard 160 km/h a len málo úsekov má maximálnu traťovú rýchlosť 120 km/h (Slovenské Nové Mesto – Michal’any, Kostol’any nad Hornádcom – Kysak, Margecany – Markušovce, Spišská Nová Ves – Vydrník).

Nedostatkom železničnej dopravy je aj to, že je zastaraný vozový park. Až 87% vozňov má vek nad 21 rokov. Na základe stanoviska Železničnej spoločnosti Slovensko, a.s. niektoré vozne prešli v rôznych obdobiach väčšou či menšou modernizáciou, rekonštrukciou alebo čiastočnou úpravou. Ich stav je potrebné posudzovať individuálne, avšak to nič nezmení na skutočnosti, že vozový park je zastaraný. Rekonštrukciou a modernizáciou sa nikdy nedosiahnu technické a kvalitatívne parametre nových vozňov.

Trate na území Košického kraja majú normálny rozchod 1435 mm, ako je to bežné v Európe, s výnimkou dvoch širokorozchodných tratí (1520 mm), budovaných podľa sovietskych noriem:

- č. 101 B, Štátna hranica Ukrajina/Slovenská republika – Čierna nad Tisou,
- č. 102, Užgorod – Maťovce – Haniska pri Košiciach (88,051 km).

Cez územie Košického kraja prechádza vetva č. Va medzinárodného koridoru č. V, ktorý spája Taliansko, Slovinsko, Chorvátsko, Maďarsko, Slovensko a Ukrajinu. Je kľúčovým koridorom z troch medzinárodných koridorov (č. IV, V a VI) na území Slovenskej republiky a prechádza cez Bratislavu, Trnavu, Trenčín, Žilinu, Vrútky, Kral’ovany, Poprad, Košice a Čiernou nad Tisou (obrázok č. 33).

Obrázok č. 33.

Medzinárodné koridory v sieti ŽSR.

Zdroj: ŽSR.

(9) Železničná spoločnosť Cargo Slovakia a.s.; Ľudovít Petránky: Na dlhej ceste po európskych koridoroch; časopis ASB 1-2/2005

Trať	Smer	Rozchod (mm)	Najväčšia traťová rýchlosť	
			Úsek (na území Košického kraja)	km/h
101 A	Čierna nad Tisou – Košice	1435	Štátna hranica UR/SR – Čierna nad Tisou	50
			Čierna nad Tisou – Slovenské Nové Mesto	100
			Slovenské Nové Mesto – Michal'any	120
			Michal'any – Košice	100
101 B	Štátna hranica UR/SR – Čierna nad Tisou ŠRT	1520		50
101 C	Štátna hranica MR/SR – Slovenské Nové Mesto	1435		40
102	Užgorod – Maťovce – Haniska pri Košiciach ŠRT	1520	Štátna hranica UR/SR – Maťovce ŠRT	50
			Maťovce ŠRT – Haniska pri Košiciach ŠRT	60
103 A	Štátna hranica PR/SR – Michal'any	1435	Humenné – Úpor	100
			Úpor – Michal'any	70
103 B	Trebišov – Výh Červený Dvor	1435		80
104 A	Maťovce – Bánovce nad Ondavou	1435	Maťovce – Veľké Kapušany	80
			Veľké Kapušany – Vojany	70
			Vojany – Bánovce nad Ondavou	80
104 C	Vranov nad Topľou – Trebišov	1435		80
104 E	Hatalov odb. – Bánovce nad Ondavou odb.	1435		40
105	Košice – Kraľovany	1435	Košice – Margecany	100
			Kostoľany nad Hornádom – Kysak	120
			Margecany – Markušovce	120
			Markušovce – Poprad-Tatry	100
			Spišská Nová Ves – Vydrník	120
107 C	(Kysacká spojka) Prešov – Margecany	1435		30
107 D	Strážske – Prešov	1435	Strážske – Vranov nad Topľou	100
109 A	Košice – Plešivec	1435		100
109 B	Štátna hranica MR/SR – Barca	1435		100
109 C	Krásna nad Hornádom – Barca st. 4	1435		60
109 D	Barca St. 1 – Košice nákladná st.	1435		60
109 E	Barca St. 1 – Košice vchodová stanica	1435		60
110 A	Margecany – Červená Skala	1435	Margecany – Gelnica	60
			Gelnica – Červená Skala	80
110 B	Spišské Podhradie – Spišské Vlachy	1435		50
110 C	Levoča – Spišská Nová Ves	1435		60
111 A	Dobšiná – Rožňava	1435		60
111 B	Plešivec – Slavošovce	1435	Plešivec – Kunová Teplica	60
			Kunová Teplica – Slavošovce	50
111 C	Plešivec – Muráň	1435	Plešivec – Hucín	50
111 D	Medzev – Moldava nad Bodvou	1435		50
115	Plešivec – Zvolen osobná stanica		Plešivec – Blhovce	100

ŠRT – širokorozchodná trať

Obrázok č. 34.

Rozdelenie železničných tratí v Košickom kraji podľa najväčšej traťovej rýchlosti a rozchodu.

Zdroj: ŽSR.

Na štátnej hranici kraja je celkom 7 železničných hraničných priechodov. Priechody na Ukrajinu tvoria:

- Hraničný priechod Maťovce – Užhorod PSP 2 UŽ (široký rozchod). Pohraničná trať je elektrifikovaná. Priechod je otvorený len pre nákladnú dopravu, využíva sa takmer výhradne pre dovoz hromadných substrátov, v opačnom smere pre návrat prázdnych vozňov. Má dostatočnú kapacitu.

- Hraničný priechod Maťovce – Užhorod PSP 2 UŽ (normálny rozchod) je otvorený len pre nákladnú dopravu. Pohraničná trať nie je elektrifikovaná.
- Hraničný priechod stanica NR Čierna nad Tisou – Čop UŽ (normálny rozchod) je otvorený pre osobnú i nákladnú dopravu. Pohraničná trať je elektrifikovaná. Dopravné zariadenia stanice NR majú dostatočnú kapacitu.
- Hraničný priechod stanica ŠR Čierna nad Tisou – Čop UŽ (široký rozchod) je otvorený pre nákladnú dopravu. Pohraničná trať je elektrifikovaná.

Priechody do Maďarska tvoria:

- Hraničný priechod Čaňa – Hidasnémeti MÁV je otvorený pre osobnú a nákladnú dopravu. Má dostatočnú kapacitu. Je súčasťou tranzitného koridoru štátna hranica s Poľkou republikou – Plaveč – Prešov – Košice – Čaňa štátna hranica s Maďarskou republikou.
- Hraničný priechod Slovenské Nové Mesto – Satoraljaújhely MÁV je otvorený pre osobnú aj nákladnú dopravu. Pohraničná trať nie je elektrifikovaná. Pohraničná stanica aj trať majú dostatočnú kapacitu. Modernizácia stanice Slovenské Nové Mesto súvisí s modernizáciou trate Čierna nad Tisou – Košice. Priechod je málo využitý.
- Hraničný priechod Turňa nad Bodvou – Tornanádaska MÁV. Priechod v súčasnosti už nie je využívaný ani pre obsluhu vlečky na území SR odbočujúcej z traťovej koľaje.

Medzi významné dopravné železničné uzly patrí železničný uzol Košice. Osobná stanica Košice má 13 dopravných koľají, ktoré slúžia pre osobnú dopravu, prepravu spešnín a pre nákladnú dopravu. Špičková dvojhodinová priepustnosť je 20 vlakov. Z Košíc je denne vypravovaných 7 IC súprav (zrýchlené vlaky) v trase Košice – Bratislava, odkiaľ je možné spojenie do Rakúska. Medzinárodné osobné vlaky premávajú do Maďarska (Miškolc, Budapešť), do Poľska (Krakov, Varšava), do Bulharska, Rumunska a Českej republiky (Praha, Cheb). Košicami denne prechádza 46 tranzitných nákladných vlakov. Železničná doprava z Košíc je významným článkom aj pre kombinovanú prepravu nákladov na medzinárodnú vodnú dopravu (smer Gdynia, Gdansk, Štetín, Rijeka, Koper). Je vypracovaná koncepcia dostavby železničného uzla Košice, jej realizáciou sa vytvoria podmienky pre napojenie železničného uzla Košice do kategórie vysokorychlostných tratí. (10)

3.1.2.1. Železničné dráhy celoštátneho a nadregionálneho významu.

Medzi železničné dráhy celoštátneho a nadregionálneho významu v Košickom kraji patria nasledovné železničné dráhy:

- Košice – Zvolen (elektrifikovaná len v úseku Košice – Haniska pri Košiciach) je celoštátneho významu a s dráhou Košice – Žilina spoluvytvára západno – východnú dopravnú os Košického kraja. Je pripravovaná k zaradeniu do dohody AGTC (AGTC je Európska dohoda o najdôležitejších trasách medzinárodnej a kombinovanej dopravy a súvisiacich objektoch). Na území kraja je úsek trate Košice – Gemerská Panica.
- Michal'any – Humenné – Medzilaborce – štátna hranica s Poľskou republikou. Po znovu otvorení hraničného priechodu Lupkow – Medzilaborce pre osobnú i nákladnú dopravu nadobúda na význame. Jej úsek Michal'any – Strážske na území kraja, ako i jej významné prepojenie spojovacou traťou Trebišov – výhybňa Červený Dvor – Kalša na trať Čierna nad Tisou – Košice – Žilina, tvorí severojužnú dopravnú os východnej časti kraja.
- Trebišov – výhybňa Červený Dvor – Kalša je spojovacou elektrifikovanou jednokoľajovou traťou v smere Košice – Trebišov – Maťovce a Humenné. Celá trať je na území kraja.
- Strážske – Prešov (na území Košického kraja je len krátky úsek) je pripravená modernizácia zabezpečovacieho zariadenia a navrhnutá je elektrifikácia trate.

---

(10) KSK: Analýza súčasného stavu investičného prostredia Košického samosprávneho kraja, 2006

- Železničná širokorozchodná trať štátna hranica s Ukrajinou – Maťovce – Haniska pri Košiciach je jednokoľajová a elektrifikovaná. V celej dĺžke je na území kraja. Trať je využívaná len pre nákladnú dopravu a to v rozhodujúcej miere pre dovoz surovín zo štátov SNŠ (Spoločenstvo nezávislých štátov). Jej výhľadové vyššie využitie pre vývoz tovarov sa dá predpokladať ako dôsledok rozvoja voľného colného pásma v lokalite Bočiar a Interportu v rovnakej lokalite. Na trati je potrebná modernizácia zabezpečovacieho zariadenia.
- Bánovce nad Ondavou – Veľké Kapušany – Maťovce – štátna hranica s Ukrajinou je jednokoľajová a elektrifikovaná. V celej dĺžke sa nachádza na území Košického kraja. V súčasnosti nie je využívaná pre medzinárodnú nákladnú dopravu.
- Margecany – Banská Bystrica je jednokoľajová a neelektrifikovaná. Na území kraja sa nachádza jej úsek Margecany – Dobšinská Ľadová Jaskyňa.

3.1.2.2. Železničné dráhy regionálneho významu.

Železničné dráhy regionálneho významu boli určené uznesením vlády SR 830/2000 podľa § 70 zákona č.164/1996 Z.z. o dráhach. Regionálne dráhy môžeme charakterizovať tým, že netvoria súvislú železničnú sieť a ich prevádzka je vo väčšine prípadov stratová. Na úseku železničnej dopravy v predchádzajúcom období prešlo zo štátu do pôsobnosti Košického samosprávneho kraja sedem regionálnych dráh. Z tohto počtu sú tri dráhy funkčné a štyri regionálne dráhy boli zrušené (alebo doposiaľ neobnovené). Funkčné regionálne dráhy sú:

- Spišské Vlachy – Spišské Podhradie, neelektrifikovaná jednokoľajová trať s rozchodom 1435 mm, dlhá 9,466 km. Na danom úseku je päť zastávok pre osobnú dopravu s možnosťou prevádzkovania nákladnej dopravy. Je trasovaná vlastným koridorom pričom pretína cestu II/536 v smere Spišské Vlachy – Spišská Nová Ves a smeruje k súbehu s cestou II/547 s napojením na hlavnú železničnú trať č. 180 Košice – Žilina.
- Plešivec – Muráň, neelektrifikovaná jednokoľajová trať s rozchodom 1435 mm, dlhá 40,69 km. Na danom úseku je dvanásť zastávok pre osobnú dopravu s možnosťou prevádzkovania nákladnej dopravy. Trať je prevádzkovaná ŽSR. Osobná doprava na trati bola ZSSK od 24.6.2003 opäť obnovená (dopravu zabezpečuje depo Zvolen).
- Čermel' – Alpinka, neelektrifikovaná jednokoľajová trať s rozchodom 1000 mm, dlhá 5 km. Na danom úseku sú tri zastávky pre osobnú dopravu. Trať a doprava na trati je prevádzkovaná v letnej sezóne v mesiacoch máj až september na základe dohody medzi Mestom Košice, ŽSR, ZSSK, DPMK a slúži ako letná atrakcia pre verejnosť (má teda skôr charakter špeciálnej dráhy).

Zrušené regionálne dráhy (osobná doprava bola zrušená 2.2.2003 a do dnešného dňa nebola obnovená):

- Spišská Nová Ves – Harichovce – Levoča, neelektrifikovaná jednokoľajová trať s rozchodom 1435 mm, dlhá 12,48 km. Na danom úseku sú štyri zastávky pre osobnú dopravu.
- Moldava nad Bodvou – Jasov – Medzev, neelektrifikovaná jednokoľajová trať dlhá 15,24 km. Na danom úseku je šesť zastávok pre osobnú dopravu s možnosťou prevádzkovania nákladnej dopravy.
- Rožňava – Dobšiná, neelektrifikovaná jednokoľajová trať dlhá 26,1 km. Na danom úseku je trinásť zastávok pre osobnú dopravu s možnosťou prevádzkovania nákladnej dopravy.
- Plešivec – Slavošovce, neelektrifikovaná jednokoľajová trať dlhá 24 km. Na danom úseku je desať zastávok pre osobnú dopravu s možnosťou prevádzkovania nákladnej dopravy.

Na 131. rokovaní vlády SR 10. mája 2005 bol schválený Uznesením vlády SR č. 377 Návrh koncepcie osobnej autobusovej a železničnej dopravy, s dôrazom na systémové riešenie financovania výkonov vo verejnom záujme v roku 2005 a v rokoch nasledujúcich. Dané uznesenie ukladá ministromi dopravy, pôšt a telekomunikácií zabezpečiť v termíne do 31. decembra 2006 postupný presun regionálnej železničnej dopravy do úrovne vyšších územných celkov v rokoch 2007 a 2008 ako prenesený výkon štátnej správy a od roku 2009 ako ich samosprávnou pôsobnosť. Z uznesenia vlády SR vyplýva pre ministra dopravy ďalej povinnosť do 31.12.2006 vyčíslit' finančné dôsledky presunu regionálnej železničnej dopravy na rozpočty vyšších územných celkov a predložiť ich podpredsedovi vlády a ministromi financií.

Pre úplnosť uvádzame prehľad všetkých železničných dráh v Košickom kraji a ich rozdelenie podľa elektrifikácie, koľajnosti a rozchodu (obrázok č. 35, 36 a 37.).

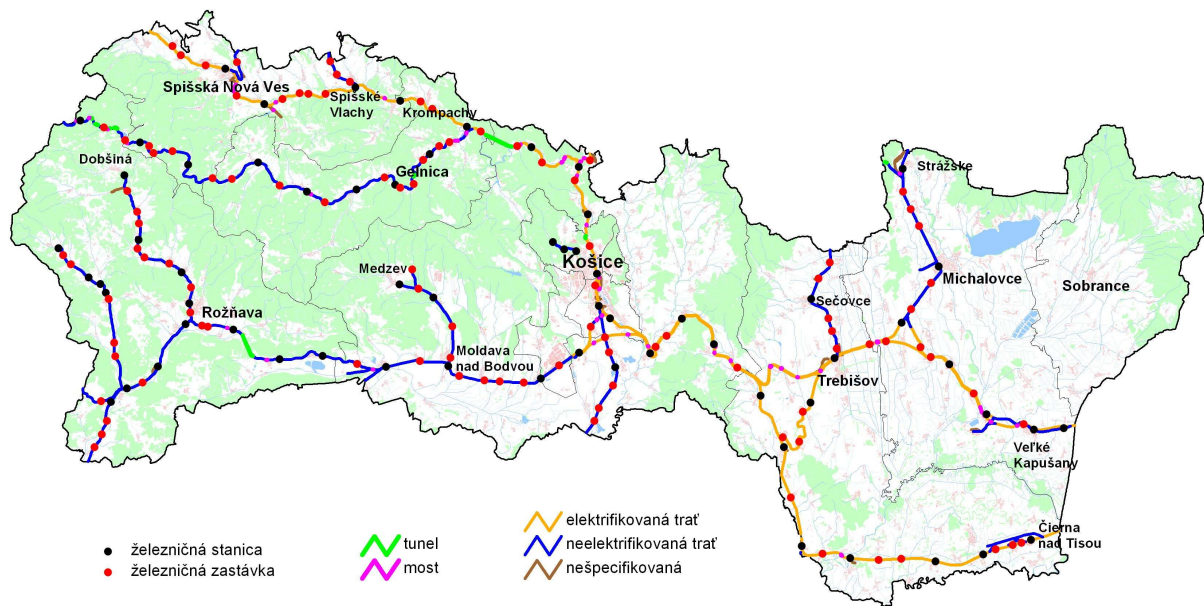
Č.	Dráha	km	Typ	Poznámky
160	Košice – Zvolen	94	jednokoľajná s dvojkolaj. vložkami	hranica BBSK a KSK je 10 km od Plešivca v tarifnom bode Gemerská Panica, ktorá patrí do KSK, zast. Gemer patrí do BBSK.
165	Plešivec – Muráň	12	jednokoľajná	hranica BBSK a KSK je 12 km od Plešivca v tarifnom bode Hucín, ktorý patrí do BBSK, zast. Gemerská Hôrka patrí do KSK
166	Plešivec – Slavošovce	24	jednokoľajná	t. č. prevádzka uzavretá (celá KSK)
167	Dobšiná – Rožňava	26	jednokoľajná	(celá KSK)
168	Moldava nad Bodvou – Medzev	15	jednokoľajná	t. č. prevádzka uzavretá (celá KSK)
169	Košice – Hidasnémeti MÁV	21	jednokoľajná	(celá KSK)
173	Margecany – Červená Skala	78	jednokoľajná	hranica BBSK a KSK je 15 km od Červenej Skaly v tarifnom bode Vernár ktorý patrí do KSK, zast. Telgárt Penzión patrí do BBSK
180	Košice – Žilina	88	dvojkolajná	hranica KSK a PSK je 88 km od Košíc v tarifnom bode Vydruník, ktorý patrí do PSK, zastávka Letanovce patrí do KSK
186	Spišská Nová Ves – Levoča	5	jednokoľajná	t. č. prevádzka uzavretá. Hranica KSK a PSK je 5 km od ŽST Spišská Nová Ves v tarifnom bode Harichovce (KSK), Levočské Lúky (PSK)
187	Spišské Vlachy – Spišské Podhradie	5	jednokoľajná	hranica KSK a PSK je 4 km od ŽST Spišské Podhradie v tarifnom bode Katúň, ktorý patrí do PSK, Bystrany na Spiši (KSK)
188	Košice – Plaveč – Muszyna PKP	20	v úseku Košice – Kysak dvojkolajná	hranica KSK a PSK je 20 km od Košíc medzi tarifnými bodmi Obišovce (KSK) a Ličartovce (PSK)
190	Košice – Čierna nad Tisou	95	dvojkolajná	(celá KSK)
191	Michalany – Medzilaborce mesto – Lupków PKP	59	jednokoľajná	hranica KSK a PSK je 59 km od Michalían v tarifnom bode Brekov, ktorý patrí do PSK, ŽST Strážske patrí do KSK
192	Trebišov – Vranov nad Topľou	15	jednokoľajná	hranica KSK a PSK je 15 km od ŽST Trebišov v tarifnom bode Parchovany, ktorý patrí do KSK, Sečovská Polianka (PSK), t. č. prevádzka uzavretá
193	Prešov – Humenné	9	jednokoľajná	hranica KSK a PSK je 56 km od Prešova medzi ŽST Strážske a Nižný Hrabovec a v tarifnom bode Brekov, do KSK 9 km, do PSK 61 km
195	Bánovce nad Ondavou – Veľké Kapušany	56	jednokoľajná	(celá KSK)

Obrázok č. 35.

Zoznam železničných tratí v obvode Košického kraja.

Zdroj: ŽSR.

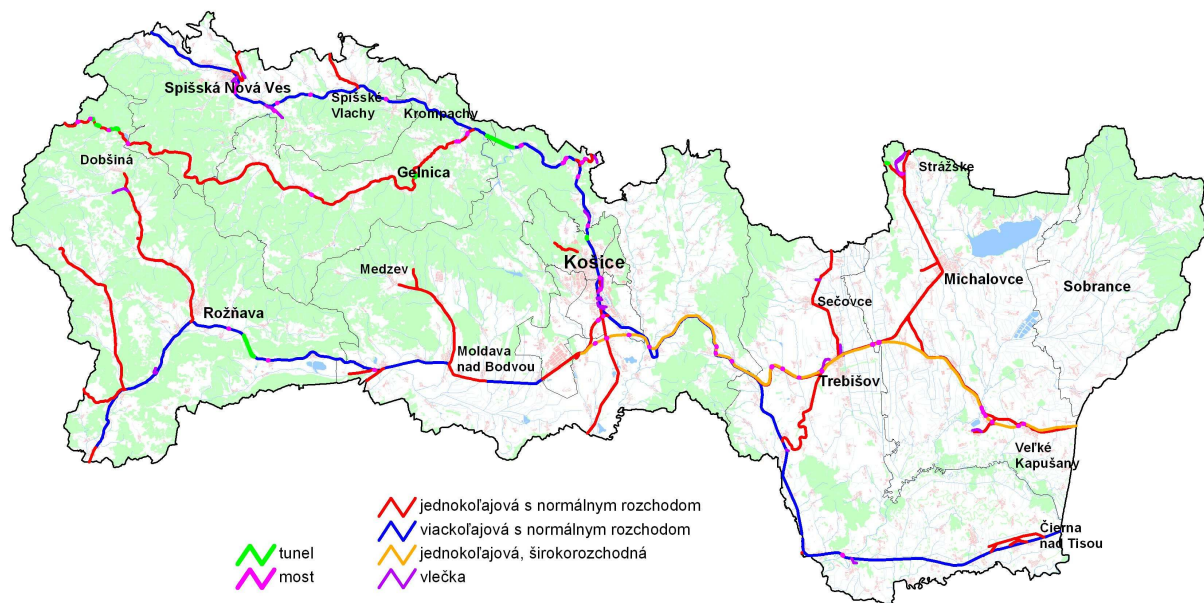

Obrázok č. 36.

Rozdelenie železničných tratí v Košickom kraji podľa elektrifikácie.

Zdroj: KSK, REGIS, ÚPN VÚC ZaD, 2004.

Obrázok č. 37.

Rozdelenie železničných tratí v Košickom kraji podľa koľajnosti a rozchodu.

Zdroj: KSK, REGIS, ÚPN VÚC ZaD, 2004.

3.1.3. Intermodálna doprava.

Intermodálna doprava je špeciálnou formou nákladnej dopravy, keď tovar sa prepravuje v štandardizovaných uzavretých prepravných jednotkách (kontajneroch). Rozvoj intermodálnej dopravy vychádza z medzinárodnej dohody AGTC (Európska dohoda o najdôležitejších trasách medzinárodnej a kombinovanej dopravy a súvisiacich objektoch).

V Slovenskej republike je v súčasnosti 11 prekladísk, v ktorých sa dá prekladať aspoň jeden druh intermodálnej nákladovej jednotky. S výnimkou terminálu v Dobrej (pri Čiernej

nad Tisou) tieto prekladiská nie je možné nazývať terminálmi intermodálnej dopravy, lebo nezodpovedajú požiadavkám Dohody AGTC:

- dĺžky manipulačných koľají v dosahu manipulačných zariadení dosahujú približne len tretinu, výnimočne polovičku požadovanej dĺžky, čo neumožňuje manipuláciu s ucelenými vlakmi intermodálnej dopravy,
- zvyšujú sa náklady z dôvodu dodatočných radiacích operácií a predlžuje sa doba spracovania vlakov, tým sa znižuje kvalita intermodálnej dopravy,
- nevyhovujú manipulačné zariadenia požiadavke prevádzkovej praxe v krajinách EÚ na nosnosť 42 ton na závese, čo neumožňuje manipulovať v prekladiskách so všetkými nákladovými jednotkami, ktoré sa bežne používajú v intermodálnej doprave. Okrem terminálu v Dobrej sú manipulačné zariadenia v ostatných prekladiskách za hranicou fyzickej životnosti a v kontajnerových prekladiskách Čierna nad Tisou a Košice boli na základe revízií ich nosnosti redukované,
- nie je splnená požiadavka na 100% zálohu manipulačných zariadení.

Koncepcia rozvoja kombinovanej dopravy do roku 2010 a jej aktualizácia z roku 2003 vymedzili štyri základné terminály intermodálnej dopravy na Slovensku, z toho dva v Košickom kraji – v Košiciach a v Čiernej nad Tisou. Sú to terminály, ktorých strategický význam spočíva v ich polohe v paneurópskych dopravných koridoroch, železničných tratiach intermodálnej dopravy zaradených v Dohode AGTC a ich významných križovaniach a sú aj súčasťou projektu TEN-T v súlade s Rozhodnutím 884/2004 EP a Rady.

V súčasnosti je v štádiu projektových príprav výstavba nového terminálu intermodálnej dopravy pri Košiciach. Terminál intermodálnej dopravy Dobrá bol na základe rozhodnutia generálneho riaditeľa ZSSK, a.s. od 1. novembra 2004 spustený do prevádzky v tzv. prechodnom režime s predpokladom trvalej prevádzky od 1.1.2005 v správe ZSSK, a.s. Na to aby bolo možno terminál využívať v projektovanom rozsahu, musí sa dobudovať kvalitné cestné prepojenie s Ukrajinou pri ukrajinskej obci Solomonovo.

3.1.4. Integrovaná doprava.

Do Košíc, ako do centra Košického samosprávneho kraja za prácou a do škôl denne dochádza 42 855 osôb zo všetkých okresov Košického kraja a z Prešovského kraja. Členenie dochádzky podľa okresov je uvedené na obrázku č. 38.

Gelnica	1 813
Košice – okolie	22 188
Michalovce	1 408
Rožňava	890
Sobrance	375
Spišská Nová Ves	1 195
Trebišov	3 996
Z Košického kraja celkom	31 865
Z Prešovského kraja celkom	10 990
Celková dochádzka do Košíc	42 855

Obrázok č. 38.

Denná dochádzka osôb do Košického kraja.

Zdroj: Štúdia realizovateľnosti integrovanej osobnej dopravy v Košickom regióne.

Rozbor výjazdu do Košíc bol prevedený na základe údajov zo Sčítania obyvateľstva, domov a bytov v roku 2001 za územie Košického a Prešovského samosprávneho kraja. Na základe vykonanej analýzy je možné skonštatovať nasledujúce závery:

- v okrese Košice – okolie býva cca polovica všetkých osôb cestujúcich do Košíc za prácou a do škôl (celkom cca 22,2 tis. obyvateľov),
- druhá polovica všetkých cestujúcich osôb býva takmer rovnakým podielom ako v Košickom, tak Prešovskom samosprávnom kraji,
- na území okresov Košice – okolie, Trebišov, Michalovce, Gelnica a Prešov býva 77% všetkých osôb cestujúcich do Košíc – tomu by zhruba zodpovedalo vymedzenie prirodzeného spádového územia systému KORID („Košická osobná regionálna integrovaná doprava“),
- najsilnejším centrom výjazdu do Košíc je Prešov, hlavné mesto susedného kraja (1 719 cestujúcich),
- najsilnejším centrom výjazdu do Košíc na území Košického kraja je Moldava nad Bodvou (1 307 cestujúcich),
- najsilnejšou oblasťou výjazdu do Košíc (na území okresu Košice – okolie) je pás území obcí Valalíky, Čaňa, Gyňov a Seňa (celkom 2 917 cestujúcich),
- pomerne veľký počet osôb cestuje z relatívne vzdialených okresných miest Košického i Prešovského kraja (Michalovce 583, Bardejov 555, Humenné 537, Spišská Nová Ves 470, Poprad 419),
- väčšia časť územia Prešovského kraja (celé okresy i okresné mestá) má silnejšie vzťahy výjazdu za prácou do Košíc ako do Prešova; týka sa okresov a miest: Poprad, Kežmarok, Stará Ľubovňa, Levoča, Stropkov, Medzilaborce, Humenné a Snina; v prípade Vranova nad Topľou prevažuje spádovosť do Košíc z okresného mesta, z okresu ako celku prevažuje výjazd do Prešova.

(Zdroj: „Štúdia realizovateľnosti integrovanej osobnej dopravy v Košickom regióne“ – Objednávateľ: Ministerstvo dopravy pôšt a telekomunikácií Slovenskej republiky; Zhotoviteľ: IKP Consulting Engineers, s.r.o., 2006).

Z uvedeného vyplýva, že mesto Košice je najsilnejším centrom dochádzky v Košickom kraji. Jediným možným smerovaním verejnej dopravy je dosiahnutie kvalitného a ekonomicky efektívneho systému verejnej osobnej dopravy, t.j. integrácia všetkých jej subsystémov (železničnej, prímestskej a mestskej dopravy) a vytvorenie integrovaného dopravného systému. Na území väčšiny Košického kraja ešte neexistuje integrovaný dopravný systém v pravom slova zmysle. Zatiaľ je spracovaná Štúdia realizovateľnosti Košickej osobnej regionálnej integrovanej dopravy (KORID), ktorá sa zameriava najmä na vybudovanie infraštruktúry, ktorá bude slúžiť integrovanému dopravnému systému vzájomným prepojením jednotlivých druhov dopravy (prestupné terminály, prepojenie železničných a električkových koľají, prepojenie letiska v Košiciach a priemyselného parku Kechnec dráhovou dopravou, atď.). V rámci autobusovej dopravy však funguje systém, ktorý umožňuje cestujúcim, ktorí vlastnia čipové karty, použiť tento cestovný doklad u všetkých dopravcov, ktorí poskytujú výkony vo verejnom záujme na území Košického a Prešovského samosprávneho kraja, vrátane mestskej hromadnej dopravy, bez ohľadu na skutočnosť kto kartu vydal, resp. u ktorého dopravcu cestujúci kartu naplnil cestovným. Najzásadnejšou prekážkou vzniku integrovaného dopravného systému je nedostatočne rozpracovaná legislatíva pre túto oblasť, rozdielne zdroje financovania strát z výkonov vo verejnej doprave a prirodzená konkurencia medzi jednotlivými prevádzkovateľmi dopravy (nakolko ide o podnikanie). Cieľom vzniku IDS je dosiahnutie úspor verejných rozpočtov vďaka odstráneniu súbehov rôznych dotovaných subsystémov verejnej dopravy, vzájomná koordinácia dopravných služieb a ich vzájomná nadväznosť, no najmä zjednodušenie verejnej dopravy pre cestujúcich zjednotením tarifných a prepravných podmienok s uplatnením jednotného cestovného dokladu.

3.2. Životné prostredie.

3.2.1. Integrovaná ochrana, racionálne využívanie vôd a protipovodňová ochrana.

3.2.1.1. Zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou.

SR v porovnaní s ostatnými štátmi Európskej únie značne zaostáva v zásobovaní obyvateľstva pitnou vodou z verejných vodovodov. K 31.12.2004 bolo zásobovaných pitnou vodou z verejných vodovodov 84,8% obyvateľov SR (4 569,1 tis. obyvateľov). Z celkového počtu obcí v SR má verejný vodovod 2 142 sídel t.j. 74%. Úroveň rozvoja verejných vodovodov je regionálne nerovnomerná. Najhoršia situácia je v Prešovskom, Košickom a Banskobystrickom kraji, kde sa najmä v južných okresoch podiel obcí s verejným vodovodom pohybuje v rozmedzí od 58,1% do 70,3%.

V Košickom kraji sú pre zásobovanie pitnou vodou rozhodujúce dve nadradené vodárenské sústavy:

- Východoslovenská vodárenská sústava (VVS) zásobuje rozhodujúce časti okresov Košice – mesto, Košice – okolie, Michalovce a Trebišov. Podiel VVS na zásobovaní Košického kraja je 91,4%. Z odberu 1000 l.s-1 z vodnej nádrže Starina pre Košický kraj, je určené pre mesto Košice 400 l.s-1 a okresy Michalovce 60 l.s-1 a Trebišov 100 l.s-1 (rozhodnutie OÚŽP Košice-vidiek z r. 1995), t. j. spolu pre Košický kraj odber z vodnej nádrže Starina predstavuje 560,0 l.s-1.
- Spišsko-popradská vodárenská sústava (SPVS) z Popradského skupinového vodovodu je dotovaná oblasť Spišskej Novej Vsi, ktorá je nedostatková z hľadiska vlastných zdrojov. Plánované rozšírenie SPVS do oblasti dolného Spiša (Krompachy a okolie) a do okresu Gelnica si vyžiada budovanie nových vodných zdrojov – vodnej nádrže Garajky.
- Plánovaným prepojením Rožňavského a Muránskeho skupinového vodovodu bude vytvorená Rožňavská vodárenská sústava (RVS).
- Východoslovenská nížina je zásobovaná v rámci Pobodrožskej vodárenskej sústavy (podsústava VVS). Jej základ tvoria Pobodrožský skupinový vodovod, skupinový vodovod Lekárovce - Pinkovce - Pavlovce nad Uhom - Bojany - Bežovce - Záhor. Tento vodovod po dobudovaní bude zásobovať aj obce v severnej časti Ondavskej roviny (Východoslovenskej nížiny – Senné, Palín, Stretava, Stretávka, Iňačovce a Zemplínske Široké).

V Košickom kraji má verejný vodovod 70,2% obcí, najnižšie 60% v okrese Gelnica. V kraji sa využívajú prednostne zdroje podzemnej vody. Najvýznamnejšie sú zdroje Košického skupinového vodovodu – pramene Drienovec, Turňa a studne Host'ovce, ďalej sú to zdroje v okrese Michalovce – vodný zdroj Hrádok, Lastomír, studne Popričný, zdroj Boľany – Slovenské Nové Mesto a zdroje pre Rožňavský skupinový vodovod. Na území kraja sa nachádza 138 **vodných zdrojov** s celkovou výdatnosťou 2257,6 l.s⁻¹ so stanoveným PHO I. a II. stupňa (obrázok č. 39, 40).

Chránená vodohospodárska oblasť (CHVO) je územie, ktoré svojimi prírodnými podmienkami tvorí významnú prirodzenú akumuláciu vôd. Podmienky ochrany vôd v CHVO sú upravené zákonom č. 364/2004 Z.z. o vodách a o zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon), § 31.

V Košickom kraji sú vyhlásené 4 CHVO, z nich 3 sa nachádzajú resp. zasahujú do okresu Rožňava, ďalšie zasahujú do okresu Košice – okolie, Spišská Nová Ves, Sobrance a Michalovce (obrázok č. 41).

V kraji na vodárenské účely sa využívajú povrchové toky, z nich najvýznamnejšie sú Veľká Biela voda (SKV Spišská Nová Ves) a vodárenská nádrž (VN) Bukovec. Priame odbery z tokov sa využívajú v okresoch Gelnica, Spišská Nová Ves a Rožňava. Na území

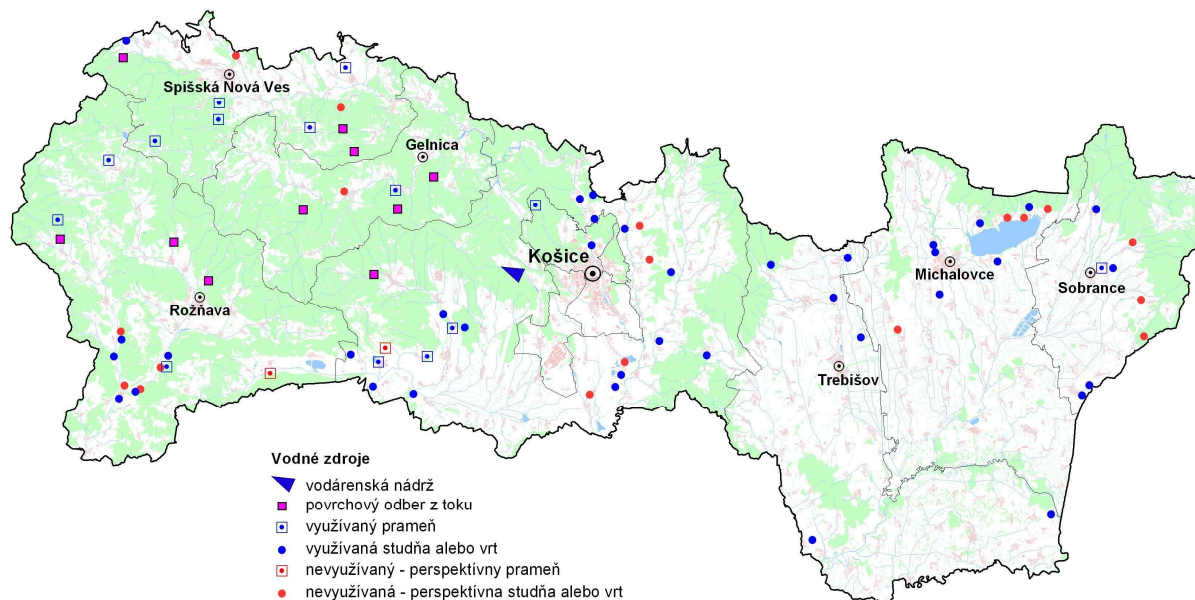
kraja sa nachádza 26 povodí vodárenských tokov, z toho povodie vodárenského toku Hornád zasahuje aj do Prešovského kraja a povodie vodárenského toku Slaná do Banskobystrického kraja. Najviac povodí vodárenských tokov je v okresoch Gelnica, Košice – okolie, Spišská Nová Ves a Rožňava.

Okres	Počet zdrojov v okrese	Výdatnosť, $l s^{-1}$	
		pramene	studne a vrty
Košice	2	35	90
Košice – okolie	28	341	543,5
Gelnica	2	2,5	0
Michalovce	25	0	423,5
Rožňava	17	50,2	181
Sobrance	16	10	121
Spišská Nová Ves	9	63,7	30
Trebišov	39	0	366,2
Spolu	138	502,4	1 755,2

Obrázok č. 39.

Prehľad počtu a výdatnosti vodných zdrojov na území Košického kraja.

Zdroj: VÚVH Bratislava, 2003.

Obrázok č. 40.

Vodné zdroje v Košickom kraji.

Zdroj: VÚVH Bratislava, 2004.

Názov CHVO	Okresy	Rozloha CHVO, km^2	
		celkom	v Košickom kraji
Slovenský kras – Plešivecká planina	Rožňava	57	57
Slovenský kras – Horný vrch	Rožňava, Košice – okolie	152	152
Horné povodie Hnilca*	Rožňava, Spišská Nová Ves	108	-
Vihorlat*	Michalovce, Sobrance	225	-

* do Košického kraja zasahuje časť CHVO

Obrázok č. 41.

Vyhlásené CHVO v Košickom kraji.

Zdroj: Generel ochrany a racionálneho využívania vôd, VÚVH Bratislava, 2002.

Vodárenské spoločnosti SR v roku 2005 vyrobili 327 945 tis. m³ vody vo vlastných zariadeniach. Voda fakturovaná pitná tvorila z tohto objemu 68%, t.j. 223 064 tis. m³. Rozdiel medzi vodou vyrobenou a vodou fakturovanou v percentuálnom vyjadrení je 32%, čo poukazuje na pomerne značné straty pitnej vody.

Napriek tomu, že v rokoch 2000 – 2004 pribudlo na Slovensku 184 obcí s verejným vodovodom, z toho v KSK 21 obcí, ešte stále je 131 obcí (cca 30% z celkového počtu) KSK bez verejného vodovodu, najmä v okresoch Košice – okolie a Michalovce (obrázok č. 42). Stav v budovaní verejných vodovodov podľa okresov charakterizuje obrázok č. 43.

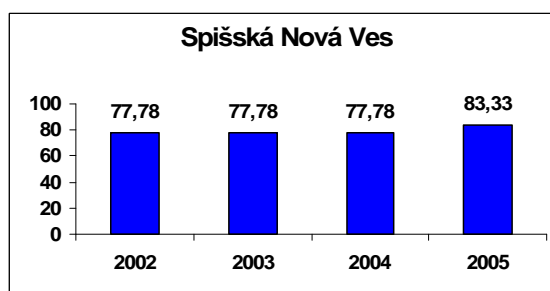
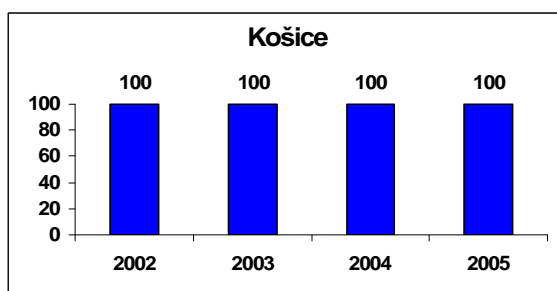
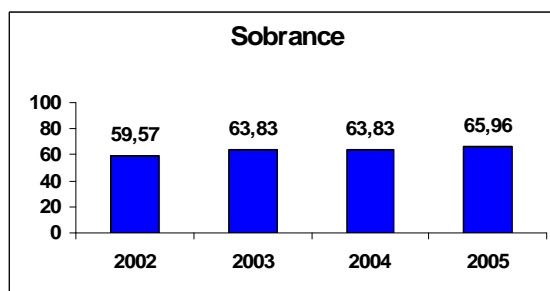
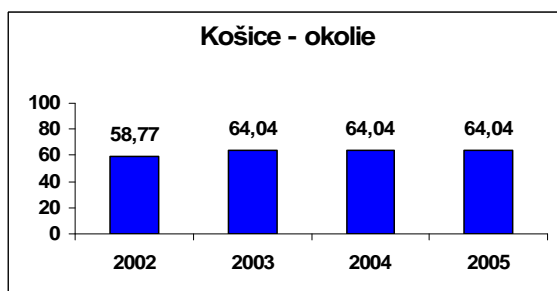
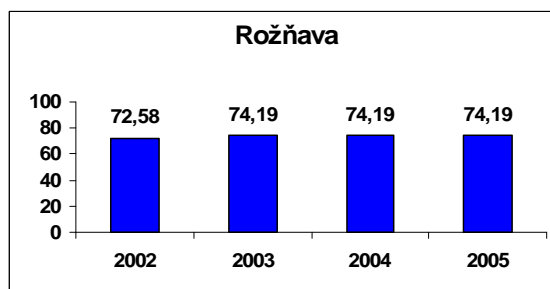
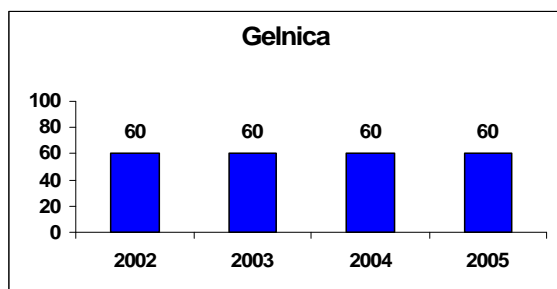
V Košickom kraji je zásobovaných 79,3% obyvateľov z verejných vodovodov, údaje o stave napojenia podľa jednotlivých okresov od r. 2002 sú uvedené na obrázku č. 44, 45 a 46.

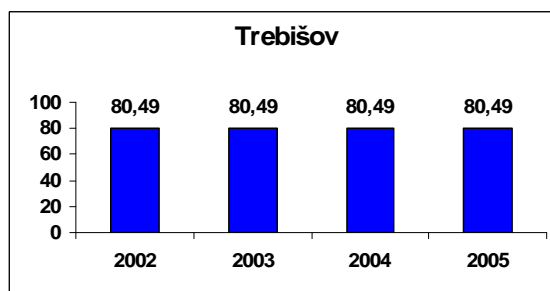
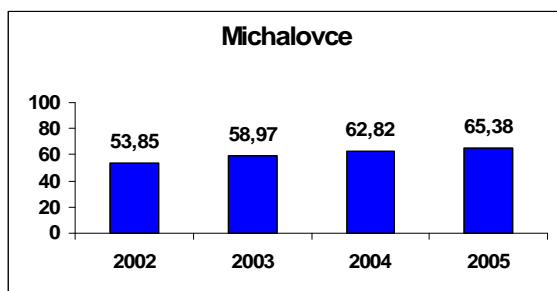
Okres	Počet obcí s verejným vodovodom					% obcí s verejným vodovodom			
	Obce spolu	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2005
Gelnica	20	12	12	12	12	60	60	60	60
Košice	1	1	1	1	1	100	100	100	100
Košice – okolie	114	67	73	73	73	58,77	64,04	64,04	64,04
Michalovce	78	42	46	49	51	53,85	58,97	62,82	65,38
Rožňava	62	45	46	46	46	72,58	74,19	74,19	74,19
Sobrance	47	28	30	30	31	59,57	63,83	63,83	65,96
Spišská Nová Ves	36	28	28	28	30	77,78	77,78	77,78	83,33
Trebišov	82	66	66	66	66	80,49	80,49	80,49	80,49

Obrázok č. 42.

Počet obcí s verejným vodovodom v okresoch Košického kraja.

Zdroj: VÚVH Bratislava.

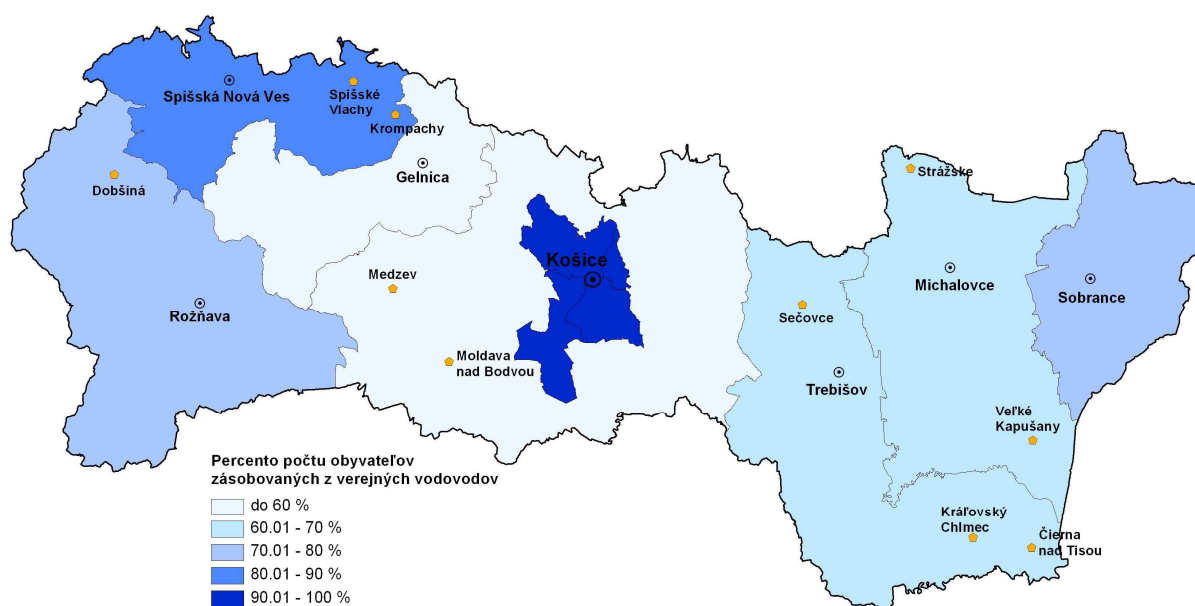

Obrázok č. 43.

Percento počtu obcí s verejným vodovodom v okresoch Košického kraja.

Zdroj: VÚVH Bratislava.

Obrázok č. 44.

Zásobovanie pitnou vodou v Košickom kraji.

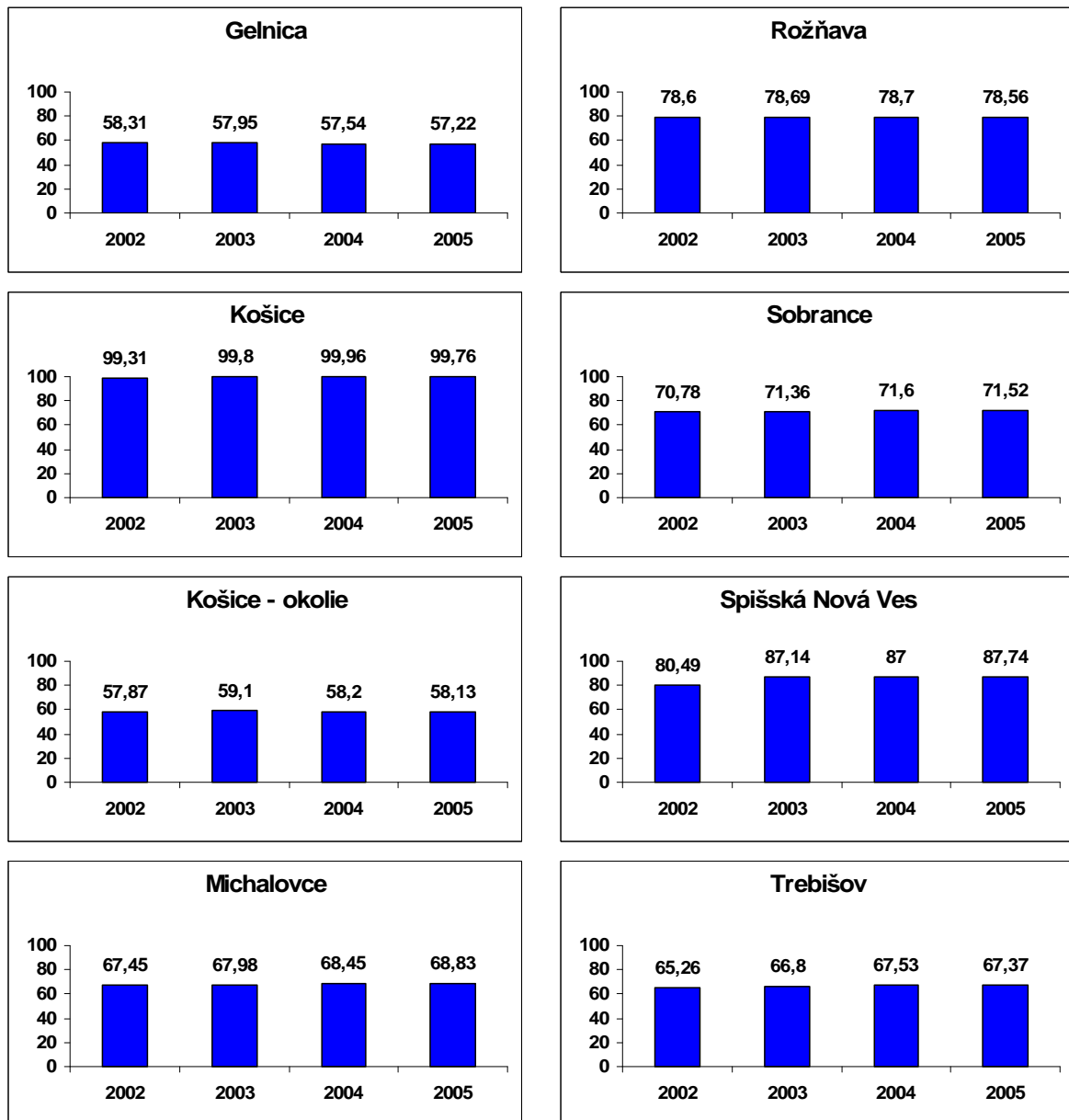
Zdroj: VÚVH Bratislava, 2004.

Okres	Počet obyvateľov napojených na verejný vodovod				Percento obyvateľov napojených na verejný vodovod			
	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2005
Gelnica	17 949	17 919	17 842	17 735	58,31	57,95	57,54	57,22
Košice	234 198	234 809	234 905	234 402	99,31	99,8	99,96	99,76
Košice – okolie	62 409	64 671	64 150	64 289	57,87	59,1	58,2	58,13
Michalovce	73 664	74 279	74 833	75 315	67,45	67,98	68,45	68,83
Rožňava	48 614	48 625	48 714	48 638	78,6	78,69	78,7	78,56
Sobrance	16 739	16 783	16 788	16 764	70,78	71,36	71,6	71,52
Spišská Nová Ves	75 605	82 418	82 778	83 649	80,49	87,14	87	87,74
Trebišov	67 820	69 648	70 539	70 427	65,26	66,8	67,53	67,37

Obrázok č. 45.

Počet obyvateľov zásobovaných z verejného vodovodu v okresoch Košického kraja.

Zdroj: VÚVH Bratislava.

Obrázok č. 46.

Percento počtu obyvateľov zásobovaných z verejného vodovodu v okresoch Košického kraja.

Zdroj: VÚVH Bratislava.

V kvalite vody niektorých využívaných zdrojov vody sa dlhodobo prejavujú dôsledky niekdajších pomerov v poľnohospodárstve a priemyselnej výrobe. Najmä v regiónoch s intenzívnou poľnohospodárskou výrobou sú často vysoko prekračované limitné hodnoty dusičnanov, amoniaku a dusitanov. Mnohé z týchto zdrojov už boli vyradené zo zásobovania pitnou vodou, ďalšie budú postupne nahradené. V Košickom kraji sú zdroje vody poznačené záťažou z priemyselnej výroby, najmä v okolí Michaloviec (Strážske) a zdroje v alúviu Hornádu. Zapracovaním smernice EÚ 98/83/EC do Vyhlášky MZ SR č. 151/2004 Z.z. o požiadavkách na pitnú vodu a kontrolu kvality pitnej vody sa sprísnilo limity niektorých ukazovateľov, čo spôsobilo, že niektoré dovtedy využívané zdroje nevyhovujú

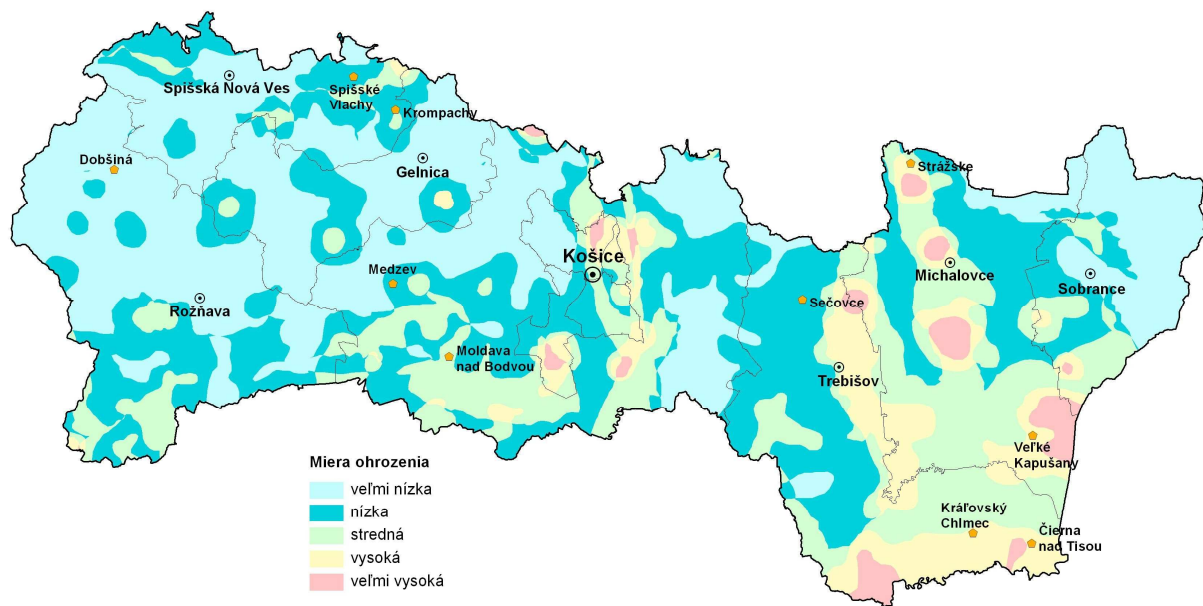
na zásobovanie pitnou vodou a je potrebné ich nahradiť. V Košickom kraji je na vyradenie navrhnutých 25 zdrojov (Košice – okolie 10, Gelnica 2, Michalovce 3, Rožňava 3, Sobrance 3, Spišská Nová Ves 3, Trebišov 1).

V súčasnom období je udelených 8 výnimiek pre vodovody, pretože nezodpovedajú požiadavkám na pitnú vodu (Nariadenie vlády SR č. 354/2006 Z.z.). V okrese Košice – okolie sú to Vajkovce, Slanské Nové Mesto, skupinový vodovod Vyšná Myšľa, Bohdanovce – znečistenie mangán, Žarnov, Perín, Chym, – dusičnany, a skupinový vodovod Bidovce, Ďurďošík, Ďurkov, Ruskov, Trst'any – arzén. V okrese Michalovce sú to Markovce – dusičnany.

Dodávka vody domácnostiam sa znižovala napriek tomu, že celkový počet zásobovaných obyvateľov sa zvýšil. V roku 2005 sa znížila špecifická spotreba pitnej vody na 95,1 l.obyv.⁻¹.deň⁻¹. Je to alarmujúci stav, nielen z toho dôvodu, že sa tieto odbery blížia k hygienickým minimám, ale predovšetkým preto, že vysoké ceny pitnej vody vedú obyvateľov k budovaniu vlastných zdrojov pitnej vody, kvalita ktorej je vo väčšine prípadov ďaleko za hygienickými normami.

V Košickom kraji 20% obyvateľov je zásobovaných individuálne (zo studní). Kvalita pitnej vody (asi 80%) z týchto zdrojov je nevyhovujúca, predovšetkým ide o mikrobiologické znečistenie (fekálne), ktoré predstavuje značné zdravotné riziká.

Mieru ohrozenia zásob podzemných vôd znázorňuje obrázok č. 47.

Obrázok č. 47.

Miera ohrozenia zásob vôd.

Zdroj: Geochemický atlas Slovenska, Podzemné vody, ŠGÚDŠ, 1996; SHMÚ Bratislava, 2000.

3.2.1.2. Odvádzanie a čistenie komunálnych odpadových vôd.

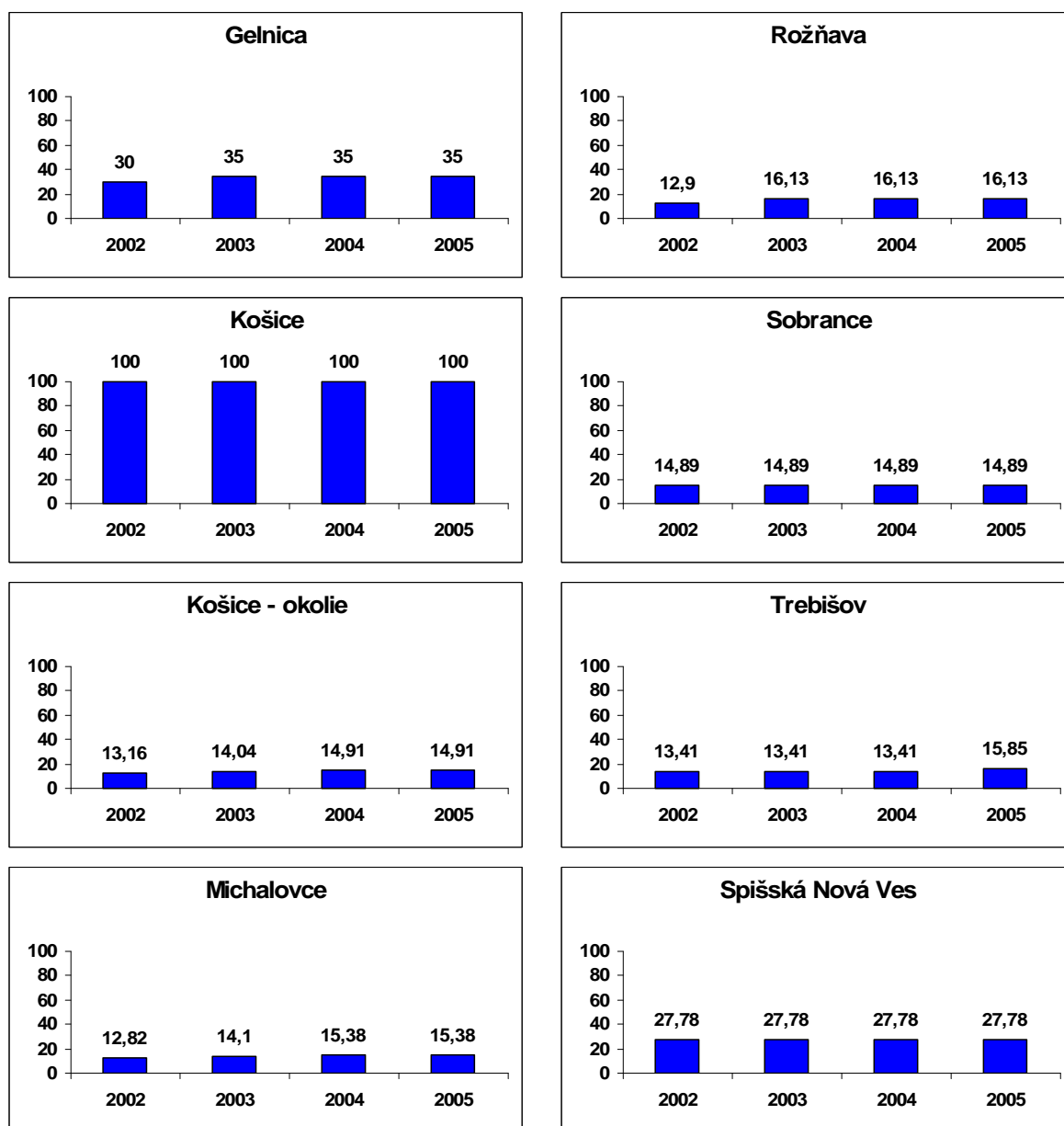
Rozvoj verejných kanalizácií výrazne zaostáva za stavom v zásobovaní obyvateľstva pitnou vodou približne o 28%. K 31.12.2005 bolo napojených na verejnú kanalizáciu 442 457 obyvateľov kraja čo predstavuje 57,7%. Situáciu v jednotlivých okresoch kraja charakterizujú obrázky č. 48 a 49.

Okres	Počet obcí s verejnou kanalizáciou				Percento obcí s verejnou kanalizáciou			
	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2005
Gelnica	6	7	7	7	30	35	35	35
Košice	1	1	1	1	100	100	100	100
Košice – okolie	15	16	17	17	13,16	14,04	14,91	14,91
Michalovce	10	11	12	12	12,82	14,1	15,38	15,38
Rožňava	8	10	10	10	12,9	16,13	16,13	16,13
Sobrance	7	7	7	7	14,89	14,89	14,89	14,89
Spišská Nová Ves	10	10	10	10	27,78	27,78	27,78	27,78
Trebišov	11	11	11	13	13,41	13,41	13,41	15,85

Obrázok č. 48.

Počet obcí napojených na verejnú kanalizáciu v okresoch Košického kraja.

Zdroj: VÚVH Bratislava.

Obrázok č. 49.

Percento počtu obcí s verejnou kanalizáciou v okresoch Košického kraja.

Zdroj: VÚVH Bratislava.

Verejnú kanalizáciu s ČOV má vybudovanú 64 obcí zo 440 obcí a miest Košického kraja, čo predstavuje 19,8%. Údaje o stave v jednotlivých okresoch uvádzajú obrázky č. 50, 51 a 52.

Podiel obyvateľov bývajúcich v domoch napojených na verejnú kanalizáciu s ČOV je 57,7%. Tento podiel je v porovnaní s celoslovenským priemerom vyšší. Najhoršia situácia je v okresoch Gelnica (12,84%), Košice – okolie (18,96%), Rožňava (31,67%), Sobrance (31,10%) a Trebišov (29,31%). Priaznivejšia situácia je v okresoch Michalovce (50,93%) a Spišská Nová Ves (65,87%). Najvyššiu úroveň 94,11% má okres Košice. Je však dôležité zdôrazniť, že už vybudované čistiarnie odpadových vôd vo viacerých prípadoch nespĺňajú požiadavky súčasnej legislatívy, čo vyvoláva požiadavku ich rekonštrukcie, prípadne intenzifikácie. Rozvoj verejných kanalizácií značne zaostáva za rozvojom verejných vodovodov o 24,48% aj napriek pomerne značnému stupňu rozostavanosti stavieb verejnej kanalizácie a ČOV. Výstavba napreduje len veľmi pomaly alebo je pozastavená pre nedostatok finančných prostriedkov.

Okres	Počet obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu s ČOV				% obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu s ČOV			
	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2005
Gelnica	4 226	4 487	3 981	4 011	13,73	14,51	12,84	12,94
Košice	220 892	220 999	221 172	222 459	93,66	93,93	94,11	94,68
Košice – okolie	19 722	20 157	20 898	21 028	18,29	18,42	18,96	19,01
Michalovce	56 079	56 116	56 678	56 772	51,35	51,36	51,93	51,89
Rožňava	19 518	19 600	19 605	19 605	31,56	31,72	31,67	31,66
Sobrance	7 892	7 907	7 921	8 039	33,37	33,62	33,78	34,29
Spišská Nová Ves	64 058	64 361	62 667	60 283	68,19	68,05	65,87	63,23
Trebišov	29 893	30 416	30 617	30 721	28,77	29,23	29,31	29,39

Počet obyvateľov napojených na kanál a ČOV je nižší, spresnené podľa zákazníckeho centra PVS (kurzíva).

Obrázok č. 50.

Počet obyvateľov s verejnou kanalizáciou a s ČOV v okresoch Košického kraja.

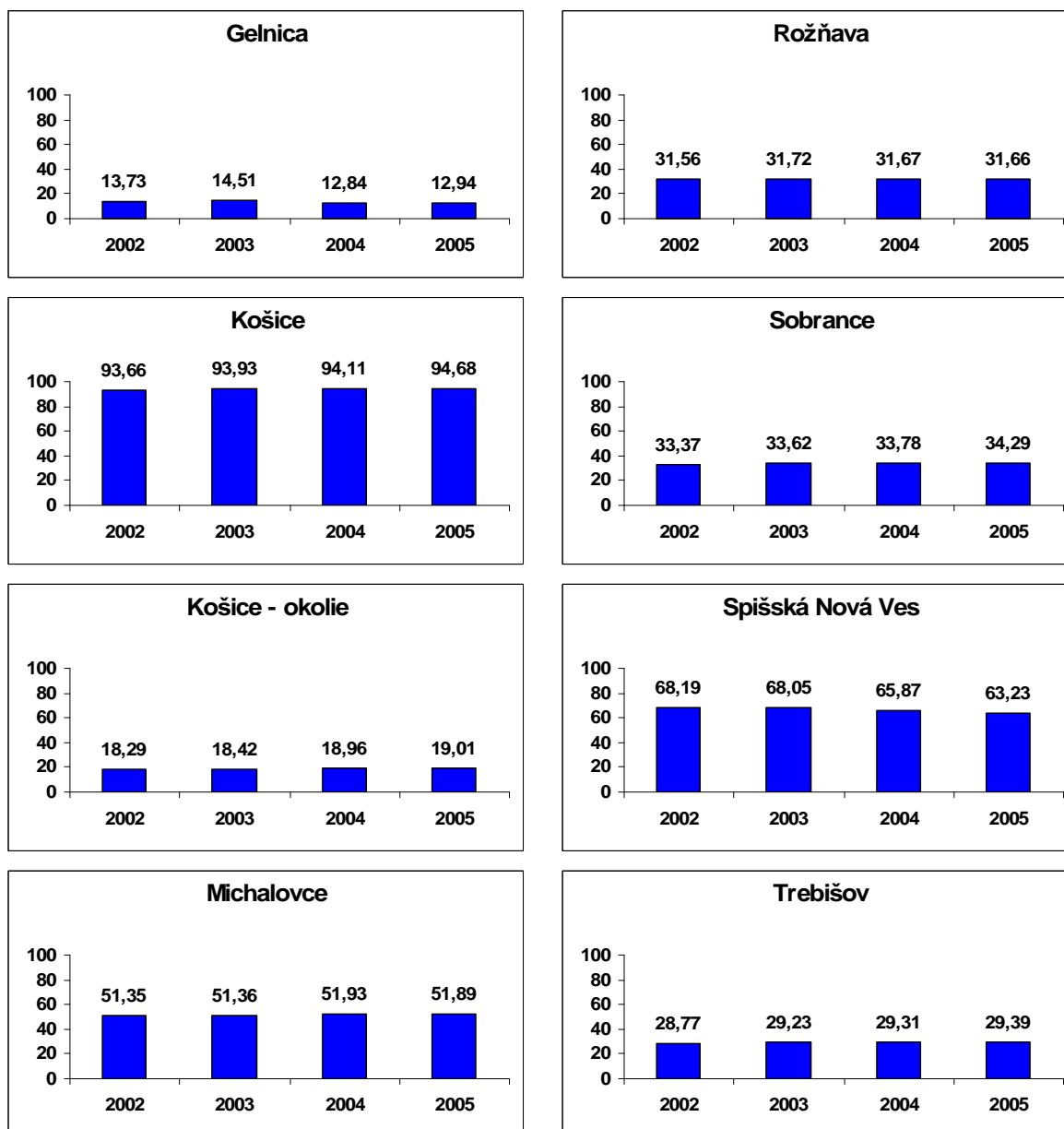
Zdroj: VÚVH Bratislava.

Závod, resp. okres	1998					2003				
	Čistiarnie odpadových vôd				Kapacita ČOV, m ³ /deň	Čistiarnie odpadových vôd				Kapacita ČOV, m ³ /deň
	celkom	mechanické	mechanicko- biologické	Mechanicko- biologické s dočisťovaním		celkom	mechanické	mechanicko- biologické	Mechanicko- biologické s dočisťovaním	
Košice	7	1	6	0	74 383	7	1	6	0	109 608
Michalovce	4	0	4	0	15 940	4	0	4	0	25 929
Rožňava	5	1	4	0	18 756	5	1	4	0	28 121
Spišská Nová Ves	5	2	3	0	26 464	6	2	4	0	30 007
Trebišov	5	0	5	0	19 655	7	0	7	0	20 076
Spolu	26	4	22	0	155 198	29	4	25	0	213 741

Obrázok č. 51.

ČOV v správe vodárenských spoločností.

Zdroj: MŽP SR.

Obrázok č. 52.

Percento počtu obcí s verejnou kanalizáciou a s ČOV v okresoch Košického kraja.

Zdroj: VÚVH Bratislava.

3.2.1.3. Zabezpečenie komplexnej ochrany územia pred povodňami.

Výsledky vedeckého výskumu v oblasti variability klimatických systémov, ako aj skúsenosti u nás, a v iných oblastiach sveta, nasvedčujú o zintenzívnení výskytu anomálií počasia a s nimi spojených javov. Podľa výsledkov výskumu sa takýchto extrémnych javov vyskytlo za posledných 5 rokov toľko ako za uplynulých 50 rokov teda 10 násobne viac. Tieto skutočnosti naznačujú reálnu možnosť, že v budúcnosti sa budeme stretávať s čoraz väčšími meteorologickými a hydrologickými extrémami, s rastúcou frekvenciou ich výskytu a zvyšovaním rozsahu škôd, ktoré spôsobujú. Za posledných desať rokov boli škody spôsobené povodňami na území SR viac ako 17 mld. Sk.

Počas povodní v roku 2002 bolo na území Košického kraja postihnutých 11 miest a obcí, pričom celková plocha zaplaveného územia predstavovala 107 ha, z toho 62 hektárov poľnohospodárskej plochy a 45 hektárov intravilánov miest a obcí. Údaje o škodách v kraji sú uvedené na obrázku č. 53.

	Rok 1999		Rok 2002		Rok 2003		Rok 2004	
	KE kraj	SR	KE kraj	SR	KE kraj	SR	KE kraj	SR
Usmrtené osoby	0	3	0	1	0	0	0	
Škody na majetku občanov (mil. Sk)	13,1	654,6	5,4	114,2	0,5	5,6	4,0	18,29
Škody na majetku obcí (mil. Sk)	77,7	686,5	11,8	247,6	2,1	22,7	3,7	64,7
Celkové škody (mil. Sk)	625,7	4 528,70		1 525,7		43,9	8,1	222,0

Obrázok č. 53.

Následky spôsobené povodňami v Košickom kraji.

Zdroj: MŽP SR.

Reakciou na značne zvýšený každoročný rozsah škôd bol „Program protipovodňovej ochrany SR do roku 2010“ s celkovým nákladom na vykonanie protipovodňových opatrení vo výške 17,8 mld. Sk, ktorý prijala vláda SR uznesením č. 31/2000. Tento program bol aktualizovaný po povodniach roku 2002 uznesením vlády č.25/2003. Súčasťou „Programu protipovodňovej ochrany SR do roku 2010“ je aj projekt „Povodňový varovný a predpovedný systém“ (POVAPSYS), ktorého cieľom je vyvinúť nástroje, ktoré prostredníctvom hydrologických predpovedí, varovaní a výstrah pomôžu výraznejšie znížiť škody spôsobené povodňami, predovšetkým ujmy na zdraví, straty na životoch a majetku občanov a to vybudovaním integrovaného automatizovaného povodňového predpovedného a varovného systému. POVAPSYS umožní vydávať hydrologické predpovede v cca 100 predpovedných profiloch. Vydávať varovania a výstrahy upozorňujúce na nebezpečenstvo vzniku povodní pre ohrozené územia, alebo vodný tok na celom úseku toku. Systém bude spolupracovať s obdobnými systémami susediacich štátov pri poskytovaní potrebných podkladov a údajov z oblasti ochrany pred povodňami. Celková potreba finančných prostriedkov na realizáciu príslušnej časti projektu v rokoch 2006 až 2008 je 176,35 mil. Sk.

„Program protipovodňovej ochrany SR do roku 2010“ sa plní len vo veľmi obmedzenej miere. Z finančného hľadiska zaostáva plnenie uvedeného programu, v porovnaní s pôvodným plánom, už takmer o 3,6 mld. Sk. Pri zohľadnení situácie v odstraňovaní škôd od roku 2000 sa zaostávanie zvyšuje až na 4,8 mld. Sk

3.2.1.4. Sledovanie a hodnotenie stavu povrchových a podzemných vôd.

Hodnotenie stavu povrchových vôd a podzemných vôd na území Slovenska v súčasnosti upravuje zákon č. 364/2004 Z.z. o vodách a o zmene zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon). Monitorovanie stavu povrchovej vody a podzemnej vody sa vykonáva komplexne v povodiach a v čiastkových povodiach pričom podrobnosti výkonu uvedenej činnosti špecifikuje Vyhláška MŽP SR č. 221/2005 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o zisťovaní výskytu a hodnotení stavu povrchových a podzemných vôd, o ich monitorovaní, vedení evidencie o vodách a o vodnej bilancii. V uvedených legislatívnych normách sú transponované požiadavky vyplývajúce pre SR zo Smernice 2000/60/ES Európskeho parlamentu a Rady z 23.októbra 2000, ktorá

ustanovuje rámec pre činnosť Spoločenstva v oblasti vôd (RSV). Sú v nich zakotvené príslušné povinnosti SR predkladať hlásenia EK o stave vôd.

V zmysle rámcovej smernice o vodách (RSV) (2000/60/ES), Zákona o vodách (zákon č. 364/2004 Z.z.) ako aj v zmysle príslušných nadväzujúcich legislatívnych predpisov je Slovensko povinné zabezpečiť systém monitorovania kvality a kvantity podzemných vôd a povrchových vôd prostredníctvom Programu monitorovania kvality povrchových a podzemných vôd Slovenska na príslušný rok. Prvé Programy monitorovania boli pripravené a schválené v roku 2004 a 2005. Tieto vychádzali predovšetkým z potrieb správcu povodia a požiadaviek orgánov štátnej správy. V dôsledku transpozície RSV do zákona o vodách a jeho vykonávacích predpisov boli už do Programu monitorovania kvality povrchových a podzemných vôd Slovenska na rok 2006 zapracované všetky požiadavky relevantných právnych predpisov tak, aby Slovensko dodržalo všetky povinnosti vyplývajúce z členstva SR v EU. Predmetom Programu sú ciele, monitorovacie miesta, rozsah údajov o kvalite a kvantite a ich frekvencie, spôsob odovzdávania a uchovávanía výsledkov, subjekty realizujúce jednotlivé časti monitoringu a systém kvality.

Transpozíciou RSV podstatne vzrástli nároky na informácie o stave vôd v SR, v dôsledku čoho sa zväčšil objem monitorovacích prác a tomu zodpovedajúce finančné nároky. Pretrvávajúci nedostatok finančných prostriedkov štátneho rozpočtu na zabezpečenie monitorovania stavu vôd mal za následok každoročnú redukciu monitorovacích prác na minimálne únosnú mieru, ktorá zabezpečovala poskytovanie minimálnych informácií pre nahlasovacie povinnosti SR voči EÚ. To spôsobilo prehĺbenie deficitu informácií potrebných pre hodnotenie stavu vôd a prípravu dokumentov z oblasti vodného plánovania a návrhov nápravných opatrení smerujúcich k zlepšeniu stavu vôd v SR v zákonom stanovených časových horizontoch.

Všetky vodné toky s výnimkou horných úsekov sú znečistené až silno znečistené. Podiel I. a II. triedy kvality (veľmi čistá až čistá voda) je do 20% vo všetkých ukazovateľoch a má mierne klesajúcu tendenciu. V posledných rokoch nastalo zhoršenie v A-skupine ukazovateľov. V B-skupine ukazovateľov nastalo zlepšenie. V C-skupine ukazovateľov nastalo zlepšenie na toku Bodva, v dolnom úseku Hornádu, ale zhoršenie na hornom úseku Hornádu a v Somotorskom kanáli (obrázok č. 55). Ostatné toky sú bez zmeny. Kvalita vody z nádrží sa podstatne nelíši od kvality v prítokoch do nich a zdržanie nemá podstatný vplyv na kvalitu vody. Najvýznamnejšie zdroje znečistenia vôd v Košickom kraji uvádza obrázok č. 54.

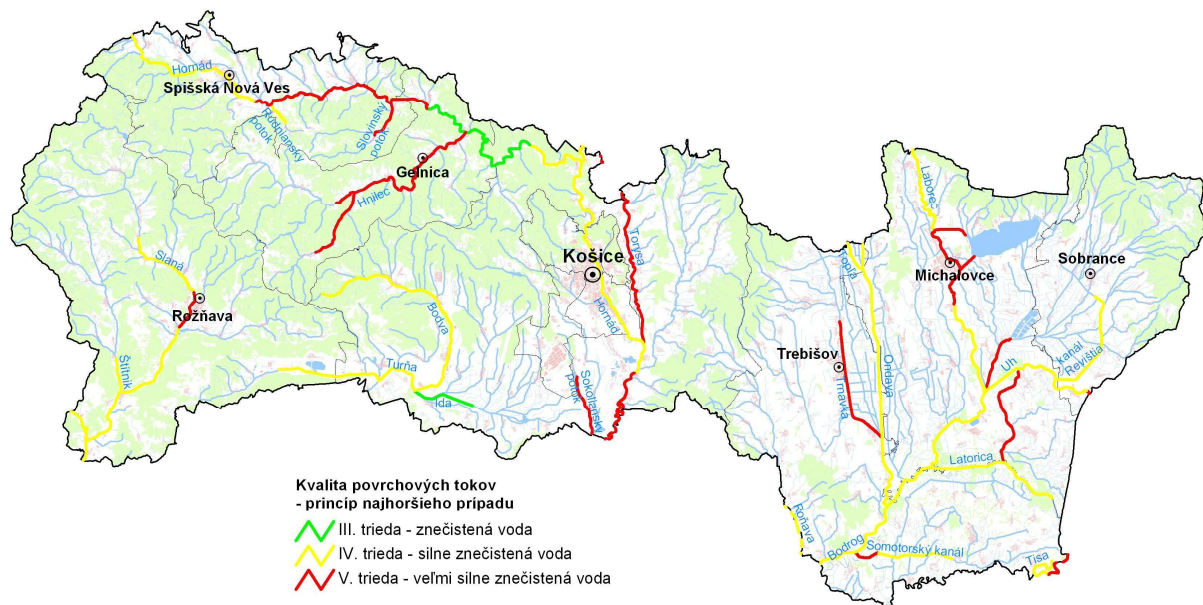
Kvalita vody v závlahových nádržiach a v nádržiach s objemom menším ako 1 mil. m³ sa pohybuje v hraniciach II. – III. triedy bez zmeny. Všetky hlavné toky, ale i celý rad ich prítokov majú značne znečistenú vodu a v niektorých prípadoch je ich plnohodnotné využívanie ohrozené, či znemožnené. Na území kraja sú vybudované vodné nádrže Ružín I. a II., Zemplínska Šírava, Palcmanská Maša, Dobšiná, Pod Bukovcom (havarijná nádrž) a vodárenská nádrž Bukovec.

Zdroje znečistenia	Vypúšťané množstvo znečistenia (t/rok)					Spôsob zneškodňovania
	BSK ₅	CHSK _{Cr}	NL	NEL _{UV}	Spolu	
VVS, a.s., OZ Košice ČOV Košice	148,65	624,68	309,54	11,83	1094,7	mechanicko-biologické
U.S.Steel,s.r.o., Košice	131,81	475,42	531,26	1,69	1140,18	iným spôsobom

Obrázok č. 54.

Najvýznamnejšie zdroje znečistenia vôd.

Zdroj: SHMÚ, 2003.

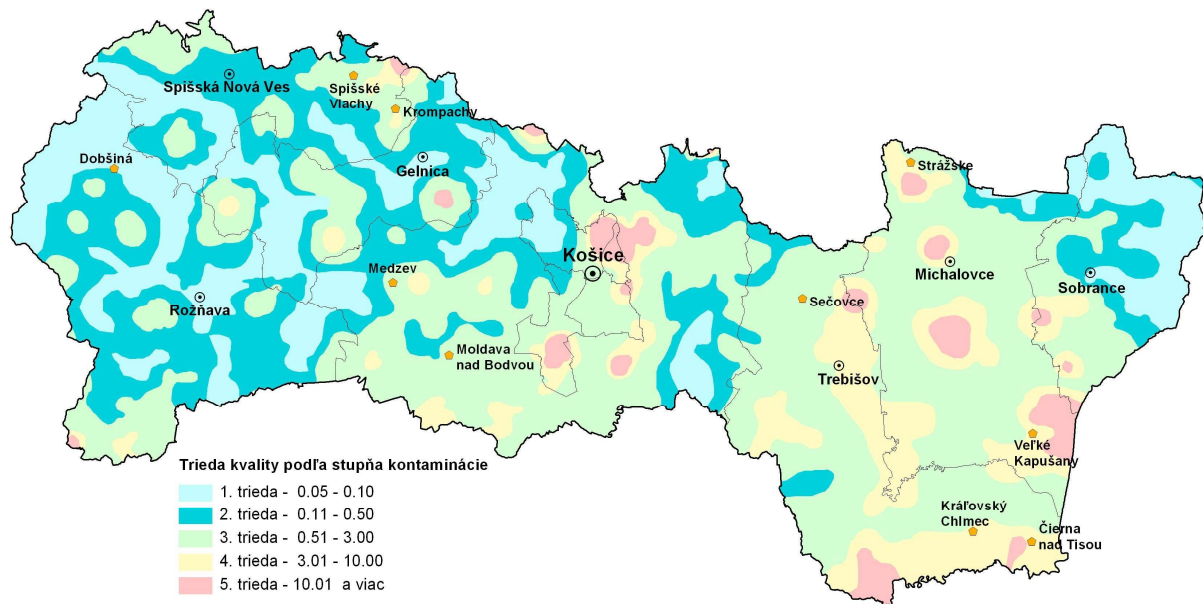

Obrázok č. 55.

Kvalita povrchových tokov v Košickom kraji.

Zdroj: SHMÚ Bratislava, 2004.

Problematické je využívanie niektorých zdrojov vody na závlahy, pretože je predpoklad rozšírenia znečistenia z toku na širšie územie s možnou kontamináciou zdrojov podzemných vôd (obrázok č. 56).

Obrázok č. 56.

Kontaminácia podzemných vôd.

Zdroj: Geochemický atlas Slovenska, Podzemné vody, ŠGÚDŠ, 1996.

Kvalitu podzemných vôd ovplyvňuje horninové prostredie a taktiež kvalita vody v povrchových tokoch, vzhľadom na to že pozorovacie objekty sú rozmiestnené v zvodnenej vrstve tokov. K najčastejším prekročeniam limitných hodnôt patria Fe a Mn. Toto zvýšenie je hlavne dôsledkom nepriaznivých kyslíkových pomerov. Vysoké prekročenie limitných

hodnôt bolo namerané u síranov, dusičnanov, sírovodíka a ojedinele u chloridov. Prekročené boli aj limitné hodnoty v ukazovateľoch stopových prvkov – hliníka a špecifických organických látok – 1,1-dichlóretén. Toto znečistenie je dôkazom antropogénneho znečistenia podzemných vôd. Najhoršia situácia je v okresoch Michalovce a Trebišov, kde zvýšené množstvo sírovodíka a dusičnanov bolo zaznamenané predovšetkým vplyvom poľnohospodárskej činnosti. Podobná situácia je aj v okresoch Košice – mesto a Košice – okolie kde kvalita podzemných vôd je poznačená predovšetkým samotným mestom Košice, priemyselnou a poľnohospodárskou činnosťou v tomto regióne.

V okrese Košice – mesto a Košice – okolie je kvalita vôd najviac poznačená samotným mestom Košice, priemyselnou a poľnohospodárskou činnosťou. Verejná kanalizácia mesta patrí k najväčším zdrojom znečistenia vôd v rámci SR.

V okrese Trebišov najväčším zdrojom znečistenia vôd sú priemyselné aktivity a verejná kanalizácia okresného mesta spolu s priemyselnými aktivitami miest Kráľovský Chlmec a železničným prekladiskom Čierna nad Tisou.

V okrese Michalovce a Sobrance zdroj znečistenia vôd predstavujú predovšetkým komunálne odpadové vody z miest a obcí.

Podzemné aj povrchové vody sú v okresoch Gelnica, Spišská Nová Ves a Rožňava znečisťované odpadovými vodami z rudných baní a podnikov na spracovanie rúd, čo sa prejavuje zaťaženie vôd ťažkými kovmi a k nim pridruženými chemickými látkami. Nemenej závažným zdrojom znečistenia sú aj odpadové vody z miest a obcí.

3.2.2. Ochrana ovzdušia, ozónovej vrstvy a minimalizácia nepriaznivých vplyvov klimatických zmien vrátane podpory obnoviteľných zdrojov energie.

3.2.2.1. Ochrana ovzdušia.

Na kvalitu ovzdušia majú podstatný vplyv emisná záťaž a rozptylové podmienky. Rozptylové podmienky ovplyvňuje najmä orografia – na území Košického kraja vykazujúca značné rozdiely. V južnej a juhovýchodnej časti vzhľadom na rovinný charakter územia sú rozptylové podmienky dobré, ale dochádza k prenosu znečistenia na väčšie vzdialenosti v dôsledku vyššej veternosti. V severnej a severozápadnej časti sú rozptylové podmienky v ovzduší zložitejšie, vzhľadom na morfológiu terénu. Obdobne územia situované do údolia rieky Hornád majú obmedzené podmienky pre rozptyl škodlivých látok v ovzduší.

Zastúpenie štruktúry priemyslu v Košickom kraji, ktoré je charakterizované vysokou energetickou náročnosťou používaných technológií so značným únikom emisií, dochádza k negatívnemu vplyvu predovšetkým na kvalitu ovzdušia v jednotlivých oblastiach kraja. Na celkovom znečistení ovzdušia sa okrem veľkých zdrojov znečistenia podieľajú aj stredné a malé zdroje. Sú to predovšetkým emisie zo zdrojov, ktoré zabezpečujú dodávku tepla pre bytovo – komunálnu sféru, ale ich príspevky v porovnaní s veľkými priemyselnými zdrojmi sú značne menšie.

K významným zdrojom znečisťovania ovzdušia sa stále viac radí automobilová doprava predovšetkým v hlavných dopravných koridoroch vstupujúcich do miest a v dopravných tepnách ulíc centrálnych častí miest, ako aj tranzitná automobilová doprava vedená cez obytné zóny obcí, ktorá spôsobuje zvyšovanie množstva plynných emisií z výfukových plynov a sekundárnu prašnosť. Košický kraj sa v posledných rokoch podľa množstva vyprodukovaných emisií znečisťujúcich látok zaraďuje na 1. miesto spomedzi všetkých krajov v SR (v r. 2002 cca 49% celkových emisií základných znečisťujúcich látok (ZZL) zo stacionárnych zdrojov v SR).

Ochranu ovzdušia upravuje zákon č. 478/2002 Z.z. o ochrane ovzdušia a ktorým sa dopĺňa zákon č. 401/1998 Z.z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia v znení neskorších predpisov (zákon o ovzduší) v znení neskorších predpisov. Od roku 2003 je v platnosti vyhláška MŽP SR č. 705/2002 Z.z. o kvalite ovzdušia, ktorou sa vykonáva zákon o ochrane ovzdušia. Táto okrem iného stanovuje limitné hodnoty, termíny ich dosiahnutia, medze tolerancie, priemerované obdobie a cieľové hodnoty vybraných znečisťujúcich látok. Taktiež uvádza zoznam aglomerácií a zón, pre ktoré sa na základe výsledkov hodnotenia kvality ovzdušia stanovujú oblasti riadenia kvality ovzdušia na území SR.

Oblasti vyžadujúcimi osobitnú ochranu ovzdušia sú stanovené zákonom č. 478/2002 Z.z. §9, ods. 1:

- oblasti riadenia kvality ovzdušia,
- vymedzené časti zón alebo aglomerácií o rozlohe najmenej 50 km², ak sa v nich vyskytujú pachové znečisťujúce látky v koncentráciách, ktoré znepríjemňujú život obyvateľstvu,
- národné parky,
- chránené krajinné oblasti,
- kúpeľné miesta.

Vymedzené oblasti riadenia kvality ovzdušia sú na obrázku č. 57.

Vymedzená oblasť riadenia kvality ovzdušia	Zóna, resp. aglomerácia	Znečisťujúca látka
Územie mesta Košice a územie obcí Bočiar, Haniska, Sokolany, Veľká Ida	Aglomerácia Košice, Zóna Košický kraj	PM ₁₀
Územie mesta Strážske	Zóna Košický kraj	PM ₁₀
Územie mesta Krompachy	Zóna Košický kraj	PM ₁₀

Obrázok č. 57.

Vymedzené oblasti riadenia kvality ovzdušia v Košickom kraji.

Zdroj: MŽP SR.

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, odbor ochrany ovzdušia, na základe § 7, ods. 8 zákona č. 478/2002 Z.z. o ochrane ovzdušia a ktorým sa dopĺňa zákon č. 401/1998 Z.z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia v znení neskorších predpisov (zákon o ovzduší) v znení zákona č. 245/2003 Z.z. uverejnil zoznam jednotlivých skupín zón a aglomerácií na základe výsledkov hodnotenia kvality ovzdušia v roku 2004.

Územie Košického kraja a aglomerácia Košice, je na základe tohto členenia zaradené do 1. skupiny t.j. medzi zóny a aglomerácie, v ktorých je úroveň znečistenia ovzdušia jednou látkou, alebo viacerými znečisťujúcimi látkami vyššia ako limitná hodnota, prípadne limitná hodnota zvýšená o medzu tolerancie. V prípade ozónu tiež zóny a aglomerácie, v ktorých je koncentrácia ozónu vyššia ako cieľová hodnota pre ozón. Znečisťujúce látky, pre ktoré je územie Košického kraja a mesto Košice zaradené do 1. skupiny je PM₁₀ a ozón. Do 2. skupiny na hodnotenom území nebola zaradená žiadna znečisťujúca látka.

Košický kraj spolu s aglomeráciou Košice bol na základe ďalších meraní zaradený aj do 3. skupiny, t.j. úroveň znečistenia ovzdušia je pod limitnými hodnotami, prípadne pod limitnými hodnotami zvýšenými o medzu tolerancie. Znečisťujúca látka, pre ktorú je územie Košického kraja a mesto Košice zaradené do 3. skupiny je SO₂, NO₂, Pb, CO a benzén (obrázok č. 58).

Úroveň znečistenia ovzdušia zostáva i v súčasnosti v rámci Košického kraja najvyššia v oblasti Košíc. V oblasti Košíc a jeho zázemí sa dlhodobo produkuje v rámci ostatných oblastí SR najviac emisií ZZL, skupiny plyných anorganických znečisťujúcich látok a ťažkých kovov. V oblasti Zemplína okrem základných znečisťujúcich látok zostávajú závažné emisie sírovodíka, chlóru, merkaptánov, organických látok a ďalších látok vplyvom zdrojov

situovaných v okrese Michalovce (obrázok č. 59). Podiel jednotlivých okresov na znečistení ovzdušia kraja je uvedený na obrázkoch č. 60, 62 a 63 podľa druhov nečistôt.

Skupina	Zóna, resp. aglomerácia	Znečisťujúca látka, pre ktorú je daná zóna, resp. aglomerácia zaradená v príslušnej skupine
1	Košický kraj	PM ₁₀ , ozón
	Košice	PM ₁₀ , ozón
2	Košický kraj	-
	Košice	-
3	Košický kraj	Oxid siričitý, oxid dusičitý, olovo, oxid uhoľnatý, benzén
	Košice	Oxid siričitý, oxid dusičitý, olovo, oxid uhoľnatý, benzén

Obrázok č. 58.

Zóny a aglomerácie podľa hodnotenia kvality ovzdušia.

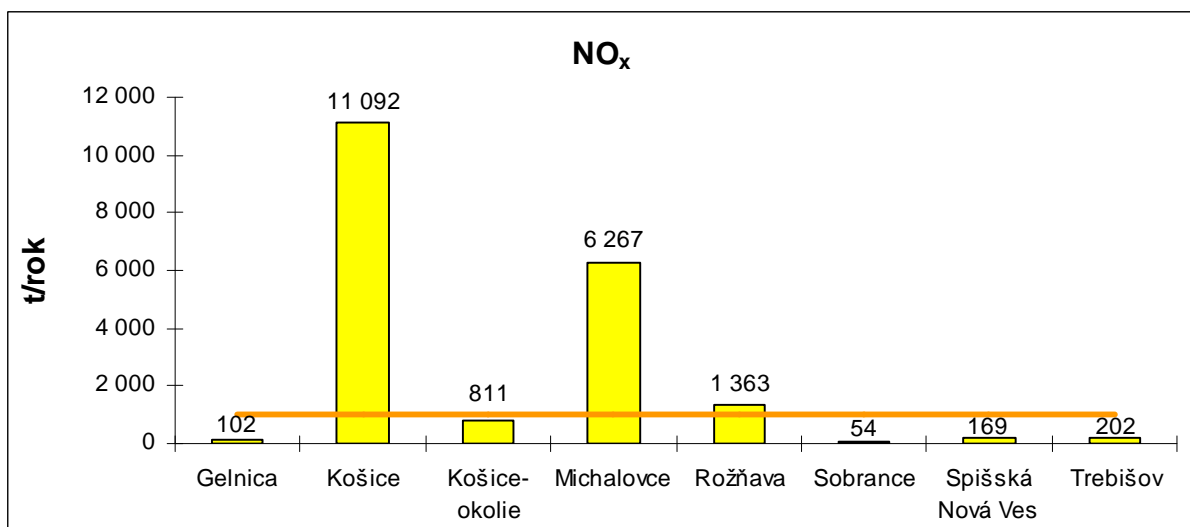
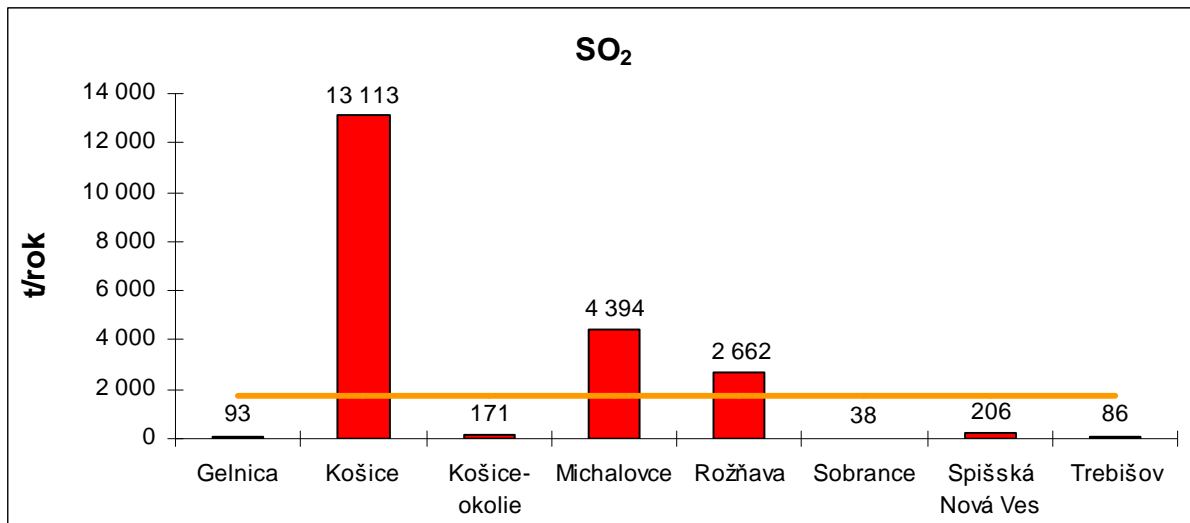
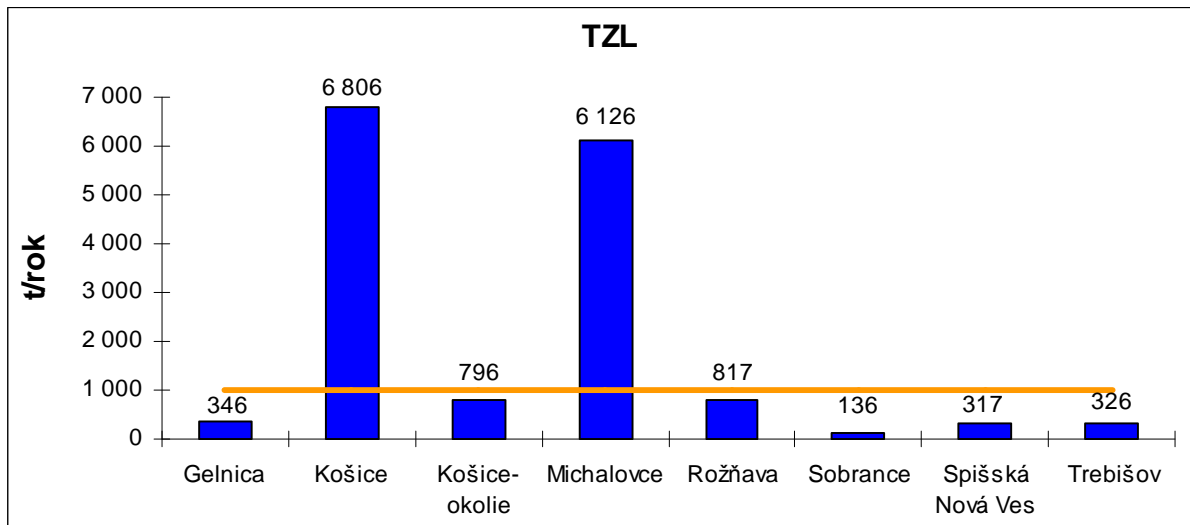
Zdroj: MŽP SR.

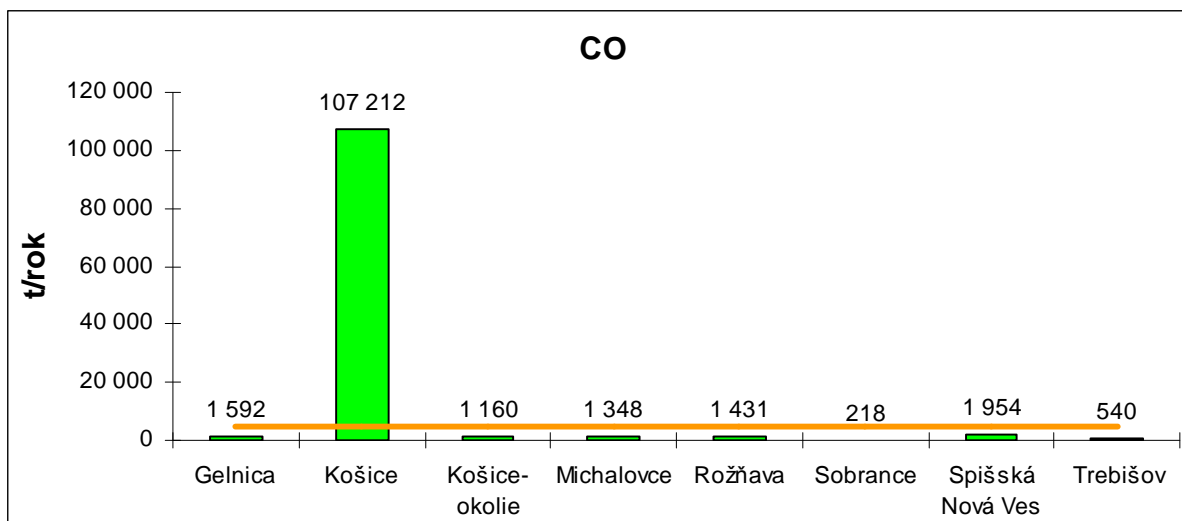
Tuhé látky		SO ₂	
Prevádzkovateľ	Okres	Prevádzkovateľ	Okres
U. S. Steel, s.r.o., Košice	Košice II	U. S. Steel, s.r.o., Košice	Košice II
SE, a.s., Bratislava, Elektráreň Vojany I a II	Michalovce	SE, a.s., Bratislava, Elektráreň Vojany I a II	Michalovce
Carmeuse Slovakia, s.r.o. Vápenka Košice	Košice II	SIDERIT s.r.o., Nižná Slaná	Rožňava
Carmeuse Slovakia, s.r.o. Lom Včeláre	Košice – okolie	Tepláreň Košice – TEKO, a.s., Košice	Košice IV
Tepláreň Košice – TEKO, a.s., Košice	Košice IV	ENERGETIKA, s.r.o. Strážske	Michalovce
SIDERIT, s.r.o., Nižná Slaná	Rožňava	KOVOHUTY, a.s., Krompachy	Spišská Nová Ves
Carmeuse Slovakia, s.r.o. Slavec	Rožňava	SMZ, a.s., Jelšava	Košice II
KERKO a.s, Košice závod Michalovce	Michalovce	Železničná spoločnosť Cargo Slovakia, Slovakia a.s.,depo Košice	Košice IV
VSH, a.s. Turňa nad Bodvou	Košice – okolie	KOSIT, a.s., Spaľovňa odpadov Krásna nad Hornádom	Košice IV
Železničná spoločnosť Cargo Slovakia, Slovakia a.s.,depo Košice	Košice IV	Refrako s.r.o.Košice	Košice II
NO _x		CO	
Prevádzkovateľ	Okres	Prevádzkovateľ	Okres
U. S. Steel, s.r.o., Košice	Košice II	U. S. Steel, s.r.o., Košice	Košice II
SE, a.s., Bratislava, Elektráreň Vojany I a II	Michalovce	KOVOHUTY, a.s., Krompachy	Spišská Nová Ves
Tepláreň Košice – TEKO, a.s., Košice	Košice IV	Calmit, s r.o., Bratislava, závod Margecany	Gelnica
SPP a.s., závod Veľké Kapušany	Michalovce	SE, a.s., Bratislava, Elektráreň Vojany I a II	Michalovce
SPP, a.s. závod Jablonov n/Turňou	Rožňava	HNOJIVÁ, a.s. Strážske	Michalovce
VSH, a.s. Turňa nad Bodvou	Košice – okolie	Zlievareň SEZ Krompachy, a.s.,	Spišská Nová Ves
Carmeuse Slovakia, s.r.o., Vápenka Košice	Košice II	SIDERIT s.r.o., Nižná Slaná	Rožňava
SMZ, a.s., Jelšava	Košice II	SPP, a.s. závod Jablonov n/Turňou	Rožňava
SIDERIT s.r.o., Nižná Slaná	Rožňava	SMZ, a.s., Jelšava	Košice II
KOSIT, a.s., Spaľovňa odpadov, Krásna nad Hornádom	Košice IV	Carmeuse Slovakia, s.r.o. závod Lom Včeláre	Košice – okolie

Obrázok č. 59.

Poradie ZZO v rámci kraja podľa množstva emisií ZZL za rok 2004.

Zdroj: SHMÚ Bratislava.

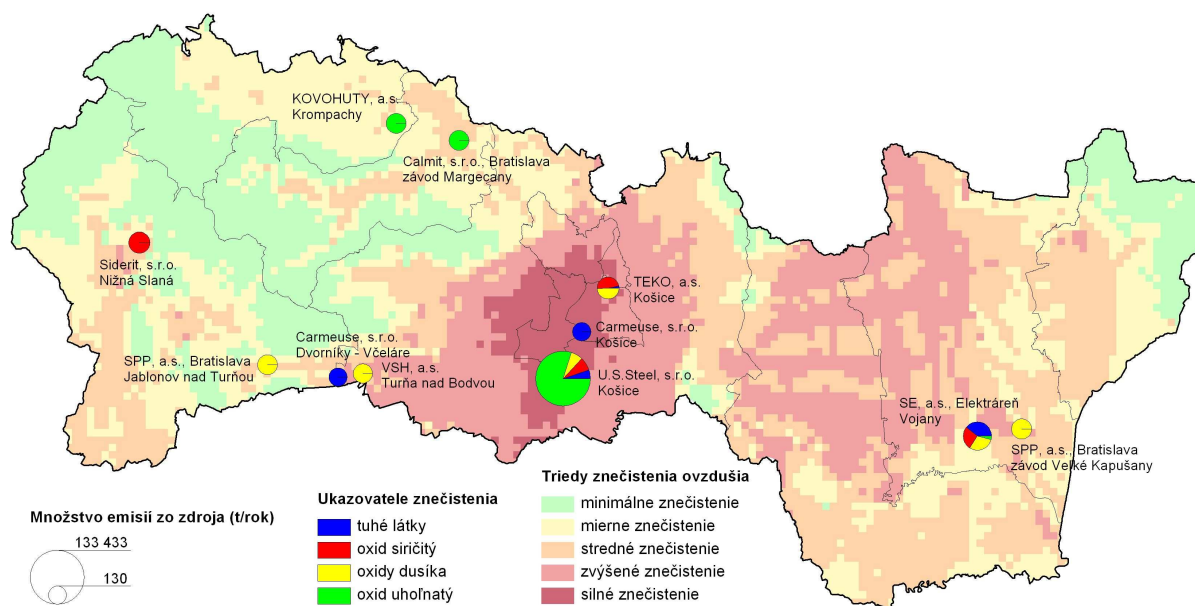
Poznámka: — Ide o bežné množstvo emisií znečisťujúcich látok zo zdroja za rok na účely hodnotenia kvality ovzdušia pre stále meracie miesta v rozsahu a podmienky vyhodnotenia štatistických údajov, podľa vyhlášky 408/2003.

Obrázok č. 60.

Množstvo emisií znečisťujúcich látok v roku 2004 v okresoch Košického kraja.

Zdroj: SHMÚ, Správa o kvalite ovzdušia 2004.

Priestorová syntéza plôch rozloženia koncentrácií základných znečisťujúcich látok a najvýznamnejšie stacionárne zdroje znečistenia ovzdušia sú znázornené na obrázku č. 61.

Obrázok č. 61.

Kvalita ovzdušia v Košickom kraji.

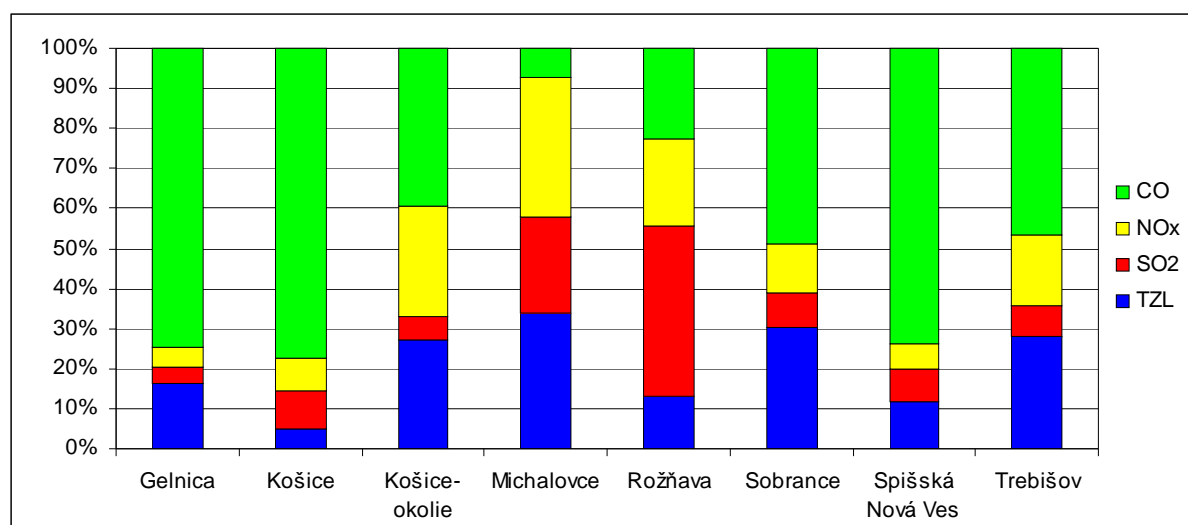
Zdroj: SHMÚ Bratislava, 2004.

Emisie tuhých látok aj oxidu siričitého sa od roku 1990 plynulo znižujú, čo je okrem poklesu výroby a spotreby energie spôsobené aj zmenou palivovej základne v prospech ušľachtilých palív a používaním palív s lepšími akostnými znakmi. Na redukcii emisií tuhých častíc sa podieľalo aj zavádzanie odľučovacej techniky, resp. zvyšovanie jej účinnosti.

Klesajúci trend emisií SO₂ do roku 1996 pokračoval aj v roku 2000 a bol spôsobený znižovaním spotreby hnedého, čierneho uhlia, ťažkého vykurovacieho oleja, používaním nízkosírných vykurovacích olejov (Slovnaft) a inštalovaním odsírovacích zariadení u veľkých energetických zdrojov (Elektrárne Vojany). Kolísanie emisií SO₂ v rokoch 2001 až 2003 bolo ovplyvnené ich čiastočnou alebo úplnou prevádzkou, kvalitou spaľovaných palív a objemom výroby. V roku 2004 bol zaznamenaný pokles emisií SO₂, a to hlavne u veľkých zdrojov. Tento pokles bol hlavne zapríčinený spaľovaním nízkosírných vykurovacích olejov v čoraz väčšej miere (Slovnaft). Mierny nárast emisií TZL v roku 2004 bol spôsobený zvýšením spotreby dreva v roku 2004 oproti roku 2003 v sektore malé zdroje.

Emisie oxidov dusíka vykazujú v období od roku 1990 mierny pokles. Mierny zvýšenie emisií v roku 1995 súvisí so zvýšením spotreby zemného plynu. Pokles emisií oxidov dusíka v roku 1996 bol zapríčinený zmenou emisného faktora, zohľadňujúcou stav techniky a technológie spaľovacích procesov. Znižovanie spotreby tuhých palív od roku 1997 viedlo k ďalšiemu poklesu emisií NO_x. V rokoch 2002 a 2003 sa na znížení emisií výrazne prejavila denitrifikácia (Elektrárne Vojany). V roku 2004 je trend emisií bez výraznejších zmien.

Emisie CO majú od roku 1990 klesajúcu tendenciu, ktorá bola spôsobená najmä znížením spotreby a zmenou zloženia paliva vo sfére malospotrebiteľov. Emisie CO z veľkých zdrojov klesali len mierne. Na celkových emisiách CO z veľkých zdrojov sa najvýznamnejšie podieľa priemysel železa a ocele. Pokles emisií CO v roku 1992 bol spôsobený poklesom objemu výroby v tomto sektore. Po jeho náraste v roku 1993 na úroveň z roku 1990 sa úmerne zvýšili aj emisie CO. Pokles emisií CO v roku 1996 bol zapríčinený zohľadnením účinkov opatrení na obmedzovanie emisií CO v najvýznamnejšom zdroji tohto sektoru, ktoré boli stanovené na základe výsledkov merania emisií. Kolísanie emisií CO z veľkých zdrojov v rokoch 1997 až 2003 súvisí tiež s množstvom vyrobeného surového železa ako aj spotrebou paliva. V roku 2004 emisie CO vzrástli, a to hlavne u veľkých zdrojov, zároveň však v sektore cestná doprava poklesli. Nárast u veľkých zdrojov bol zaznamenaný v U.S. Steel a.s., Košice, kde došlo k upresneniu množstva emisií CO získaných na základe kontinuálneho merania. Pokles emisií v sektore cestná doprava súvisí s poklesom spotreby benzínov ako aj s pokračujúcou obnovou vozidlového parku generačne novými vozidlami, vybavenými trojcestným riadeným katalyzátorom.

Obrázok č. 62.

Percentuálny podiel jednotlivých znečisťujúcich látok v okresoch Košického kraja.

Zdroj: SHMÚ, Správa o kvalite ovzdušia 2004.

Okres	Merné územné emisie (t/rok.km ²)			
	TZL	SO ₂	NO _x	CO
Gelnica	0,59	0,16	0,17	2,72
Košice	28,04	54,01	45,69	441,62
Košice – okolie	0,52	0,11	0,53	0,76
Michalovce	6,01	4,31	6,15	1,32
Rožňava	0,7	2,27	1,16	1,22
Sobrance	0,25	0,07	0,1	0,4
Spišská Nová Ves	0,54	0,35	0,29	3,33
Trebišov	0,3	0,08	0,19	0,5

Obrázok č. 63.

Merné územné emisie v okresoch Košického kraja za rok 2004.

Zdroj: SHMÚ, Správa o kvalite ovzdušia 2004.

Lokálne znečistenie ovzdušia sa v Košickom kraji meria na meracích staniciach Košice (Štúrova, Strojárska), Košice – Veľká Ida, Kropachy a Strážske (obrázok č. 64).

Agglomerácia / zóna		OCHRANA ZDRAVIA										
		Zložka	SO ₂		NO ₂		1,3 PM ₁₀		PM ₁₀		Pb	CO
Doba spriemerovania		1 h.	24 h.	1 h.	1 rok	24 h.	1 rok	24 h.	1 rok	1 rok	8 h. KP ¹	1 rok
Limitná hodnota µg/m ³ (povolený počet prekročení)		410 (24)	125 (3)	270 (18)	54	60 (35)	43	60 (35)	43	900 ²	14000	10
Košický kraj	Kropachy	2	0	0	14,2	40	38,7	17	29,8	145,2		
	Strážske	0	0	0	19,8	35	36,4	16	28,0			
	Veľká Ida	0	0	0	18,0	198	82,4	133	63,4	150,3	2866	
Košice	Strojárska	0	0	0	17,1	62	40,9	33	31,5	59,5	3032	
	Štúrova	0	0	0	23,7	96	49,2	53	37,8		4023	2,09

¹ maximálna hodnota 8 hod kľzavého priemeru

² olovo je v ng/m³

XX,X – hodnota je nad limitnou hodnotou + medzou tolerancie

XXX – počet prekročení > povolený počet

Obrázok č. 64.

Vyhodnotenie znečistenia ovzdušia v Košickom kraji podľa limitnej hodnoty a medze tolerancie za rok 2003.

Zdroj: SHMÚ.

V oblasti Košíc sa v najväčšej miere na znečistení ovzdušia podieľajú najmä tuhé častice rozptýlené v prízemnej vrstve ovzdušia. Z výsledkov meraní vyplýva, že v centrálnej lokalite mesta na ulici Štúrova, Strojárska a v lokalite pri hutníckom kombináte Veľká Ida došlo k prekročeniu platných limitných hodnôt za rok 2003 pre tuhé prachové častice. Najväčšie úrovne znečistenia tuhými a plynými látkami v ovzduší sú vo frekventovaných mestských tepnách s vysokou automobilovou dopravou a pri hutníckom komplexe nachádzajúceho sa v blízkosti mesta Košice.

Na monitorovacej stanici v Strážskom sa na znečistení ovzdušia podieľajú najmä tuhé častice a oxid dusičitý, ktoré sú výsledkom predovšetkým pôsobenia energetického a chemického priemyslu nachádzajúceho sa v danej lokalite Košického kraja. Úroveň znečistenia ovzdušia sa v roku 2003 pohybovala pod limitnými hodnotami.

Monitorovacia stanica Kropachy v roku 2003 ukázala prekročenie limitnej hodnoty tuhých častíc, ktoré súvisia s priemyselnými aktivitami spracovania kovov a energetickými

nárokmi priemyslu v tejto lokalite. Pri ostatných sledovaných znečisťujúcich látkach nebola prekročená limitná hodnota.

Prízemný ozón je hlavným stresovým faktorom lesných ekosystémov a príčinou 5-10% úbytku poľnohospodárskej rastlinnej produkcie. Priemerné koncentrácie prízemného ozónu na našom území rastú s nadmorskou výškou. I keď v poslednom období nie je pozorovaný významnejší trend zvyšovania, počet prekročení imisného limitu ozónu zostáva aj naďalej vysoký. Cieľová hodnota prízemného ozónu pre ochranu vegetácie je v súčasnosti prekračovaná na celom území Slovenska s výnimkou intravilánov miest.

Na obrázku č. 65 je uvedený počet dní, v ktorých bola prekročená priemerná osemhodinová koncentrácia prízemného ozónu $120 \mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$ za roky 2002-2004. Povolený počet je 25 dní v priemere za 3 roky. V rokoch 2003-2004 bola táto hodnota prekročená v monitorovacích staniciach Košice Podhradová a Kojšovská hoľa.

Stanica	2002	2003	2004	Priemer 2002 – 2004
Košice Podhradová	57	64	21	47
Veľká Ida	30	-	0	10
Kojšovská hoľa	65	97	43	68

Obrázok č. 65.

Počet dní, v ktorých bola prekročená priemerná osemhodinová koncentrácia prízemného ozónu $120 \mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$ (cieľová hodnota pre ochranu ľudského zdravia).

Zdroj: SHMÚ.

3.2.2.2. Minimalizácia nepriaznivých vplyvov klimatických zmien, vrátane podpory obnoviteľných zdrojov energie.

Agregované emisie skleníkových plynov v roku 2003 mierne vzrástli v porovnaní s rokom 2002, o 1,5%, čo predstavuje viac ako 700 Gg (vyjadrené bez emisií z LULUCF). Avšak oproti základnému roku 1990 emisie skleníkových plynov ukazujú významný pokles o 20 465 Gg, čo je približne 28% (bez záchytov z LULUCF). Najvýraznejší podiel na emisiách skleníkových plynov má sektor Energetika, ktorý predstavuje skoro 80%-tný podiel v roku 2003. Sektory Priemyselné procesy a Poľnohospodárstvo sa podieľajú spoločne po približne 8% na celkových emisiách a sektor Odpady prispieva 4%. Percentá sú vyjadrením emisií v CO_2 agregovaných ekvivalentoch (obrázok č. 66).

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Energetika*	58,95	51,14	47,35	44,47	41,46	42,76	43,36	43,57	41,89	39,01	39,4	42,29	41,9	40,8	40,15
Priemys. procesy**	4,26	3,37	3,35	3,04	3,36	3,56	3,60	3,75	4,37	3,71	3,91	4,11	3,99	3,99	4,85
Použitie rozpúšťadiel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,03	0,06	0,06	0,08
Poľnohospodárstvo	8,06	6,89	5,87	5,13	4,94	5,10	4,89	4,76	4,33	4,10	4,14	4,22	4,13	4,02	3,86
LULUCF	-2,41	-3,46	-4,12	-4,25	-3,28	-2,67	-2,42	-1,40	-1,92	-1,62	-2,39	-5,21	-5,23	-4,81	-4,23
Odpady	2,09	2,03	1,99	1,91	1,92	1,93	2,11	1,93	1,80	1,82	1,92	1,86	2,13	2,22	2,08

Emisie stanovené k 15.4.2006 *Vrátane dopravy **Vrátane F-plynov

Obrázok č. 66.

Agregované emisie skleníkových plynov podľa sektorov (CO_2 ekvivalent [Tg]) v SR.

Zdroj: SHMÚ.

V posledných rokoch emisie opäť mierne stúpili, hlavne emisie CO_2 , čo spôsobilo oživenie priemyselnej výroby, dopravy a zmena palivovej základne.

Podiel Slovenskej republiky na globálnej antropogénnej emisii skleníkových plynov tvorí zhruba 0,2%. Ročná emisia CO₂ pripadajúca na jedného obyvateľa sa v súčasnosti pohybuje okolo 7,7 t/rok a zaraďuje SR medzi štáty s najvyššími mernými emisiami v Európe. Jednou z možností ako tomuto nepriaznivému stavu predchádzať je aj využitie geotermálnej energie.

Využitelným tepelno-energetickým potenciálom (TEP) geotermálnych vôd rozumieme tepelnú energiu, ktorú možno účelne zužitkovať pri ochladení vôd na retenčnú teplotu 15 °C (v poľnohospodárstve – na vykurovanie skleníkov, energetické účely v areáloch termálnych kúpalísk, v bytovej komunálnej sfére, a pod.). Vo všetkých týchto formách využitia sa dosahujú tiež významné pozitívne efekty v ochrane životného prostredia (obrázok č. 67).

Väčšina geotermálnych vôd svojimi prírodnými vlastnosťami predstavuje však tiež potenciálne ohrozenie akosti povrchových vôd a podzemných vôd týmito faktormi:

- vysokým prirodzeným obsahom rozpustných minerálnych solí,
- nízkym až malým obsahom rozpustného O₂,
- vyššími teplotami odtekajúcich vôd,
- dodatočným znečisťovaním v procese úpravy a využívania.

Geologicko – geografické začlenenie		Geologický útvar	Využitelné množstvá geotermálnej vody (l.s ⁻¹)			Kvalita vody STN 86 8000	Vykonávajúca organizácia
			C	B	A		
Hornádska kotlina	Arnutovce HKJ-3	mezozoikum	9,4	-	-	31°C, Ca-Mg-HCO ₃ , 1,7g.l ⁻¹	Uranpress Spišská Nová Ves
	Letanovce HKJ-4		7,3	-	-	24°C, Ca-Mg-HCO ₃ , 0,6g.l ⁻¹	
	Spolu		16,7	-	-		Slovgeoterm Bratislava
Košická kotlina	Košická kotlina – štruktúra Ďurkov				Rezervoárová teplota 141,7°C. celková mineralizácia 31g.l ⁻¹		
	Ďurkov GTD-2	mezozoikum paleogén	50	-	-	74,8°C, Na-Cl, 31,44g.l ⁻¹	
	Ďurkov GTD-3		65	-	-	65°C, 33,1g.l ⁻¹	
	Spolu		115	-	-		

Obrázok č. 67.

Perspektívne oblasti využitia geotermálnej energie v Košickom kraji.

Zdroj: OBÚ Košice.

3.2.2.3 Ochrana ozónovej vrstvy Zeme.

16. septembra 1987 bol prijatý prvý vykonávací protokol *Montrealský protokol o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu*. Tento dokument ustanovuje podmienky a regulačné opatrenia vedúce k postupnému obmedzovaniu výroby a spotreby freónov (Slovenská republika je sukcesorom Viedenského dohovoru a Montrealského protokolu od 28. mája 1993). Druhé rokovanie strán Montrealského protokolu, ktoré sa konalo v roku 1990 v Londýne – bol prijatý tzv. *Londýnsky dodatok k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu* (Slovenská republika pristúpila k Londýnskému dodatku 15.4.1994 a pre SR nadobudol platnosť 14.6.1994), štvrté stretnutie v roku 1992 v Kodani – tzv. *Kodanský dodatok k Montrealskému protokolu* (Slovenská republika pristúpila ku Kodanskému dodatku 7.1.1998 a pre SR nadobudol platnosť 7.4.1998) a siedme stretnutie v decembri 1995 vo Viedni prijali ďalšie sprísňujúce opatrenia na reguláciu výroby a spotreby kontrolovaných látok, ktorými sa rozšíril ich počet a skrátili termíny obmedzenia až

postupného ukončenia používania týchto látok. Na deviatom stretnutí strán Montrealského protokolu v roku 1998 v Montreale boli prijaté opäť úpravy aj zmeny. Tento dodatok ukladá stranám, aby zakázali dovoz a vývoz metylbromidu z a do štátov, ktoré nie sú stranami protokolu. Okrem toho ukladá povinnosť stranám protokolu zaviesť licenčný systém na dovoz a vývoz kontrolovaných látok do 1. januára 2000.

Skupina látok	Spotreba (tony)				
	1986/89	2001	2002	2003	2004
AI - freóny	1 710,5	4,1 ¹⁾	0,996	0,805	0,533
A II - halóny	8,1	0	-	-	-
BI* - freóny	0,1	0	-	-	-
B II* - CCl ₄	91,0	0,03 ¹⁾	0,01	0,009	0,047
BIII* - 1,1,1 trichlóretán	200,1	0	-	-	-
C I*	49,7	66,8	71,5	52,911	38,64
C II - HBFC22B1		0	-	-	-
E** - HBr	10,0	0,48	0,48	0,48	0,48
Celkom	2 019,5	71,4	72,986	54,205	39,7

Obrázok č. 68.

Spotreba látok poškodzujúcich ozónovú vrstvu Zeme v SR.

Zdroj: SHMÚ.

Účinné plnenie všetkých povinností vyplývajúcich z Montrealského protokolu a jeho dodatkov si vyžadovalo prijať v našom právnom poriadku potrebné legislatívne predpisy. 1. apríla 1998 nadobudol platnosť *zákon č. 76/1998 o ochrane ozónovej vrstvy Zeme a o doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov*. Zákon ustanovuje podmienky výroby, dovozu, vývozu, uvádzania do obehu a skladovania látok poškodzujúcich ozónovú vrstvu a výrobkov s obsahom týchto látok. Upravuje práva a povinnosti orgánov, ktoré budú vykonávať štátnu správu v tejto oblasti. Zároveň určuje termíny konečného zákazu výroby, uvádzania do obehu, dovozu a vývozu látok poškodzujúcich ozónovú vrstvu a výrobkov s obsahom týchto látok. Zákon ustanovuje podmienky nakladania s látkami a výrobkami, nakladať s nimi môžu len osoby, ktoré budú mať oprávnenie podľa osobitných predpisov (odborná spôsobilosť je osobitnou podmienkou prevádzkovania vymedzených živností). Na vykonávanie tohto zákona nadobudla 1. októbra 1998 platnosť vyhláška MŽP SR č. 283/1998, ktorou sa vykonáva zákon o ochrane ozónovej vrstvy Zeme.

3.2.3. Odpadové hospodárstvo.

V r. 2004 vzniklo na území kraja podľa RISO celkom 2 833 188 t odpadov, čo predstavuje 31,9% z celkového množstva odpadov vzniknutých v SR (8,9 mil. t). Z tohto množstva predstavuje nebezpečný (N) odpad 81 472,9 t (18,9% z celkom vzniknutého N odpadu v SR) a 2 751 715 t odpad ostatný (O), čo zodpovedá 32,7% z celkovo vzniknutého odpadu kategórie O v SR za rok 2004.

3.2.3.1. Nebezpečné odpady.

V kraji rozhodujúcou mierou ovplyvňujú celkové údaje o nakladaní s s odpadmi kategórie (N) z priemyslu odpady U.S. Steel, s.r.o. Košice. Odpady z tepelných procesov tvoria približne 60% všetkých odpadov vzniknutých v Košickom kraji. Značná časť týchto odpadov (oboch kategórii) sa materiálovo zhodnocuje (takmer 70%).

Najvyššia produkcia odpadov kategórie (N) bola v Košiciach 64 740 t čo je 79,5% odpadov v kraji. Množstvá nebezpečných odpadov v kraji v roku 2004 sú na obrázku č. 69.

Košice	64 740,0
Košice – okolie	697,7
Michalovce	8 110,5
Rožňava	439,0
Spišská Nová Ves	6 923,7
Trebišov	562,0

Obrázok č. 69.

Množstvo vyprodukovaných nebezpečných odpadov v KSK podľa okresov v tonách.

Zdroj: SAŽP – RISO.

3.2.3.1.1. Odpady zo zdravotnej starostlivosti.

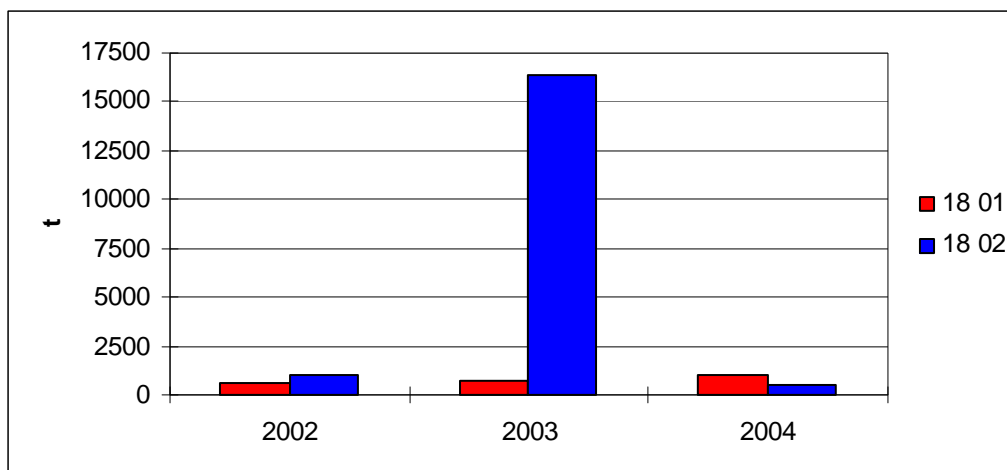
Medzi odpady, ktoré si vyžadujú s ohľadom na charakter plošného výskytu a nebezpečné vlastnosti osobitné špecifické prístupy, patria odpady zo zdravotnej starostlivosti odpady podskupiny 18 01.

18 01 01 – ostré predmety okrem 18 01 03	N
18 01 02 – časti a orgány tiel vrátane krvných vreciek a krvných konzerv okrem 18 01 03	N
18 01 03 – odpady, ktorých zber a zneškodňovanie podlieha osobitným požiadavkám z hľadiska prevencie nákazy	N
18 01 04 – odpady, ktorých zber a zneškodňovanie nepodlieha osobitným požiadavkám z hľadiska prevencie nákazy (napr. obvazy, sadrové odtlačky a obvazy, posteľná bielizeň, jednorazové odevy, plienky)	O
18 01 06 – chemikálie pozostávajúce z nebezpečných látok alebo obsahujúce nebezpečné látky	N
18 01 07 – chemikálie iné ako uvedené v 18 01 06	N
18 01 08 – cytotoxické a cytostatické liečivá	N
18 01 09 – liečivá iné ako uvedené v 18 01 08	O
18 01 10 – amalgámový odpad z dentálnej starostlivosti	N

Miestami vzniku odpadov podskupiny 18 01 sú predovšetkým nemocnice s poliklinikou (NsP), špecializované zdravotnícke zariadenia (sanatóriá), zariadenia kúpeľnej starostlivosti a tiež rastúci počet súkromných ambulancií, často pôsobiace mimo objektov nemocníc. Zvýšený výskyt tohto odpadu treba spájať s koncentráciou obyvateľov v krajskom a väčších okresných mestách, v ktorých sídlia NsP. V Košickom kraji sú pôvodcami týchto odpadov:

- nemocnice (4 700 lôžok),
- odborné liečebné ústavy (702 lôžok),
- ambulantné zariadenia – právnické osoby,
- súkromní lekári (2500 licencií),
- zvláštne zdravotnícke zariadenia,
- zariadenia sociálnej starostlivosti.

V roku 2004 v Košickom kraji bolo vyprodukovaných 1 127,82 t odpadov kategórie 18 z toho 18 01 podskupiny 628,58 t, ktoré vyprodukovali zdravotnícke zariadenia humánnej medicíny a 499,24 t odpadov podskupiny 18 02 z veterinárnej činnosti. Stav za roky 2002 – 2004 charakterizuje obrázok č. 70.

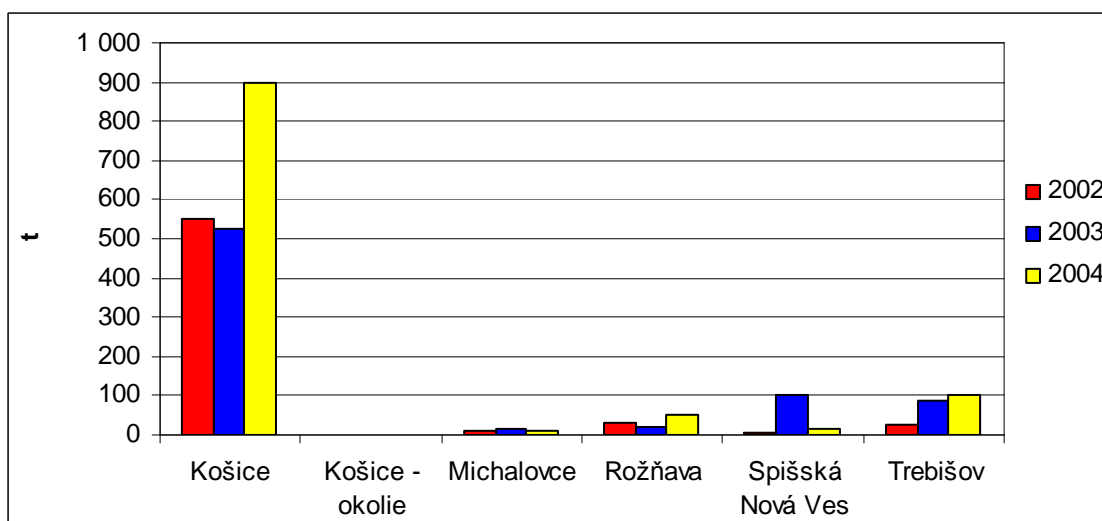
Obrázok č. 70.

Množstvo vyprodukovaných odpadov kategórie 18 v KSK v rokoch 2002 – 2004.

Zdroj: SAŽP – RISO.

Ako najčastejšie využitá metóda nakladania s odpadmi podskupiny 18 01 je spaľovanie mimo územia kraja. Redukcia počtu spaľovní odpadov podskupiny 18 01 si vyžaduje zabezpečiť pôvodcami týchto odpadov náhradné riešenia. Menšie množstvo odpadu sa zneškodňuje uložením na skládky (môže ísť len o odpady s číslami druhov 18 01 01 a 18 01 04) a časť vzniknutého odpadu 18 01 01 sa zhodnocuje recykláciou kovov. Ostatné metódy nakladania sa uplatňujú v podstatne menšej miere.

Množstvo vyprodukovaných odpadov zo zdravotnej starostlivosti podľa jednotlivých okresov KSK v rokoch 2002 – 2004 je na obrázku č. 71. Situáciu je možné charakterizovať ako neprehľadnú, údaje značne rozdielne hoci počet obyvateľov v jednotlivých okresoch je približne rovnaký. Produkcia týchto odpadov napr. v okrese Spišská Nová Ves je rozdielna v roku 2002 bola len 5,6 t, v roku 2003 100 t. Podobné údaje sú aj z okresu Trebišov. Okres Košice – okolie v roku 2003 a 2004 neuvádza produkciu tohto druhu odpadu, hoci na území okresu je zabezpečená zdravotnícka starostlivosť.

Obrázok č. 71.

Množstvo vyprodukovaných odpadov zo zdravotníckej starostlivosti (18 01) v Košickom kraji podľa okresov v rokoch 2002 – 2004.

Zdroj: SAŽP – RISO.

3.2.3.1.2. Odpady z veterinárnej starostlivosti.

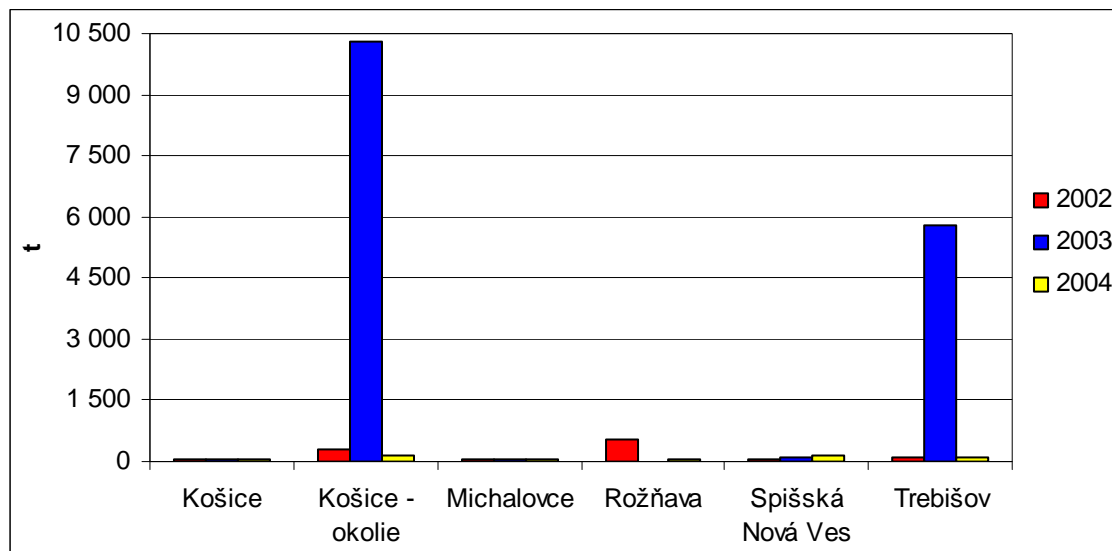
Zákonom č. 488/2002 Z.z. o veterinárnej starostlivosti vymedzuje vo vzťahu k odpadom živočíšneho pôvodu pojmy "uvádzanie na trh" a "výmena odpadov" a jeho ustanovenia sa dotýkajú týchto odpadov predovšetkým vo väzbe na veterinárne požiadavky pri nakladaní s odpadmi živočíšneho pôvodu a ich spracovaní a prevencii patogénov (§ 3, resp. § 28 tohto zákona).

V zmysle Katalógu odpadov patria "odpady živočíšneho pôvodu" do podskupiny 18 02 odpady z veterinárneho výskumu, diagnostiky, liečby a preventívnej starostlivosti. Najväčšiu pozornosť treba venovať odpadu 18 02 02 – odpady, ktorých zber a zneškodňovanie podlieha osobitným požiadavkám z hľadiska prevencie nákazy.

Z celkového množstva odpadu podskupiny 18 02, s ktorým sa nakladalo v SR v roku 2004 (cca 28 tis. t), predstavuje nebezpečný odpad 18 02 02 viac ako 99%. Odpad 18 02 02 sa vyznačuje nebezpečnou vlastnosťou – infekčnosťou. Odpady s touto nebezpečnou vlastnosťou je zakázané skládkovať (§ 18 ods. 3 zákona o odpadoch). V KSK bolo v roku 2004 vyprodukovaných odpadov tejto kategórie cca 500 t avšak v roku 2003 až viac ako 16 000 t. Množstvo vyprodukovaných odpadov tejto podskupiny podľa okresov za obdobie 2002 až 2004 je uvedené na obrázku. Najväčšími producentmi týchto odpadov v kraji sú okresy Košice – okolie, Spišská Nová Ves a Trebišov (obrázok č. 72).

Odpady podskupiny 18 02 (okrem 18 02 03) majú podobné vlastnosti ako odpady podskupiny 18 01, preto nakladanie s niektorými druhmi týchto podskupín odpadov možno organizovať koordinovane.

Ako najčastejšie používaná metóda nakladania s odpadmi z podskupiny 18 02 je spaľovanie, avšak väčšina z týchto odpadov sa za súčasného stavu spaľuje v technicky nevhodných zariadeniach, ktoré postupne končia svoju prevádzku. Redukcia počtu spaľovní odpadov podskupiny 18 02 si vyžaduje zabezpečiť náhradné riešenia na nakladanie s týmto odpadom.

Obrázok č. 72.

Množstvo vyprodukovaných odpadov z veterinárskej starostlivosti (18 02) v Košickom kraji podľa okresov v rokoch 2002 – 2004.

Zdroj: SAŽP – RISO.

3.2.3.1.3. Odpady s obsahom PCB a iných POPs.

Katalóg odpadov (podľa prílohy č. 1 k vyhláške MŽP SR č. 284/2001 Z.z.) umožňuje zaradiť odpady s obsahom PCB podľa týchto druhov odpadov:

13 01 01 – hydraulické oleje obsahujúce PCB	N
13 03 01 – izolačné oleje alebo oleje obsahujúce PCB	N
16 01 09 – dielce obsahujúce PCB	N
16 02 09 – transformátory a kondenzátory obsahujúce PCB	N
16 02 10 – vyradené zariadenia obsahujúce alebo znečistené PCB	N
16 08 02 – použité katalyzátory obsahujúce nebezpečné prechodné kovy alebo nebezpečné zlúčeniny prechodových kovov	N
17 09 02 – odpady zo stavieb a demolácií obsahujúce PCB (napr. tesniace materiály, obsahujúce CB, podlahové krytiny na báze živíc obsahujúcich PCB, izolačné zasklenie obsahujúce PCB, kondenzátory obsahujúce PCB)	N
Ostatné látky zo skupiny POPs môžu byť zaradené predovšetkým ako odpad:	
02 01 08 – agrochemické odpady obsahujúce nebezpečné látky	N
03 02 02 – organochlórované prostriedky na ochranu dreva	N
07 01 03 – organické halogénované rozpúšťadlá, premývacie kvapaliny a matečné lúhy	N
07 01 04 – odpady z VSDP organických výrobkov na ochranu rastlín, prostriedkov na ochranu dreva, a iných biocídov	N
17 09 03 – iné odpady zo stavieb a demolácií vrátane zmiešaných odpadov obsahujúce nebezpečné látky	N
17 05 05 – výkopová zemina obsahujúca nebezpečné látky	N

rok	množstvo t
2002	1655,16
2003	6370,26
2004	3770,56

Obrázok č. 73.

Množstvo odpadov s PCB a POPs látkami v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2004.

Zdroj: SAŽP – RISO.

PCB odpady z výroby PCB. Ide o odpady z výroby realizovanej v minulosti v podniku CHEMKO Strážske (13 03 01), v ktorom sa v období rokov 1959 – 1984 vyrobilo asi 24,5 tis. t, z ktorých sa cca 15 tis. t vyviezlo. Veľké množstvo PCB však bolo dovezené vo forme hotových výrobkov. Skladovaných je cca 1 000 t odpadu v areáli podniku. Odpady predstavujú zväčša gumovitú masu s vysokým obsahom PCB, ale aj furánov a dioxínov.

Zariadenia s obsahom PCB (16 02 10). Zariadenia s obsahom PCB je potrebné v Slovenskej republike zneškodniť alebo dekontaminovať do roku 2010. Väčšina zariadení je stále v použití a sú vyradované postupne jednotlivými subjektmi v závislosti od životnosti zariadení a podmienok vytvorených na trhu SR. Zariadenia sa líšia svojimi charakteristikami vzhľadom na manipuláciu a spôsob zneškodnenia. Možno ich rozdeliť do troch základných skupín:

- **Transformátory (odpad 16 02 09).** Celkový počet transformátorov s náplňou PCB evidovaný v rámci uskutočnenej inventarizácie predstavuje 506 transformátorov pri odhadovanej hmotnosti 432 ton.

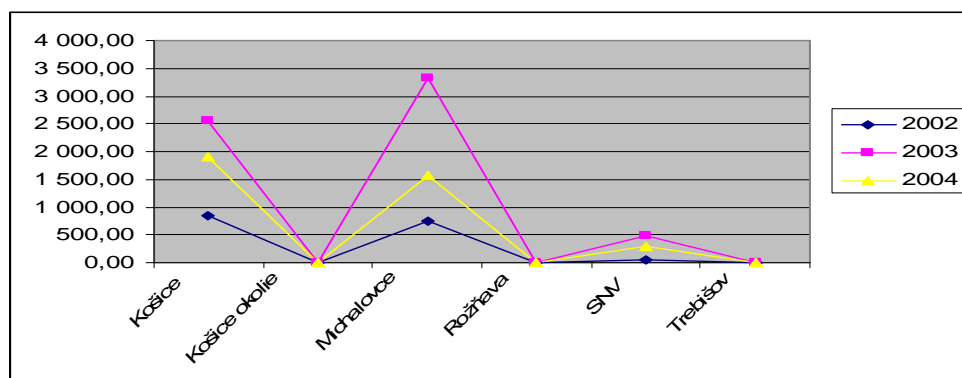
- **Kondenzátory (odpad 16 02 09).** Počet zistených kondenzátorov pri druhej inventarizácii poklesol o 50% v porovnaní s inventarizáciou uskutočnenou v roku 2002. Majitelia kondenzátorov sa vo vlastnom záujme ďaleko zodpovednejšie zaoberali identifikáciou kontaminovaných zariadení. Odhadované množstvo PCB je približne 300 t PCB náplne.
- **Iné zariadenia (odpad 16 02 10).** Medzi iné zariadenia patrí napríklad delothermová kotolňa, hydraulické kvapaliny vo vysokozdvížných vozíkoch, žeriavoch, teplonosné médium vo vysokonapäťových káblach, radiátoroch a podobne. Celkovo odhadovaný objem PCB v týchto zariadeniach je (podľa inventarizácie) cca 80 ton.

PCB odpady (odpad 13 01 01). Podľa aktuálnych informácií je evidovaných cca 1 500 ton odpadov rôzneho typu ako napríklad zvyšky PCB, hydraulické oleje a farby a náterové hmoty.

Znečistené sedimenty a pôdy (odpady podskupiny 19 13). V okolí bývalého podniku na výrobu PCB (Chemko a.s., Strážske) je v súčasnosti rozsiahle znečistenie, ktoré je podľa dostupných údajov, sústredené v tzv. „Otvorenom kanáli“ (dĺžky 5,3 km). Vysoko kontaminované sedimenty predstavujú „rezervoár“ PCB, z ktorého dochádza k šíreniu znečistenia do okolia. Odhaduje sa, že celkové množstvo kontaminovaných sedimentov môže dosiahnuť až 40 000 ton. Samostatným problémom sú pôdy znečistené PCB v lokalitách „obalovačiek“ asfaltu. Rozsah znečistenia nie je známy (predmetným odpadom je zemina kontaminovaná dechtovými látkami).

Chlórované POPs pesticídy. Celkový objem inventarizovaných pesticídov v Slovenskej republike je cca 300 ton (k 25.7.2005). Pokiaľ by bolo zneškodnenie týchto látok riešené s finančnou podporou štátu, možno očakávať zvýšenie priznaného množstva týchto látok, ktoré je finančne náročné. Je v záujme ochrany životného, prostredia, pristúpiť ku konečnému riešeniu tohto problému. Postupne sú spresňované informácie o výskyte "skladov" rôznych chemických prípravkov (pesticídov) v areáloch bývalých poľnohospodárskych družstiev a štátnych majetkov. Tieto lokality predstavujú potenciálne riziko úniku škodlivín z nezabezpečených skladových zásob, často s možnosťou voľného prístupu do objektov.

Nakladanie s odpadmi s obsahom PCB a iných POPs (všetky sú kategórie N) a vyznačujú sa takými odlišnými vlastnosťami (rôzne miesta vzniku), že pre ich zneškodnenie nemožno aplikovať univerzálnu metódu. V SR sa v súčasnosti uplatňuje metóda zneškodňovania odpadov s obsahom PCB v spaľovni nebezpečných odpadov. Nespáľovacia deštruktívna technológia (dehalogenácia), o ktorej sa predpokladalo, že bude k dispozícii už v čase plnenia POH SR do roku 2005, sa zavedie do praxe najskôr v roku 2007. Najväčšími producentmi týchto druhov odpadov v kraji sú okresy Michalovce a Košice (obrázok č. 74).

Obrázok č. 74.

Odpady s PCB a inými POPs látkami v KSK podľa okresov v rokoch 2002 – 2004.

Zdroj: SAŽP – RISO.

3.2.3.2. Ostatné odpady.

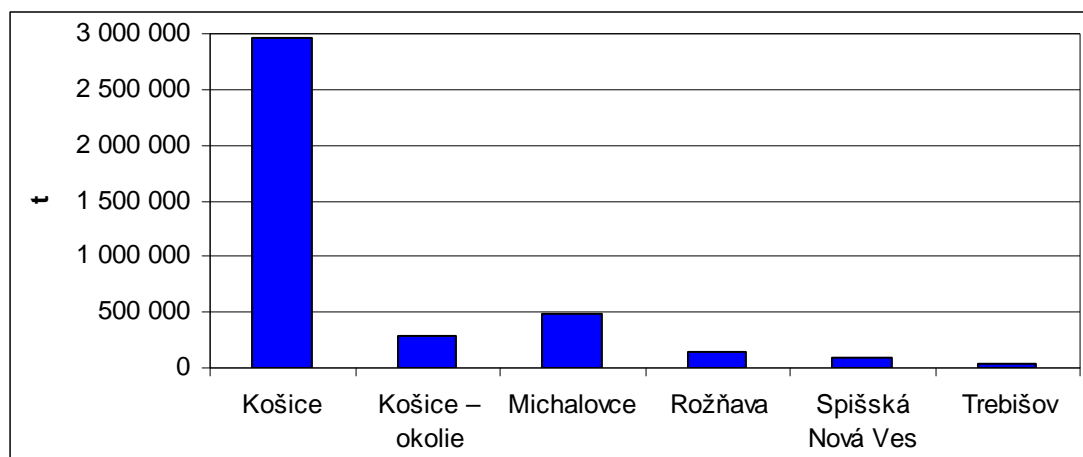
Podľa obrázku č. 75 najvyššia produkcia odpadov kategórie (O) bola v okresoch Košice mesto a Michalovce. Produkcia odpadov v jednotlivých okresoch za rok 2004 je na obrázku č. 76.

Košice	2 970 416,67
Košice – okolie	285 097,61
Michalovce	476 233,46
Rožňava	143 478,69
Spišská Nová Ves	88 443,46
Trebišov	38 247,39

Obrázok č. 75.

Množstvo ostatných odpadov v Košickom kraji podľa okresov v tonách.

Zdroj: SAŽP – RISO.

Obrázok č. 76.

Ostatné odpady za rok 2004 podľa jednotlivých okresov Košického kraja.

Zdroj: SAŽP – RISO.

3.2.3.2.1. Komunálne odpady (odpady z domácností a podobné odpady z obchodu, priemyslu a inštitúcií) vrátane ich zložiek zo separovaného zberu.

Do skupiny 20 patria tieto podskupiny:

- 20 01 separované zbierané zložky komunálnych odpadov
- 20 02 odpady zo záhrad a parkov (vrátane odpadu z cintorínov)
- 20 03 iné komunálne odpady.

Podľa ŠÚ SR vzniklo v SR v roku 2004 celkom 1 475 123 t komunálnych odpadov (KO), čo zodpovedá priemerne 274 kg KO/rok na 1 obyvateľa. Tento indikátor odpadového hospodárstva sa v období rokov 2001 – 2004 pohybuje v intervale od 274 kg/obyv. do 297 kg/obyv. a je teda na približne rovnakej úrovni. Najviac (KO) za rok na 1 obyvateľa vzniká v Bratislavskom kraji, z toho v Bratislave až 409 kg/obyv. Porovnateľné množstvo (KO) na 1 obyvateľa vzniká len v Trnavskom kraji. O rozdieloch medzi kraji vo vzniku (KO) informuje obrázok č. 77.

Kraj	Množstvo KO		Množstvo KO v kg/obyvateľa/rok
	t	%	
Bratislava	224 334,8	16,02	374,5
Trnava	170 900,2	12,21	310,7
Trenčín	156 900,0	11,21	259,8
Nitra	205 209,8	14,66	288,2
Žilina	186 333,9	13,31	269,3
Banská Bystrica	141 302,7	10,09	213,8
Prešov	157 923,4	11,28	199,6
Košice	157 126,9	11,22	205,1
Spolu	1 475 123,7	100,00	274,19

Obrázok č. 77.

Vznik komunálnych odpadov v krajoch Slovenskej republiky v roku 2004.

Zdroj: ŠÚ SR.

Na území Košického kraja vzniklo celkom 157 127 t komunálneho odpadu (KO) podľa údajov ŠÚ SR. Priemerné množstvo (KO) vzniknuté v Košickom kraji na obyvateľa za rok 2004 bolo 208,6 kg/obyv. Z celkovo vzniknutého (KO) predstavovalo 242,2 t odpadu kategórie N.

V roku 2004 sa z celkovo vzniknutého (KO) 14% zhodnocovalo. Podiel energeticky zhodnocovaného odpadu z celkom zhodnocovaného (KO) predstavoval až 55%, čo súvisí so spaľovaním (KO) v Bratislave a Košiciach s využitím energie (R1).

Podstatné množstvo (KO), 1,26 mil. t sa zneškodňuje. Ako metóda zneškodnenia dominuje skládkovanie odpadov. Podiel skládkovaného odpadu z celkom zneškodneného (KO) predstavoval 86%, pričom prevažovalo skládkovanie (KO) mimo obce (77,2%). Bez energetického využitia sa spaľuje približne 5,4% (KO) z tohto množstva.

Z celkom vzniknutého (KO) predstavuje až 1,095 mil. t zmesový komunálny odpad, čo zodpovedá približne 74%. Uvedené poukazuje na stále nedostatočnú úroveň separácie zhodnotiteľných zložiek (KO) v SR.

Podľa ŠÚ SR z 294 kg/obyv. (KO) vzniknutého v roku 2004 predstavuje priemerné množstvo zhodnoteného (KO) približne 39 kg/obyv. za rok (14,2%).

Stav v nakladaní s komunálnymi odpadmi (skupina 20) dosiahnutý v roku 2004 je prezentovaný na obrázku č. 78.

Spôsob nakladania s odpadom	Zodpovedajúce množstvo odpadu v t	Podiel v %
Materiálové zhodnocovanie	88 132	5,9
Energetické zhodnocovania	116 133	7,8
Skládkovanie	1 194 803	80,9
Iné metódy nakladania	76 054	10,4
Množstvo vznikajúceho KO	1 475 122	100,0

Obrázok č. 78.

Nakladanie s komunálnymi odpadmi v SR v roku 2004.

Zdroj: ŠÚ SR.

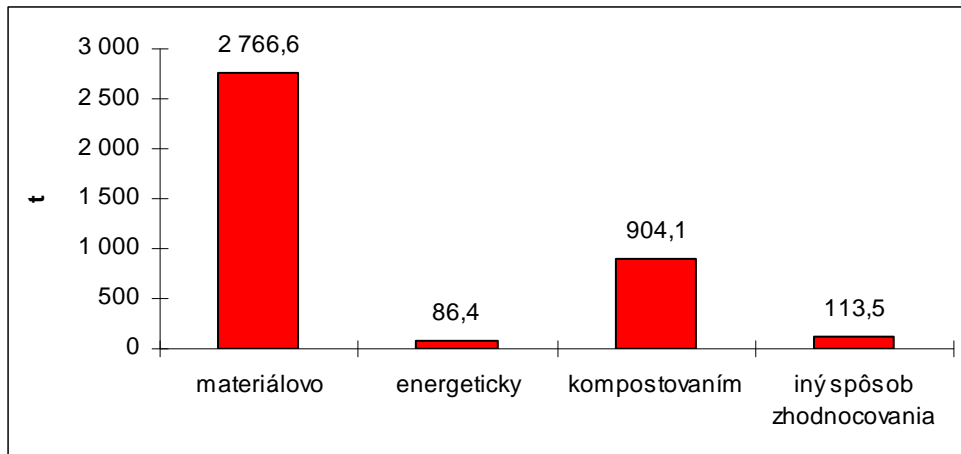
Súčasný stav v hodnotenej oblasti do značnej miery zodpovedá možnostiam infraštruktúry odpadového hospodárstva pre nakladanie s (KO) v SR.

Nakladanie s (KO) v Košickom kraji významne ovplyvňuje veľkokapacitná spaľovňa komunálneho odpadu spoločnosti KOSIT. Táto spoločnosť v roku 2004 spálila 64 000 t odpadu. Až 83% spaľovaného (KO) pochádza z Košíc. Na materiálovom zhodnocovaní (KO) sa podieľalo 112 obcí (25%), na energetickom 18 obcí (4%) do kompostovania bolo

zapojených 118 obcí (27%) a iným spôsobom zhodnocovalo (KO) 43 obcí (cca 10%). V kraji bolo v roku 2004 zhodnotených 3 870,6 t (KO), materiálovo využitých bolo 2766,6 t vyseparovaných zložiek t.j. 71,5% (obrázok č. 79).

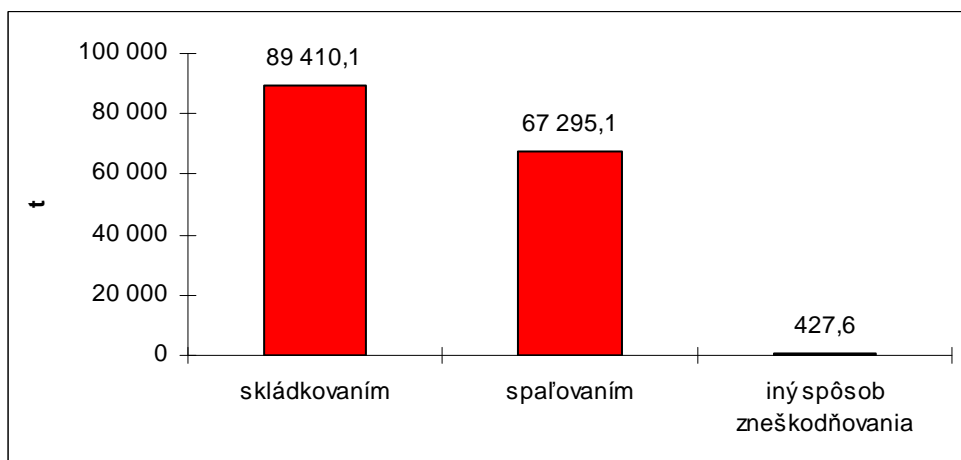
V kraji sa uložilo na skládkach 89 410,1 t odpadu, 67 295,1 t sa spálilo a 427,6 t zneškodnilo iným spôsobom (obrázok č. 80).

Obrázok č. 79.

Množstvo vytriedených zložiek KO Košickom kraji a spôsob ich využitia v roku 2004.

Zdroj: ŠÚ SR.

Obrázok č. 80.

Zneškodňovanie komunálneho odpadu v Košickom kraji v roku 2004.

Zdroj: ŠÚ SR.

3.2.3.2.2. Separovaný zber.

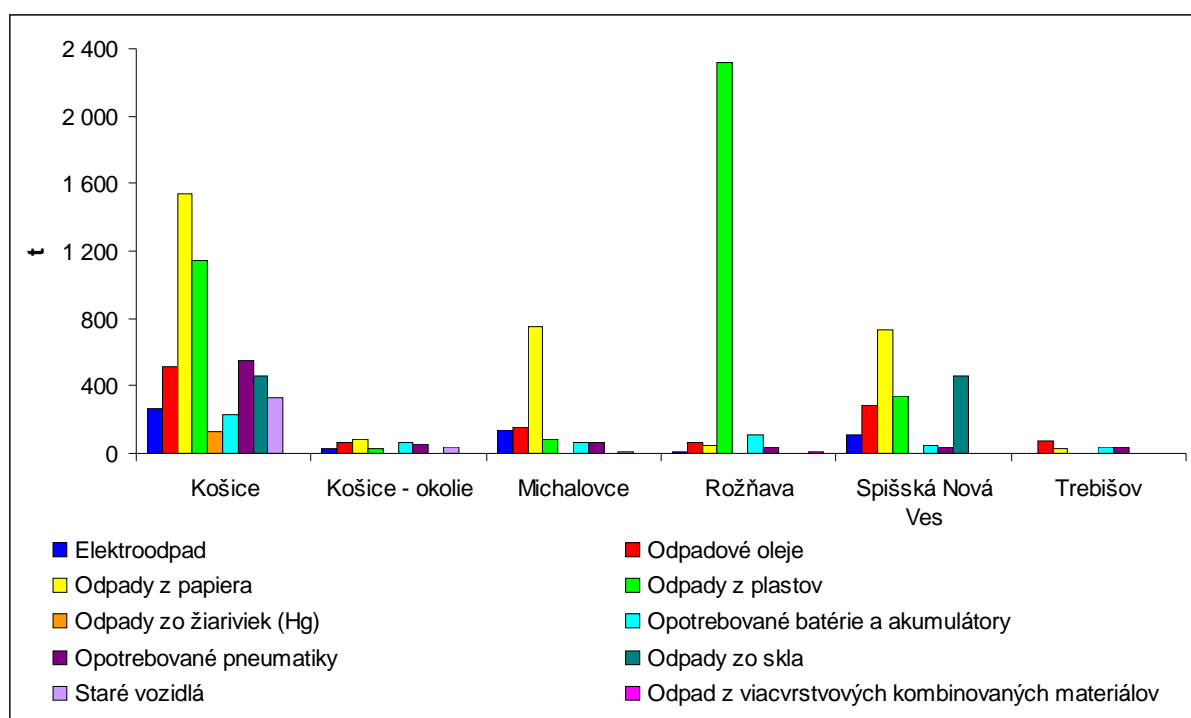
Zákonom č. 223/2001 Z.z. o odpadoch (§55) bol zriadený Recyklačný fond ako neštátny účelový fond, v ktorom sa sústreďujú peňažné prostriedky na podporu zberu, zhodnotenia a spracovania:

- a) opotrebovaných batérií a akumulátorov (§ 41),
- b) odpadových olejov (§ 42),
- c) opotrebovaných pneumatík (§ 43),

- d) viacvrstvových kombinovaných materiálov (§ 44),
- e) elektrických a elektronických zariadení (§ 45),
- f) plastov (§ 46),
- g) svetelných zdrojov s obsahom ortuti (§ 47),
- h) papiera (§ 48),
- i) skla (§ 48),
- j) vozidiel (§ 49 až 54),
- k) odpadov z kovových obalov.

Situáciu v zbere týchto komodít v Košickom kraji podľa údajov RISO charakterizuje obrázok č. 81.

Uvedené komodity sú súčasťou skupiny 20 Komunálne odpady 20 01 separovane zbierané zložky komunálnych odpadov.

Obrázok č. 81.

Vytriedené zložky odpadov podľa prúdov za rok 2004 v jednotlivých okresoch Košického kraja.

Zdroj: RISO.

Stav v zbere niektorých komodít v jednotlivých okresoch KSK charakterizujú nasledujúce obrázky č. 83, 84, 85 a 86.

Úroveň separovaného zberu (KO) v kraji charakterizuje množstvo vyseparovaných zložiek (KO) na jedného obyvateľa za rok, ktoré predstavuje 4,1 kg/obyvateľa. V súčasnosti sa v kraji realizuje najviac separovaný zber u komodít sklo a plasty, menej u komodít papier a kovové obaly.

Priemerné množstvo vyseparovaných zložiek (KO) na jedného obyvateľa je v SR približne 9,5 kg/obyv. Najvyššie je v Bratislavskom kraji (20,8 kg/obyv.), z toho v Bratislave 23,5 kg/obyv. V ostatných krajoch SR sa pohybuje v intervale od 4,1 kg/obyv. (Košický kraj) do 13,3 kg/obyv. (Trnavský kraj).

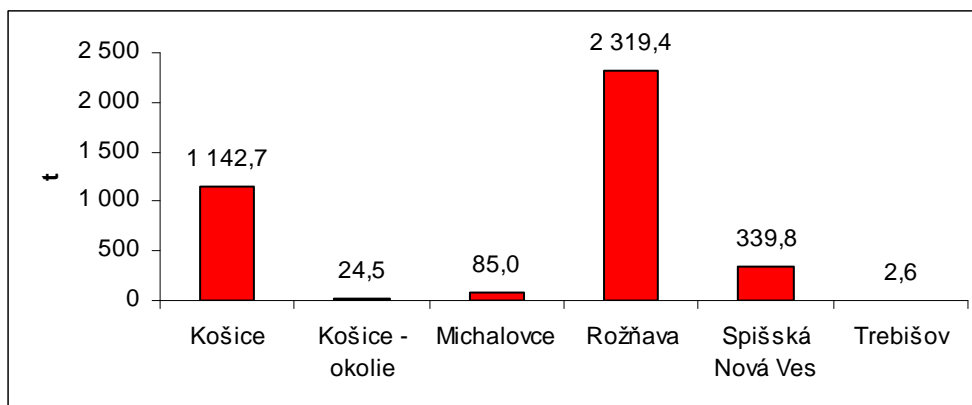
Na materiálovom zhodnocovaní (KO) sa v roku 2004 v SR podieľalo podľa ŠÚ SR 1 575 obcí, čo predstavuje 54,3%. Energeticky sa (KO) zhodnocoval len pre 63 obcí (2,2%) a do kompostovania sa zapojilo 635 obcí (21,9%) (obrázok č. 82).

Okres	% zapojenosti obcí do separovaného zberu	Vyseparované množstvo odpadov, t/rok		Vyseparované množstvo odpadov na obyvateľa, kg/rok	
		rok		rok	
		2002	2003	2002	2003
Gelnica	80	187	263	6,06	8,5
Košice – okolie	50	247	330	2,3	3,1
Košice I, II, III, IV	100	1134	687	2,54	1,5
Michalovce	22	114	333	1,05	3
Rožňava	7	5,9	42,1	0,1	0,7
Sobrance	20	1,5	48	0,6	2
Spišská Nová Ves	82	94	427	1,01	4,6
Trebišov	50	91	174	0,9	1,7
Kraj spolu	43	1 874	2 304	3,4	4,1

Obrázok č. 82.

Prehľad úrovne separovaného zberu odpadov v okresoch Košického kraja.

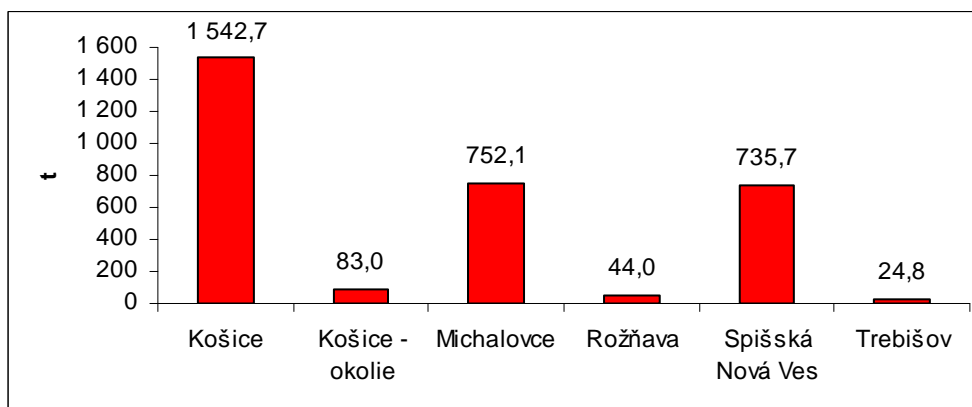
Zdroj: Technicko-ekonomické-ekologické poradenstvo, Stredisko separovaného zberu Bratislava, 2004.

Obrázok č. 83.

Podiel okresov Košického kraja na separovaní plastov v roku 2004.

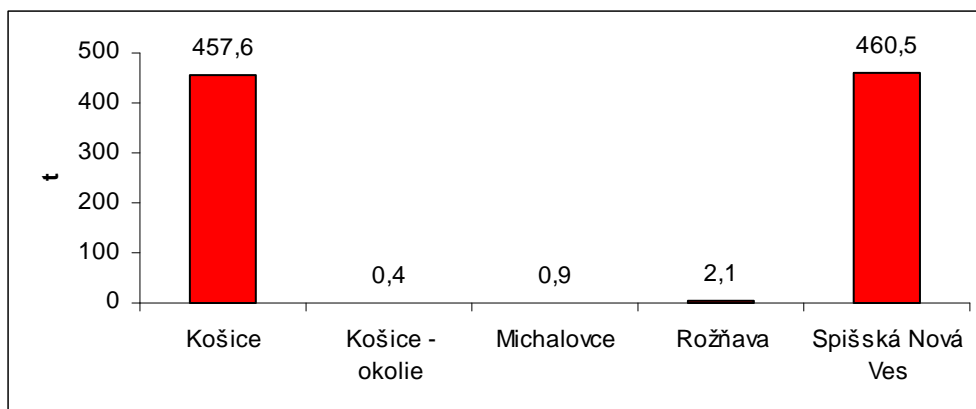
Zdroj: RISO.

Obrázok č. 84.

Podiel okresov Košického kraja na separovaní papiera v roku 2004.

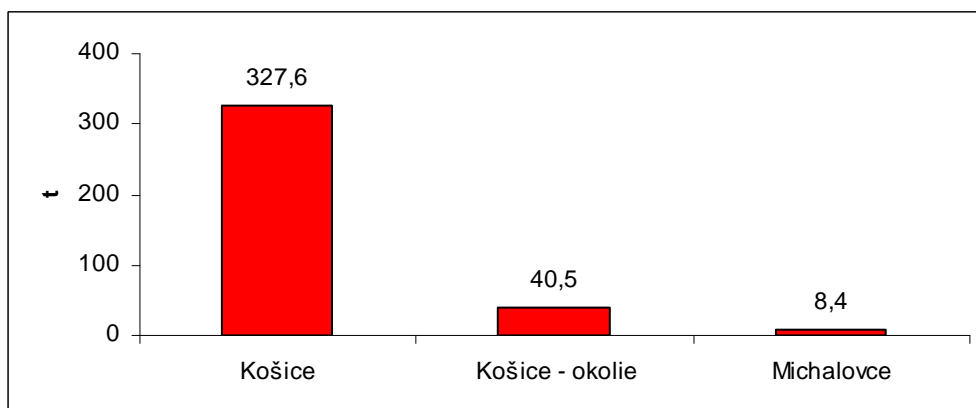
Zdroj: RISO.

Obrázok č. 85.

Podiel okresov Košického kraja na separovaní skla v roku 2004.

Zdroj: RISO.

Obrázok č. 86.

Podiel okresov Košického kraja na separovaní starých vozidiel v roku 2004.

Zdroj: RISO.

V komunálnej oblasti bola úroveň technického vybavenia územia pre potreby zberových systémov inventarizovaná v rámci projektu "Účasť obcí a miest pri zabezpečovaní zberu a zhodnocovania odpadu". Podľa výsledkov tohto projektu bolo z celkového počtu 2 925 obcí SR (údaj ŠÚ SR) zapojené do separovaného zberu 1 631 obcí s celkovým počtom obyvateľov 4 317 760 z celkového počtu 5 379 000 obyvateľov, čo predstavuje cca 80%. Tento ukazovateľ, ktorý bol prijatý ako cieľ treba vnímať len ako čiastočne relevantný, pretože dosiahnuť množstvo vyseparovaného odpadu cca 40 kg/obyvateľa za rok ovplyvňuje napríklad aj to, koľko komodít sa v rámci separovaného zberu v jednotlivých obciach separuje. Získané údaje z uvedeného projektu sú uvedené na obrázku č. 87.

Počet separovaných komodít	Počet obcí	Počet obyvateľov
1	386	506 000
2	438	999 000
3	496	506 485
4	301	1 270 206
5	10	35 000

Obrázok č. 87.

Údaje o separovanom zbere odpadov v komunálnej sfére.

Zdroj: Projekt "Účasť obcí a miest pri zabezpečovaní zberu a zhodnocovania odpadu".

Je zrejmé, že dosiahnuť cieľ separovať 40 kg/obyvateľa za rok bude ďalej ovplyvnený predovšetkým účinnosťou zavedených separovaných systémov. Podľa predmetného projektu mali obce a mestá v roku 2004 k dispozícii celkom 24 triediacich liniek, 50 triediacich hál a 63 lisov. Technologickú vybavenosť separovaného zberu v obciach a mestách kraja predstavuje 7 triediarní, 4 triediace linky a 8 lisov.

Chýbajú najmä komplexnejšie vybavené strediská s prepracovanou logistikou zodpovedajúcich činností a efektívnejším napojením na zberovú činnosť.

Na území kraja sa v roku 2005 nachádzalo celkom 18 skládok odpadov, z toho:

- 2 skládky na inertný odpad – v okresoch Košice I, Spišská Nová Ves,
- 13 skládok na odpad, ktorý nie je nebezpečný – v okresoch Košice II (2), Košice – okolie (1), Spišská Nová Ves (1), Sobrance (1), Trebišov (3), Rožňava (2), Michalovce (3),
- 3 skládky na nebezpečný odpad - v okrese Košice II (2) a v okrese Michalovce (1).

V regióne sa nachádzajú 2 spaľovne odpadov. Spaľovňa komunálneho odpadu v Kokšov – Bakši zneškodňuje odpad z mesta Košice a z priľahlých obcí. Prevádzkovateľ spaľovne, firma KOSIT, a.s. Košice v roku 2003 zahájil I. etapu rekonštrukcie a modernizácie spaľovne, ktorá bola v r. 2005 ukončená. Druhou spaľovňou v kraji je podniková spaľovňa Chemko, a.s. Strážske. V kraji sa nachádza taktiež 33 zariadení na zhodnocovanie odpadov (obrázok č. 88).

Okres	Počet zariadení	Činnosť podľa vyhlášky MŽP SR č. 283/2001 Z.z., Tabuľka C Zhodnocovanie odpadov
Košice I	0	-
Košice II	7	R3, R4, R5, R13,
Košice III	0	-
Košice IV	7	R3, R4, R5, R11, R13
Košice – okolie	4	R3, R4, R10
Michalovce	2	R11, R13
Rožňava	2	R3
Sobrance	1	R3
Spišská Nová Ves	7	R3, R4, R9
Trebišov	3	R3
Spolu	33	

Vysvetlivky:

R3 – Recyklácia alebo spätné získavanie organických látok, ktoré sa nepoužívajú ako rozpúšťadlá (vrátane kompostovania a iných biologických transformačných procesov)

R4 – Recyklácia alebo spätné získavanie kovov a kovových zlúčenín

R5 – Recyklácia alebo spätné získavanie iných anorganických materiálov

R9 – Prečisťovanie oleja alebo jeho iné opätovné použitie

R10 – Úprava pôdy na účel dosiahnutia prínosov pre poľnohospodárstvo alebo na zlepšenie životného prostredia

R11 – Využitie odpadov vzniknutých pri činnostiach R1 až R10

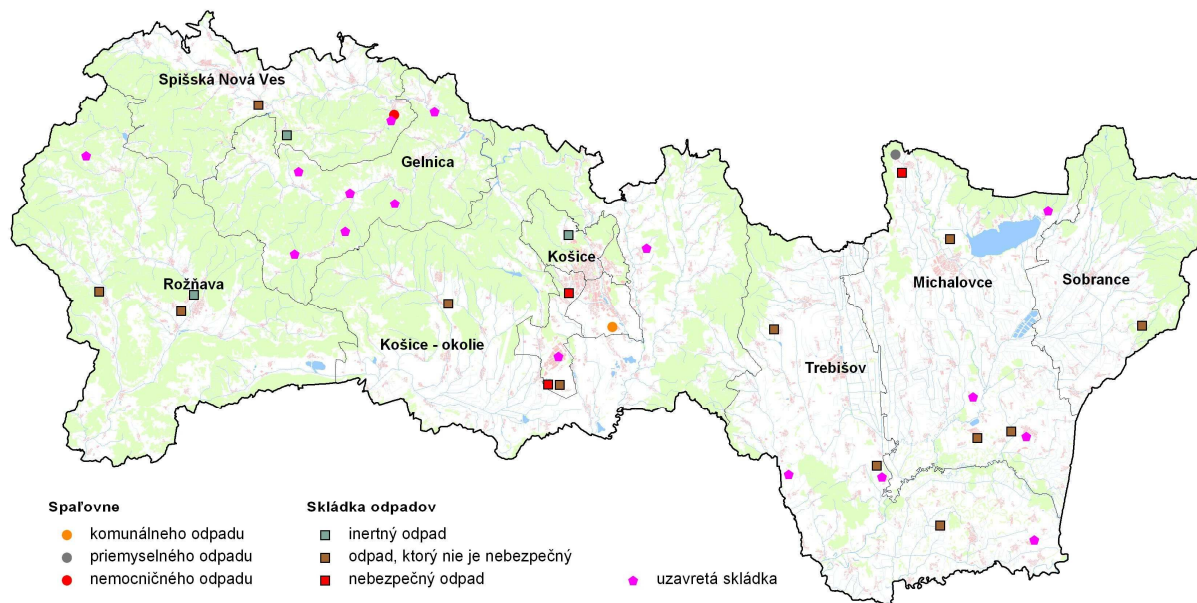
R13 – Skladovanie odpadov pred použitím niektorej z činností R1 až R12 (okrem dočasného uloženia na mieste vzniku)

Obrázok č. 88.

Zariadenia na úpravu a zhodnocovanie odpadov v Košickom kraji.

Zdroj: Krajský úrad životného prostredia Košice.

Lokalizácia všetkých foriem spaľovní, skládok a uzavretých skládok je znázornená na obrázku č. 89.

Obrázok č. 89.

Skládky a spaľovne v Košickom kraji.

Zdroj: SAŽP – COHEM, 2004.

3.2.3.2.3. Odstraňovanie environmentálnych zát'aží a uzatváranie a rekultivácia skládok odpadov.

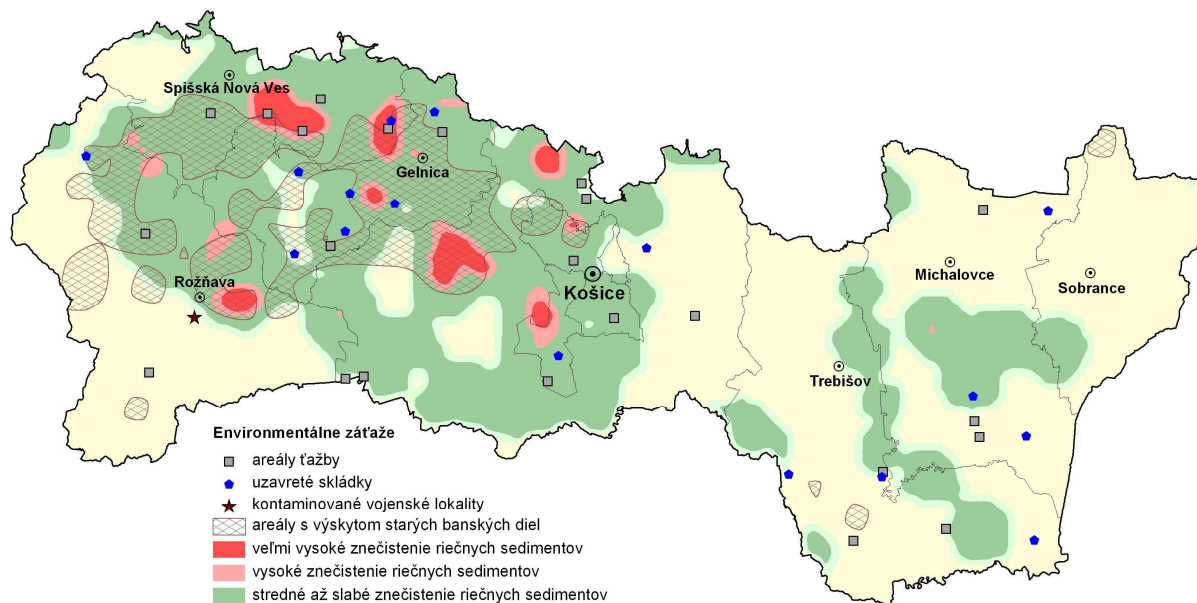
Z hľadiska priorít medzi najvýznamnejšie aktivity vlády v oblasti životného prostredia patrí odstránenie environmentálnych zát'aží. Vzhľadom na absenciu právneho predpisu v oblasti riešenia environmentálnych zát'aží nie sú v súčasnosti stanovené záväzné, jednotné a všeobecne platné pravidlá v tejto oblasti. Preto v roku 2003 pristúpilo MŽP SR k tvorbe návrhu zákona o environmentálnych zát'ažiach, súvisiacich vykonávacích predpisov a metodických postupov.

Na základe predbežných štúdií a odhadov sa na Slovensku nachádza okolo 30 000 pravdepodobných environmentálnych zát'aží, z ktorých mnohé (cca 5%) predstavujú závažné nebezpečenstvo pre zdravie človeka a ekosystém. Ide najmä o areály priemyselných podnikov, kde dochádzalo k dlhodobým skrytým a nekontrolovaným únikom nebezpečných látok do jednotlivých zložiek životného prostredia, veľkokapacitné poľnohospodárske podniky, železničné depá, nekontrolované skládky nebezpečných odpadov, nezabezpečené sklady pesticídov, pohonných hmôt a iných nebezpečných látok, znečistenie spôsobené armádou, ťažbou nerastov a inými činnosťami, počas ktorých sa dlhoročne a nekontrolovane nakladalo s nebezpečnými látkami. Tieto látky v prostredí pretrvávajú, kontaminujú jeho jednotlivé zložky a dokázateľne negatívne ovplyvňujú zdravotný stav obyvateľstva vo svojom okolí.

Hlavné problémy, ktoré je potrebné urýchlene riešiť, spočívajú vo vytvorení právneho rámca problematiky environmentálnych zát'aží, v realizácii dôkladnej inventarizácie environmentálnych zát'aží na celom Slovensku, vo vybudovaní informačného systému environmentálnych zát'aží, v stanovení kritérií pre prioritizáciu a vypracovaní národného zoznamu priorít.

Problematika uzatvárania a rekultivácie skládok v SR je dlhodobým problémom, ktorý sa v minulosti riešil predovšetkým z národných zdrojov. Od roku 2004, po vstupe SR do EÚ, sa začala táto problematika riešiť aj s pomocou finančných prostriedkov EÚ.

Za environmentálnu záťaž sa považujú bodové zdroje znečistenia životného prostredia, ako sú napríklad staré skládky odpadov, staré banské diela, haldy, odkaliská a iné objekty po banskej činnosti, územia znečistené vojskami bývalej Sov. armády, niektoré priemyselné areály a poľnohospodárske dvory, ktoré predstavujú alebo môžu predstavovať zdroj znečistenia podzemných a povrchových vôd, pôdy, horninového prostredia a ovzdušia a negatívne vplývajú na zdravie človeka a jeho prostredie (obrázok č. 90).

Obrázok č. 90.

Environmentálne záťaže v Košickom kraji.

Zdroj: Atlas krajiny SR, SAŽP, Envigeo a.s, ŠGÚDŠ, 2002.

K 31.7.2000 bola ukončená činnosť skládok odpadov prevádzkovaných za osobitných podmienok (podľa § 15 zákona č. 238/1991 Z.z. o odpadoch v znení zákona NR SR č. 255/1993 Z.z.). Po tomto termíne sú prevádzkované len skládky odpadov vyhovujúce požiadavkám Nariadenia vlády SR č. 606/1992 Zb. o nakladaní s odpadmi v znení Nariadenia vlády SR č. 190/1996 Z.z. (obrázok č. 93).

K ďalším nepriaznivým dosahom na životné prostredie patrí nahromadenie veľkého množstva zostatkových materiálov s obsahom kontaminantov na haldách a odkaliskách, ako i viaceré sekundárne procesy (obrázok č. 91, 92).

V 90-tych rokoch sa na území Slovenska začalo s odstraňovaním environmentálnych záťaží na územiach po vojskách bývalej Sovietskej armády. Zrealizoval sa prieskum znečistenia v 18 lokalitách, z ktorých 14 bolo zaradených medzi vysoko kontaminované územia vyžadujúce si vykonanie sanačných opatrení. Z nich 1 sa nachádza na území Košického kraja v lokalite Rožňava. Na všetkých týchto lokalitách boli v r. 2002 realizované geologické a monitorovacie práce so zameraním na odber vzoriek zemín, podzemných vôd a pôdneho vzduchu, vrátane ekotoxikologických testov. Súčasne boli vykonané na týchto lokalitách rizikové analýzy, ktoré boli zamerané na hodnotenie environmentálneho rizika s ohľadom na šírenie sa znečistenia kontaminantu podzemnou vodou, posúdenie aktuálnosti ekologického rizika súvisiaceho so znečistením kontaminovaných zemín a zdravotného rizika. Na základe týchto analýz bola spracovaná kategorizácia lokalít. Na jej základe bola lokalita Rožňava zaradená do kategórie „Lokality, na ktorých na základe rizikových analýz bolo

odporučené realizovať monitoring, pričom pri súčasnom spôsobe využitia územia nie sú nutné sanačné práce“.

Sovietska armáda počas svojho pobytu v lokalite Rožňava pôsobila v záujmových územiach Kasárne v Rožňave a Strelnica s hospodárskym dvorom Brzotín.

V kasárňach v Rožňave bolo v rokoch 1995 – 1997 zlikvidovaných 12 stavebných objektov a na strelnici v Brzotíne 8 objektov. Z areálu kasární Rožňava bolo vyvezených na dekontaminačné stredisko v Bohdanovciach 4 533 t znečistenej zeminy.

V roku 1998 až 1999 boli práce obmedzené len na monitoring podzemnej a povrchovej vody. V priebehu roku 2000 sa na lokalite realizovali najmä dekontaminačné práce v priestore kasární Rožňava, monitoring podzemnej a povrchovej vody v záložných priestoroch a v kasárenských objektoch a asanačné práce na lokalite Brzotín.

Banská prevádzka – závod		*	V dobývacom priestore	Mimo dobývacieho priestoru	Plošný obsah, resp. kapacita
Nafta	Nafta Východ, a.s. Micghalovce	Č	1	0	3,25 ha
		N	0	0	0
Rudné bane	Smolník	Č	0	0	0
		N	0	1	11,51 ha
	Slovinky	Č	0	0	0
		N	0	1	15,20 ha
	Nižná Slaná	Č	0	1	22,05 ha
		N	0	0	0
	Sabar, s.r.o., Rudňany	Č	0	1	35,80 ha
		N	0	0	0
Magnezit	Košice-Bankov	Č	1	1	12,70 ha
		N	0	0	0
Ostatné	Betox,s.r.o. Košice-Čaňa	Č	1	0	4,60 ha
	BETOX,s.r.o. - Milhošť	Č	1	0	15,40 ha
	Štrkopiesky, s.r.o. Batizovce	Č	0	1	1,90 ha
	Tepláreň Košice, a.s.	Č	0	1	13 ha
	Kovohuty a.s. Krompachy - odkalisko flotačnej úpravne (z bývalej činnosti) (Vlastník: Hollyvet Košice v konkurze Správca: JUDr. Marián Ball)	N	0	1	18,8 ha
	Kovohuty a.s. Krompachy - skládka tuhého odpadu Halňa (z bývalej činnosti) Vlastník: Vitrum, a.s. Prievidza, v konkurze Správca: JUDr. Birošová, advokátska kancelária Trenčín)	N	0	1	5,4 ha
	U.S.Steel Košice, s.r.o.				
	- odkalisko Mokrú halda	Č	0	1	585 tis. m ³
	- odkalisko ČOV Sokolany	Č	0	1	nešpec.
	- odkalisko oceliarských kalov č. 1	Č	0	1	48 240 m ³
	- odkalisko oceliarských kalov č. 2	Č	0	1	55 600 m ³
	- odkalisko oceliarských kalov č. 3	Č	0	1	47 200 m ³
	- odkalisko oceliarských kalov č. 4	Č	0	1	81 990 m ³
	SE, a.s. Elektrárne Vojany - odkalisko TPZ Vojany	Č	0	1	90 ha

Obrázok č. 91.

Základné údaje o odkaliskách v Košickom kraji.

Zdroj: HBÚ SR, podniky, 2004.

Banská prevádzka – závod		*	V dobývacom priestore	Mimo dobývacieho priestoru	Plošný záber ha	Uložené množstvo tis.m ³	Voľná kapacita tis.m ³	
Rudné bane	Sabar, s.r.o., Rudňany	Č	0	3	12,65	669	243	
		N	0	0	0	0	0	
	Rožňava	Č	0	0	0	0	0	
		N	0	6	2,46	196,24	0	
	Slovinky	Č	0	0	0	0	0	
		N	8	3	0	0	0	
	Nižná Slaná	Č	0	1	2,938	16,5	0	
N		0	0	0	0	0		
Rozmin, s.r.o. Rožňava	Č	1	0	0,67	1	0		
Ostatné	TREKOM,s.r.o. Trebejov	Č	4	0	2,9	10,8	500	
		N	0	0	0	0	0	
	KOMAG,a.s.Košice	Č	1	0	50	10 961,52	0	
		N	0	0	0	0	0	
	Zeocem,š.p. Bystré	Č	0	0	0	0	0	
		N	1	0	1	1	1,9	
	VSŽ Dolomit,a.s. Malá Vieska	Č	1	0	0,1	8,3	0	
		N	0	0	0	0	0	
	Carmeuse Slovakia, s.r.o., Lom Včeláre	Č	1	0	0,2	15	0	
		N	1	0	1,1	66	0	
	Kerko,a.s.	DP Pozdišovce	Č	1	0	0,6	17	0
			N	0	0	0	0	0
		DP Brezina	Č	1	0	0,3	6,7	0
			N	0	0	0	0	0
		DP Trnava pri Laborci	Č	1	0	0,8	49	0
			N	0	0	0	0	0
		DP Ťahanovce	Č	1	0	0,2	7	0
			N	0	0	0	0	0
	DP Michal'any	Č	1	1	0,4	5,5	0	
		N	0	0	0	0	0	
	DP Rudník	Č	1	0	0,6	3,5	0	
		N	0	0	0	0	0	
	PD Drienovec	Č	0	3	0,8	64	0	
		N	0	0	0	0	0	
	JMJ Spiš, s.r.o.	Č	0	1	0,2	8,7	0	
		N	0	0	0	0	0	
	Silicon, s.r.o. Dobšiná	Č	1	3	3,6	629	0	
N		0	0	0	0	0		
Calmit, s.r.o., Bratislava, závod Margecany	Č	1	1	0,65	35	0		
	N	0	0	0	0	0		

* Č – činné, N - nečinné

Obrázok č. 92.

Základné údaje o evidovaných haldách v Košickom kraji.

Zdroj: HBÚ SR, 2004.

Názov	Katastrálne územie	Okres
VSŽ Suchá Halda	Košice II	Košice II
Rozhanovce	Rozhanovce	Košice – okolie
Zimermanka	Kluknava	Gelnica
Korsi	Smolník	Gelnica
Švedlár	Švedlár	Gelnica
Obecná skládka	Smolnícka Huta	Gelnica
Skládka TDO	Mníšek nad Hnilcom	Gelnica
Depónia II	Prakovce	Gelnica
Jovsa	Jovsa	Michalovce

Názov	Katastrálne územie	Okres
Drahňov	Drahňov	Michalovce
Moľva	Veľke Kapušany	Michalovce
Luhyňa	Luhyňa	Trebišov
Brehov	Brehov	Trebišov
Čierna nad Tisou	Čierna nad Tisou	Trebišov
Dobšiná	Dobšiná	Rožňava
VPS Krompachy	Krompachy	Spišská Nová Ves

Obrázok č. 93.

Zoznam skládok uzavretých k 31.7.2000 v Košickom kraji.

Zdroj: SAŽP COHEM Bratislava.

3.2.4. Ochrana a regenerácia prírodného prostredia a krajiny.

Z európskeho hľadiska sa Slovenská republika vyznačuje vysokým počtom chránených druhov a chránených území. V rámci prístupového procesu boli ich definície zosúladené s definíciami predpisov EÚ (v národnej legislatíve boli upravené pojmy „druh európskeho významu“, „biotop európskeho významu“, ich „priaznivý stav“, „chránené vtáčie územia“, „územia európskeho významu“ a „súvislá európska sústava chránených území – NATURA 2000“). Rovnako boli zosúladené kritériá výberu a spôsob vyhlasovania chránených území, podmienky ochrany druhov, biotopov a území, ako aj spôsob zriadenia a prevádzky zoologických záhrad a regulácia obchodu s ohrozenými druhmi rastlín a živočíchov (CITES).

Z celkového počtu 12 541 druhov rastlín vyskytujúcich sa na území Slovenska je 1 368 druhov chránených, z toho 518 v krajinách EÚ, vrátane 51 druhov rastlín európskeho významu s prirodzeným výskytom na Slovensku. Rizikových taxónov je 2 860, vyhynutých 77 (11). Pre 26 druhov boli vypracované programy záchrany Osobitnému režimu z hľadiska obchodu podlieha 110 druhov vyšších rastlín zaradených do prílohy II CITES.

Z celkového počtu 24 089 druhov živočíchov je chránených 754 taxónov (742 druhov a 12 rodov), z toho v zmysle smernice o biotopoch 257 v krajinách EÚ, vrátane 150 druhov živočíchov európskeho významu prirodzene sa vyskytujúcich na Slovensku. V zmysle smernice o vtákoch je na Slovensku 111 druhov vtákov európskeho významu. Vyhynutých je 42 taxónov, rizikových 2 248 (11), pre 13 z nich boli vypracované programy záchrany (stav k 31.12.2004). Hlavnými príčinami ohrozenosti druhov je fragmentácia a zmena ich biotopov, osobitným nebezpečenstvom sú invázne nepôvodné druhy. V prílohách CITES I a II je zahrnutých 65 pôvodných taxónov živočíchov.

Národné červené zoznamy boli spracované pre vyššie a nižšie rastliny, pre stavovce a vybrané skupiny bezstavovcov, najmä pre bezstavovce absentuje údajová základňa, nedostatočné je však poznanie aj u ďalších druhov, napríklad u rýb, ako aj genobanka pôvodných druhov rastlín a živočíchov.

Z 208 typov prirodzených biotopov vymenovaných v smernici o biotopoch sa na Slovensku vyskytuje 66 typov, z toho 22 je prioritných. Okrem biotopov európskeho významu je chránených aj 25 biotopov národného významu, ako aj 480 stromov alebo stromoradií, ktoré sú kultúrne, vedecky, ekologicky, krajinársky, esteticky alebo inak mimoriadne významné, bolo vyhlásených za chránené stromy.

Chránené územia zaberajú 23% rozlohy krajiny. 36% je ich podiel spolu s územiami, ktoré Slovenská republika v apríli 2004 navrhla Európskej komisii na zaradenie do európskej súvislej sústavy chránených území (NATURA 2000). 86% území je na lesnom a 10% na

(11) Správa o stave životného prostredia za rok 2004.

poľnohospodárskom pôdnom fonde, 12% tvoria vodné plochy a 2% ostatné plochy (obrázok č. 94, 95).

Z celkovej výmery tzv. maloplošných chránených území (okrem chránených krajinných oblastí a národných parkov) je takmer 27% degradovaných a ohrozených. Organizácie ochrany prírody a krajiny zabezpečujú starostlivosť v 120 z týchto území a v 150 jaskyniach, s cieľom zachovať ich priaznivý stav, a to v objeme cca 15 miliónov Sk ročne (cca 10% potrieb).

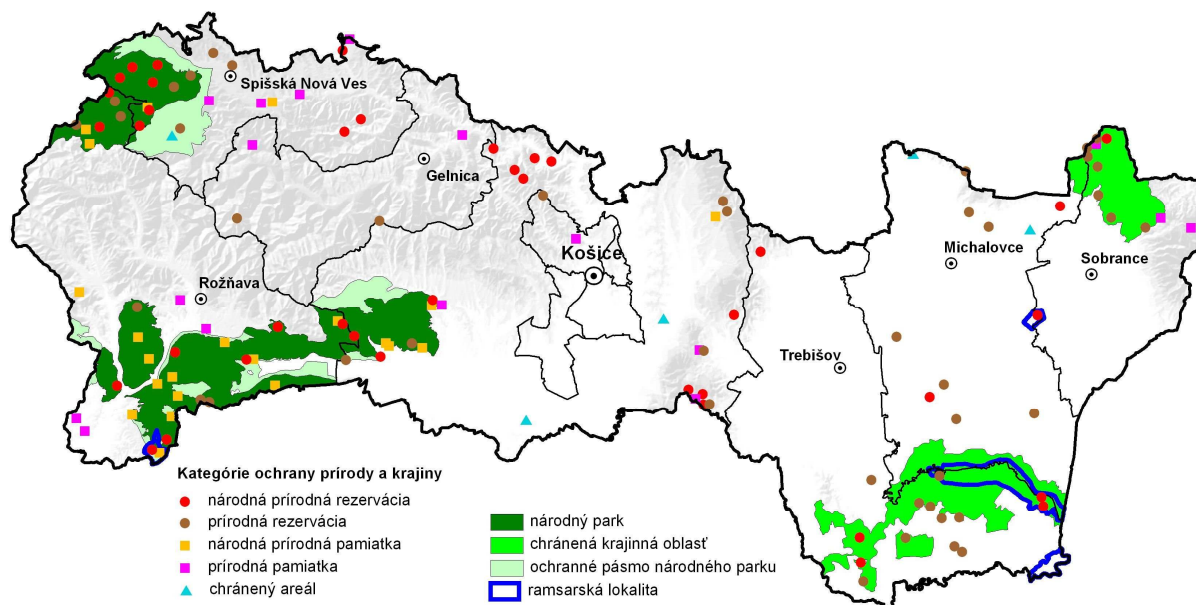
Kategória chráneného územia	Počet	Výmera (ha)	Výmera ochranného pásma (ha)
chránená krajinná oblasť	14	522 581,5	-
národný park	9	317 889,9	270 127,6
chránený areál	181	5 201,9	2 419,1
národná prírodná rezervácia	219	83 711,9	2 810,2
prírodná rezervácia	381	12 400,4	233,3
súkromná prírodná rezervácia	2	51,7	-
národná prírodná pamiatka	60	58,9	42,5
prírodná pamiatka	230	1 546,1	207,7

Pozn. Prírodnými pamiatkami je aj 4 957 jaskýň a 179 prírodných vodopádov.

Obrázok č. 94.

Počet a výmera chránených území (stav k 31.12.2004).

Zdroj: ŠOP SR.

Obrázok č. 95.

Chránené územia v Košickom kraji

Zdroj: ŠOP SR, ÚPN VÚC ZaD, 2004.

Európska komisia do roku 2007 prehodnotí úplnosť národného zoznamu navrhovaných území európskeho významu, podľa tzv. biogeografických oblastí. Slovenská republika bola zaradená do 2 oblastí – alpskej a panónskej. Z výsledkov biogeografických seminárov, ktoré sa uskutočnili v roku 2005, vyplynulo, že nové územia je potrebné vymedziť pre cca 22% hodnotených biotopov a druhov v alpskej a pre cca 30% v panónskej biogeografickej oblasti. Pre približne 11% hodnotených biotopov a druhov je potrebné uskutočniť výskum na potvrdenie výskytu a získanie ďalších údajov pre prípadné vymedzenie

nových území európskeho významu. Ďalší postup bude predmetom bilaterálnych rokovaní medzi SR a Európskou komisiou.

3.2.4.1. Územná ochrana.

Územná ochrana prírody a krajiny je zabezpečovaná prostredníctvom vyhlásených území v kategóriách NP, CHKO a osobitne chránených území v kategóriách NPR, PR, NPP, PP, CHA. Zákon rozlišuje 5 stupňov územnej ochrany v jednotlivých kategóriách chránených území:

- chránená krajinná oblasť (CHKO) – platí v nej II. stupeň ochrany,
- národný park (NP) – III. stupeň ochrany,
- chránený areál (CHA) – platí v ňom III.-IV. alebo V. stupeň ochrany,
- národná prírodná rezervácia (NPR), Prírodná rezervácia (PR) – IV.-V. stupeň ochrany,
- národná prírodná pamiatka (NPP), Prírodná pamiatka (PP) – IV.-V. stupeň ochrany,
- chránený krajinný prvok - platí v ňom II., III., IV. alebo V. stupeň ochrany,
- chránené vtáčie územie – platia tu zakázané činnosti,
- územie európskeho významu – platí v ňom II., III., IV. alebo V. stupeň ochrany.

V Košickom kraji boli k r. 2004 vyhlásené 2 národné parky, 2 chránené krajinné oblasti a 134 chránených území kategóriách NPR, PR, NPP, PP, CHA, z toho:

- 40 národných prírodných rezervácií,
- 47 prírodných rezervácií,
- 23 národných prírodných pamiatok,
- 18 prírodných pamiatok,
- 6 chránených areálov.

Chránené územia možno na základe stavu biotopov členiť najviac na štyri zóny pre potreby zabezpečenia starostlivosti. V zóne A platí 5. stupeň ochrany, v zóne B 4. stupeň, v zóne C 3. stupeň a v zóne D 2. stupeň. Stupeň ochrany podľa zón má prednosť pred stupňom ochrany ustanovený zákonom č. 543/2002 Z.z., alebo všeobecne záväzným právnym predpisom, ktorým bolo chránené územie vyhlásené. V Košickom kraji sa zatiaľ nerealizovalo zónovanie v žiadnom chránenom veľkoplošnom území.

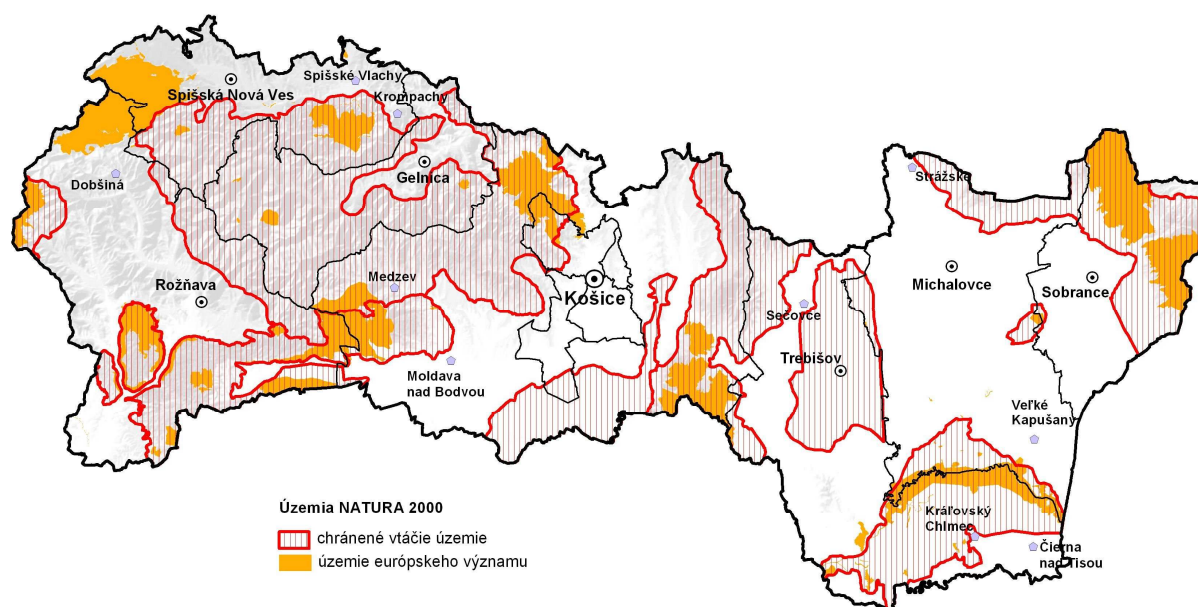
Podľa predmetu ochrany sú chránené významné geomorfologické javy krasového charakteru (jaskyne, priepasti, škrapy, vyvieračky, závrty, atď.), kaňony, meandre, vodopády a ostatné geomorfologické útvary s unikátnymi biotopmi. Zvlášť cenné sú teplomilné lesné spoločenstvá, pôvodné typické lesné biotopy aj pralesovitého charakteru a biotopy skalných vápencových stepí. V nížinných častiach kraja sú predmetom ochrany zvyšky lužného lesa, aluviálne lúky, slaniská a rašeliniská, ornitologické lokality, mŕtve ramená a močiarne biotopy s bohatou biodiverzitou.

Na území Košického kraja sa nachádza:

- 7 medzinárodne významných mokradí,
- 10 národne významných mokradí,
- 50 regionálne významných mokradí,
- 103 lokálne významných mokradí.

Návrh sústavy NATURA 2000 tvorí sieť navrhovaných chránených vtáčích území (nCHVÚ) a sieť navrhovaných území európskeho významu (nÚEV). Národný zoznam chránených vtáčích území podľa smernice o vtákoch bol schválený uznesením vlády SR č. 636 dňa 9. júla 2003. Zoznam obsahuje 38 území, z nich 9 sa nachádza alebo zasahuje do Košického kraja. Napriek tomu, že chránené vtáčie územia sú navrhované na základe odlišných kritérií od kritérií uplatňovaných pri vyhlasovaní ostatných chránených území, je evidentné, že mnohé z nich zahŕňujú územia vyhlásené za chránené územia podľa našej národnej legislatívy. Územia navrhované na zaradenie do európskej sústavy NATURA 2000 na základe smernice o vtákoch nie sú predmetom schvaľovania Európskej komisie (obrázok č. 96, 97).

Národný zoznam navrhovaných Území európskeho významu podľa smernice o biotopoch bol schválený uznesením vlády SR č. 239/2004 dňa 17. marca 2004. Zoznam obsahuje 382 území z toho 47 nachádzajúcich v Košickom kraji a 4 zasahujúcich do Košického kraja. Európska komisia zoznam nÚEV do troch rokov posúdi a po jeho chválení začne proces vyhlasovania týchto území osobitnými vyhláškami. Územia, ktoré Európska komisia vyberie do siete NATURA 2000, musí členský štát vyhlásiť za chránené územia do 6 rokov od schválenia. Slovenská republika v súlade s § 27 ods. 10 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody vyhlási vybrané územia za chránené v niektorej z národných kategórií chránených území (§17 zákona o ochrane prírody a krajiny) alebo ako zónu chráneného územia (§ 30 zákona o ochrane prírody a krajiny).

Obrázok č. 96.

NATURA 2000 v Košickom kraji

Zdroj: ŠOP SR, ÚPN VÚC ZaD, 2002.

Okres	Chránené vtáčie územia	Územia európskeho významu	
	počet	výmera v ha*	počet
Gelnica	1	590,924	4
Košice – okolie	4	16 909,470	7
Košice I	1	1 506,283	1
Košice II	2	0,000	0
Košice III	0	0,000	0
Košice IV	0	0,000	0

Okres	Chránené vtáacie územia	Územia európskeho významu	
	počet	výmera v ha*	počet
Michalovce	4	2 721,818	13
Rožňava	3	16 537,929	19
Sobrance	2	13 329,884	2
Spišská Nová Ves	1	10 459,130	8
Trebišov	3	5 982,046	11
Kraj spolu	9	68 037,484	54

* predbežná výmera

Poznámka: niektoré územia zasahujú do viacerých okresov.

Obrázok č. 97.

Prehľad počtu navrhovaných CHVÚ a navrhovaných ÚEV v Košickom kraji.

Zdroj: ŠOP SR.

3.2.4.2. Druhovú ochranu.

Druhovú ochranu rastlín a živočíchov je zabezpečená zákonom č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny a jeho vykonávacou vyhláškou MŽP SR č. 24/2002 Z.z. a zákonom č. 15/2005 Z.z. o ochrane voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Na území kraja sa nachádzajú, alebo do neho čiastočne zasahujú dva národné parky – Slovenský raj a Slovenský kras s celkovou rozlohou 48 844 ha na území Košického kraja a dve chránené krajinné oblasti – CHKO Vihorlat a CHKO Latorica s celkovou rozlohou 34 106 ha na území Košického kraja. Chránené územia týchto kategórií zaberajú spolu cca 13% z celkovej plochy kraja (obrázok č. 98).

V sledovanom území bolo k r. 2004 vyhlásených spolu 134 chránených území v kategóriách NPR, PR, NPP, PP a CHA, z toho:

- 40 národných prírodných rezervácií,
- 47 prírodných rezervácií,
- 23 národných prírodných pamiatok,
- 18 prírodných pamiatok,
- 6 chránených areálov.

Najviac vyhlásených chránených území sa nachádza v okrese Rožňava (36), v okrese Košice – okolie (29), Spišská Nová Ves (24) a Trebišov (15). Najmenej vyhlásených chránených území sa nachádza v okresoch Košice (3) a Gelnica (3) (obrázky č. 99 – 104).

Celková plocha osobitne chránených území s 2. až 5. stupňom ochrany predstavuje v Košickom kraji rozlohu 110 786,13 ha, teda 16,4% z celkovej plochy kraja (obrázok č. 105).

Názov	Kategória chráneného územia	Stupeň ochrany	Okres	Plocha chráneného územia v okrese v ha	Celková výmera územia, ha
Slovenský kras	národný park	3	Košice – okolie	8 007	34 611
			Rožňava	26 604	
Slovenský kras – OP	ochranné pásmo NP	2	Košice – okolie	3 527	11 742
			Rožňava	6 639	
Slovenský raj	národný park	3	Rožňava	5 780	19 763
			Spišská Nová Ves	8 453	

Názov	Katégoria chráneného územia	Stupeň ochrany	Okres	Plocha chráneného územia v okrese v ha	Celková výmera územia, ha
Slovenský raj – OP	ochranné pásmo NP	2	Rožňava	14	13 011
			Spišská Nová Ves	9 114	
Latorica	chránená krajinná oblasť	2	Trebišov	17 153	23 198
			Michalovce	6 045	
Vihorlat	chránená krajinná oblasť	2	Michalovce	1 496	17 485

Obrázok č. 98.

Prehľad vyhlásených chránených území Košického kraja v kategóriách národný park a chránená krajinná oblasť.

Zdroj: ŠOP SR.

Okres	Katégoria maloplošného chráneného územia					Spolu
	Národná prírodná rezervácia	Prírodná rezervácia	Národná prírodná pamiatka	Prírodná pamiatka	Chránený areál	
Gelnica	-	1	-	2	-	3
Košice I	-	1	-	1	1	3
Košice – okolie	10	9	5	3	2	29
Michalovce	4	7	-	-	2	13
Rožňava	10	7	15	4	-	36
Sobrance	1	7	-	3	-	11
Spišská Nová Ves	10	5	3	5	1	24
Trebišov	5	10	-	-	-	15
Spolu	40	47	23	18	6	134

Poznámka: maloplošné chránené územie, ktoré zasahuje do viacerých okresov je priradené v tabuľke k okresu, v ktorom sa nachádza jeho prevažná časť.

Obrázok č. 99.

Prehľad vyhlásených chránených území v kategóriách NPR, PR, NPP, PP a CHA.

Zdroj: spracované podľa podkladov ŠOP SR.

Č.	Štandardizovaný názov	Stupeň ochrany	Okres	Katastrálne územie	Rozloha ha	Rok vyhlásenia
1.	Bačkovská dolina	5	Trebišov	Dargov	220,04	1967
2.	Bokšov	5	Košice – okolie	Veľká Lodina	146,71	1954,1988
3.	Botiansky luh	5	Trebišov	Boňany	40,63	1967
4.	Brzotínske skaly	5	Rožňava	Brzotín, Slavec	433,78	1984
5.	Bujanovská dubina	5	Košice – okolie	Malá Lodina	88,17	1966
6.	Červené skaly	5	Spišská Nová Ves	Poráč, Olnava, Slovinky	390,5	1981
7.	Domické škrapy	4	Rožňava	Kečovo	24,44	1973
8.	Dreveník	5	Spišská Nová Ves	Žehra	101,81	1925,1930, 1982,1993
9.	Drieňovec	5	Rožňava	Drnava, Kováčová	186,02	1984
10.	Galmuská tisina	5	Spišská Nová Ves	Spišské Vlasy	55,96	1982
11.	Havránia skala	5	Rožňava	Bôrka	147,14	1982
12.	Hnilecká jelšina	5	Brezno, Poprad, Rožňava	Telgárt, Vernár, Dobšiná	84,59	1988
13.	Holý kameň	5	Spišská Nová Ves	Smižany	210,87	1976
14.	Hrušovská lesostep	4	Rožňava	Hrušov	40,85	1954,1984

Č.	Štandardizovaný názov	Stupeň ochrany	Okres	Katastrálne územie	Rozloha ha	Rok vyhlásenia
15.	Humenec	5	Košice – okolie	Veľká Lodina	86,08	1953,1988
16.	Jasovské dubiny	5	Košice – okolie	Jasov	35,1	1954,1983
17.	Jovsianska hrabina	5	Michalovce	Jovsa	257,58	1953,1986
18.	Kašvár	5	Trebišov	Ladmovce	116,42	1953,1980, 1993
19.	Kečovské škrapy	4	Rožňava	Kečovo	6,61	1981
20.	Kopčianske slanisko	5	Michalovce	Zemplínske Kopčany	9,05	1982
21.	Kysel'	5	Spišská Nová Ves	Smižany, Spišské Tomášovce, Hrabušice, Letanovce	949,97	1976,1993
22.	Latorický luh	5	Trebišov	Boľany	15,08	1967
23.	Malý Milič	5	Košice – okolie	Slanská Huta, Skároš	14,05	1950,1986
24.	Morské oko	5	Sobrance	Remetské Hámre, Vyšná Rybnica	108,48	1984,1988
25.	Piecky	5	Spišská Nová Ves	Hrabušice	244,93	1976
26.	Pod strážnym hrebeňom	5	Rožňava	Plešivec	96,67	1966
27.	Prielom Hornádu	5	Spišská nová Ves	Smižany, Spišské Tomášovce, Letanovce	290,49	1976
28.	Senianske rybníky	5	Michalovce, Sobrance	Blatná Polianka, Iňačovce	213,31, OP-211,28	1974
29.	Sivec	5	Košice – okolie	Malá Lodina, Ružín	169,79	1954,1988
30.	Sokol	5	Rožňava, Spišská Nová Ves	Hrabušice, Stratená, Vernár	700,93	1976
31.	Stratená	5	Rožňava	Stratená, Dobšiná	678,65	1976
32.	Suchá Belá	5	Spišská Nová Ves	Hrabušice	153,52	1976
33.	Tajba	5	Trebišov	Streda nad Bodrogom	27,36	1966
34.	Tri kopce	5	Spišská Nová Ves, Poprad	Hrabušice, Vernár	246,23	1984
35.	Turniansky hradný vrch	4	Košice – okolie	Turňa nad Bodvou	13,79	1964
36.	Veľký Milič	5	Košice – okolie	Skároš	67,81	1967
37.	Vihorlat	5	Michalovce, Humenné	Jovsa, Kamienka	50,89	1986
38.	Vozárska	5	Košice – okolie	Ružín, Veľká Lodina	76,63	1966
39.	Zádielska tiesňava	5	Košice – okolie	Háj, Bôrka	214,73	1954,1988
40.	Zejmarská roklina	5	Rožňava, Spišská Nová Ves	Dedinky, Smižany	72,65	1980

Obrázok č. 100.

Prehľad vyhlásených Národných prírodných rezervácií v Košickom kraji.

Zdroj: ŠOP SR, 2005.

Č.	Štandardizovaný názov	Stupeň ochrany	Okres	Katastrálne územie	Rozloha ha	Rok vyhlásenia
1.	Baba pod Vihorlatom	5	Sobrance	Remetské Hámre	37,93	1999
2.	Biele jazero	5	Trebišov	Malý Horeš	7,2	1988
3.	Boľské rašelinisko	5	Trebišov	Boľ, Kráľovský Chlmec	13,63	1967
4.	Čingovské hradisko	5	Spišská Nová Ves	Smižany	44,02	1982,1993
5.	Čintky	4	Spišská Nová Ves	Iliašovce	5,11	1988
6.	Dlhé Tice	5	Trebišov	Rad, Svinice, Zátín	46,82	1993

Č.	Štandardizovaný názov	Stupeň ochrany	Okres	Katastrálne územie	Rozloha ha	Rok vyhlásenia
7.	Drieň	4	Sobrance	Hlivištia	11,25	1993
8.	Gerlašské skaly	5	Rožňava	Považské Bystré	21,73	1981
9.	Horešské lúky	4	Trebišov	Malý Horeš	6,94	1988
10.	Chlmecká skalka	5	Michalovce, Humenné	Oreské, Chlmec	1,1	1988
11.	Jedlinka	5	Sobrance	Remetské Hámre	35,04	1988,1999
12.	Kloptaň	5	Gelnica, Košice – okolie	Prakovce, Vyšný Medzev	27,07	1993
13.	Kocúrová	5	Spišská Nová Ves	Smižany	16,72	1974
14.	Kráľova studňa	4	Rožňava	Silická Brezová	11,21	1982
15.	Krátke Tice	5	Trebišov	Vojka, Zatín	17,41	1993
16.	Krčmárka	4	Košice – okolie	Slánske Nové Mesto	173,3	1974
17.	Lysá	5	Sobrance	Choňkovce, Podhorod'	3,95	1993
18.	Lysák	5	Sobrance	Remetské Hámre	4,28	1993
19.	Machnatý vrch	5	Sobrance	Vyšná Rybnica	3,18	1988
20.	Malá Izra	5	Košice – okolie	Skároš	0,77	1976,1988
21.	Malé brdo	5	Košice – okolie	Herľany	55,83	1950,1986
22.	Malé Zajfy	4	Rožňava	Stratená	7,24	1993
23.	Marocká hoľa	4	Košice – okolie	Skároš	63,76	1950,1986
24.	Modrý vrch	4	Spišská Nová Ves	Spišská Nová Ves	4,46	1988
25.	Muráň	5	Spišská Nová Ves	Spišská Nová Ves	180,66	1996
26.	Oľchov	4	Michalovce	Ložín	19,58	1980
27.	Ortov	5	Michalovce	Čierne Pole, Pavlovce nad Uhom, Veľké Kapušany	14,85	1993
28.	Ostrá skala	5	Rožňava			
29.	Palanta	5	Košice – okolie	Drienovec	86,93	1966,1993
30.	Pod Fabiankou	4	Rožňava	Silica	1,22	1982
31.	Pod Třstím	4	Sobrance	Remetské Hámre	7,4	1993
32.	Polianske rašelinisko	4	Gelnica	Henclová	19,31	1993
33.	Poniklecová lúčka	5	Trebišov	Malý Horeš	0,4	1964
34.	Rankovské skaly	5	Košice – okolie	Rankovce	23,73	1976,1988
35.	Raškovský luh	4	Michalovce	Malé Raškovce	16,23	1986
36.	Slanský hradný vrch	4	Košice – okolie	Slanec	15,81	1933,1983
37.	Slavkovské slanisko	4	Michalovce	Slavkovce	11,77	1982
38.	Sokolia skala	5	Rožňava	Silická Jablonica	11,69	1981
39.	Tarbučka	5	Trebišov	Streda nad Bodrogom	10,95	1986
40.	Veľké jazero	5	Trebišov	Vojka	8,04	1967
41.	Vinianska stráň	4	Michalovce	Vinné	28,24	1984,1988
42.	Viniansky hradný vrch	4	Michalovce	Vinné	51,95	1984,1988
43.	Vysoký vrch	5	Košice I, Košice – okolie	Košice, Sokol'	36,5	1993
44.	Vyšná Roveň	4	Rožňava	Stratená	6,98	1993
45.	Zatínsky luh	5	Michalovce, Trebišov	Oborín, Zatín	66,06	1929,1932
46.	Zemné hradisko	4	Košice – okolie, Rožňava	Dvorníky – Včeláre, Hrhov	55,94	1993
47.	Zemplínska jelšina	5	Trebišov	Zemplínske Jastrabie	51,4	1981

Obrázok č. 101.

Prehľad vyhlásených Prírodných rezervácií v Košickom kraji.

Zdroj: ŠOP SR, 2005.

Č.	Štandardizovaný názov	Stupeň ochrany	Okres	Katastrálne územie	Rozloha ha	Rok vyhlásenia
1.	Ardovská jaskyňa	5	Rožňava	Ardovo	-	1972
2.	Brázda	5	Rožňava	Silica	-	1983
3.	Diviacia priepasť	5	Rožňava	Plešivec	-	1986
4.	Dobšinská ľadová jaskyňa	5	Rožňava	Dobšiná	-	1979
5.	Domica	5	Rožňava	Kečovo, Dlhá Ves	-	1972
6.	Drienovská jaskyňa	5	Košice – okolie	Drienovec	-	1996
7.	Gombasecká jaskyňa	5	Rožňava	Slavec	-	1972
8.	Herlianský gejzír	5	Košice – okolie	Herľany	OP - 1,91	1987
9.	Hrušovská jaskyňa	5	Rožňava	Hrušov	-	1996
10.	Jasovská jaskyňa	5	Košice – okolie	Jasov	-	1972
11.	Krásnohorská jaskyňa	5	Rožňava	Krásnohorská Dlhá Lúka	-	1972
12.	Kunia priepasť	5	Košice – okolie	Háj	-	1996
13.	Markušovské steny	4	Spišská Nová Ves	Markušovce, Odorín	13,44	1976,1987
14.	Medvedia jaskyňa	5	Spišská Nová Ves		-	1972,2001
15.	Milada	5	Rožňava	Silická Brezová	-	1972
16.	Obrovská priepasť	5	Rožňava	Jablonov nad Turňou	-	1996
17.	Ochtinská aragonitová jaskyňa	5	Rožňava	Ochtiná	-	1972
18.	Silická ľadnica	5	Rožňava	Silica	-	1982
19.	Skalistý potok	5	Košice – okolie	Háj	-	1996
20.	Snežná diera	5	Rožňava	Bôrka	-	1996
21.	Spišský hradný vrch	4	Spišská Nová Ves	Žehra	24,21	1990
22.	Statenská jaskyňa	5	Rožňava		-	2001
23.	Zvonivá jama	5	Rožňava	Plešivec	-	1996

Obrázok č. 102.

Prehľad vyhlásených Národných prírodných pamiatok v Košickom kraji.

Zdroj: ŠOP SR, 2005.

Č.	Štandardizovaný názov	Stupeň ochrany	Okres	Katastrálne územie	Rozloha ha	Rok vyhlásenia
1.	Knola	4	Spišská Nová Ves	Mlynky, Spišská Nová Ves	220,02	1996
2.	Košická botanická záhrada	4	Košice I	Košice	29,7634	2002
3.	Laborecky lužný les	4	Michalovce	Strážske	3,89	1992
4.	Perínske rybníky	4	Košice – okolie	Perín-Chym	110,32	1987
5.	Nižočajovská pieskovňa	4	Košice – okolie	Nižný Čaj	0,99	1994
6.	Zemplínska Šírava	4	Michalovce	Kusín, Jovsa, Hnojné	622,49, OP-2 037,75	1968,1983

Obrázok č. 103.

Prehľad vyhlásených Chránených areálov v Košickom kraji.

Zdroj: ŠOP SR, 2005.

Č.	Štandardizovaný názov	Stupeň ochrany	Okres	Katastrálne územie	Rozloha ha	Rok vyhlásenia
1.	Beňatinský travertín	4	Sobrance	Beňatina	0,24	1989
2.	Čertova skala	4	Košice – okolie	Jasov	0,01	1976,1984
3.	Farská skala	4	Spišská Nová Ves	Chrast' nad Hornádom	0,59	1990
4.	Hutianske	5	Spišská Nová Ves	Spišská Nová Ves	2,6	1988

Č.	Štandardizovaný názov	Stupeň ochrany	Okres	Katastrálne územie	Rozloha ha	Rok vyhlásenia
5.	Jovické rašelinisko	4	Rožňava	Jovice	0,79	1990
6.	Kavečianska stráň	5	Košice I	Košice	3,19	2000
7.	Malé Morské oko	5	Sobrance	Remetské Hámre	2,06	1993
8.	Margecianska línia	4	Gelnica	Margecany	0,44	1990
9.	Markušovská transgresia paleogénu	4	Spišská Nová Ves	Markušovce	6,97	1987
10.	Meliatsky profil	4	Rožňava	Meliata	15,43	1989
11.	Miličská skala	5	Košice – okolie	Skároš	11,6	1990
12.	Opičia skala	4	Rožňava	Rožňava	0,24	1989
13.	Ostrá hora	4	Spišská Nová Ves, Levoča	Žehra, Spišské Podhradie	29,32	1990
14.	Podhorodský hradný vrch	4	Sobrance	Podhorod'	2,03	1986
15.	Prielom Muráňa	4	Rožňava	Bretka, Meliataka	39,56	1980
16.	Travertinová kopa Sobotisko	4	Spišská Nová Ves, Levoča	Žehra, Spišské Podhradie	13,32	1987
17.	Trstinové jazero	4	Košice – okolie	Slanec	0,83	1990
18.	Závadské skalky	4	Gelnica	Závadka	3,89	1990

Obrázok č. 104.

Prehľad vyhlásených Prírodných pamiatok v Košickom kraji.

Zdroj: ŠOP SR, 2005.

Okres	Stupne územnej ochrany									
	5. stupeň		4. stupeň		3. stupeň		2. stupeň		1. stupeň	
	Rozloha, ha	%	Rozloha, ha	%	Rozloha, ha	%	Rozloha, ha	%	Rozloha, ha	%
Gelnica	13,37	0,02	23,61	0,04	0	0,00	0	0,00	58403,02	99,94
Košice – okolie	1032,4	0,67	403,6	0,26	7708,74	5,03	3527	2,30	140668,26	91,74
Košice I	0	0,00	32,96	0,38	0	0,00	0	0,00	8577,04	99,62
Košice II – IV	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	15620	100,00
Michalovce	439,97	0,43	962,14	0,94	2041,64	2,00	7087,86	6,96	91328,39	89,66
Rožňava	2053,76	1,75	187,61	0,16	30198,49	25,74	6653,06	5,67	78237,08	66,68
Sobrance	258,87	0,48	21,96	0,04	0	0,00	9192,79	17,07	44366,38	82,40
Spišská Nová Ves	2731,13	4,65	311,16	0,53	6411,69	10,92	8713,1	14,84	40542,92	69,06
Trebišov	455,78	0,42	6,94	0,01	0	0,00	16975,05	15,81	89952,23	83,76
Košický kraj	6985,28	1,03	1949,98	0,29	46360,56	6,87	52148,86	7,72	567695,32	84,09

Obrázok č. 105.

Prehľad o uplatňovaní súčasných územných požiadaviek pre jednotlivé stupne a kategórie ochrany na území Košického kraja v zmysle zákona NR SR č. 534/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.

Zdroj: ŠOP SR.

3.2.4.3. Súvislá európska sústava chránených území NATURA 2000.

Súvislá európska sústava chránených území NATURA 2000 pozostáva z navrhovaných území európskeho významu a chránených vtáčích území.

Národný zoznam navrhovaných území európskeho významu (nÚEV) podľa smernice o biotopoch bol schválený uznesením vlády SR č. 239/2004 dňa 17. marca 2004. Dňa 1. augusta 2004 nadobudol účinnosť výnos MŽP SR č.3/2004-5.1 zo dňa 14. júla 2004, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu. Zoznam obsahuje 382 území z toho 47 v Košickom kraji. Európska komisia zoznam nÚEV do troch rokov posúdi a po jeho schválení začne proces vyhlasovania týchto území osobitnými vyhláškami (obrázok č. 106).

Do Košického kraja zasahujú menšou časťou aj územia európskeho významu uvedené na obrázku č. 107.

Národný zoznam navrhovaných chránených vtáčích území (nCHVÚ) podľa smernice o vtákoch bol schválený uznesením vlády SR č.636 dňa 9. júla 2003. Zoznam obsahuje 38 území, z toho 9 sa nachádza alebo zasahuje do Košického kraja. Navrhované chránené vtáčie územia nie sú predmetom schvaľovania Európskej komisie. Platí v nich I. stupeň ochrany a v chránenom vtáčom území sa zakazuje vykonávať činnosti, ktoré môžu mať negatívny vplyv na predmet ich ochrany (obrázok č. 108).

Por. č.	Identifikačný kód	Názov územia	Stupeň ochrany	Rozloha ha	Územne príslušný útvar ŠOP SR
116	SKUEV0039	Bačkovské poniklece	2	11,66	CHKO Latorica
117	SKUEV0012	Bešiansky polder	2	2,65	CHKO Latorica
118	SKUEV0350	Brzotínske skaly	3,4,5	427,05	NP Slovenský kras
119	SKUEV0340	Český závrť	3	3,93	NP Slovenský kras
120	SKUEV0007	Čičarovský les	2	28,42	CHKO Latorica
121	SKUEV0348	Dolina Čiernej Moldavy	2	1896,84	NP Slovenský kras
122	SKUEV0341	Dolný vrch	3	1528,09	NP Slovenský kras
123	SKUEV0347	Domické škrapy	3,4	111,98	NP Slovenský kras
124	SKUEV0342	Drieňovec	3,5	218,19	NP Slovenský kras
125	SKUEV0355	Fabiánka	2,3	736,86	NP Slovenský kras
126	SKUEV0351	Folkmarská skala	2	140,97	NP Slovenský kras
127	SKUEV0287	Galmus	2,3,4,5	2690,07	NP Slovenský raj
128	SKUEV0354	Hnilecké rašeliniská	2,3	55,31	NP Slovenský kras
129	SKUEV0030	Horešské lúky	2,4	118,85	CHKO Latorica
130	SKUEV0356	Horný vrch	2,3,4,5	5861,39	NP Slovenský kras
131	SKUEV0352	Hrušovská lesostep	4	40,85	NP Slovenský kras
132	SKUEV0291	Jánsky potok	2	26,27	NP Slovenský raj
133	SKUEV0349	Jasovské dubiny	5	36,25	NP Slovenský kras
134	SKUEV0394	Jovické rašelinisko	3	0,84	NP Slovenský kras
135	SKUEV0235	Kanál Stretavka	2	17,75	CHKO Latorica
136	SKUEV0345	Kečovské škrapy	3,4	354,50	NP Slovenský kras
137	SKUEV0004	Kopčianske slanisko	4	8,98	CHKO Latorica
138	SKUEV0329	Kováčske lúky	2	148,08	CHKO Latorica
139	SKUEV0032	Ladmovské vápence	2,4	337,70	CHKO Latorica
140	SKUEV0020	Lesík Bisce	2	28,35	CHKO Latorica
141	SKUEV0034	Lesík pri Borši	2	7,41	CHKO Latorica
142	SKUEV0327	Milič	2,3,4,5	5114,45	RSOPK Prešov
143	SKUEV0209	Morské oko	2,4,5	14962,15	CHKO Vihorlat
144	SKUEV0106	Muráň	5	176,41	NP Slovenský raj
145	SKUEV0038	Oborínske jamy	2	6,32	CHKO Latorica
146	SKUEV0037	Oborínsky les	2	9,96	CHKO Latorica
147	SKUEV0353	Plešivská planina	3,5	2863,69	NP Slovenský kras
148	SKUEV0343	Plešivské stráne	3	363,41	NP Slovenský kras
149	SKUEV0346	Pod Strážnym hrebeňom	3,5	177,21	NP Slovenský kras
150	SKUEV0026	Raškovský luh	4	17,05	CHKO Latorica
151	SKUEV0236	Rieka Bodrog	2	113,62	CHKO Latorica
152	SKUEV0006	Rieka Latorica	2,4,5	7495,90	CHKO Latorica
153	SKUEV0208	Senianske rybníky	4	213,51	CHKO Latorica
154	SKUEV0398	Slaná	2,3	36,77	NP Slovenský kras

Por. č.	Identifikačný kód	Názov územia	Stupeň ochrany	Rozloha ha	Územne príslušný útvar ŠOP SR
155	SKUEV0112	Slovenský raj	2,3,4,5	15696,07	NP Slovenský raj
156	SKUEV0344	Starovodské jedliny	3,5	397,79	NP Slovenský kras
157	SKUEV0203	Stolica	2	2933,52	NP Muránska planina
158	SKUEV0326	Strahuľka	2,3,4	1195,04	RSOPK Prešov
159	SKUEV0328	Stredné Pohornádie	2,3,4,5	7275,58	RSOPK Prešov
160	SKUEV0019	Tarbuska	2,4	146,98	CHKO Latorica
161	SKUEV0286	Vápence v doline Hornádu	2,4	27,21	NP Slovenský raj
162	SKUEV0029	Vysoká	2	25,12	CHKO Latorica

Obrázok č. 106.

Národný zoznam navrhovaných území európskeho významu.

Zdroj: ŠOP SR, 2005.

Por. č.	Identifikačný kód	Názov územia	Stupeň ochrany	Rozloha ha	Územne príslušný útvar ŠOP SR
55	SKUEV0285	Rieka Muráň s prítokmi	2	204,29	NP Muránska planina
242	SKUEV0290	Horný tok Hornádu	2,3	290,06	NP Slovenský raj
248	SKUEV0224	Jereňaš	2	137,09	NP Slovenský raj
277	SKUEV0105	Travertíny pri Spišskom podhradí	2,3,4,5	232,31	NP Slovenský raj

Obrázok č. 107.

Ďalšie územia európskeho významu v Košickom kraji.

Zdroj: ŠOP SR, 2005.

Názov chráneného vtáčieho územia	ID	Rozloha, ha*		Rozloha CHVÚ v okresoch ha*	
		celková	z toho v kraji		
Košická kotlina	SKCHVU009	19 003	19 003	Košice II	1 210,957
				Košice – okolie	17 791,775
Medzibodrožie	SKCHVU015	33 753	33 753	Michalovce	8 296,683
				Trebišov	25 457,007
Muránska planina – Stolica	SKCHVU017	28 982	4 605	Rožňava	4 604,882
Senianske rybníky	SKCHVU024	2 668	2 668	Michalovce	2 162,649
				Sobrance	505,818
Slanské vrchy	SKCHVU025	63 809	33 907	Košice – okolie	23 329,638
				Trebišov	10 577,178
Slovenský kras	SKCHVU027	40 601	40 597	Košice – okolie	10 465,425
				Rožňava	30 131,211
Vihorlatské vrchy	SKCHVU035	48 097	33 372	Michalovce	6 341,460
				Sobrance	27 030,816
Volovské vrchy	SKCHVU036	127 989	126 075	Gelnica	45 389,332
				Košice II	5,498
				Košice – okolie	38 064,340
				Košice I	3 875,707
				Rožňava	13 176,048
Ondavská rovina	SKCHVU037	15 906	15 906	Spišská Nová Ves	25 564,092
				Michalovce	1 888,282
				Trebišov	14 018,279
Spolu v kraji		380 808	309 886		309 886,608

* predbežná výmera

Obrázok č. 108.

Navrhované chránené vtáčie územia v Košickom kraji.

Zdroj: ŠOP SR.

3.2.4.4. Územia chránené podľa medzinárodných dohovorov.

V rámci medzinárodných dohovorov platí na území Slovenska niekoľko dôležitých zmlúv a dohovorov, ktoré majú za cieľ výraznejšie zachovanie svetového dedičstva na Zemi. Podľa nich sú vyčlenené chránené územia a lokality, ktoré nie sú kategóriou chráneného územia podľa zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny, ale tvoria významnú základňu pre rozvoj vedy a prezentácie ochrany prírody v zahraničí. Väčšina týchto území je súčasne legislatívne chránená v zmysle zákona o ochrane prírody a krajiny. Na území Košického kraja sa uplatňujú:

1. Dohovor UNESCO o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva.
  - a) Zapísané lokality v Zozname prírodného dedičstva:
Jaskyne Slovenského krasu a Aggtelekského krasu, spolu s Dobšinskou ľadovou jaskyňou vrátane Stratenskej jaskyne a jaskyne Psie diery ako jedného jaskynného systému vo vrchu Duča,
  - b) Navrhované lokality:
krasové doliny Slovenska (doplnenie návrhu Rokliny Slovenského raja), gejzír v Herľanoch.
2. Medzinárodná dohoda UNESCO o ochrane významných prírodných krás v rámci programu „Človeka biosféra“ (MaB):
Biosférická rezervácia Slovenský kras.
3. Dohovor o mokradiach, majúcich medzinárodný význam, najmä ako biotopy vodného vtáctva (Ramsarský dohovor):
Ramsarské lokality – medzinárodne významné lokality, NPR Senné – rybníky, Latorica, Domica, Tisa.
Ostatné medzinárodne významne mokrade Hrhovské rybníky, Chymské rybníky, Zemplínska šírava.
4. Bilaterálne chránené územia Slovenska s Maďarskom:
NPR Veľký Milič a PR Marocká Hoľa – Zemléni Tájvédelmi Körzet, NP Slovenský kras – Aggteleki Nemzeti Park.
5. Druhovú ochranu rastlín, živočíchov, chránených nerastov a skamenelín.
Druhovú ochranu rastlín a živočíchov je zabezpečená zákonom č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov a jeho vykonávacou vyhláškou MŽP SR č. 24/2002 Z.z., zákonom č. 15/2005 Z.z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov, vyhláškou MŽP SR č. 110/2005, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov, právnymi predpismi Európskeho spoločenstva, ktoré implementujú dohovor CITES – nariadenie Rady (ES) č. 338/97 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi v znení neskorších zmien a doplnkov a súvisiace nariadenia č. 1808/2001 a č. 349/2003 v znení neskorších zmien a doplnkov. Vzhľadom na odlišnosti v územnej pôsobnosti jednotlivých správ veľkoplošných chránených území (NP a CHKO) a územnosprávneho členenia SR nie je možné uviesť presný zoznam a počet chránených rastlinných a živočíšnych taxónov v Košickom kraji. Obrázok č. 109 uvádza počet chránených rastlinných taxónov na územiach v správe jednotlivých pracovísk ŠOP SR, ktorých pôsobnosť do Košického kraja zasahuje.

Za účelom záchrany ohrozených rastlinných a živočíšnych druhov sú spracovávané programy záchrany pre jednotlivé druhy. Programy záchrany realizované na území Košického kraja sú uvedené na obrázkoch č. 110, 111, 112.

Na území kraja existuje 6 zariadení na záchranu chránených rastlín a živočíchov (obrázok č. 113).

Pracovisko	Počet chránených druhov		
	na území VCHÚ	v MCHÚ mimo VCHÚ	mimo CHÚ
Správa CHKO Latorica	77	89	95
S-NP Slovenský kras	123	18	65
S NP Slovenský raj	85	67	71
S CHKO Vihorlat	34	---	2
RSOPK Prešov, pracovisko Košice	---	29	32

Obrázok č. 109.

Počet chránených druhov rastlín na územiach v Správe NP a CHKO zasahujúcich do Košického kraja.

Zdroj: Správa o stave ŽP KE kraja, 2002.

Pôsobnosť pracoviska	Druh	Platnosť PZ
RSOPK Prešov	Orchis coriophora ssp. coriophora – vstavač ploštičný pravý	2004-2008
S CHKO Latorica	Fritillaria meleagris – korunkovka strakatá	2001-2005
S CHKO Latorica	Orchis elegans – vstavač úhl'adný	2005-2009
S CHKO Latorica	Pulsatilla pratensis ssp. flavescens – poniklec maďarský lúčny	2005-2009
S CHKO Latorica	Pulsatilla zimmermannii – poniklec Zimmermannov	2005-2009
S CHKO Vihorlat	Fritillaria meleagris – korunkovka strakatá	2001-2005
S CHKO Vihorlat	Lycopodiella inundata – plavúnc zaplavovaný	2004-2008
S CHKO Vihorlat	Scheuchzeria palustris – blatnica močiarna	2004-2008
S NP Slovenský kras	Ferula sadleriana – ferula Sadlerova	2001-2005
S NP Slovenský kras	Fritillaria meleagris – korunkovka strakatá	2001-2005
S NP Slovenský kras	Onosma tornensis – rumenica turnianska	2002-2006
S NP Slovenský kras	Orchis coriophora ssp. coriophora – vstavač ploštičný pravý	2004-2008
S NP Slovenský raj	Anacamptis pyramidalis – červenohlav ihlancovitý	2005-2009
S NP Slovenský raj	Herminium monorchis – trčul'a jednohl'uzá	2001-2005

Obrázok č. 110.

Programy záchrany rastlín.

Zdroj: ŠOP SR, 2005.

Okres	Počet lokalít chránených stromov
Gelnica	2
Košice	7
Košice – okolie	6
Michalovce	4
Rožňava	10
Sobrance	4
Spišská Nová Ves	5
Trebišov	6
Spolu	44

Obrázok č. 111.

Prehľad počtu lokalít chránených stromov.

Zdroj: ŠOP SR.

Pôsobnosť pracoviska	Druh	Platnosť PZ
RSOPK Prešov	Aquila heliaca – orol kráľovský	2001-2005
RSOPK Prešov	Aquila chrysaetos – orol skalný	2004-2008
RSOPK Prešov	Aquila pomarina – orol krikľavý	2004-2008
RSOPK Prešov	Falco cherrug – sokol rároh	2004-2008
RSOPK Prešov	Falco peregrinus – sokol sťahovavý	2004-2008
RSOPK Prešov	Lutra lutra – vydra riečna	2002-2006
S CHKO Latorica	Aquila heliaca – orol kráľovský	2001-2005
S CHKO Latorica	Aquila pomarina – orol krikľavý	2004-2008
S CHKO Latorica	Emys orbicularis – korytnačka močiarna	2002-2006
S CHKO Latorica	Lutra lutra – vydra riečna	2002-2006
S CHKO Latorica	Umbra krameri – blatniak tmavý	2005-2009
S CHKO Vihorlat	Aquila heliaca – orol kráľovský	2001-2005
S CHKO Vihorlat	Aquila pomarina – orol krikľavý	2004-2008
S CHKO Vihorlat	Crex crex – chrapkáč poľný	2002-2006
S CHKO Vihorlat	Lutra lutra – vydra riečna	2002-2006
S NP Slovenský kras	Aquila chrysaetos – orol skalný	2004-2008
S NP Slovenský kras	Aquila pomarina – orol krikľavý	2004-2008
S NP Slovenský kras	Crex crex – chrapkáč poľný	2002-2006
S NP Slovenský kras	Falco cherrug – sokol rároh	2004-2008
S NP Slovenský kras	Falco peregrinus – sokol sťahovavý	2004-2008
S NP Slovenský raj	Aquila chrysaetos – orol skalný	2004-2008
S NP Slovenský raj	Aquila pomarina – orol krikľavý	2004-2008
S NP Slovenský raj	Crex crex – chrapkáč poľný	2002-2006
S NP Slovenský raj	Falco cherrug – sokol rároh	2004-2008
S NP Slovenský raj	Falco peregrinus – sokol sťahovavý	2004-2008
S NP Slovenský raj	Lutra lutra – vydra riečna	2002-2006

Obrázok č. 112.

Programy záchrany živočíchov.

Zdroj: ŠOP SR, 2005.

Druh zariadenia	Názov zariadenia	Okres
Botanická záhrada	-	Košice
Arborétum	-	
Chovná stanica	Chovná stanica pre dravce a sovy (mimo ŠOP SR)	Košice, Lomnická 31
	Chovná stanica pri Správe NP Slovenský kras – Brzotín	Rožňava
	Chovná stanica pri Správe NP Slovenský raj	Spišská Nová Ves
	Chovná stanica pri Správe CHKO Vihorlat	Michalovce
Rehabilitačná stanica	-	
Záchytné strediská	-	
ZOO	Kavečany	Košice
	Spišská Nová Ves	Spišská Nová Ves

Obrázok č. 113.

Zariadenia na záchranu chránených rastlín a chránených živočíchov.

Zdroj: ŠOP SR, 2005.

3.3. Základná infraštruktúra.

Košický a Prešovský samosprávny kraj patria zo sociálno-ekonomického hľadiska medzi najmenej rozvinuté oblasti Slovenskej republiky a súčasne medzi 10 najzaostalejších regiónov Európskej únie. Je to dôsledok transformačného procesu, ako aj periférnej lokalizácie týchto krajov pri súčasne nedostatočne rozvinutej technickej (najmä dopravnej), ale aj podnikateľskej i občianskej infraštruktúry.

Obidva kraje východného Slovenska majú popri zemepisnej blízkosti silné ekonomické a sociálne prepojenie, vyznačujú sa, najmä v porovnaní s ostatnými regiónmi SR, výraznými regionálnymi i vnútro regionálnymi disparitami, nízkou konkurencieschopnosťou, vysokou mierou nezamestnanosti, zaostávajúcou infraštruktúrnou a kapitálovou poddimenzovanosťou. Z uvedených dôvodov je dôležitá vzájomná spolupráca oboch samosprávnych krajov s dôrazom na vypracovanie spoločnej stratégie rozvoja na úrovni NUTS II. Vypracovanie spoločného dokumentu – Regionálneho operačného programu je obsiahnuté aj v zákone o podpore regionálneho rozvoja.

Napriek spoločným problémom, regionálnu politiku doteraz samosprávne kraje realizovali oddelene. Samostatne boli vypracované aj Programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja samosprávnych krajov bez vzájomného prepájania a koordinácie aktivít.

Proces tvorby spoločného Rozvojového plánu Slovensko – Východ (ďalej RoP) nadväzuje na Rámcovú dohodu o spolupráci Prešovského a Košického samosprávneho kraja zo dňa 29. 5. 2002. Projekt „POKER (PrešOv-KošicE-Región) – Partnerstvá pre rozvoj regionálnej politiky na úrovni NUTS II Slovensko – Východ“ ktorého výstupom je RoP S – V podal Prešovský samosprávny kraj v nadväznosti na Operačný program Základná infraštruktúra – Budovanie a rozvoj inštitucionálnej infraštruktúry v oblasti regionálnej politiky.

Prípravné práce na vypracovaní Rozvojového plánu Slovensko – Východ začali ešte pred schválením projektu POKER. Bola vytvorená organizačná a personálna štruktúra projektu, vytvorené tímy odborníkov, ktorých úlohou bola metodológia tvorby dokumentu a jej naplnenie. Výsledkom ich aktivít bolo vypracovanie „Návrhu smerovaní rozvoja regiónu NUTS II Slovensko – Východ“ v roku 2005, ktoré bolo prerokované a schválené na rokovaní zastupiteľstiev oboch samosprávnych krajov.

Odborníci v rámci tematických pracovných skupín prehľadali schválené rozvojové oblasti, rozvojové témy a priority v nadväznosti na návrh aktualizácie Národného strategického referenčného rámca SR na roky 2007 – 2013. V záujme efektívneho využívania európskej finančnej pomoci bolo v procese tvorby Rozvojového plánu dôležité, aby oba samosprávne kraje a externí odborníci povýšili činnosti súvisiace s formulovaním regionálneho rozvoja z úrovne NUTS III na úroveň NUTS II a k tomu prispôsobili aj identifikáciu rozvojových tém, priorít a opatrení, navrhovaných v rozvojovom dokumente pre úroveň NUTS II.

Proces vypracovania Rozvojového plánu v cieľoch i prioritách bol smerovaný k dosiahnutiu vyváženého socio-ekonomického rozvoja regiónu Slovensko – Východ, zvýšeniu jeho konkurencieschopnosti i tvorby nových pracovných miest. Odzrkadľuje spoločnú vôľu a rozhodnutie samosprávnych krajov úzko spolupracovať na vypracovaní spoločného Rozvojového plánu, ktorý prostredníctvom definovania strategických i špecifických cieľov a priorít vytvorí podmienky na využitie endogénnych zdrojov, najmä ľudských, materiálnych, informačných i finančných v regióne východného Slovenska.

Hlavným cieľom projektu POKER bolo vypracovanie spoločného plánovacieho dokumentu pre východné Slovensko, ktorý bude východiskom pre realizáciu rozvojových aktivít v regióne na obdobie 2007 – 2013. Čiastkovými cieľmi projektu boli:

- zvýšiť regionálnu kapacitu na prípravu spoločných programov a projektov, ako aj v oblasti manažmentu EÚ, národných a regionálnych zdrojov,
- posilniť partnerský rámec spolupráce kľúčových subjektov regionálneho rozvoja,
- pripraviť implementačný mechanizmus pre Rozvojový plán Slovensko – Východ,
- presadiť regionálne priority aj do strategických celoslovenských dokumentov, ktoré sú spojené s čerpaním európskej pomoci,
- vybudovať základy pre partnerské vzťahy medzi odborníkmi, politikmi, inštitúciami,

- efektívnejšie riešiť otázky, ktoré presahujú krajský význam (úroveň NUTS III).

Expertno-metodologické skupiny boli zamerané na vypracovanie metodiky pre tvorbu RoP S – V a na vypracovanie samostatných štúdií projektu.

Realizácia projektu POKER začala v septembri 2005, trvala 15 mesiacov s termínom ukončenia v novembri 2006. Jednotlivé aktivity sa realizujú v rámci schváleného rozpočtu vo výške oprávnených nákladov projektu v objeme 5 501,1 mil. Sk, ktoré sú rovnakým dielom (2,5%) spolufinancované zo zdrojov rozpočtu obidvoch samosprávnych krajov.

Rozvojový plán Slovensko východ nenahrádza Programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja krajov. Jedným z výstupov tematických pracovných skupín a príloh RoP sú aj odporúčania pre vypracovanie Programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja samosprávnych krajov.

Po prerokovaní a schválení návrhu RoP Zastupiteľstvami obidvoch samosprávnych krajov je Rozvojový plán Slovensko – Východ záväzný programový dokument pre generovanie spoločných integrovaných projektov zameraných na riešenie spoločných rozvojových zámerov realizovaných na nadregionálnej úrovni, s dôrazom na rast konkurencieschopnosti východného Slovenska, tvorbu nových pracovných príležitostí a v konečnom dôsledku rastu životnej úrovne jej obyvateľov.

3.3.1. Infraštruktúra vzdelávania.

Po tom, čo bol začiatkom roku 2001 konštituovaný druhý stupeň územnej samosprávy, samosprávne kraje, došlo k presunu niektorých kompetencií v oblasti školstva z orgánov štátnej správy na tieto novozriadené orgány. V súlade so zákonom č. 416/2001 Z.z. o prechode niektorých pôsobností na obce a na vyššie územné celky prešli dňom 1.7.2002 kompetencie v oblasti stredného školstva z okresných a krajských úradov na obce a samosprávne kraje.

V roku 2006 bolo v pôsobnosti Košického samosprávneho kraja 101 škôl a školských zariadení s právnou subjektivitou, z toho 21 gymnázií (z toho 1 športové), 6 obchodných akadémií, 1 hotelová akadémia, 13 stredných priemyselných škôl, 21 stredných odborných učilíšť, 3 stredné poľnohospodárske školy, 2 stredné školy podnikania, 3 stredné umelecké školy, 1 stredná veterinárna škola, 2 štátne jazykové školy, 7 spojených škôl, 6 združených škôl, 4 stredné zdravotnícke školy, 3 domovy mládeže, 1 centrum voľného času, 6 škôl v prírode a 1 školský majetok.

Zámerom Košického samosprávneho kraja je nielen udržať tradične vysokú úroveň stredného školstva v regióne, ale zároveň transformovať školy na vzdelávacie inštitúcie, ktoré dokážu pružne reagovať na požiadavky žiakov a tiež požiadavky trhu práce, ktorý je dnes už predstavovaný trhom práce v rámci EÚ. Tento proces si vyžiada veľké zmeny v sieti škôl, tzv. racionalizáciu siete, kde sa budú podporovať a rozvíjať perspektívne a žiadané študijné odbory a naopak, odbory, o ktoré je malý záujem, budú postupne utlmované.

3.3.1.1. Materské školy.

Materské školy sú predškolské výchovno-vzdelávacie zariadenia zabezpečujúce výchovu a vzdelávanie detí v predškolskom veku, spravidla od troch do šiestich rokov veku dieťaťa. Súčasťou predškolskej výchovy je aj príprava dieťaťa na povinnú školskú dochádzku.

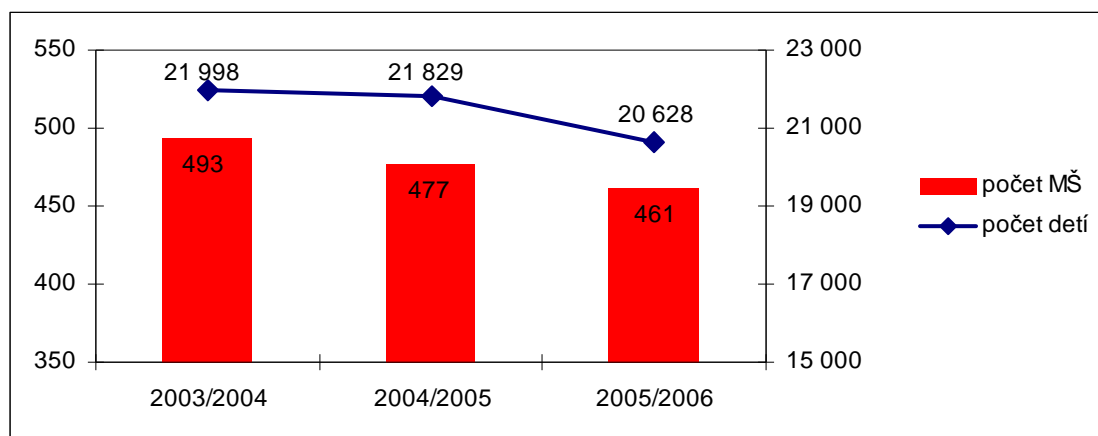
Počet	2003/2004				2004/2005				2005/2006			
	štátne	súkromné	cirkevné	spolu	štátne	súkromné	cirkevné	spolu	štátne	súkromné	cirkevné	spolu
MŠ	488	2	3	493	468	2	7	477	450	3	8	461
tried	1 079	3	6	1 088	1 020	3	12	1 035	965	4	14	983
detí	21 798	68	132	21 998	21 514	55	260	21 829	20 241	70	317	20 628

Obrázok č. 114.

Prehľad počtu MŠ, tried a detí 2003/2004 – 2005/2006.

Zdroj: UIPŠ.

Sieť materských škôl v košickom kraji je tvorená štátnymi, súkromnými a cirkevnými materskými školami. Pri porovnaní školských rokov 2003/2004 – 2005/2006 došlo k poklesu celkového počtu materských škôl, ich tried, ako aj počtu detí navštevujúcich materské školy (obrázok č. 114), pri zachovaní rovnakého priemerného počtu detí na jednu materskú školu (2003/2004 – 44,6 detí, 2005/2006 – 44,7 detí). Vývoj celkového počtu materských škôl a počtu detí v materských školách znázorňuje obrázok č. 115.

Obrázok č. 115.

Vývoj celkového počtu materských škôl a počtu detí v materských školách.

Zdroj: UIPŠ.

Prehľad zastúpenia materských škôl v jednotlivých okresoch Košického kraja v školskom roku 2005/2006 je na obrázku č. 116. Z obrázku vidieť, že najmä sieť štátnych materských škôl zasahuje do všetkých okresov a pokrýva celé územie kraja.

Okres	štátne			súkromné			cirkevné			spolu		
	školy	triedy	deti	školy	triedy	deti	školy	triedy	deti	školy	triedy	deti
Gelnica	19	36	730	0	0	0	0	0	0	19	36	730
Košice I	20	87	2 005	0	0	0	1	4	92	21	91	2 097
Košice II	23	95	2 227	2	2	47	1	1	22	26	98	2 296
Košice III	7	33	710	1	2	23	1	2	53	9	37	786
Košice IV	15	65	1 613	0	0	0	1	2	40	16	67	1 653
Košice – okolie	91	140	2 627	0	0	0	0	0	0	91	140	2 627
Michalovce	67	123	2 516	0	0	0	2	3	70	69	126	2 586
Rožňava	54	93	1 850	0	0	0	1	1	27	55	94	1 877
Sobrance	21	31	567	0	0	0	0	0	0	21	31	567

Okres	štátne			súkromné			cirkevné			spolu		
	školy	triedy	deti	školy	triedy	deti	školy	triedy	deti	školy	triedy	deti
Spišská Nová Ves	58	131	2 911	0	0	0	0	0	0	58	131	2 911
Trebišov	75	131	2 485	0	0	0	1	1	13	76	132	2 498
Spolu	450	965	20 241	3	4	70	8	14	317	461	983	20 628

Obrázok č. 116.

Základné ukazovatele o MŠ v okresoch Košického kraja v školskom roku 2005/2006.

Zdroj: UIPŠ.

3.3.1.2. Základné školy.

Základné školy zabezpečujú poskytovanie základného vzdelania a pripravujú žiakov pre ďalšie štúdium a prax. V rámci preneseného výkonu štátnej správy sa základné školy zriaďujú a zrušujú obcami (štátne ZŠ), štátom uznanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami (cirkevné ZŠ) a inými právnickými a fyzickými osobami (súkromné ZŠ).

V školskom roku 2005/2006 tvorilo sieť základných škôl v košickom kraji 310 štátnych, 3 súkromné a 15 cirkevných základných škôl. Počet žiakov v školskom roku 2005/2006 je oproti školskému roku 2003/2004 nižší o 6 226, čo predstavuje pokles žiakov v priebehu dvoch rokov o 7,27% (obrázok č. 117 a 118).

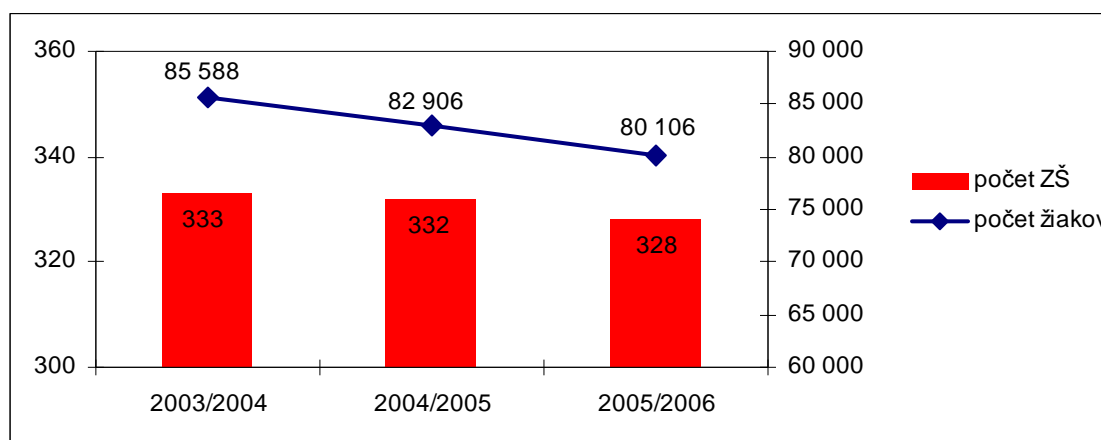
Zastúpenie základných škôl v jednotlivých okresoch Košického kraja zaznamenáva obrázok č. 119.

Počet	2003/2004				2004/2005				2005/2006			
	štátne	súkromné	cirkevné	spolu	štátne	súkromné	cirkevné	spolu	štátne	súkromné	cirkevné	spolu
ZŠ	319	1	13	333	315	2	15	332	310	3	15	328
tried	3 829	4	156	3 989	3 665	24	174	3 863	3 514	26	170	3 710
detí	82 376	43	3 169	85 588	78 965	525	3 416	82 906	75 456	587	3 319	79 362

Obrázok č. 117.

Prehľad počtu ZŠ, tried a žiakov 2003/2004 – 2005/2006.

Zdroj: UIPŠ.

Obrázok č. 118.

Vývoj počtu základných škôl a ich žiakov.

Zdroj: UIPŠ.

Okres	štátne			súkromné			cirkevné			spolu		
	školy	triedy	deti	školy	triedy	deti	školy	triedy	deti	školy	triedy	deti
Gelnica	12	170	3 550	0	0	0	0	0	0	12	170	3 550
Košice I	12	288	6 856	0	0	0	0	0	0	12	288	6 856
Košice II	15	318	7 210	1	7	73	2	36	866	18	361	8 149
Košice III	6	116	2 416	1	0	0	0	0	0	7	116	2 416
Košice IV	9	187	4 392	1	19	514	1	9	195	11	215	5 101
Košice – okolie	71	554	11 461	0	0	0	1	6	89	72	560	11 550
Michalovce	45	512	11 436	0	0	0	2	18	348	47	530	11 784
Rožňava	36	290	5 856	0	0	0	2	15	240	38	305	6 096
Sobrance	14	127	2 370	0	0	0	0	0	0	14	127	2 370
Spišská Nová Ves	33	435	9 396	0	0	0	5	76	1 438	38	511	10 834
Trebišov	57	517	10 513	0	0	0	2	10	143	59	527	10 656
Spolu	310	3 514	75 456	3	26	587	15	170	3 319	328	3 710	79 362

Obrázok č. 119.

Základné ukazovatele o ZŠ v okresoch Košického kraja v školskom roku 2005/2006.

Zdroj: UIPŠ.

3.3.1.3. Stredné školy.

Stredné školy poskytujú stredné odborné vzdelanie, úplné stredné vzdelanie, úplné stredné odborné vzdelanie a vyššie odborné vzdelanie. Pripravujú žiakov na výkon povolání a činností, ako aj na štúdium na vysokých školách. Sústavu stredných škôl tvoria stredné odborné učilištia, gymnáziá a stredné odborné školy. Výchovu a vzdelávanie zabezpečujú aj združené stredné školy, ktoré vznikli splynutím stredných odborných škôl a stredných odborných učilíšť, spravidla s rovnakým alebo obdobným obsahom odborného vzdelávania. Od školského roku 2005/2006 zahájili v Košickom kraji činnosť aj spojené školy, ktoré navonok vystupujú ako jednotné samostatné právne subjekty, ale vnútorne sa členia na organizačné zložky škôl, spojením ktorých vznikli.

Zriaďovateľom stredných škôl je pri prenesenom výkone štátnej správy samosprávny kraj, krajský školský úrad, štátom uznané cirkvi a náboženské spoločnosti, iné právnické osoby a fyzické osoby. Podstatnú časť vzdelávania v oblasti stredného školstva poskytujú štátne stredné školy, so širokou ponukou študijných a učebných odborov.

Z obrázku č. 120 vyplýva, že v období rokov 2003/2004 – 2005/2006 nedošlo k podstatnému zníženiu počtu stredných škôl a ani pokles počtu žiakov (pokles o 2,4%) nie je zatiaľ tak výrazný ako u základných škôl (pokles o 7,27%), nakoľko nepriaznivý demografický vývoj sa začal na stredných školách prejavovať až v školskom roku 2005/2006.

Počet	2003/2004				2004/2005				2005/2006			
	štátne	súkromné	cirkevné	spolu	štátne	súkromné	cirkevné	spolu	štátne	súkromné	cirkevné	spolu
SŠ	109	12	7	128	107	12	9	128	99	15	10	124
tried	1 552	61	71	1 684	1 527	67	101	1 695	1 481	102	105	1 688
detí	42 177	1 381	2 120	45 678	41 101	1 511	2 848	45 460	39 668	2 147	2 912	44 727

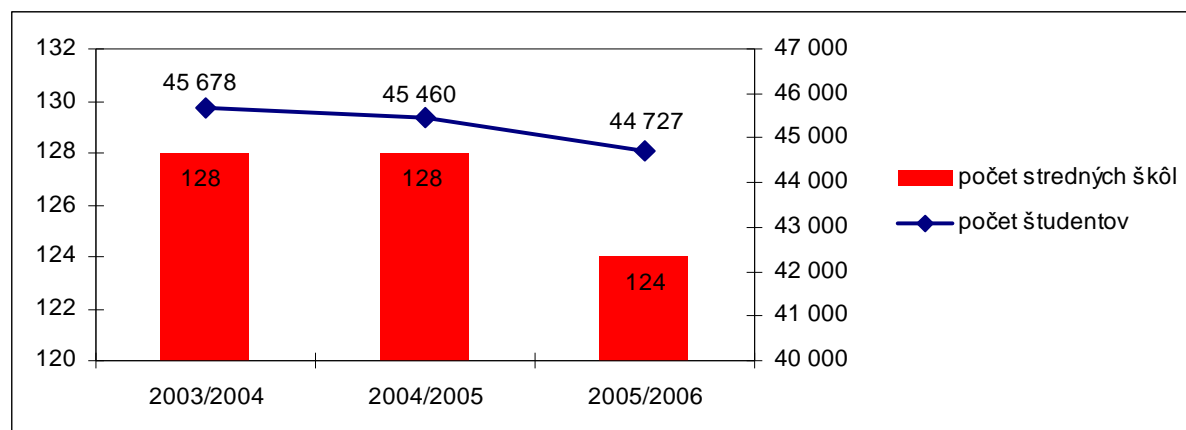
Obrázok č. 120.

Prehľad počtu stredných škôl, tried a žiakov 2003/2004 – 2005/2006.

Zdroj: UIPŠ.

Zníženie počtu štátnych stredných škôl v roku 2005/2006 oproti roku 2004/2005 o 7,5% je spôsobené vznikom 7 spojených škôl od 1.9.2005, ktoré vznikli z 15 stredných škôl.

Tieto stredné školy však naďalej zabezpečujú výchovno-vzdelávací proces ako organizačné zložky jednotlivých spojených škôl, ale už bez právnej subjektivity.

Obrázok č. 121.

Vývoj počtu stredných škôl a ich študentov denného štúdia.

Zdroj: UIPŠ.

Okres	štátne		súkromné		cirkevné		spolu	
	školy	žiaci	školy	žiaci	školy	žiaci	školy	žiaci
Gelnica	2	755	0	0	0	0	2	755
Košice a okolie	45	20 074	12	1 542	7	1 623	64	23 239
Michalovce	17	5 938	2	140	1	317	20	6 395
Rožňava	11	2 872	0	0	0	0	11	2 872
Sobrance	2	769	0	0	0	0	2	769
Spišská Nová Ves	11	5 117	1	465	1	35	13	5 617
Trebišov	10	4 143	0	0	2	937	12	5 080
Spolu	98	39 668	15	2 147	11	2 912	124	44 727

Obrázok č. 122.

Zastúpenie stredných škôl v Košickom kraji podľa typu zriaďovateľa v školskom roku 2005/2006.

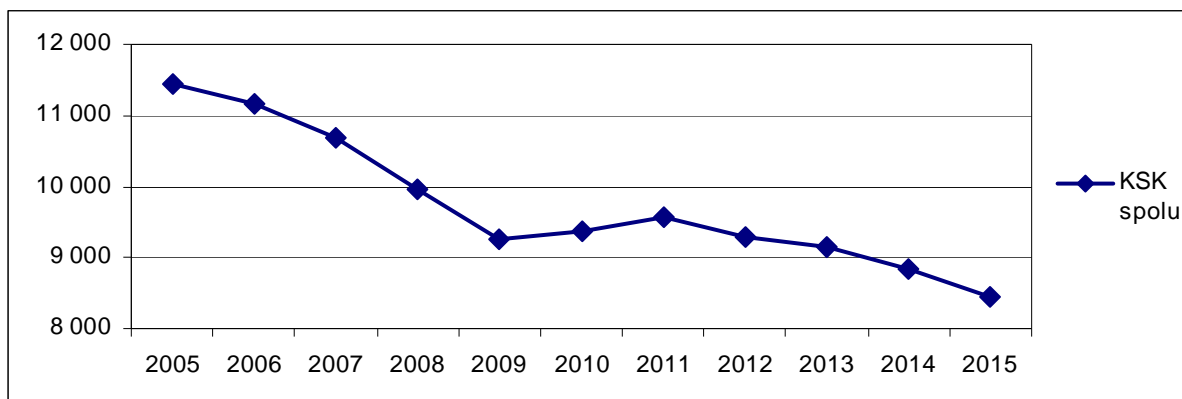
Zdroj: UIPŠ.

Dopad nepriaznivého demografického vývoja a pokles počtu žiakov na stredných školách očakávame až v nasledujúcom období, v ktorom bude do prvých ročníkov stredných škôl nastupovať nižší počet žiakov končiacich ZŠ (obrázok č. 123). V roku 2015 bude končiť školskú dochádzku na základných školách v Košickom kraji o 26% menej žiakov ako v roku 2005.

Okrem štúdia pre žiakov končiacich základnú školu organizujú stredné školy aj nadstavbové, pomaturitné a vyššie odborné štúdium pre absolventov stredných škôl, a to formou štúdia popri zamestnaní alebo ako denné štúdium.

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gelnica	490	529	483	490	425	430	475	444	419	412	376
Košice I	1 172	1 077	964	874	772	759	783	718	732	639	592
Košice II	1 140	1 075	1 030	923	846	866	923	838	793	745	780
Košice III	323	298	308	277	293	272	260	280	271	274	280
Košice IV	665	624	602	564	535	524	541	547	541	501	531
Košice – okolie	1 745	1 719	1 671	1 536	1 422	1 410	1 516	1 485	1 483	1 437	1 330
Michalovce	1 624	1 568	1 557	1 478	1 315	1 358	1 302	1 336	1 366	1 360	1 227
Rožňava	865	851	818	715	728	753	721	752	756	751	707
Sobrance	352	334	344	338	281	280	253	259	254	270	223

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Spišská Nová Ves	1 508	1 577	1 542	1 425	1 374	1 348	1 428	1 302	1 295	1 239	1 232
Trebišov	1 564	1 506	1 364	1 349	1 260	1 363	1 369	1 331	1 248	1 221	1 157
Spolu	11 448	11 158	10 683	9 969	9 251	9 363	9 571	9 292	9 158	8 849	8 435

Obrázok č. 123.

Demografický vývoj žiakov končiacich základné školy v okresoch Košického kraja.

Zdroj: ŠÚ SR.

3.3.1.3.1. Štruktúra stredných škôl.

Gymnázia ako všeobecnovzdelávacie stredné školy pripravujú predovšetkým na štúdium na vysokých školách a na výkon niektorých činností v správe, kultúre a v ďalších oblastiach. V školskom roku 2005/2006 bolo v Košickom kraji 25 štátnych gymnázií (vrátane gymnázia v Sečovciach ako organizačnej zložky Spojenej školy v Sečovciach), 4 súkromné a 6 cirkevných gymnázií, s celkovým počtom žiakov 14 694 žiakov, čo predstavuje oproti školskému roku 2003/2004 pokles iba o 0,5% (pokles počtu žiakov na všetkých stredných školách 2,4%).

Stredné odborné školy pripravujú predovšetkým na výkon odborných činností a na štúdium na vysokej škole. Diferencujú sa na základe zamerania študijných odborov. V školskom roku 2005/2006 bolo v Košickom kraji 41 (vrátane 8, ktoré sú organizačnými zložkami spojených škôl) štátnych, 8 súkromných a 2 cirkevné stredné odborné školy týchto typov: stredná priemyselná škola, stredná poľnohospodárska škola, stredná geodetická škola, stredná zdravotnícka škola, obchodná akadémia, hotelová akadémia, sociálnoprávna akadémia, stredná pedagogická škola, stredná veterinárna škola, stredná škola podnikania, škola úžitkového výtvarníctva, konzervatórium, stredná umelecká škola a stredná odborná škola.

Stredné odborné učilišťa a učilišťa v systéme stredných škôl zabezpečujú vzdelávanie v učebných odboroch – príprava na výkon robotníckych povolání a odborných činností, a študijných odboroch – príprava na výkon náročných robotníckych povolání a niektorých technicko-hospodárskych činností prevádzkového charakteru. V Košickom kraji pôsobí 27 štátnych (vrátane 6, ktoré sú organizačnými zložkami spojených škôl), 1 súkromné a 1 cirkevné stredné odborné učilište. Žiakom, ktorí ukončili povinnú školskú dochádzku na základnej škole v nižšom než deviatom ročníku, alebo deviaty ročník neukončili úspešne, poskytujú odbornú prípravu na výkon povolania učilišťa. V školskom roku 2005/2006 navštevovalo 9 učilíšť (z toho jedno učilište súčasťou spojenej školy) v Košickom kraji 417 žiakov.

Združené stredné školy vznikli zlúčením už zriadených stredných odborných škôl a stredných odborných učilíšť do jedného subjektu, s cieľom lepšieho využívania finančných prostriedkov vynakladaných na vzdelávanie, ako aj lepšieho využívania technických a iných

zariadení škôl a potenciálu pedagogických a nepedagogických zamestnancov škôl. Združené stredné školy vytvárajú väčšiu možnosť pre zaradovanie študijných a učebných odborov do siete škôl, čím sa zvyšuje schopnosť školy reagovať na potreby trhu práce. 8 združených stredných škôl vzdelávalo v školskom roku 2005/2006 4 612 žiakov denného štúdia.

Spojené školy vznikli spájaním rôznych druhov a typov škôl do jedného samostatného právneho subjektu. Od 1.9.2005 bolo zaradených do siete škôl a školských zariadení Ministerstva školstva Slovenskej republiky a zriadených 7 spojených škôl, so 16 organizačnými zložkami – 1 gymnázium, 8 stredných odborných škôl, 6 stredných odborných učilíšť a 1 stredisko praktického vyučovania. Na rozdiel od združených stredných škôl, spojené školy si vnútorne zachovávajú členenie na organizačné zložky, ktorými sú školy do tejto školy spojené. Na dokladoch o získanom vzdelaní sa uvádza len príslušný druh a typ školy, ktorá je organizačnou zložkou spojenej školy (obrázok č. 124).

Okres	Gymnázia		SOŠ		SOU a U		Združené SŠ		Spojené SŠ	
	školy	žiaci	školy	žiaci	školy	žiaci	školy	žiaci	školy	žiaci
Gelnica	1	363	0	0	0	0	0	0	1	392
Košice I	6	3 315	12	4 687	4	1 588	0	0	0	0
Košice II	5	2 125	0	0	2	1 250	0	0	0	0
Košice III	3	679	4	400	0	0	0	0	0	0
Košice IV	4	1 335	9	2 764	8	2 976	2	1 030	0	0
Košice – okolie	2	457	1	177	2	224	0	0	0	0
Michalovce	3	1 830	10	2 369	6	1 396	1	800	0	0
Rožňava	2	753	3	909	5	678	1	532	0	0
Sobrance	1	360	0	0	0	0	0	0	1	409
Spišská Nová Ves	4	1 605	3	1 362	2	582	2	1 028	2	1 040
Trebišov	3	1 440	1	414	3	431	2	1 222	3	1 573
Spolu	34	14 262	43	13 082	32	9 125	8	4 612	7	3 414

Obrázok č. 124.

Prehľad počtu stredných škôl a počtu žiakov v jednotlivých okresoch košického kraja v školskom roku 2005/2006.

Zdroj: UIPŠ.

3.3.1.4. Vysoké školy.

Vysoké školy poskytujú vysokoškolské vzdelávanie a realizujú tvorivé vedecké bádanie alebo umeleckú tvorivú činnosť. Na území Košického kraja sídlia 3 verejné vysoké školy, ktoré majú charakter univerzitných vysokých škôl a 1 súkromná vysoká škola neuniverzitného charakteru.

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach poskytuje trojstupňové vysokoškolské vzdelávanie na základe najnovších vedeckých poznatkov na 4 fakultách (lekárska, prírodovedecká, právnická a verejnej správy).

Univerzita veterinárskeho lekárstva v Košiciach je jedinou inštitúciou svojho druhu na Slovensku, vzdelávajúca budúcich odborníkov v oblasti veterinárskeho lekárstva.

Technická univerzita v Košiciach poskytuje vzdelávanie v študijných programoch všetkých troch stupňov. Má 9 fakúlt (hutnícka, strojnica, elektrotechniky a informatiky, stavebná, ekonomická, výrobných technológií so sídlom v Prešove, umení, letecká a fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií), ktoré vzdelávajú nielen v technických disciplínach, ale aj v oblasti ekonomických vied, či umenia.

Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach je súkromná vysoká škola zabezpečujúca vysokoškolské štúdium prvého stupňa zameraného na prípravu odborníkov v oblasti ochrany osôb a majetku.

3.3.2. Infraštruktúra sociálnych služieb, sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately.

Decentralizované politické a fiškálne podmienky správy štátu pri riadení sociálnej politiky na úrovni krajov a obcí, rešpektujú a umožňujú uplatňovať základné princípy subsidiarity a solidarity pre občanov v nepriaznivých sociálnych situáciách. Nové podmienky však vyžadujú zmeny aplikácie nástrojov sociálnej politiky.

Cieľom Košického samosprávneho kraja v oblasti sociálnej politiky je maximálne možná integrácia minoritného obyvateľstva do spoločnosti, použitím vhodných nástrojov sociálnej pomoci a metód sociálnej práce, najmä formou prevencie a sociálneho poradenstva, krízovej intervencie a komunitnej sociálnej práce. Cieľom samosprávneho kraja je postupné formovanie inkluzívneho sociálneho prostredia, ktoré kladie dôraz na zmenu správania majoritnej spoločnosti voči znevýhodneným skupinám, ale taktiež efektívne plánovanie a riešenie sociálnych problémov občanov v zmenených sociálno-politických a ekonomických podmienkach za aktívnej participácie samotných občanov na riešení ich sociálnej situácie.

Od tradičných sociálnych služieb poskytovaných v minulosti štátom sú súčasné sociálne služby (zákon č. 195/1998 Z.z. o sociálnej pomoci) diferencované na štátne, verejné (zriaďovateľom je verejná správa a samospráva) a neštátne (zriaďovateľom je právnická alebo fyzická osoba) (12). V decentralizovanom prostredí verejnej správy je pluralitný systém podmienkou pre riešenie problémových situácií občanov. Sociálne služby, ktoré samosprávny kraj podporuje a bude v budúcnosti podporovať majú podľa obsahu preventívny, rehabilitačný, terapeutický charakter a tiež majú charakter terénnych sociálnych služieb, sociálnych služieb poskytovaných v domácnosti, nízkoprahových sociálnych služieb a rezidenčných (pobytových) sociálnych služieb s kapacitou do 50 klientov (tzv. rodinného typu). Podľa sociálnej situácie a potrieb občanov podporuje samosprávny kraj z časového hľadiska tiež služby ambulantné, denné, týždenné, pred celoročnými pobytmi.

V súlade s platnou legislatívou (13) je sociálno-právna ochrana zameraná na prevenciu a sanáciu rodín a až následne na poskytovanie pomoci v náhradnej rodinnej starostlivosti. V rámci náhradnej rodinnej starostlivosti majú prednosť tie formy právnej ochrany, ktoré podporujú život detí v profesionálnych, pestúnskych alebo adoptívnych rodinách.

Komunitné plánovanie predpokladá iniciovanie a formovanie sociálnych sietí vzájomnej pomoci a vzájomnej podpory, zapojenie neformálnych systémov sociálnej pomoci, podporu vlastných personálnych a ekonomických zdrojov v prostredí, kde sa sociálny problém vyskytuje (14). Samosprávny kraj kladie dôraz na postupné presadzovanie komunitnej práce a komunitného plánovania, ktoré je založené na cyklickom získavaní objektívnych informácií o sociálnej situácii obyvateľov, kvantifikácii a kvalifikácii sociálnych problémov, navrhovaní projektov a realizácie sociálnych opatrení, a vyhodnocovania procesov.

Je treba si uvedomiť, že kvalita poskytovaných sociálnych služieb je významný rozvojový prvok. Popri presadzovaní kvantitatívneho prístupu k riešeniu sociálnych problémov nebola kvalite poskytovaných sociálnych služieb v uplynulom období venovaná dostatočná pozornosť. V porovnaní s koncepciami sociálnych služieb krajín, ktoré vstúpili do členstva EÚ okolo roku 2000 má Slovenská republika a tým aj jej regióny v tejto oblasti rezervy. Samosprávny kraj z uvedených dôvodov presadzuje v sociálnej politike kvalitu sociálnych služieb na základe profesionálne stanovených kritérií, štandardov a indikátorov. Objektívne zhodnotenie úrovne kvality poskytovaných sociálnych služieb vedie k zvyšovaniu kvality sociálnych služieb a tým aj k zvyšovaniu kvality života znevýhodnených občanov.

---

(12) Matoušek, O.: Základy sociální práce, PORTÁL, Praha, 2001.

(13) Zákon 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

(14) Tokárová, A.: Sociálna práca, AKCENT PRINT, Prešov, 2003.

Zavedenie kvalitatívnych hľadísk do poskytovania sociálnych služieb má tiež dlhodobý význam pre zvyšovanie dostupnosti a dostatočnosti služieb vzhľadom k potrebám občanov.

3.3.2.1. Cieľová skupina seniari.

Na obrázkoch č. 125 – 128 sú uvedené údaje z analýzy zabezpečenia sociálnych služieb pre seniorov v Košickom kraji. V ďalšom uvádzame skutočnosti vyplývajúce z uvedenej analýzy.

Pod zdvojeným názvom DD + DSS by sa mali poskytovať služby pre seniorov aj pre zdravotne postihnutých občanov. Z monitoringov kvality, ktoré boli vykonané v týchto zariadeniach vyplýva, že v zariadeniach je na 99% uspokojovaná potreba seniorov a teda reálne by sme mali číslo z tabuľky 1 704 prirátať k DD k číslu 334, pretože nízke vykazované percento v tabuľke za DD je ovplyvnené touto skutočnosťou. Reálny stav vykazuje dostatkosť služby DD na 98%.

Úplne absentujúca služba je Domov penzión pre dôchodcov (DPD). Túto formu sociálnej služby nemôžeme porovnať so skutočnosťou, pretože bola takmer úplne pretransformovaná na služby domov dôchodcov, ktoré nemajú vnútorné členenie na rozdielnu intenzitu služieb.

Druhy sociálnych služieb sú rozdelené nerovnomerne. V porovnaní s potrebou sú najviac zastúpené najintenzívnejšie a finančne najnáročnejšie sociálne služby v domovoch dôchodcov a domovoch sociálnych služieb, pričom zriaďovateľom je prevažne Košický samosprávny kraj.

Do budúca bude potrebné zamerať sa na budovanie nových zariadení sociálnych služieb, v súlade so štandardami kvality vybavenia a služieb (na základe Európskych noriem). Bude potrebné rekonštruovať a modernizovať existujúce zariadenia sociálnych služieb v súlade so štandardami kvality vybavenia a služieb (na základe Európskych noriem), za účelom zvýšenia kvality poskytovaných služieb.

Pri riešení tejto problematiky bude potrebné brať do úvahy aj sociálne a kultúrne tradície starostlivosti o seniorov. V niektorých oblastiach môžu pretrvávajú tendencie zvládnuť starostlivosť o seniorov doma a tam bude potrebné posilniť tieto tendencie alternatívnymi podpornými službami hlavne vtedy, ak chýbajú zariadenia pre seniorov, alebo ich motivovať prostredníctvom adresne vyplácaných príspevkov za opatrovanie s dostatočnou formou hodnotenia efektívnosti tohto príspevku. Ak chceme rešpektovať miestne špecifiká, veľmi dôležitým nástrojom je v tomto smere spoločné plánovanie, ktoré necháva dostatočný priestor pre názor všetkých partnerov, zriaďovateľov, prevádzkovateľov služieb, užívateľov služieb i širokú verejnosť.

Je treba si uvedomiť, že služby v domácnosti a kontinuálna spoločná práca s možnými prechodmi do zdravotníckych alebo sociálnych zariadení na prechodnú dobu, sú trendy vo väčšine európskych krajín. Netreba zabúdať, že cieľom je, aby občan so svojimi potrebami vytváral dopyt po sociálnych službách a nemusel sa prispôsobovať existujúcej ponuke. Často krát obec alebo štát dopĺňajú príjmy občana tak, aby si sociálne služby mohol kúpiť. Väčšinou ide o viac zdrojové financovanie sociálnych služieb, na ktorom sa zúčastňuje občan, rodina, obec, prevádzkovateľ, zdravotná poisťovňa, štát, samosprávny kraj a pod.

Vzhľadom na zvyšovanie kvality bývania a rozvoj technológií, nových materiálov a kompenzačných pomôcok je možné v domácom prostredí poskytovať čoraz väčší rozsah sociálnych služieb.

Potreba vytvorenia širšej škály sociálnych služieb, ktoré sú pripravené pokryť potreby občanov, umožní aj súčasným domovom dôchodcov a ďalším zariadeniam, aby sa otvorili potrebám občanov v lokalite a neposkytovali služby len svojim ubytovaným klientom.

Okres	Potreba sociálnych služieb pre seniorov					Existujúci stav sociálnych služieb pre seniorov				
	OS	ZOS	DD	DD+DSS	DPD	OS	ZOS	DD	DD+DSS	DPD
Gelnica	260	56	93	0	37	211	40	60	0	0
Košice	1 666	357	595	0	238	178	493	37	847	0
Košice – okolie	825	177	295	0	118	452	10	122	0	0
Michalovce	850	182	304	0	121	307	25	98	291	0
Rožňava	524	112	304	0	75	199	34	0	160	0
Sobrance	256	55	92	0	37	153	0	0	0	0
Spišská Nová Ves	614	132	220	0	87	264	27	17	150	0
Trebišov	852	183	304	0	121	541	60	0	256	0
Spolu	5 847	1 254	2 090	0	834	2 305	689	334	1 704	0

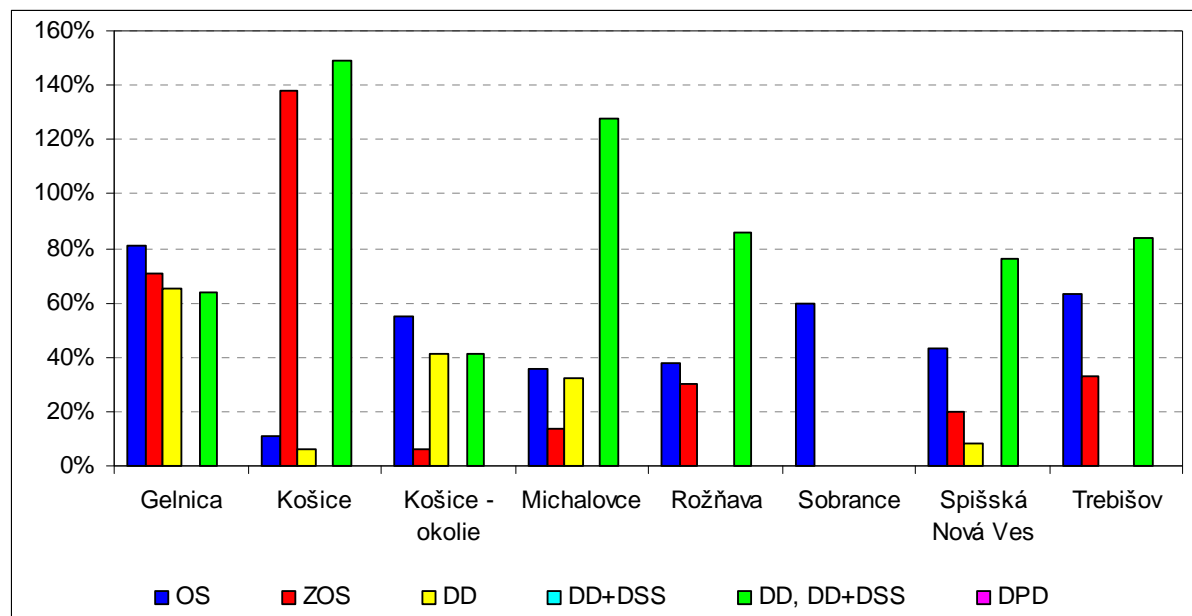
OS opatrovateľská služba DD domov dôchodcov
 ZOS zariadenie opatrovateľskej služby DD+DSS domov dôchodcov +
 DPD domov – penzión pre dôchodcov domov sociálnych služieb
 PPZO peňažný príspevok za opatrovanie

Obrázok č. 125.

Analýza zabezpečenia sociálnych služieb pre seniorov v Košickom kraji.

Zdroj: KSK.

Okres	OS	PPZO	ZOS	DD	DD+DSS	DD, DD+DSS	DPD
Gelnica	81%	175	71%	65%	0%	64%	0%
Košice	11%	905	138%	6%	0%	149%	0%
Košice – okolie	55%		6%	41%	0%	41%	0%
Michalovce	36%	485	14%	32%	0%	128%	0%
Rožňava	38%	600	30%	0%	0%	86%	0%
Sobrance	60%	111	0%	0%	0%	0%	0%
Spišská Nová Ves	43%	619	20%	8%	0%	76%	0%
Trebišov	63%	1 265	26%	0%	0%	84%	0%
Spolu	39%	4 160	55%	16%	69%	98%	0%

Obrázok č. 126.

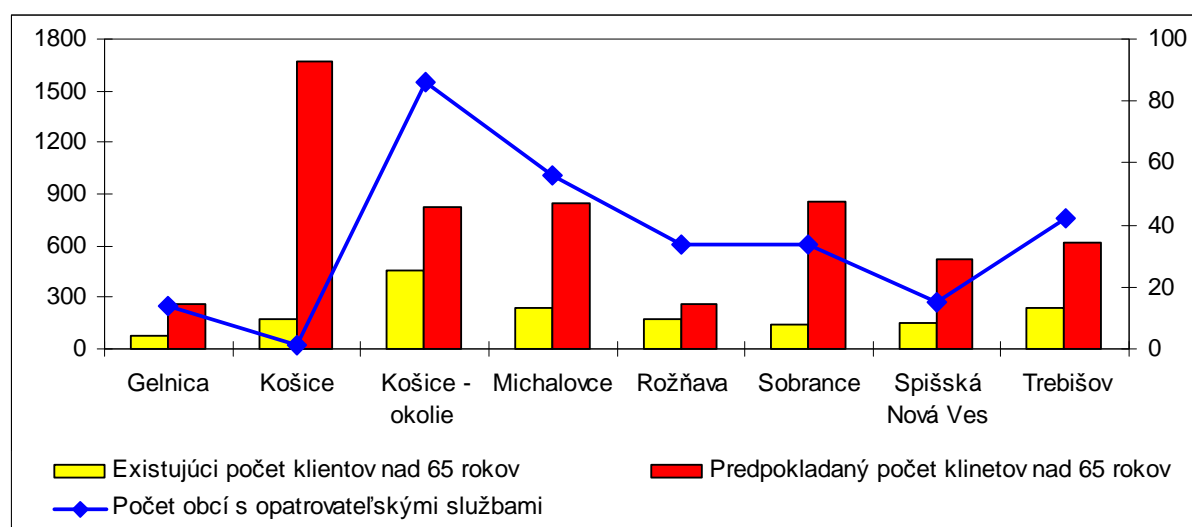
Porovnanie sociálnych služieb pre seniorov v okresoch Košického kraja – dostatkovosť/ nedostatkovosť.

Zdroj: KSK.

Okres	Košícký kraj – spolu				Počet obcí poskytujúcich OS	Počet klientov nad 65 rokov	
	Počet obcí	Počet obyvateľov	Do 64 rokov	Nad 65 rokov		existujúci	predpokladaný
Gelnica	20	31 006	27 289	3 717	14	72	260
Košice	1	235 006	211 209	23 797	1	178	1 666
Košice – okolie	114	110 221	98 440	11 781	86	452	825
Michalovce	78	109 322	97 179	12 143	56	241	850
Rožňava	62	61 902	54 419	7 483	34	136	256
Sobrance	47	23 447	19 785	3 662	34	240	852
Spišská Nová Ves	36	95 144	86 375	8 769	15	171	524
Trebišov	82	104 460	92 298	12 162	42	154	614
Spolu	440	770 508	686 994	83 514	282 / 64%	1 644 / 28%	5 847

Obrázok č. 127.

Počet poskytovateľov opatrovateľskej služby pre seniorov v okresoch Košíckého kraja.
Zdroj: KSK.

Obrázok č. 128.

Počet klientov a počet obcí poskytujúcich opatrovateľské služby pre seniorov v okresoch Košíckého kraja.
Zdroj: KSK.

3.3.2.2. Cieľová skupina zdravotne postihnutí občania.

Na obrázkoch č. 129 – 131 sú uvedené údaje z analýzy zabezpečenia sociálnych služieb pre zdravotne postihnutých občanov v Košickom kraji. V ďalšom uvádzame skutočnosti vyplývajúce z uvedenej analýzy.

Mnohé zariadenia majú klientov s kombinovanými typmi postihnutia, takže je ťažko analyzovať dostatkovosť sociálnych služieb pre jednotlivé typy zdravotného postihnutia. Pri uvádzaných číslach je potrebné túto skutočnosť brať do úvahy.

Paradoxne najviac sú vybudované najintenzívnejšie formy služieb pre zdravotne postihnutých občanov s celoročným pobytom a veľkou kapacitou, oveľa menej sú rozvinuté služby denného a týždenného pobytu, ktoré viac udržiavajú kontakt s rodinou. Absentuje forma chráneného bývania.

Zastúpenie služieb pre mentálne, zdravotne a duševne postihnutých občanov je rozložené veľmi nerovnomerne, a to z hľadiska územného, ako aj z hľadiska druhu a typu sociálnej služby. Nie sú vytvorené podporné sociálne služby – chránené bývanie, agentúry

podporovaného zamestnávania, vhodné opatrovateľské, podporné programy a služby pre rodinných príslušníkov, ktorí poskytujú pomoc svojim zdravotne postihnutým príbuzným doma.

Predpokladaný počet občanov (PPO) s určitým zdravotným postihnutím									
Druh zdravotného postihnutia	Gelnica	Košice	Košice – okolie	Michalovce	Rožňava	Sobrance	Spišská Nová Ves	Trebišov	Spolu
zrakové postihnutia	176	1 340	628	623	352	134	542	595	4 390
z toho ťažko	50	376	176	175	99	38	152	167	1 233
sluchové postihnutia	294	2 233	1 047	1 038	588	223	904	992	7 319
z toho hluchí	45	341	160	158	90	34	138	151	1 117
poruchy reči	176	1 340	628	623	352	134	539	595	4 387
mentálne postihnutie	884	6 698	3 141	3 116	1 764	668	2 712	2 977	21 960
poruchy pohybového ústrojenstva	887	6 721	3 152	3 127	1 770	671	2 721	2 988	22 037
osoby na vozíku	102	776	364	361	204	78	314	345	2 544
diabetici	1 566	11 868	5 566	5 521	3 121	1 184	4 805	5 275	38 906
z toho na inzulíne	205	1 551	728	722	409	155	628	689	5 087
duševné poruchy	294	2 233	1 047	1 038	588	223	904	992	7 319
epilepsia	412	3 126	1 466	1 454	823	313	1 265	1 389	10 248
psoriáza	589	4 465	2 094	2 077	1 176	446	1 808	1 985	14 640
užívatelia invalidného dôchodku	1 240	9 400	4 409	4 373	2 476	938	3 806	4 178	30 820
chronicky nemocné deti	1 625	12 314	5 776	5 729	3 244	1 229	4 986	5 474	40 377
Existujúce sociálne služby pre vybranú skupinu zdravotne postihnutých občanov (MPO, TPO, DPO)									
DSS	100	285	255	260	151	0	191	0	1242
PPZO	234	1 206		646	801	148	826	1 686	5 547
CHB	0	20	0	0	0	0	18	0	38
OS	1	162	31	78	7	39	22	5	345

DSS domov sociálnych služieb CHB chránené bývanie
 PPZO peňažný príspevok za opatrovanie OS opatrovateľská služba

Obrázok č. 129.

Služby pre vybranú skupinu zdravotne postihnutých občanov.

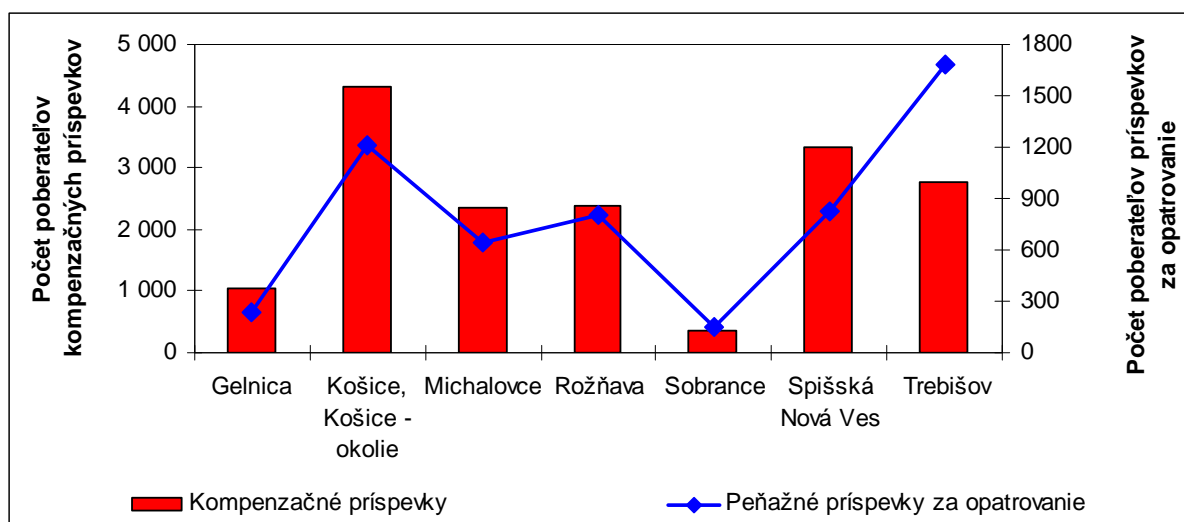
Zdroj: KSK.

Okresy	Mentálne postihnutí občania			Telesne postihnutí občania			Duševne postihnutí občania			OS
	DSS	CHB	PPZO	DSS	CHB	PPZO	DSS	CHB	PPZO	
Gelnica	11%	0%	3%	0%	0%	3%	0%	0%	4%	0%
Košice	1%	1%	1%	3%	0%	1%	0%	0%	2%	2%
Košice – okolie	8%	0%		0%	0%		0%	0%		1%
Michalovce	8%	0%	2%	0%	0%	2%	0%	0%	3%	3%
Rožňava	7%	0%	5%	0%	0%	5%	6%	0%	7%	0%
Sobrance	0%	0%	2%	0%	0%	2%	0%	0%	3%	6%
Spišská Nová Ves	7%	1%	3%	0%	0%	3%	0%	0%	5%	1%
Trebišov	0%	0%	6%	0%	0%	6%	0%	0%	9%	0%
Spolu	5%	0%	3%	0%	0%	3%	0%	0%	4%	2%

Obrázok č. 130.

Percentuálne vyhodnotenie služieb poskytovaných vybraným kategóriám občanov so zdravotným postihnutím.

Zdroj: KSK.

Obrázok č. 131.

Finančné príspevky pre zdravotne postihnutých občanov.

Zdroj: KSK.

3.3.2.3. Cieľová skupina osoby vyžadujúce azylové ubytovanie (bezdomovci, matky s deťmi, po výkone trestu, po závislosti na drogách).

Na obrázkoch č. 132 a 133 sú uvedené údaje z analýzy osôb vyžadujúcich azylové ubytovanie v Košickom kraji. V ďalšom uvádzame skutočnosti vyplývajúce z uvedenej analýzy.

Pre všetky cieľové skupiny ponuka nenapĺňa predpokladanú potrebu. Takmer nulové azylové služby sú poskytované pre osoby závislé na drogách, kde okrem tvrdých drog vo väčšine prípadov je hlavným problémom alkohol. Sociálne služby pre drogovu závislých občanov sú medzirezortné, nastupujú po liečení v zdravotníckych zariadeniach a resocializačné zariadenia sú zatiaľ veľmi málo rozvinuté, hoci je vysoký predpoklad, že počet drogovu závislých občanov sa bude zvyšovať.

Úplne absentujú služby pre osoby po výkone trestu. Z našich zistení ale vieme povedať, že sledovaná skupina sa reálne nachádza v útulkoch spolu s bezdomovcami, kde však okrem dohľadu nemajú zabezpečenú adekvátnu resocializačnú starostlivosť, ktorá by im napomohla reintegrovať sa do spoločnosti.

Absentujú tiež resocializačné a terapeutické centrá a azylové služby pre osamelých rodičov, ktoré dlhodobo pracujú s klientmi na získaní nových spoločenských návykov a zručností.

Okres	Predpokladaný počet obyvateľov vyžadujúcich azylové ubytovanie				Existujúce sociálne služby pre obyvateľov vyžadujúcich azylové ubytovanie		
	bezdomovci	matky s deťmi	po výkone trestu	závislosť na drogách	DOR	útulok	RS
Gelnica	31	14	59	37 – 74	0	0	0
Košice	235	106	447	282 – 565	65	133	20
Košice – okolie	110	50	209	132 – 265	0	0	0
Michalovce	109	49	208	131 – 262	0	15	0
Rožňava	62	28	117	74 – 148	0	12	0
Sobrance	24	11	45	28 – 57	6	12	0
Spišská Nová Ves	95	43	181	114 – 228	0	26	0

Okres	Predpokladaný počet obyvateľov vyžadujúcich azylové ubytovanie				Existujúce sociálne služby pre obyvateľov vyžadujúcich azylové ubytovanie		
	bezdomovci	matky s deťmi	po výkone trestu	závislosť na drogách	DOR	útulok	RS
Trebišov	105	47	199	125 – 250	16	59	0
Spolu	771	348	1 465	919 – 1 849	87	257	20

Obrázok č. 132.

Služby pre občanov vyžadujúcich azylové ubytovanie.

Zdroj: KSK.

Okres	bezdomovci (útulok)			matky s deťmi (DOR)			osoby po výkone trestu			osoby závislé na drogách (RS)		
	PPO	ESS	D/N %	PPO	ESS	D/N %	PPO	ESS	D/N %	PPO	ESS	D/N %
	Gelnica	31	0	0	14	0	0	59	0	0	37 – 74	0
Košice	235	48	20	106	65	61	447	0	0	282 – 565	20	7 – 4
Košice – okolie	110	0	0	50	0	0	209	0	0	132 – 265	0	0
Michalovce	109	15	14	49	0	0	208	0	0	131 – 262	0	0
Rožňava	62	12	19	28	0	0	117	0	0	74 – 148	0	0
Sobrance	24	12	50	11	6	55	45	0	0	28 – 57	0	0
Spišská Nová Ves	95	15	16	43	0	0	181	0	0	114 – 228	0	0
Trebišov	105	59	56	47	16	34	199	0	0	125 – 250	0	0
Spolu	771	161	21	348	87	25	1 465	0	0	919 – 1 849	20	2 – 1

DOR domov pre osamelých rodičov

RS resocializačné stredisko

PPO predpokladaný počet občanov

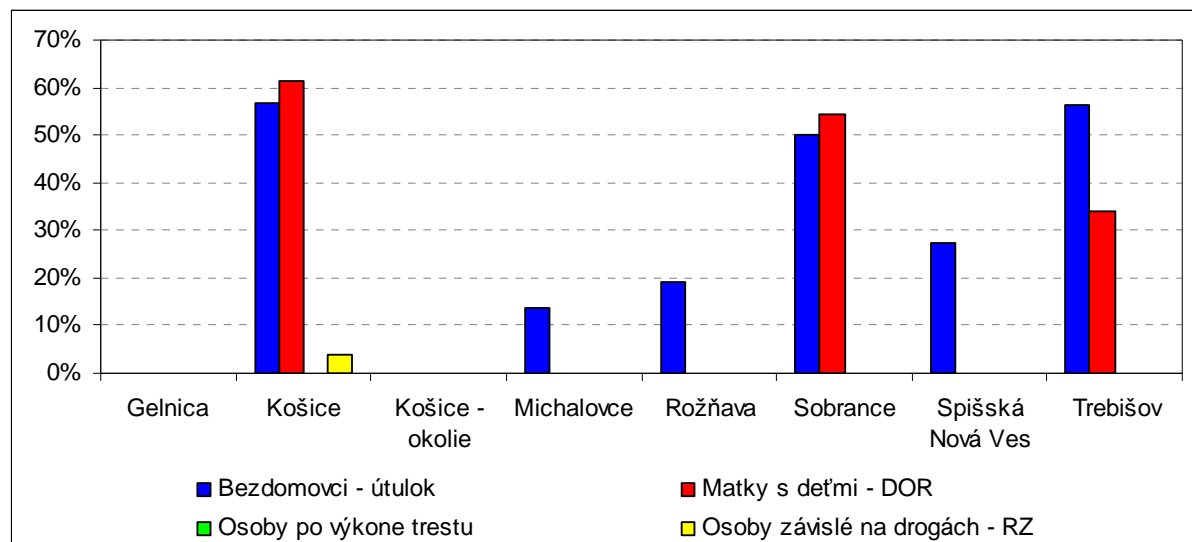
ESS

D/N %

existujúce sociálne služby

dostatkosť alebo

nedostatkosť v %

Obrázok č. 133.

Porovnanie potreby a skutočného stavu pre azylové ubytovanie.

Zdroj: KSK.

3.3.2.4. Cieľová skupina sociálnoprávna ochrana detí a rodín.

Skupina detí a rodín v ktorých žijú a pre ktorých je potrebné zabezpečiť opatrenia sociálnoprávnej ochrany a pomoci je v Košickom kraji značná (obrázky č. 134 – 137). Podľa

evidencie vedenej na úradoch práce sociálnych vecí a rodiny je v našom kraji evidovaných v rámci sociálnoprávnej ochrany až 32 769 rodín v ktorých žije 44 054 detí. Ide o rodiny, ktoré sú v kríze, neúplné rodiny, rodiny v ktorých je domáce násilie, rozvod, zanedbávanie starostlivosti o deti, alebo z ktorých boli deti vyňaté a umiestnené do náhradného prostredia. Z uvedenej analýzy vyplývajú nasledovné skutočnosti.

V sledovanom období pociťujeme akútny nedostatok akreditovaných subjektov na poskytovanie a realizáciu opatrení sociálnoprávnej ochrany. Je veľký počet rodín, ktoré sú evidované z dôvodu narušenia, disfunkčnosti alebo problémového správania svojich členov a tiež veľký počet ohrozených detí, ktoré žijú v nevyhovujúcich bytových sociálnych a výchovných podmienkach, ktoré hladujú a sú zanedbávané. Veľký počet rodín je bez bytu a bez schopnosti uhrádzať náklady spojené s bývaním. Tieto rodiny nemajú vytvorené základné podmienky pre fungovanie. Narastá počet detí žijúcich na ulici, žobrajúcich detí.

Je nedostatok zariadení sociálnych služieb pre rodiny v kríze a pre ohrozených členov rodiny. Chýbajú krízové strediská, resocializačné strediská a stanice opatrovateľskej služby. Absentuje akékoľvek zariadenie, v ktorom by mohli byť dočasne ubytované rodiny s deťmi bez prístrešia.

Vybrané ukazovatele sociálnoprávnej ochrany	Košice, Košice – okolie	Michalovce	Rožňava	Sobrance	Spišská Nová Ves, Gelnica	Trebišov	Spolu
počet evidovaných rodín	15 285	4 596	3 339	636	5 275	3 638	32 769
počet evidovaných detí	23 143	6 566	5 003	1 004	8 284	5 054	44 054
počet detí umiestnených v zariadeniach na výkon rozhodnutia súdu	595	163	58	55	209	272	1 352
počet neumiestnených detí	9	0	2	5	4	0	20
počet detí v náhradnej osobnej starostlivosti	309	194	162	17	155	291	1 129
počet pestúnskych rodín	135	110	19	34	32	41	371
počet detí v pestúnskej starostlivosti	164	135	27	65	39	73	503
počet detí v zozname detí vhodných do náhradnej rodinnej starostlivosti	466	71	23	21	106	168	855
počet maloletých detí s poruchami správania	1300	790	221	292	469	361	3 433
počet mladistvých delikventov	523	407	290	4	499	282	2 005

Obrázok č. 134.

Vybrané ukazovatele sociálnoprávnej ochrany detí a rodín.

Zdroj: KSK.

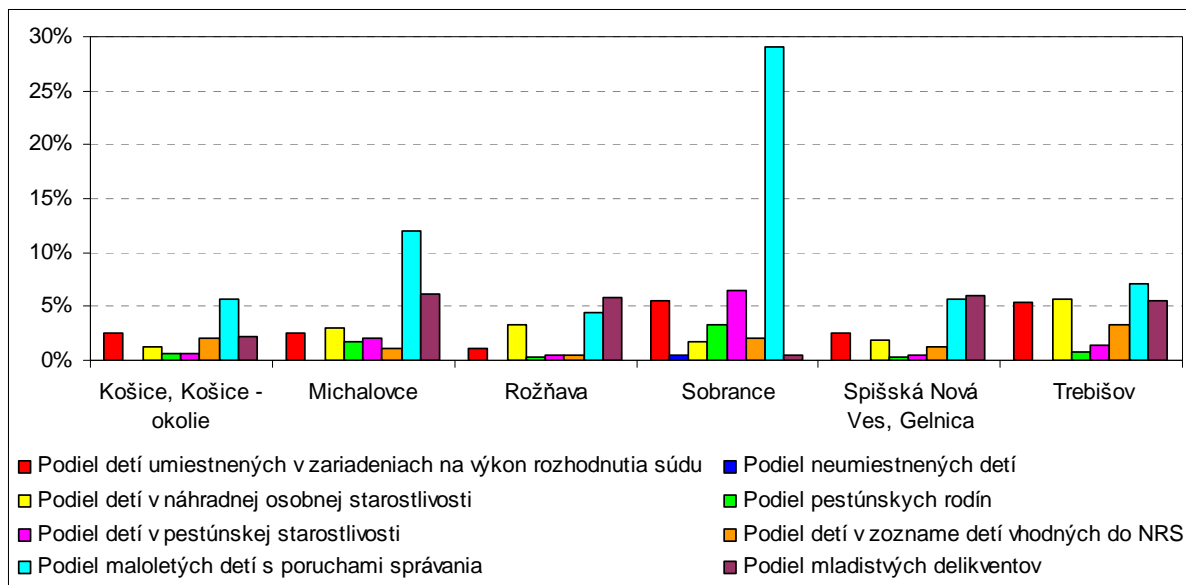
	Košice, Košice – okolie	Michalovce	Rožňava	Sobrance	Spišská Nová Ves, Gelnica	Trebišov	Spolu
počet obyvateľov od 0 do 18 rokov	82 364	27 797	14 965	5 677	35 861	26 895	193 559
počet evidovaných detí od 0 do 18 rokov v SPO	23 143	6 566	5 003	1 004	8 284	5 054	49 054
počet mladistvých delikventov a maloletých detí s poruchami správania	1 823	1 197	511	296	968	643	5 438

Obrázok č. 135.

Evidované deti k celkovému počtu detí do 18 rokov.

Zdroj: KSK.

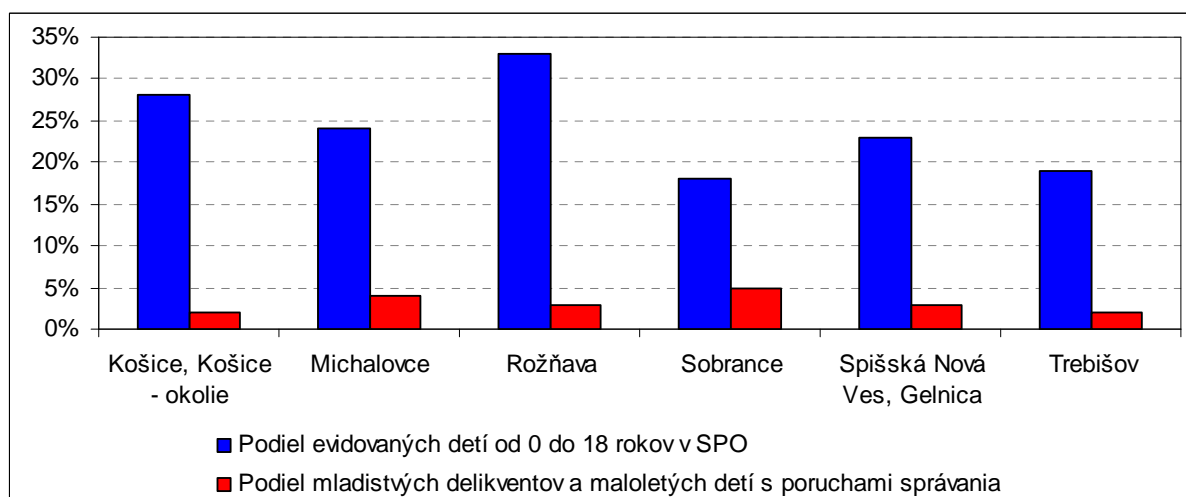

Obrázok č. 136.

Percentuálny podiel ukazovateľov sociálnoprávnej ochrany detí a rodín.

Zdroj: KSK.

Obrázok č. 137.

Podiel evidovaných detí k celkovému počtu detí do 18 rokov.

Zdroj: KSK.

3.3.2.5. Cieľová skupina azylanti a migranti.

Geografická poloha východného Slovenska mu dáva polohu suseda troch krajín – Maďarska, Poľska, Ukrajiny a ako jediný región v SR susedí so štátom, ktorý nie je členským štátom EÚ. Región dlhodobo pociťuje v porovnaní so Slovenskom ako celkom, zvýšený prílev ekonomických migrantov. V tomto regióne je už dlhodobo zaznamenávaný veľký výskyt nelegálnych migrantov aj z iných dôvodov, z krajín „tretieho sveta“. Migranti zvyšujú ponuku lacnej pracovnej sily na rôznych kvalifikačných úrovniach.

Negatívom zvýšeného prílevu migrantov je výskyt problémov v oblasti sociálnej adaptácie migrantov a taktiež negatívne postoje na strane domáceho obyvateľstva (zvyšovanie sociálneho napätia medzi migrantmi a majoritnou spoločnosťou). (15)

Podľa štatistiky Spoločnosti ľudí dobrej vôle, ktorá zabezpečuje služby v tejto oblasti sa v Košickom kraji nachádzajú osoby s priznaným azylom a s trvalým pobytom na Vodárenskej č.14 v Košiciach v týchto počtoch:

- rok 2004: 26 osôb,
- rok 2005: 24 osôb,
- rok 2006: 22 osôb.

Spoločnosť ľudí dobrej vôle od roku 1996 spolupracuje na projektoch zameraných na utečeneckú problematiku s Úradom vysokého Komisára OSN pre utečencov Zastupiteľský úrad na Slovensku (UNHCR), s Migračným úradom MV SR, ÚHCP PPZ SR v Prešovskom a Košickom kraji. Od roku 2005 realizuje projekty zamerané na utečeneckú problematiku aj v rámci európskych fondov: IS EQUAL – spravovaný MPSVaR SR a Európsky utečenecký fond – spravovaný MV SR.

Ilegálni migranti, ktorí po zadržaní na území SR vo východoslovenskom regióne nepožiadajú o azyl sú umiestňovaní do Útvoru policajného zaistenia pre cudzincov v Sečovciach. Od začiatku roku 2005 v tomto zariadení prebieha rozsiahla rekonštrukcia. Po jej dokončení (v roku 2006) v tomto zariadení bude z dnešnej kapacity (154 osôb), kapacita rozšírená na 300 osôb. Špecifikum tohto zariadenia je aj v tom, že ako jediné svojho druhu môže prijímať aj matky s deťmi do 15 rokov. Vzhľadom na to je potrebné priamo v zariadení zabezpečovať i výučbu pre školopovinné deti, nakoľko ide o režimové zariadenie s obmedzením osobnej slobody. (15)

Ilegálni migranti, ktorí požiadajú o azyl sú premiestňovaní do Záchytných táborov Migračného úradu MV SR, ktoré sa nachádzajú mimo územia Košického kraja. Štatistika nelegálnej migrácie je uvedená na obrázkoch č. 138 a 139.

	2004	2005
Žiadosti o azyl	989	312
Umiestnených v ÚPZC	43	88
Vrátených v rámci readmisie	281	779
Zadržaní celkom	1 313	1 179

Obrázok č. 138.

Monitoring hraníc.

Zdroj: Štatistika Spoločnosti ľudí dobrej vôle (spoločné údaje za Košický a Prešovský samosprávny kraj).

	2004	2005
Vyhostených	62	85
Prepustených na slobodu	54	41
Žiadosti o azyl	805	257
Umiestnených v ÚPZC	921	383

Obrázok č. 139.

Nelegálni migranti umiestnení v Útvare policajného zaistenia pre cudzincov Sečovce.

Zdroj: Štatistika Spoločnosti ľudí dobrej vôle (umiestnení migranti sú z celého územia Slovenska).

(15) Ernst, A. a kol.: Projekt POKER – komunikácia, partnerstvá, spoločné východiská a zámery pre NUTS II., september 2005 – november 2006

*Zdravie je jediná hodnota, uznaná všetkými.
(latinské príslovie)*

3.3.3. Infraštruktúra regionálnych zdravotníckych zariadení.

Bolesť, utrpenie, choroby a smrť ohrozovali a sužovali človeka od dávnych čias. Na ich odvrátenie vynakladal všetky svoje sily, čo sa odrazilo vo vývoji starostlivosti o zdravie. Zdravie ľudí je základnou podmienkou úspešného rozvoja každej spoločnosti. Ako univerzálna hodnota a základné ľudské právo predstavuje základný ekonomický zdroj nielen pre jedinca, ale aj pre celú spoločnosť. Starostlivosť o zdravie je preto potrebné zaradiť medzi základné a prvoradé úlohy nielen štátu, samosprávnych krajov, miest, obcí, ale aj celej verejnosti.

Zdravotníctvo je odvetvím, ktorého základným poslaním je navrátiť zdravie chorým, udržiavať a zlepšovať kvalitu zdravia všetkým klientom – obyvateľom. Socialistický model zdravotnej starostlivosti, v ktorom štát prevzal úplnú zodpovednosť za zdravie ľudí charakterizovalo centrálné riadenie zdravotníctva a štátny monopol na poskytovanie zdravotnej starostlivosti. Základnou zmenou v súčasnom období je prijatie koncepcie, podľa ktorej je každý občan zodpovedný za svoje zdravie, pričom štát sa sústreďuje predovšetkým na vytváranie legislatívneho prostredia pre poskytovanie zdravotnej starostlivosti v štátnych a neštátnych zdravotníckych zariadeniach, na opatrenia v oblasti ochrany a podpory zdravia, pri zabezpečovaní dostupnosti zdravotnej starostlivosti, kontrole jej kvality, organizovaní celospoločenských preventívnych programov a pod. To sa odráža v zmenách v organizácii a riadení zdravotníctva, ktoré prechádza decentralizáciou a demonopolizáciou – vplyv štátu sa oslabuje odovzdávaním kompetencií samosprávnym krajom, mestám, obciam, profesijným organizáciám a pod. V budúcnosti možno očakávať ďalšie zmeny v závislosti najmä od sociálnych, ekonomických a politických faktorov.

Vychádzajúc zo štatistických ukazovateľov ambulantnej a ústavnej zdravotnej starostlivosti (obrázok č. 140 a 141) je možné konštatovať, že počet lôžok v zdravotníckych zariadeniach v rámci Slovenskej republiky aj Košického samosprávneho kraja má klesajúcu tendenciu. Nárast počtu lôžok v neštátnych zdravotníckych zariadeniach (najmä od roku 2004) je spôsobený odštátňovaním, t.j. zmenou vlastníkov zdravotníckych zariadení. Pôvodne štátne zdravotnícke zariadenia v priamej pôsobnosti Ministerstva zdravotníctva SR postupne prechádzali najmä pod zriaďovateľskú pôsobnosť samosprávnych krajov, miest, obcí, právnických osôb. Rovnako klesajúcu tendenciu z globálneho, ako aj regionálneho pohľadu má počet lôžok v jednotlivých ústavných zdravotníckych zariadeniach, čo je spôsobené postupným rušením nemocničných oddelení, resp. znižovaním počtu nedostatočne využitých lôžok, ktoré z hľadiska ekonomického vytvárajú pre jednotlivé zdravotnícke zariadenia stratu. Podľa zdrojov štatistického úradu SR bolo v roku 2004 v rámci KSK evidovaných 6183 lôžok v zdravotníckych zariadeniach, čo tvorí vyše 12% z celkového počtu lôžok v zdravotníckych zariadeniach SR. Ďalej bolo v roku 2004 v rámci KSK evidovaných 5135 lôžok v nemocniciach, čo tvorí vyše 16% z celkového počtu lôžok v nemocniciach v rámci SR. Podľa najnovších údajov MZ SR a KSK v priebehu rokov 2005 a 2006 počet lôžok v kraji klesol na 5792 a v priebehu nasledujúceho obdobia je vysoký predpoklad ďalšieho radikálneho znižovania. Počet lôžok na 1000 obyvateľov v zdravotníckych zariadeniach rovnako postupne klesá.

Zamestnancov pracujúcich v zdravotníctve SR z roka na rok ubúda. Podľa štatistických ukazovateľov klesol v sledovanom období od roku 2000 do roku 2004 počet zdravotníckych zamestnancov o takmer 6,5 tis. Tento výrazný pokles je možné sledovať najmä v kategórii zdravotných sestier. V súvislosti s miernym poklesom počtu lekárov súvisí

aj nárast počtu obyvateľov pripadajúcich na jedného lekára. Kým v roku 2000 pripadalo na jedného lekára 263 ľudí, v roku 2004 pripadalo na jedného lekára už 270 obyvateľov.

Pri pohľade na počty hospitalizovaných pacientov na oddeleniach zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti SR je možné na základe štatistických ukazovateľov sledovať pokles, tzn. pokiaľ za rok 2000 bolo hospitalizovaných 1 073 762 pacientov, za rok 2004 bolo hospitalizovaných 1 001 843 pacientov, čo predstavuje pokles o takmer 72 tis. pacientov.

Ukazovatele SR / rok	2000	2001	2002	2003	2004
Lôžka v zdravotníckych zariadeniach	56 261	54 759	54 434	52 363	50 058
z toho v neštátnych	12 762	12 130	12 996	13 054	27 527
z toho nemocnice	36 124	35 211	35 043	33 055	31 820
Lekárne	1 031	1 033	1 044	1 037	1 099
Zamestnanci pracujúci v zdravotníctve	120 773	116 938	113 734	106 367	108 940
v tom sestry	40 077	39 073	37 265	35 113	34 131
z toho zdravotníckí zamestnanci	83 324	82 429	81 251	78 078	76 901
Lekári pracujúci v sektore zdravotníctva	20 464	20 398	20 466	20 005	19 950
z toho v štátnom	11 805	11 544	10 976	9 818	6 851
z toho v neštátnom	8 659	8 854	9 490	10 187	13 099
Lôžkový fond v oddeleniach zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti	43 039	41 913	41 365	39 558	37 739
Počet hospitalizovaných pacientov na odd. zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti	1 073 762	1 062 603	1 022 146	1 001 279	1 001 843
Počet obyvateľov na jedného lekára	263	263	263	269	270
Počet lôžok na 1000 obyvateľov v zdravotníckych zariadeniach	10,4	10,2	10,1	9,7	9,3
z toho v nemocniciach	6,7	6,5	6,5	6,1	5,9

Obrázok č. 140.

Republikové ukazovatele ambulantnej a ústavnej zdravotnej starostlivosti.

Zdroj: ŠÚ SR.

Regionálne ukazovatele / rok		2003	2004
Počet zdravotníckych zariadení	Košický kraj	1 094	1 795
	SR – východ	3 363	3 422
	SR celkovo	11 671	11 760
Počet lôžok	Košický kraj	6 682	6 183
	SR – východ	16 548	15 504
	SR celkovo	52 363	50 058
Lekárske miesta	Košický kraj	3 048,35	3 220,21
	SR – východ	5 467,23	5 783,03
	SR celkovo	18 760,45	20 023,95
Počet nemocníc	Košický kraj	15	15
	SR – východ	27	27
	SR celkovo	89	91
Počet lôžok v nemocniciach	Košický kraj	5 411	5 135
	SR – východ	10 029	9 610
	SR celkovo	33 055	31 820
Lekárske miesta v nemocniciach	Košický kraj	1 450,20	1 411,66
	SR – východ	2 405,44	2 329,80
	SR celkovo	7 856,90	7 572,82

Obrázok č. 141.

Regionálne ukazovatele ambulantnej a ústavnej zdravotnej starostlivosti.

Zdroj: ŠÚ SR.

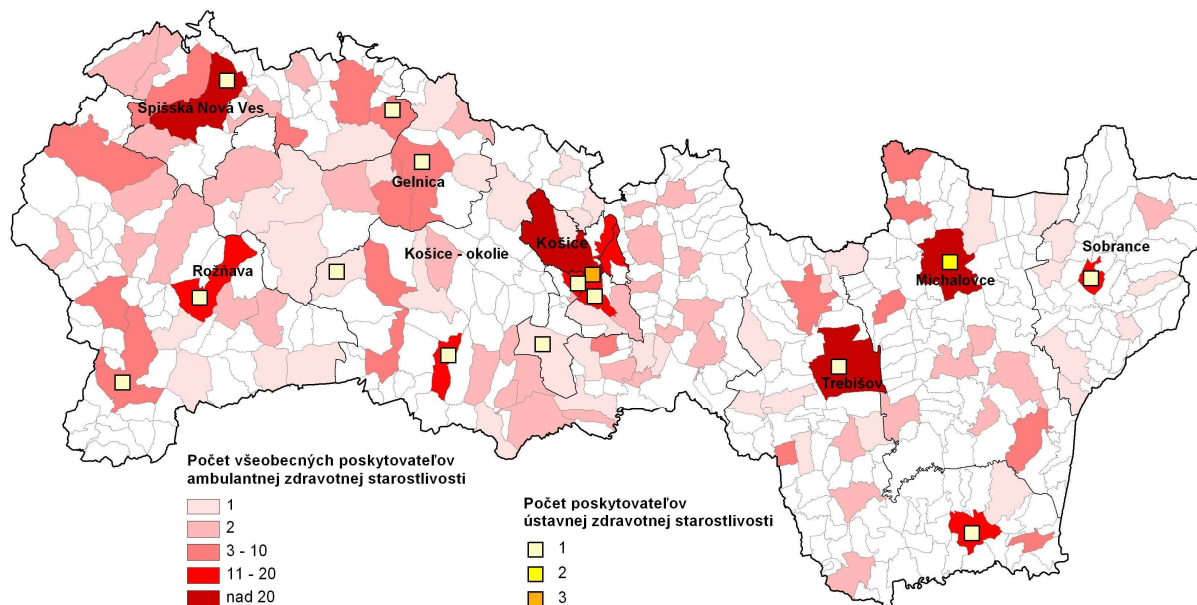
Z vyššie uvedených štatistických zdrojov vyplýva, že v roku 2004 bolo v rámci kraja evidovaných 34 131 zdravotných sestier z celkového počtu 108 940 zamestnancov pracujúcich v zdravotníctve. Od roku 2000 došlo k ich poklesu o cca. 6 000. Sestry pracujú v ambulantných a ústavných zdravotníckych zariadeniach v trojzmených prevádzkach v štátnom aj neštátnom sektore. Odborníci v zdravotníckom školstve odhadujú vzhľadom na každoročne znižujúci sa počet sestier, že o 2 až 3 roky bude Slovenská republika trpieť nedostatkom kvalifikovaných zdravotných sestier. Príprava na povolanie sestry je v súčasnosti náročnejšia ako bola pred rokom 2002. V súčasnosti sa študuje profesia sestry na I. stupni vysokých škôl – na fakultách ošetrovateľstva. Štúdium sestry ďalej pokračuje v špecializačnom odbore – na Slovenskej zdravotníckej univerzite v Bratislave a podľa platných právnych predpisov je povinná sa celoživotne odborne vzdelávať. Špecializačné štúdium si musí zdravotná sestra v súčasnosti hrať sama, popritom ekonomické ohodnotenie práce sestry je v súčasnosti veľmi nízke, v porovnaní s rovnakou prácou v Európskej únii. Z toho dôsledku veľká časť sestier odchádza pracovať do zahraničia. Dôsledkom týchto skutočností je aj nižší počet študentov v zdravotníckych školách. Profesia sestry sa postupne stáva menej zaujímavá a perspektívna. V súčasnosti je preto nutné poukázať na predmetný problém, ktorý našej spoločnosti hrozí. Niektoré zdravotnícke zariadenia sa už v súčasnosti boria s problémom nedostatku sestier a problémom zabezpečenia plynulej prevádzky z dôvodu ich nedostatku.

K 1. januáru 2003 bolo na Košický samosprávny kraj v rámci prechodu kompetencií zo štátnej správy na samosprávu, delimitovaných jedenásť zdravotníckych zariadení. Snahou Košického samosprávneho kraja bolo intenzívne sa zaoberať problematikou zlepšenia ich hospodárenia a zníženie zadlženosti. Košický samosprávny kraj ako prvý naštartoval proces transformácie polikliník na území mesta Košice. Ďalším medzníkom bola „nepriama transformácia“ nemocníc s poliklinikou na akciové spoločnosti s účinnosťou od 1.12.2005, resp. neziskovú organizáciu s účinnosťou od 1.1.2006. V rámci Košického samosprávneho kraja sa nachádzajú ďalšie zdravotnícke zariadenia poskytujúce zdravotnú starostlivosť s rozdielnymi zriaďovateľmi (Ministerstvo zdravotníctva SR, mestá, obce, súkromné právnické osoby, rezortné zdravotnícke zariadenia).

Poskytovatelia ústavnej zdravotnej starostlivosti sú v rámci Košického samosprávneho kraja rozmiestnení najmä v sídlach s vyšším počtom obyvateľov. Predmetné zdravotnícke zariadenia poskytujú svoje služby v rámci spádovej oblasti s prihliadnutím na garanciu slobodnej voľby poskytovateľa zdravotnej starostlivosti. Počet ústavných zdravotníckych zariadení v rámci kraja je vzhľadom k počtu obyvateľov dostatočný.

Špecializovaná ambulantná starostlivosť je rovnako sústredená najmä do krajského a okresných miest. Jej koncentrácia v menších sídlach je najmä v závislosti od počtu obyvateľov nižšia. Všeobecná ambulantná starostlivosť má v rámci kraja dostatočné zastúpenie. Jej slabšie zastúpenie môžeme sledovať v južných a severných oblastiach trebišovského, južných oblastiach rožňavského a michalovského okresu. Grafické znázornenie rozmiestnenia jednotlivých poskytovateľov ústavnej a ambulantnej zdravotnej starostlivosti rozdelenej na všeobecnú a špecializovanú starostlivosť znázorňujú obrázky č. 142 a 143.

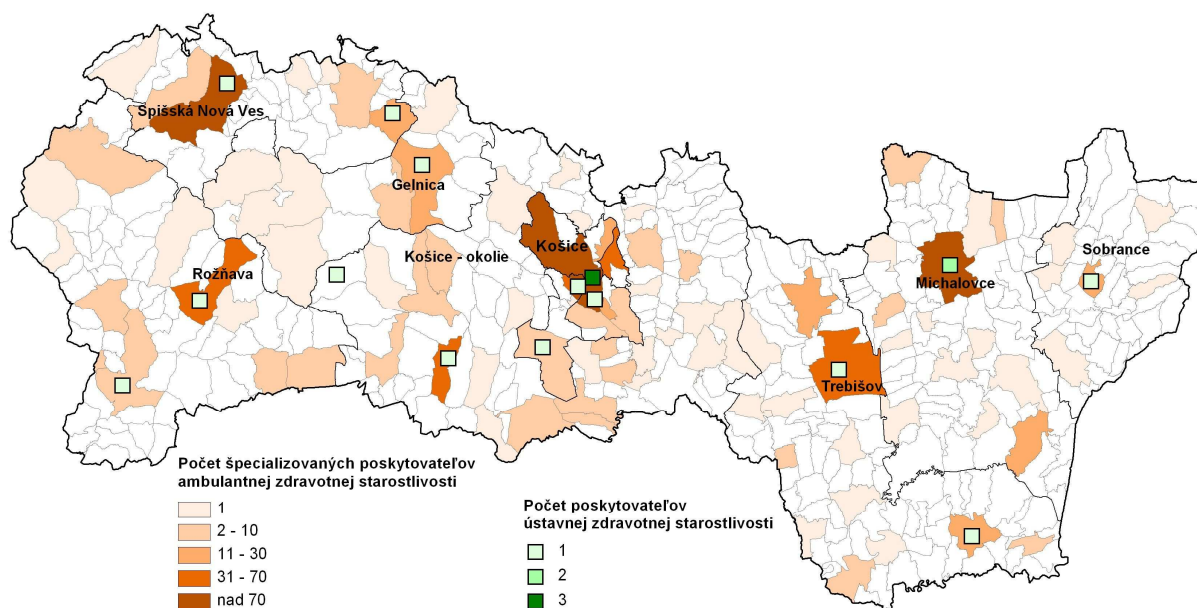
V súčasnom období sa v Košickom samosprávnom kraji nachádza 189 lekární. Ich najväčšia koncentrácia je vo väčších sídlach, čo súvisí s dopytom po službách lekárenskej starostlivosti. Pri porovnaní počtu lekární v rámci SR za sledované obdobie od roku 2000 – 2004 je možné pozorovať mierny nárast ich počtu (obrázok č. 140).

Obrázok č. 142.

Poskytovatelia všeobecnej a ústavnej zdravotnej starostlivosti.

Zdroj: KSK 2006.

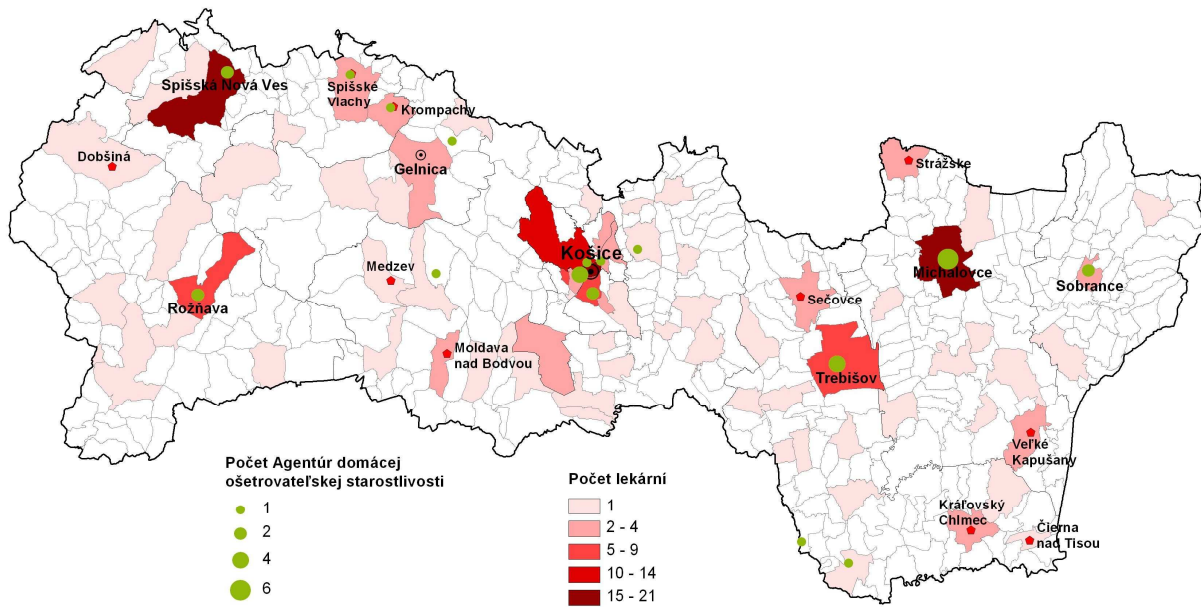
Obrázok č. 143.

Poskytovatelia špecializovanej a ústavnej zdravotnej starostlivosti.

Zdroj: KSK 2006.

Agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti (ADOS) zabezpečujú komplexnú ošetrovateľskú starostlivosť v koordinácii s ambulancnou a ústavnou starostlivosťou ako aj opatrovateľskou starostlivosťou, ktorú poskytujú orgány sociálneho zabezpečenia (obrázok č. 144 a 145). Náplňou činnosti ADOS je komplexná ošetrovateľská starostlivosť v domacom prostredí alebo prirodzenom sociálnom prostredí pacientov všetkých vekových skupín, u ktorých je indikovaná. Ide o starostlivosť po skončení ústavnej starostlivosti (doliečenie), o akútne chorých bez potreby hospitalizácie, o chronicky chorých pacientov v terminálnych stavoch. V súčasnosti ADOS majú v rámci SR značné finančné problémy, pre všetky je určujúcim kritériom ich fungovania limit určený zo strany zdravotných poisťovní, ktorý je

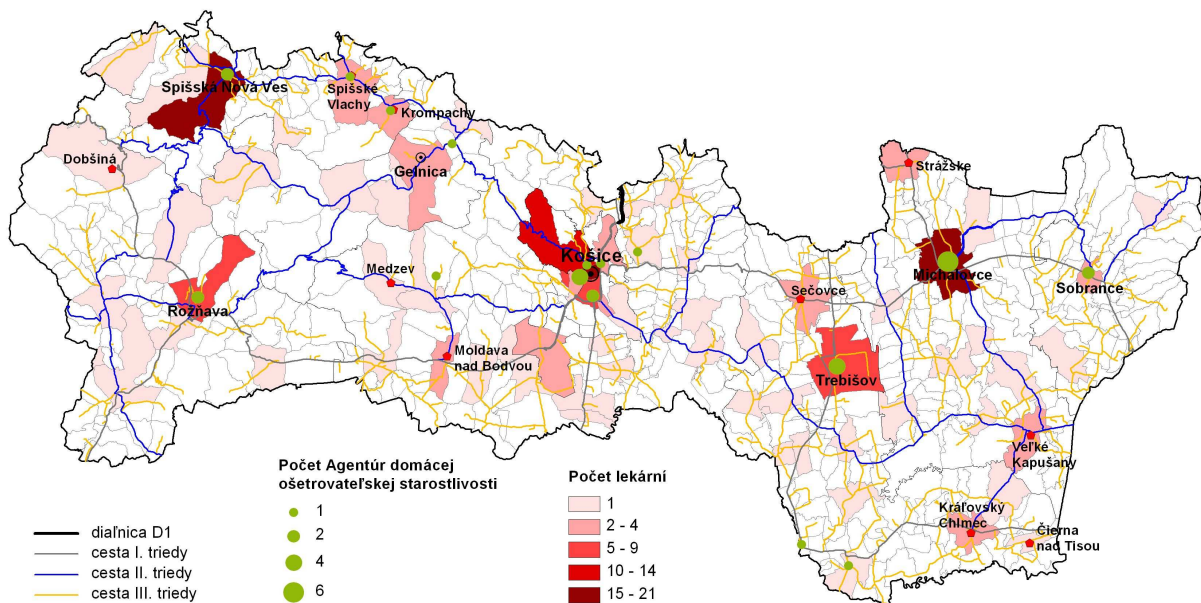
nízky, až obmedzujúci. V Košickom samosprávnom kraji funguje v súčasnosti 29 ADOS, z toho sú 2 ADOS štátne – v Košiciach a Michalovciach. So špeciálnym zameraním na psychiatrických pacientov funguje v rámci kraja jediná ADOS so sídlom v Michalovciach. Vychádzajúc z legislatívnych pravidiel a z prepočtu na počet obyvateľov – v Košickom samosprávnom kraji chýbajú 2 ADOS, a to pre okres Košice – okolie. Najväčšia koncentrácia ADOS je opäť sústredená do väčších sídel. Veľmi slabé zastúpenie majú agentúry najmä v okolí Sečoviec, Veľkých Kapušian, Kráľovského Chlmca, Čiernej nad Tisou, Moldavy nad Bodvou a Gelnice.

Obrázok č. 144.

Lekárne a agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti.

Zdroj: KSK 2006.

Obrázok č. 145.

Dostupnosť lekární a agentúr domácej ošetrovateľskej starostlivosti.

Zdroj: KSK 2006.

Zdravotníctvo v rámci Slovenskej republiky a jej regiónov v súčasnom období napriek výraznej finančnej poddimenzovanosti ohrozujúcej stabilitu systému, dostupnosti i kvalite poskytovaných výkonov, v podstate úspešne plní svoje poslanie a úlohy a to pri veľmi nízkych nákladoch, v porovnaní s nákladmi na zdravotnú starostlivosť v okolitých štátoch. Na základe doterajších poznatkov je možné konštatovať, že ku skutočnej reforme zatiaľ nedošlo, došlo len k zmene legislatívy a k zmene vlastníckych vzťahov, verejné peniaze plynú do súkromných rúk, zvýšila sa finančná záťaž obyvateľstva na výdavky na zdravie, znížila sa dostupnosť zdravotníckych služieb, vzrástli náklady poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a nezvýšili sa ich príjmy.

Prioritnou úlohou zdravotnej politiky nielen v súčasnosti, ale aj v budúcom období bude také nastavenie parametrov systému, aby sa z daných zdrojov pre poisťencov poskytla medicínsky účinná a nákladovo efektívna liečba. Znamená to dosiahnutie čo najlepšieho využitia vzácnych zdrojov pri rešpektovaní reálnej výkonnosti slovenskej ekonomiky.

3.3.4. Infraštruktúra pamät'ových a fondových inštitúcií na regionálnej úrovni a revitalizácia pamiatkového fondu.

Jednou z významných oblastí podporujúcich úsilie o zabezpečenie trvalo udržateľného regionálneho rozvoja v Košickom samosprávnom kraji je aj oblasť kultúry. Činnosť kultúrnych inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti Košického samosprávneho kraja a ich celoročné aktivity sú neoddeliteľnou súčasťou kultúrno-spoločenského a duchovného života obyvateľov Košického kraja.

V roku 2002 prešlo do zriaďovateľskej pôsobnosti Košického samosprávneho kraja celkom 22 kultúrnych inštitúcií. Od roku 2006 pribudli k týmto kultúrnym zariadeniam ešte 2 inštitúcie. Od 1. januára 2006 prešla na základe delimitácie do pôsobnosti Košického samosprávneho kraja Východoslovenská galéria v Košiciach a osamostatnilo sa Kultúrne centrum Medzibodrožia a Použia. Košický samosprávny kraj v súčasnosti zabezpečuje svoje zámery v oblasti kultúry, mimoškolskej činnosti a voľno časových aktivít prostredníctvom 24 kultúrnych zariadení.

Objem ročného rozpočtu na zabezpečenie prevádzky a činnosti týchto zariadení predstavuje cca 165 mil. Sk. Ďalšie finančné prostriedky na realizáciu svojich úloh a činnosti získavajú v priebehu roka organizácie kultúry z projektov a grantov predovšetkým od Ministerstva kultúry SR. V odvetví kultúry pracovalo v roku 2006 celkom 512 pracovníkov.

Ťažiskom činnosti jednotlivých kultúrnych inštitúcií je príprava kvalitných a prít'azlivých kultúrno-výchovných podujatí. V činnosti osvetových stredísk je to zabezpečenie a realizácia krajských a celoslovenských súťaží záujmovej-umeleckej činnosti. Mnohé kolektívy a súbory pôsobiace v mestách a obciach kraja získali v priebehu roka významné ocenenia na celoslovenských prehliadkach a festivaloch.

Osobitná pozornosť je venovaná podujatiam organizovaným pod záštitou predsedu Košického samosprávneho kraja, predovšetkým v súvislosti s prezentáciou tradičnej ľudovej kultúry Gemera, Spiša, Zemplína a Abova. Organizujú sa mnohé kultúrne projekty v rámci cezhraničnej a medzinárodnej spolupráce realizované predovšetkým na úrovni múzeí, galérií ale i osvetových stredísk a knižníc. Osobitná pozornosť je zo strany Košického samosprávneho kraja už tretí rok venovaná príprave a realizácii najvýznamnejších podujatí, ktorých organizovanie začalo predovšetkým so zámerom zaviesť tradičné kultúrne podujatie do oblasti južného Zemplína vo svetoznámej Tokajskej oblasti v rámci budovania domáceho produktu cestovného ruchu Tokajská vína cesta. Týmto podujatím je Tokajský festival, ktorého tretí ročník sa uskutočnil v roku 2006 a Tokajské vinobranie.

V rámci projektu pripraveného pod názvom „Kultúrne leto Košického samosprávneho kraja“ sa napr. v roku 2005 a 2006 uskutočnilo v jednotlivých okresoch Košického kraja 31 významných a príťažlivých podujatí pod záštitou predsedu Košického samosprávneho kraja.

V oblasti investičnej výstavby bola v novembri roka 2005 vďaka finančným prostriedkom získaným zo štrukturálnych fondov EÚ ukončená rekonštrukcia objektu okresnej knižnice v Spišskej Novej Vsi.

Napriek uvedeným aktivitám sa celkovo javí oblasť kultúry ako finančne poddimenzovaná. Pritom táto oblasť je rozhodujúcou pri formovaní pozitívneho vzťahu obyvateľov k svojmu regiónu a k sebe navzájom. V pokračujúcom trende globalizácie a s narastajúcou migráciou obyvateľstva sa postupne vytrácajú charakteristické znaky regiónu a je tu možné postrehnúť náznaky prechodu k určitému druhu kozmopolitného regiónu s možnými rizikami straty regionálnej charakteristiky. V oblasti medziľudských vzťahov je viditeľný posun smerom k individualizmu, konzumnému spôsobu života a nezáujmu o veci verejné. Do budúcnosti by preto možno bolo vhodné uvažovať so zriadením fondu na podporu regionálnej kultúry, ktorý by mohol podchytiť snahu jednotlivcov a skupín cestou kultúrnych aktivít zmeniť nepriaznivý vývoj v tejto oblasti. Z fondu na podporu regionálnej kultúry by formou grantov mohli byť každoročne podporované vybrané kultúrne aktivity smerujúce k posilneniu jedinečnej charakteristiky regiónu, organizované nielen zariadeniami v zriaďovateľskej pôsobnosti Košického samosprávneho kraja ale aj jednotlivcami a skupinami z celej regionálnej kultúrnej obce.

3.3.4.1. Knižnice.

V pôsobnosti Košického samosprávneho kraja neexistuje žiadna verejná knižnica, ktorá by mala účelovo postavenú budovu (obrázok č. 146). Viacúčelové objekty, ktoré pôvodne neboli určené pre knižnice sú často nedostatočne vybavené. V uplynulých rokoch sa podarilo zabezpečiť primerané podmienky na činnosť v dvoch regionálnych knižniciach a to v Rožňave v roku 2003 a v Spišskej knižnici v Spišskej Novej Vsi, kde zrekonštruovaná budova bola pre knižničné účely uvedená do prevádzky v novembri 2005. V porovnaní s domácimi a zahraničnými štandardami sú však úžitkové plochy knižníc poddimenzované vzhľadom na veľkosť fondov i počet návštevníkov.

Najkritickejšia v tomto smere je v súčasnosti situácia v Zemplínskej knižnici v Trebišove. Nedostatočné priestorové kapacity sú aj vo Verejnej knižnici Jána Bocatia v Košiciach v centrálnej výpožičovni na Hviezdoslavovej 5, kde je zároveň nevyhnutná aj rekonštrukcia strechy a oprava fasády. Vzhľadom na krajskú pôsobnosť by bolo vhodné vybavenie knižnice osobitnou učebňou pre vzdelávacie účely všetkých pracovníkov regionálnych knižníc Košického samosprávneho kraja ako aj kultúrno-spoločenskú miestnosť pre organizovanie informačnej výchovy mládeže a ostatných kultúrnych aktivít pre verejnosť. Dobudovaním Verejnej knižnice Jána Bocatia v Košiciach podľa pôvodných zámerov (existuje vypracovaná štúdia a architektonický zámer) by sa z tejto knižnice stalo významné kultúrne a vzdelávacie centrum, schopné plniť aj funkciu komunitného strediska pre najširšiu verejnosť.

Knižnice	Rok 2002	Rok 2005	Návrh aktivity 2007 – 2013
VKJB Košice	čiastočné vlastníctvo	čiastočné vlastníctvo	Rekonštrukcia budovy Košice, Hviezdoslavova č. 5 – základná prevádzka
ZKGZ Michalovce	prenájom	Prenájom	-
GKPD Rožňava	prenájom	vlastná budova – rekonštrukcia 2000-2003 – 14. mil. Sk	-

Knižnice	Rok 2002	Rok 2005	Návrh aktivity 2007 – 2013
SK Spišská Nová Ves	prenájom, vlastníctvo	vlastná budova – rekonštrukcia 2004/2005 – 22. mil. Sk	-
ZK Trebišov	prenájom	prenájom	Potreba premiestniť knižnicu do nových, účelovo upravených priestorov

Obrázok č. 146.

Vlastnícky vzťah k objektu knižnice.

Zdroj: KSK.

Regionálne knižnice v pôsobnosti Košického samosprávneho kraja sa v oblasti ďalšieho rozvoja informatizácie riadia Program elektronizácie knižníc v SR a vychádzajú zo štúdie vypracovanej pre knižnice Košického samosprávneho kraja samosprávneho kraja. Štúdia stanovila hlavné ciele elektronizácie:

- Zabezpečiť zapojenie sa knižníc do KIS3G a ich prechod na jednotný celoknižničný softvér Slovenskej republiky Virtua.
- Zabezpečiť v regionálnych knižniciach pevné napojenie knižníc na internet s dostatočnou prenosovou rýchlosťou v nadväznosti na projekt KIS3G.

Hlavné ciele sa v regionálnych knižniciach priebežne naplňujú. Bol spracovaný a realizovaný projekt „Vytvorenie verejne prístupových bodov k internetu“ v celkovej sume 4,5 mil. Sk. V súvislosti s postupným prechodom regionálnych knižníc na program Virtua bude potrebné zabezpečiť nasledovné úlohy:

- postupnú výmenu zastaralej výpočtovej techniky,
- napojenie regionálnych knižníc v Rožňave, Spišskej Novej Vsi a Trebišove na optickú sieť SANET.

Súčasťou ďalšej elektronizácie v regionálnych knižniciach je aj digitalizácia fondov. Ide o záchranu historicky a regionálne vzácných fondov v knižniciach a ich sprístupnenie prostredníctvom internetu čo najširšej verejnosti. Stupeň digitalizácie dosiahol takú úroveň, že digitalizované dokumenty sú plnou náhradou za originály.

Verejná knižnica J.B v Košiciach, v spolupráci so Župnou knižnicou v Miškolci, pristúpila k digitalizovaniu niektorých titulov viažucich sa k historickému spoločnému regiónu. V digitalizovaných dokumentoch je možný plnotextový prístup.

Výška disponibilných finančných prostriedkov priamo ovplyvňuje kvantitu i kvalitu budovania knižničných fondov. Finančná situácia v nákupe na jedného obyvateľa sa síce oproti roku 2002 zlepšila, ale aj tak ďaleko zaostáva za odporúčaniami Medzinárodnej federácie knižničných asociácií a inštitúcií IFLA t.j. 35,- Sk/ na 1 obyvateľa.

Zabezpečiť systematický nákup dokumentov v priebehu roka nie je možné, pretože finančné zdroje sú prisúvané veľmi nerovnomerne. Príspevok zriaďovateľa, limitovaný 1/12 na každý mesiac, spôsobuje nedostatok financií na nákup knižných fondov hlavne v 1.štvrtroku. V tomto období má prednosť úhrada faktúr za tepelné médiá (najnovšia úprava úhrady podľa spotreby, nie zálohovo), úhrada predplatného za periodiká. Dodatočné zvýšenie príspevku, resp. pridelenie grantu, či sponzorských príspevkov ku koncu roka, a hlavne neznalosť ich výšky, komplikuje akvizičnú politiku knižníc.

Regionálne knižnice každoročne vyvíjajú snahu na získanie doplnkových zdrojov, ktoré umožňujú čiastočne zmierniť nepriaznivú situáciu. Pravidelne oslovujú primátorov a starostov v jednotlivých mestách so žiadosťou o príspevok na nákup kníh, podávajú projekty do grantového systému Ministerstva kultúry SR. Aktuálny stav v oblasti knižničných fondov je na obrázkoch č. 147 – 150.

P. č.	Knižnica	Rok 2002	Rok 2005
1.	VKJB Košice	420 548 kn.j.	366 842 kn.j.
2.	ZKGZ Michalovce	104 504 kn.j.	109 575 kn.j.

P. č.	Knižnica	Rok 2002	Rok 2005
3.	GKPD Rožňava	97 989 kn.j.	101 954 kn.j.
4.	SK Spišská Nová Ves	108 080 kn.j.	102 029 kn.j.
5.	ZK Trebišov	51 412 kn.j.	51 821 kn.j.

Obrázok č. 147.

Celkový stav knižničného fondu.

Zdroj: KSK.

P. č.	Knižnica	Rok 2002	Rok 2005
1.	VKJB Košice	1 748	5 681
2.	ZKGZ Michalovce	969	2 374
3.	GKPD Rožňava	826	1 716
4.	SK Spišská Nová Ves	513	1 888
5.	ZK Trebišov	744	1 854

Obrázok č. 148.

Celkové prírastky knižničných fondov.

Zdroj: KSK.

P. č.	Knižnica	Rok 2002	Rok 2005*
1.	VKJB Košice	708 551	1 151 635
2.	ZKGZ Michalovce	255 389	482 464
3.	GKPD Rožňava	225 906	338 272
4.	SK Spišská Nová Ves	151 713	220 914
5.	ZK Trebišov	108 000	352 075

* V roku 2005 dostali regionálne knižnice mimoriadnu účelovú dotáciu z KSK na nákup knižničných fondov podľa počtu obyvateľov.

Obrázok č. 149.

Celkové finančné prostriedky na nákup knižničného fondu v Sk.

Zdroj: KSK.

P. č.	Knižnica	Rok 2002	Rok 2005
1.	VKJB Košice	3,65	5,33
2.	ZKGZ Michalovce	2,62	10,79
3.	GKPD Rožňava	5,08	17,58
4.	SK Spišská Nová Ves	2,76	5,88
5.	ZK Trebišov	2,29	15,35

Obrázok č. 150.

Nákup knižničného fondu na 1 obyvateľa v Sk.

Zdroj: KSK (pre porovnanie odporúčanie IFLA 35,- Sk na obyvateľa).

3.3.4.2. Múzeá a galérie.

Múzeá a galérie sú fondovými kultúrnymi inštitúciami, ktoré ako jediné uchovávajú vo svojich zbierkach časti národného, kultúrneho a prírodného dedičstva a to in fondo a aj in situ. Drvivá väčšina objektov, v ktorých uvedené inštitúcie majú svoje sídla sú národnými kultúrnymi pamiatkami, t.j. historické budovy, ktorých stav si vyžaduje investície na modernizáciu, aby sa podmienky na ochranu zbierok nezhoršovali. Žiaden objekt múzea či galérie v pôsobnosti Košického samosprávneho kraja nie je účelovou novostavbou a tak v trende, ktorý je v zahraničí bežný, u nás zaostávame. Preto by bolo vhodné poučiť sa z odkazu našich predkov, ktorí investovali verejné prostriedky aj do výstavby objektov múzeí a do budúcnosti uvažovať s výstavbou novej dôstojnej budovy v súčasnom architektonickom štýle pre Východoslovenské múzeum, ako náš odkaz a dedičstvo pre budúce generácie.

Východoslovenské múzeum by zároveň prevzalo aj úlohu krajského múzea, ktoré by okrem iného zabezpečovalo odborný metodický dohľad a pomoc ostatným múzeám v regióne. Podľa nášho názoru na území Košického kraja by mala vzniknúť funkčná sieť múzeí a galérií navzájom zmysluplne kooperujúcich a slúžiacich k naplneniu úloh smerujúcich k zhromažďovaniu, ochrane a prezentácii nášho kultúrneho dedičstva.

Čo sa týka existujúcich múzeí v pôsobnosti Košického samosprávneho kraja, bude nutné v krátkej dobe stavebne rekonštruovať historické objekty, v ktorých uvedené inštitúcie sídlia a vybaviť ich technikou slúžiacou k zabezpečeniu stavu deponovaných a vystavovaných zbierok. Každý subjekt (múzeum) si definoval priority svojich aktivít v oblasti nutných stavebných rekonštrukcií na roky 2007 – 2013 (obrázky č. 151 – 157).

Objekt	Účelové využitie 2005	Návrh aktivity 2007 – 2013
Historická účelová budova Nám. Maratónu mieru 2	expozície a výstavy, depozitáre kancelária	rekonštrukcia a modernizácia budovy, obnova a modernizácia expozícií a výstav, Ostrov kultúry (realizácia prepojenia s Hviezdoslavovou 5)
Budova KSK – Divízna budova Hviezdoslavova 3	expozície a výstavy depozitáre, kancelárie, knížnica a archív, garáže	
Miklušova väznica Pri Miklušovej väznici 10	expozícia	rekonštrukcia Katovho bytu
Rodošto – pamätný dom Františka II. Rákocziho Hrnčiarska 7	expozície a výstavy, depozitáre, host'ovské izby, kazematy, prenájom, spoločenské priestory	rekonštrukcia objektu, rekonštrukcia Katovej bašty
Administratívna budova Hrnčiarska 7	kancelárie, depozitáre, prenájom 20%	
Hrnčiarska 4	reštaurátorské a konzervátorské dielne	realizácia ústredného kúrenia
Hrnčiarska 6	prenájom	realizácia ústredného kúrenia
Hrnčiarska 9, 9a	dielne, garáže, prenájom	rekonštrukcia objektu
Šaca, depozitáre – Hala A, B	depozitáre, sklady, prístrešok – depozitár (výstavba r. 2003)	modernizácia zabezpečovacieho systému, zateplenie budovy, výstavba centrálného depozitára a reštaurátorských dielní
Šaca – domček	nariadenie na odstránenie stavby, (realizácia apríl 2006)	
Kasárne – Bačkova ul.		

Obrázok č. 151.

Východoslovenské múzeum Košice.

Zdroj: KSK.

Objekt	Účelové využitie 2005	Návrh aktivity 2007 – 2013
Budova riaditeľstva Šafárikova 31	expozícia, depozitáre, kancelárie, zasadačka	oprava fasády a vonkajšia maľba budovy
Budova bansko-hutníckej exp. Šafárikova 41	expozície, depozitáre, kancelárie,	oprava a náter strechy, vybudovanie prístrešku v areáli
Budova prírodovednej expozície Šafárikova 43	expozície, depozitáre, archív	rekonštrukcia objektu, statika a odvodnenie, vonkajšia oprava a maľba budovy
Budova expozície výtvarného umenia, Nám. baníkov 25	expozície a výstavy, depozitáre, konzervátorská a reštaurátorská dielňa, kancelária	
Vajnerov dom Námestie baníkov 8		

Objekt	Účelové využitie 2005	Návrh aktivity 2007 – 2013
Obrazáreň Andrássyovcov Krásnohorské Podhradie	expozícia, depozitáre	
Výskumná a rekreačná základňa na Silickej planine		

Obrázok č. 152.

Banické múzeum Rožňava.

Zdroj: KSK.

Objekt	Účelové využitie 2005	Návrh aktivity 2007 – 2013
Spišská Nová Ves – riaditeľstvo Letná 50	expozície a výstavy, depozitáre, kancelárie, garáž, kotelňa, predajňa v prenájme	oprava fasády, rekonštrukcia kanalizácie, výmena telefónnej ústredne
Múzeum Smižany	expozície a výstavy, depozitáre, kancelárie, kotelňa, byt v prenájme	plynofikácia kotelne, oprava fasády budovy, výmena okien a zateplenie
Rodný dom kpt. Nálepku Smižany	expozícia	
Garáže – Smižany	v prenájme	
Kaštieľ Markušovce	expozícia	modernizácia elektrického vykurovania, napojenie areálu na obecnú ČOV, inštalácia kamerového systému v areáli, obnova francúzskeho parku
Markušovce – Dardanely	expozícia, koncertná sála, kancelárie	výmena okien
Markušovce – hospodárska budova	depozitáre, garáž, byt a pohostinstvo v prenájme	
Markušovce – hospodárska budova (stará)	nevyužívané priestory nefunkčné	celková rekonštrukcia objektu, oprava oporného múra
Markušovce – domček	ubytovacie priestory	celková rekonštrukcia objektu
Kropachy		
Gelnica		

Obrázok č. 153.

Múzeum Spiša Spišská Nová Ves.

Zdroj: KSK.

Objekt	Účelové využitie 2005	Návrh aktivity 2007 – 2013
Kaštieľ č. 257/65	expozície a výstavy, depozitáre, kancelárie	rekonštrukcia fasády, odstránenie plesní, odstránenie vysokej vlhkosti v expozícii tokajského vinohradníctva a vinárstva
Prevádzková budova č. 2759	depozitáre, knižnica, dielňa	
Pavilón výstav č. 263/68	expozícia	realizácia prístrešku – expozícia parných oračiek
Jazdiareň č. 2751	depozitáre	príprava projektovej dokumentácie a pamiatková obnova, výstavba nových depozitárov
Hospodárska budova č. 260/67	expozícia (otvorená 10.6.2005)	
Výstavná hala č. 2758	expozícia	
Vrátnica č. 2752	v prenájme	
Sklad	v prenájme	
Bufet č. 260		

Obrázok č. 154.

Vlastivedné múzeum Trebišov.

Zdroj: KSK.

Objekt	Účelové využitie 2005	Návrh aktivity 2007 – 2013
Župný dom Hlavná 27	expozičné a výstavy, depozitár, archív, historická sála, knižnica, fotografický ateliér, kinosála, kancelárie, zasadačka, sklady, prenajaté priestory	celková obnova a modernizácia budovy, nádvoria a depozitáru, obnova a modernizácia výstavných siení – II. etapa, obnova uličného priečelia a strechy zadného traktu, pamiatková obnova historickej sály, vybudovanie informačného centra, rekonštrukcia a modernizácia vykurovacieho systému, elektrických rozvodov, rozvodov vody a kanalizácie, oprava havarijného stavu sociálnych zariadení
Budova Alžbetina 22	expozičné a výstavy, depozitár, reštaurátorský ateliér, kancelárie, sklady, garáž, dielňa, ubytovacie zariadenie, prenajaté priestory	oprava a modernizácia ubytovacieho zariadenia, obnova a modernizácia výstavných siení a depozitára, obnova strechy predného a bočného traktu, oprava havarijného stavu bočnej steny, oprava svetlíka, rekonštrukcia nádvoria, rekonštrukcia a modernizácia vykurovacieho systému, elektrických rozvodov, rozvodov vody a kanalizácie, prístavba technickej bázy

Obrázok č. 155.

Východoslovenská galéria Košice.

Zdroj: KSK.

Objekt	Účelové využitie 2005	Návrh aktivity 2007 – 2013
Múzeum – kaštieľ Kostolné nám. 1	expozičné a výstavy, depozitáre, kancelárie	rekonštrukcia objektu, pokračovanie
Galéria – tzv. starý kaštieľ Kostolné nám. 9	expozičné a výstavy	rekonštrukcia objektu, pokračovanie
Koniareň – budova múzea Kostolné nám.	expozičné, depozitáre, konzervátorská dielňa, kancelárie	
Dielne – Kostolné nám.	depozitáre, dielne	
Vrátnica – Kostolné nám.		
Múzeum poľnohospodárskych tradícií – Hnojné	depozitáre	

Obrázok č. 156.

Zemplínske múzeum Michalovce.

Zdroj: KSK.

Objekt	Účelové využitie 2005	Návrh aktivity 2007 – 2013
Galéria, Zimná 46	expozičné a výstavy, depozitáre, kancelárie, koncertná sieň, dielňa, klubové priestory, záhrada umenia	rekonštrukcia strechy – zatekanie
Galéria, Zimná 47	expozičné a výstavy, kancelárie, sklad, nádvorie, záhrada umenia	náter plechovej strechy, rekonštrukcia priestorov v suteréne – vybudovanie novej expozičné dizajnu a drobnej plastiky

Obrázok č. 157.

Galéria umelcov Spiša Spišská Nová Ves.

Zdroj: KSK.

Múzeá a galérie Košického samosprávneho kraja ponúkajú verejnosti 42 stálych expozičii, ktoré predstavujú históriu, umenie a prírodné bohatstvo regiónu. Tieto expozičie by mali tvoriť jednu z rozhodujúcich zložiek kultúrneho turizmu a cestovného ruchu. Optimálna morálna životnosť stálych expozičii je sedem rokov. Kritérium nových expozičii z uvedeného počtu spĺňajú len dve. Všetky múzeá a galérie potrebujú profesionálnu reinštaláciu svojich expozičii so zakomponovaním interaktívnych prvkov alebo vytvorenie nových. Samozrejmosťou musia byť aj služby voči verejnosti a kompletný servis. Len tak budú môcť prilákať väčší počet domácich aj zahraničných návštevníkov čo sa môže odraziť aj vo zvýšení príjmov.

Podľa dostupných podkladov stav depozitárov v múzeách a galériách v zriaďovateľskej pôsobnosti Košického samosprávneho kraja je nevyhovujúci a alarmujúci.

Prejavuje sa akútny nedostatok v kapacite depozitárov, v ich vybavení špecializovaným depozitárnym nábytkom. Ani jeden depozitár nie je vybavený klimatizáciou. V depozitároch by zbierky mali byť uložené podľa materiálových skupín, z ktorých každá si vyžaduje iný spôsob ochrany. Teplotné rozdiely a vlhkosť negatívne vplyvajú na stav zbierok a keďže väčšina depozitárov sa nachádza v historických budovách, odstránenie týchto nedostatkov je značne nákladné a vo viacerých prípadoch aj nereálne. Výhodiskom z tejto situácie je postavenie nových centrálnych depozitárov (týmto smerom sa uberajú aj erbové kultúrne inštitúcie Slovenské národné múzeum a Slovenská národná galéria), ktoré by vyhovovali všetkým podmienkam deponovania zbierok. Tieto depozitáre by mali byť kombinované s konzervátorskými a reštaurátorskými dielňami s dostatočným počtom špecializovaných odborníkov a mali by slúžiť múzeám a galériám na území KSK.

Základom existencie múzeí a galérií a ich činností sú však zbierky. Múzeá a galérie v pôsobnosti Košického samosprávneho kraja majú vo svojich fondoch vyše 850 000 zbierok. Najnovšie prírastky, ktoré by však dokumentovali posledné desaťročia ako aj súčasnosť sú len torzovité. V každej oblasti dokumentácie je badať značný dlh, ktorý je zapríčinený nedostatkom financií na nákup zbierok (s výnimkou Východoslovenskej galérie, ktorá v roku 2005 vynaložila na nákup 1 350 500 Sk a ostatné múzeá a galéria spolu 436 942 Sk (obrázky č. 159, 160 a 161). Pokiaľ sa tento stav nezmení, múzeá v budúcnosti nebudú môcť nasledujúcim generáciám uchovať a priblížiť pamiatky na uvedené obdobie. Približne polovica zbierok je v nevyhovujúcom stave a bude nutné ich čo najrýchlejšie odborné ošetrovanie – reštaurovanie a konzervácia.

Múzeá a galérie používajú v súčasnosti na odborné elektronické spracovanie svojich zbierok tri programy a to AMIS, ISIS a PRO MUZEUM. Spracované zbierky v týchto programoch sú ďalej postúpené do centrálnych evidencií SNM a SNG. Táto práca však vzhľadom na hardverové a personálne vybavenie inštitúcií je len v počiatkoch (obrázok 158).

Názov inštitúcie	Počet digitalizovaných zbierkových predmetov v %
Východoslovenské múzeum Košice	8,8
Banícke múzeum Rožňava	16,0
Múzeum Spiša Spišská Nová Ves	0,06
Vlastivedné múzeum Trebišov	0,5
Zemplínske múzeum Michalovce	51,78
Východoslovenská galéria Košice	6,0
Galéria umelcov Spiša Spišská Nová Ves	90,0

Obrázok č. 158.

Digitalizácia zbierkových fondov.

Zdroj: KSK.

Názov inštitúcie	2005		
	stav v % dobrý	stav v % nevyhovujúci	stav v % alarmujúci
Východoslovenské múzeum Košice	40	50	10
Banícke múzeum Rožňava	60	30	10
Múzeum Spiša Spišská Nová Ves	45	40	15
Vlastivedné múzeum Trebišov	99	1	0
Zemplínske múzeum Michalovce	40,1	59,8	0,1
Východoslovenská galéria Košice	95	5	0
Galéria umelcov Spiša Spišská Nová Ves	95	5	0

Obrázok č. 159.

Stav zbierkového fondu.

Zdroj: KSK.

Názov inštitúcie	2005		
	zbierkový fond celkový stav v ks	zbierkový fond prírastok v ks	finančné prostriedky na nákup zbierkových predmetov v Sk
Východoslovenské múzeum Košice	451 706	1 633	144 710
Banícke múzeum Rožňava	48 384	449	540
Múzeum Spiša Spišská Nová Ves	130 393	2 628	112 690
Vlastivedné múzeum Trebišov	145 143	1 291	115 502
Zemplínske múzeum Michalovce	71 583	149	43 500
Východoslovenská galéria Košice	6 971	101	1 350 500
Galéria umelcov Spiša Spišská Nová Ves	1 290	16	20 000

Obrázok č. 160.

Budovanie zbierkového fondu.

Zdroj: KSK.

Názov inštitúcie	2005			
	vlastnými prostriedkami		dodávateľsky	
	počet kusov	náklady v Sk	počet kusov	náklady v Sk
Východoslovenské múzeum Košice	44	34 597	0	0
Banícke múzeum Rožňava	120	890	0	0
Múzeum Spiša Spišská Nová Ves	111	15 000	0	0
Vlastivedné múzeum Trebišov	1 714	6 405	4	19 500
Zemplínske múzeum Michalovce	0	0	21	10 500
Východoslovenská galéria Košice	109	22 000	0	0
Galéria umelcov Spiša Spišská Nová Ves	0	0	0	0

Obrázok č. 161.

Odborné ošetrenie zbierkových predmetov.

Zdroj: KSK.

3.3.4.3. Pamiatkový fond.

Podľa registra nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok evidovaných v Ústrednom zozname Slovenského pamiatkového úradu Bratislava sa na území Košického samosprávneho kraja sa nachádza 1 422 pamiatok pozostávajúcich z 1 782 pamiatkových objektov. Vzhľadom k tomu, že revízia pamiatkového fondu v SR nebola dlhodobo vykonaná a krajské pamiatkové úrady ju zabezpečujú v okresoch svojej územnej pôsobnosti podľa vlastného uváženia, potreby a možnosti, nie je možné v tomto analytickom materiáli uviesť reálny a objektívny stavebno-technický stav pamiatok. Takýto údaj nemá k dispozícii ani Slovenský pamiatkový úrad ani Ministerstvo kultúry SR. Uvedené inštitúcie nedisponujú ani ďalšími informáciami a údajmi potrebnými pre analýzu existujúceho stavu v tejto oblasti a to porovnateľnými finančnými investíciami za obdobie rokov 2002 – 2005, rozlíšením investorov podľa druhu vlastníka a ďalšími potrebnými údajmi. Na obrázku č. 162 sú uvedené údaje, ktoré sa nám podarilo získať.

Informácie o stave pamiatkového fondu na Krajskom pamiatkovom úrade v Košiciach absentujú. Komplexná revízia pamiatkového fondu nebola vykonaná už 10 rokov. Stav nehnuteľného fondu v Košiciach v súčasnosti Krajský pamiatkový úrad aktualizuje (2005 – 2006).

Rok	Zlý		Havarijný		Počet rozhodnutí a stanovísk k obnove **	Ukončené komplexné obnovy
	SR	KSK	SR	KSK		
2002					953	16
2003					1 625	11

Rok	Zlý		Havarijný		Počet rozhodnutí a stanovísk k obnove **	Ukončené komplexné obnovy
	SR	KSK	SR	KSK		
2004	19,8		5,5		2 354	26
2005	19,3		5,5		2 719	39

** Súčet rozhodnutí na nehnuteľné i hnutel'né pamiatky (všetky typy, vrátane stanovísk k umiestneniu reklamy na pamiatkach).

Obrázok č. 162.

Stavebno-technický stav pamiatok (počet pamiatok) v percentuálnom vyjadrení.

Zdroj: Vyhodnotenia činnosti Krajského pamiatkového úradu za roky 2002, 2003, 2004, 2005.

Čo sa týka problematiky financovania obnovy pamiatkového fondu, podľa vyjadrenia Ministerstva kultúry SR, ministerstvo nemá evidenciu grantov a financií podľa regiónov, pretože taký prehľad nepotrebuje. MK SR odporúča Košickému samosprávnemu kraju zadať objednávku na spracovanie prehľadu. Je to však časovo veľmi náročné. Krajský pamiatkový úrad Košice obdobnú evidenciu tiež nemá. Aj keď sa vyjadruje ku všetkým zámerom a projektovej dokumentácii rekonštrukcií a obnov, tie neobsahujú finančný rozpočet.

Vzhľadom na tieto skutočnosti bude potrebné v krátkom čase stanoviť priority v oblasti obnovy a záchrany pamiatkového fondu. Dôvodom, prečo je nevyhnutné stanovenie priorít, je snaha pripraviť databázu pre zábery financovania obnovy pamiatkového fondu zo štrukturálnych fondov EÚ a iných zdrojov v období 2007 – 2013. Vzhľadom k skutočnosti, že vysoké percento vydaných rozhodnutí a záväzných stanovísk k pamiatkovej obnove nie je realizovaných v dôsledku finančnej náročnosti prípravnej pred projektovej etapy (pamiatkový výskum – 4 druhy, reštaurátorský výskum, zameranie, overovacie štúdie) a projektovej etapy, bude potrebné pripraviť stratégiu financovania obnovy pamiatkového fondu s využitím aj iných zdrojov ako štrukturálnych fondov EÚ, napr. zriadeného regionálneho fondu pamiatkovej záchrany a obnovy, prípadne VZN o poskytovaní dotácií a podobne. Navrhujeme rozdeliť pamiatkový fond v Košickom kraji podľa nasledovných priorít:

- pamiatky v havarijnom stave v súčasnosti nevyužívané alebo len čiastočne využívané:
  - a) zaradené do zoznamu vybraných národných kultúrnych pamiatok Ministerstva kultúry SR,
  - b) nachádzajúce sa na historicko-turistických trasách Košického kraja, v historických jadrách miest a pamiatkových zónach miest a obcí (historicko-turistické trasy: Gotická cesta, Železná cesta, Tokajská vína cesta),
  - c) ľudová architektúra.
- pamiatky v zlom stavebno-technickom stave:
  - a) zaradené do zoznamu vybraných národných kultúrnych pamiatok Ministerstva kultúry SR
  - b) nachádzajúce sa na historicko-turistických trasách Košického kraja, v historických jadrách miest a pamiatkových zónach miest a obcí,
  - c) ľudová architektúra.
- informačné systémy:
  - a) na kultúrno-historické turistické cesty a trasy,
  - b) do historických centier a pamiatkových zón.
- národné kultúrne pamiatky vo vlastníctve Košického samosprávneho kraja,
- národné kultúrne pamiatky vo vlastníctve miest a obcí Košického samosprávneho kraja.

Poznámka: do zoznamu vybraných národných kultúrnych pamiatok Košického samosprávneho kraja podľa ústredného zoznamu SR patria:

- Betliar – kaštieľ a historický park,
- Jasov – kláštorň komplex premonštrátov,
- Košice – Dom sv. Alžbety,
- Budova vyhlásenia KVP,
- Krásna Hôrka – hrad,

- Spišský hrad,
- Štítik – ev. kostol,
- Žehra – kostol sv. Ducha,
- Stredoveké nástenné maľby v kostole: Svinica, Čečejevce, Leles, Bijacovce, Ochtiná.

3.3.5. Infraštruktúra cestovného ruchu.

Analýza stavu cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji sa zameriava na dva základné okruhy problémov:

1. návštevnosť a klientela,
2. turistická infraštruktúra.

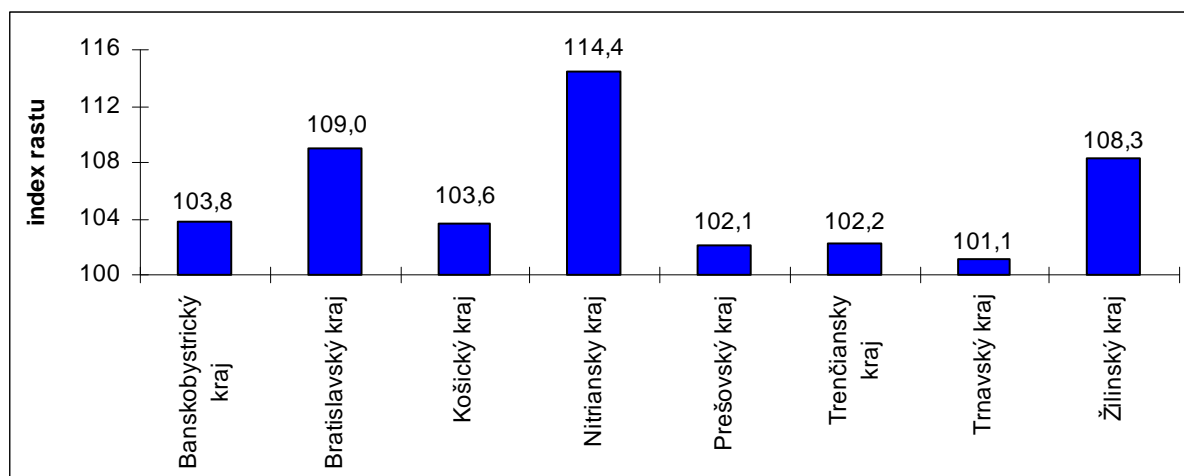
3.3.5.1. Celková návštevnosť v Košickom kraji.

Hlavným indikátorom stavu a rozvoja cestovného ruchu v danom regióne je počet turistov, ktorí danú lokalitu navštívili. Permanentný nárast návštevnosti je prejavom rastúcej atraktivity primárnej aj sekundárnej ponuky na turistickom trhu. V prípade sekundárnej ponuky je tiež indikátorom stabilnej, resp. rastúcej kvality infraštruktúry a ponúkaných služieb. Preto sa všetky analýzy stavu cestovného ruchu odvíjajú od ukazovateľov návštevnosti.

Pri tejto analýze vychádzame z údajov Štatistického úradu SR, ktoré nesledujú jednodňových návštevníkov (domácich a zahraničných), ale iba tých, ktorí strávili na území republiky a kraja minimálne jednu noc v ubytovacom zariadení podľa hlásení poskytovateľov služieb.

Odhad celkovej návštevnosti vrátane jednodňových môžeme urobiť na základe prieskumov Inštitútu turizmu, s.r.o. Bratislava. Podľa nich v roku 2005 bolo 31,4% jednodňových netranzitných návštevníkov. Na základe toho je odhad celkovej návštevnosti kraja na úrovni 388 618 ľudí.

V porovnaní s ostatnými kraji v rámci SR sa návštevnosť v Košickom kraji dlhodobo drží na 5. mieste. Rovnako aj podiel na celkovej návštevnosti SR sa dlhodobo pohybuje na úrovni od 9,3% (rok 2002) do 8,6% (rok 2005). Podľa obrázku č. 163 bol index rastu návštevnosti v roku 2005 v Košickom kraji 103,6.

Obrázok č. 163.

Index rastu návštevnosti v SR v roku 2005.

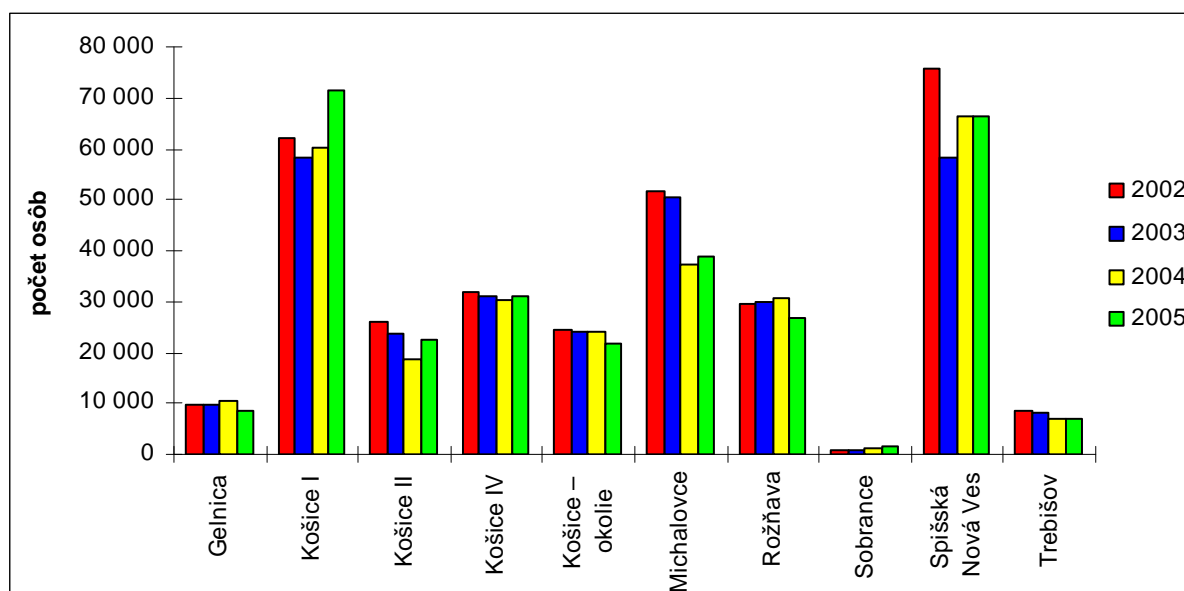
Zdroj: ŠÚ SR.

Územie	2002	2003	2004	2005
Gelnica	9 822	9 776	10 392	8 640
Košice I	62 073	58 373	60 361	71 446
Košice II	26 137	23 769	18 486	22 430
Košice IV	31 981	31 186	30 258	31 236
Košice – okolie	24 386	24 065	24 152	21 620
Michalovce	51 670	50 341	37 103	38 909
Rožňava	29 624	29 998	30 495	26 876
Sobrance	691	844	1 148	1 366
Spišská Nová Ves	75 912	58 097	66 220	66 253
Trebišov	8 560	8 018	6 899	6 976
Košický kraj spolu	320 856	294 467	285 514	295 752

Obrázok č. 164.

Návštevnosť Košického kraja v rokoch 2002 – 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

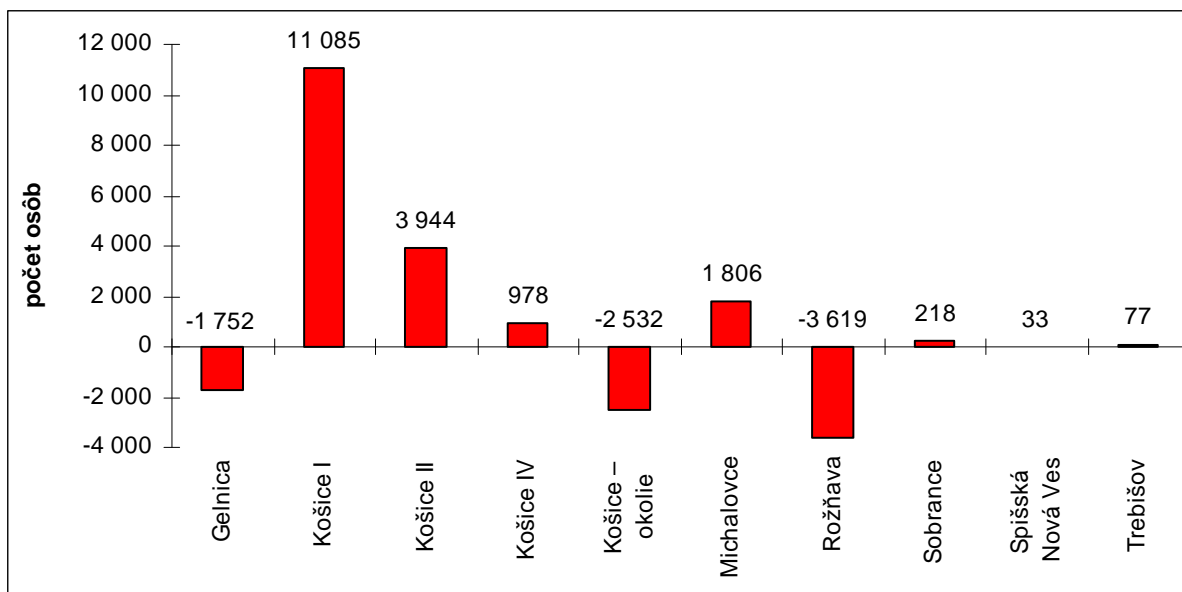
Obrázok č. 165.

Vývoj návštevnosti Košického kraja v rokoch 2002 – 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

Z uvedeného prehľadu na obrázkoch č. 164 a 165 vyplýva, že návštevnosť KSK – odhladnuc od roku 2002, ktorý nielen na krajskej, ale aj na národnej úrovni zaznamenal rekordné ukazovatele, nezaznamenáva výrazné výkyvy.

Porovnanie návštevnosti jednotlivých okresov v kraji v roku 2005 oproti roku 2004 vyznieva priaznivo pre okresy Košice I., II., IV. a Michalovce, kde bol v absolútnych číslach nárast návštevnosti o viac ako 1 000 ľudí, zatiaľ čo najväčší prepád bol zaznamenaný v okrese Gelnica, Košice – okolie a Rožňava. Permanentný nárast evidujeme iba v najmenej navštevovanom okrese Sobrance. Najväčší podiel na celkovej návštevnosti tohto okresu majú domáci návštevníci (obrázok č.166).

Obrázok č. 166.

Medziročný nárast počtu návštevníkov v okresoch Košického kraja v roku 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

3.3.5.1.1. Domáci návštevníci v Košickom kraji.

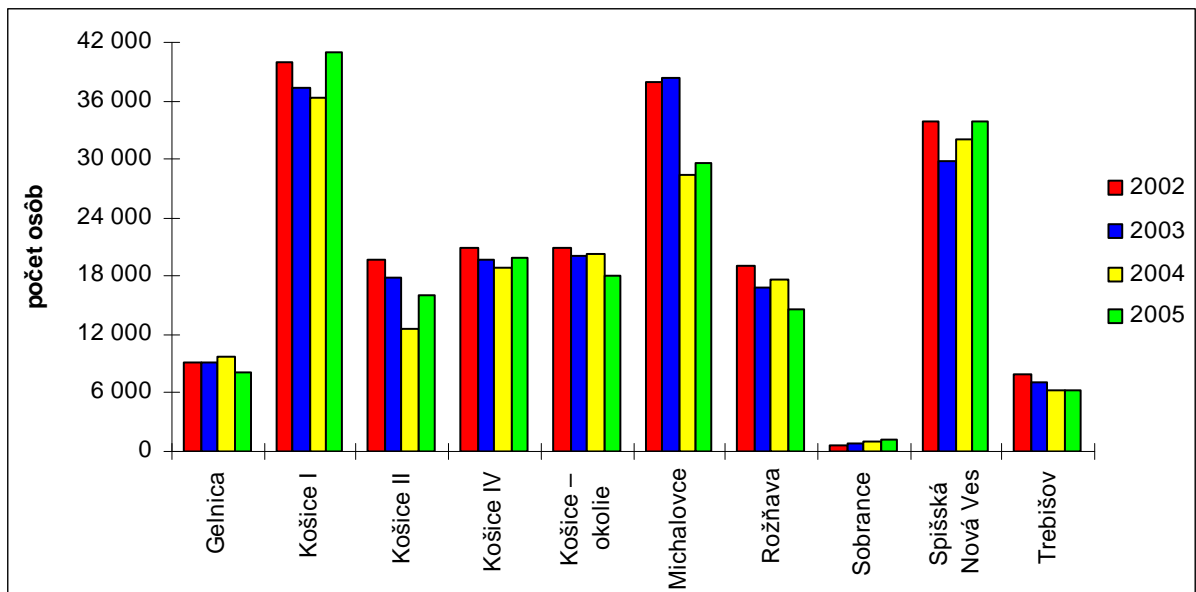
Od rekordného roku 2002 mala návštevnosť nášho kraja domácimi návštevníkmi klesajúcu tendenciu, v roku 2005 došlo k nárastu o 5 716 ľudí (obrázky č. 167 a 168). Podiel domácich turistov na návštevnosti kraja je 63,8%. Väčšina z nich cestuje po vlastnej linke a to buď individuálne, alebo formou kolektívnych zájazdov, ktoré sú zabezpečované priamo s dodávateľmi služieb. Prostredníctvom cestovných kancelárií a cestovných agentúr navštívilo kraj iba 9 206 návštevníkov, čo je v porovnaní s rokom 2004 pokles o 2 929 ľudí.

Územie	2002	2003	2004	2005
Gelnica	9 136	9 173	9 798	8 071
Košice I	39 967	37 326	36 353	40 968
Košice II	19 710	17 784	12 537	15 980
Košice IV	20 893	19 632	18 822	19 859
Košice – okolie	20 965	20 002	20 268	17 998
Michalovce	37 931	38 307	28 319	29 655
Rožňava	19 010	16 847	17 592	14 687
Sobrance	602	756	983	1 180
Spišská Nová Ves	33 911	29 764	32 037	33 911
Trebišov	7 837	7 178	6 216	6 332
Košický kraj spolu	209 962	196 769	182 925	188 641

Obrázok č. 167.

Návštevnosť Košického kraja domácimi návštevníkmi v rokoch 2002 – 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

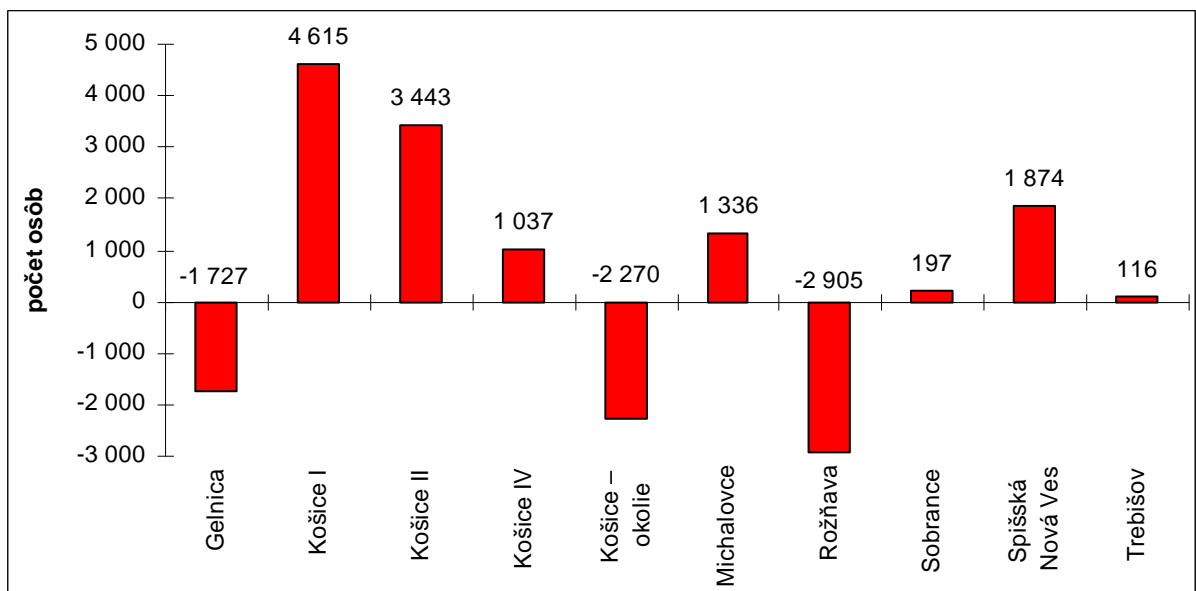

Obrázok č. 168.

Vývoj návštevnosti Košického kraja domácimi návštevníkmi v rokoch 2002 – 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

V porovnaní návštevnosti jednotlivých okresov kraja v roku 2005 oproti roku 2004 sme zaregistrovali najväčší nárast v okresoch Košice I, II., IV., Spišská Nová Ves a Michalovce (v absolútnych číslach nad 1 000 ľudí), najväčší prepad nastal v návštevnosti okresu Rožňava. Nárast oproti rekordnému roku 2002 nastal iba v návštevnosti okresu Košice I. a úplne rovnakú návštevnosť ako v roku 2002 dosiahol okres Spišská Nová Ves. Permanentný nárast v nami sledovanom období evidujeme iba v okrese Sobrance (obrázok č. 169).

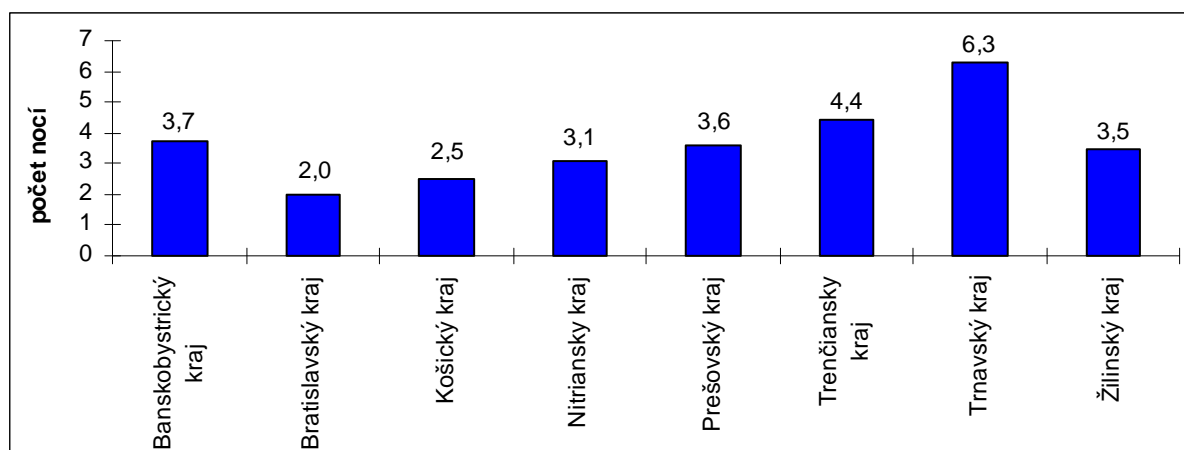
Obrázok č. 169.

Medziročný nárast počtu domácich návštevníkov v okresoch Košického kraja v roku 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

3.3.5.1.2. Zahraniční návštěvníci v Košickom kraji.

Z celkového počtu 107 111 (index 104,4) zahraničných návštevníkov Košického kraja bolo 39 621 zaregistrovaných v okresoch mesta Košice, čo predstavuje 36,9%. Znamená to, že 63,1% pripadá na zvyšných 7 okresov. Indexom rastu návštevnosti zahraničných návštevníkov je z 8 krajov Košický kraj na 5. mieste. Priemerná dĺžka prenocovaní zahraničných návštevníkov v Košickom kraji je 2,5 nocí, čím sa spolu s Bratislavou (priemerná dĺžka prenocovaní 2,0 nocí) dostali na posledné miesta spomedzi 8 krajov v rámci SR (obrázok č. 170).

Obrázok č. 170.

Priemerná dĺžka prenocovaní zahraničných návštevníkov v SR v roku 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

Výrazný podiel na tomto ukazovateli majú zrejme obchodní cestujúci, ktorí navštevujú najväčšie slovenské mestá ako hospodárske centrá, zatiaľ čo ostatné kraje ťažia buď z foriem cestovného ruchu, ktoré sú založené na dlhodobjšom pobyte (kúpeľníctvo), alebo v hospodárskych aktivitách na seba viažu zahraničných občanov (Trnava – PSA, Žilina – Kia).

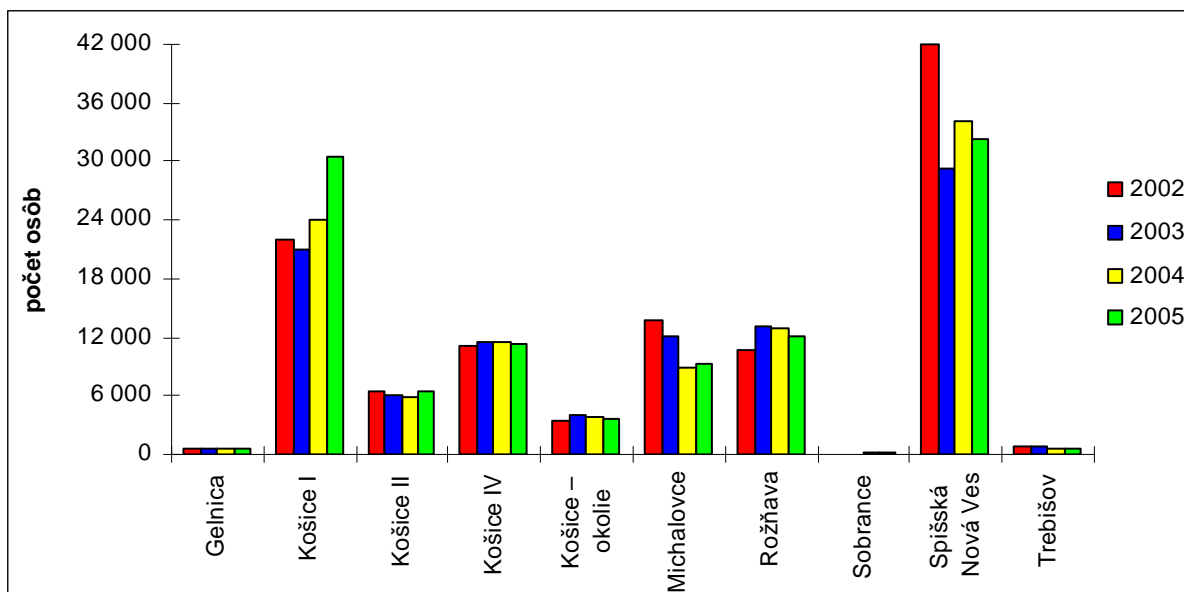
V porovnaní s rokom 2002 bol v Košickom kraji najvýraznejší prepad v návštevnosti zahraničnými návštevníkmi v roku 2003, v nasledujúcich rokoch evidujeme nárast. Ukazovateľ z roku 2005 sa blíži k roku 2002 (obrázok č. 171 a 172).

Územie	2002	2003	2004	2005
Gelnica	686	603	594	569
Košice I	22 106	21 047	24 008	30 478
Košice II	6 427	5 985	5 949	6 450
Košice IV	11 088	11 554	11 436	11 377
Košice – okolie	3 421	4 063	3 884	3 622
Michalovce	13 739	12 034	8 784	9 254
Rožňava	10 614	13 151	12 903	12 189
Sobrance	89	88	165	186
Spišská Nová Ves	42 001	29 333	34 183	32 342
Trebišov	723	840	683	644
Košický kraj spolu	110 894	98 698	102 589	107 111

Obrázok č. 171.

Návštevnosť Košického kraja zahraničnými návštevníkmi v rokoch 2002 – 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

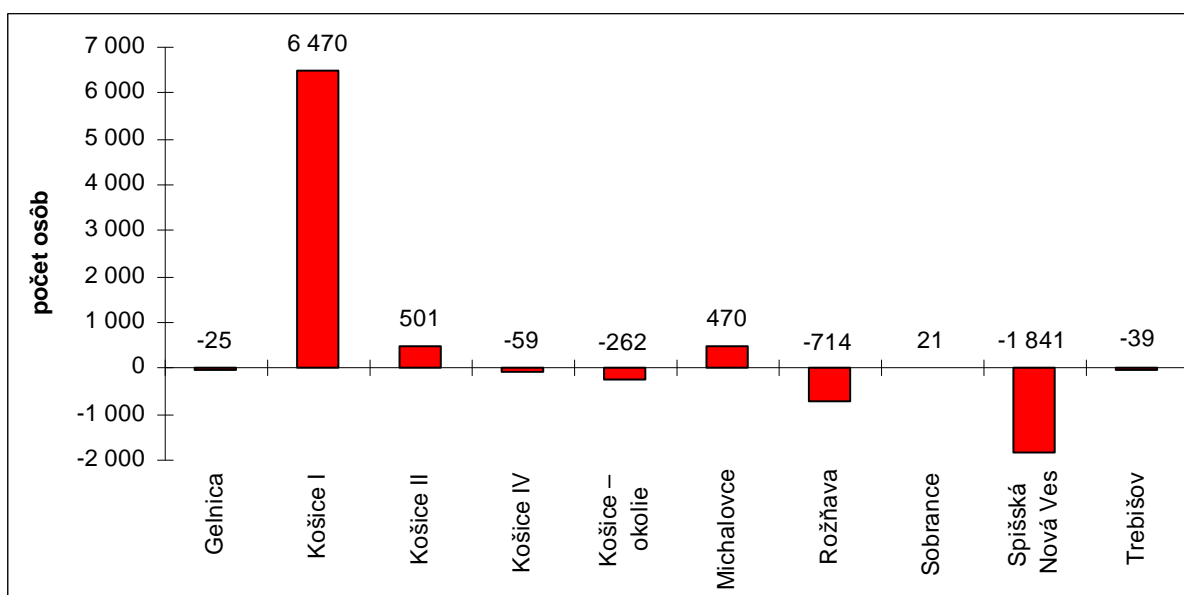

Obrázok č. 172.

Vývoj návštevnosti Košického kraja zahraničnými návštevníkmi v rokoch 2002 – 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

Na úrovni okresov kraja registrujeme permanentný pokles návštevnosti zahraničnými návštevníkmi iba v okrese Gelnica, rekordný rok 2002 prekonal okresy Košice I, II, IV, Košice – okolie, Rožňava a Sobrance. V roku 2005 v porovnaní s rokom 2004 zaznamenal najvyšší nárast okres Košice I. (6 470) a najväčší pokles okres Spišská Nová Ves (1 841), obrázok č. 173.

Obrázok č. 173.

Medziročný nárast počtu zahraničných návštevníkov v okresoch Košického kraja v roku 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

3.3.5.1.3. Priemerná dĺžka prenocovaní v Košickom kraji.

Tento ukazovateľ naznačuje, aké sú trendy v cestovnom ruchu. Dlhodobé sledovania potvrdzujú rastúci záujem o viac krátkodobých pobytov, dlhodobé pobyty registrujeme v destináciách s dominantnými formami cestovného ruchu ako je kúpeľníctvo, oddych pri vode alebo rekreácia na horách (zimná a letná).

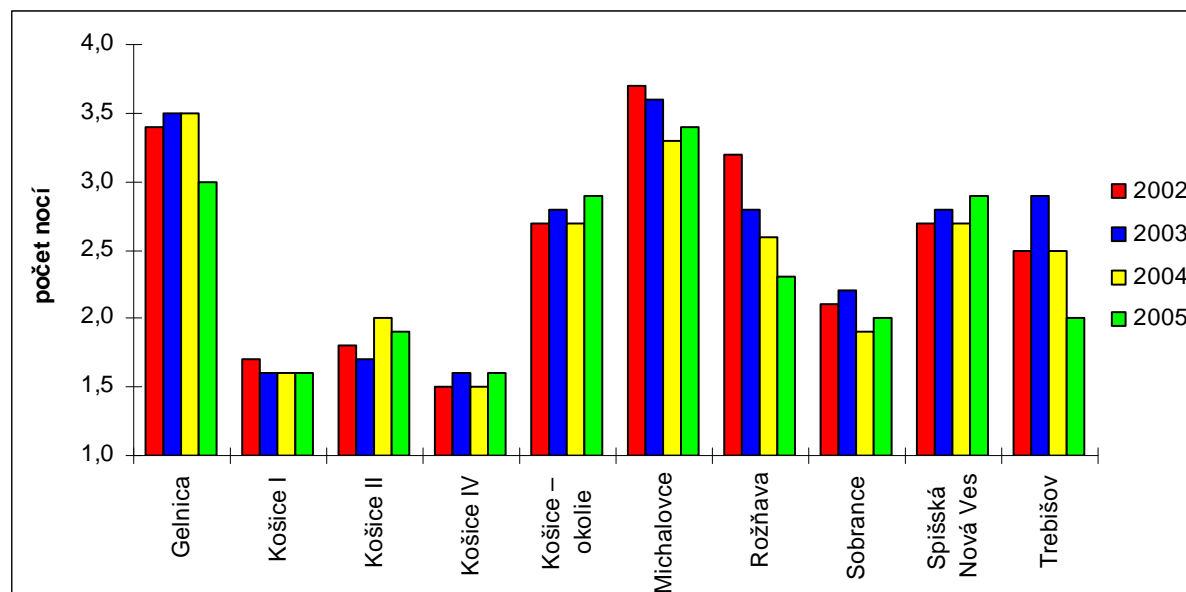
Skracovanie pobytov sa odráža v celkových nákladoch na prevádzku jednotlivých zariadení, čo sa následne prenáša do cien.

Územie	2002	2003	2004	2005
Gelnica	3,4	3,5	3,5	3,0
Košice I	1,7	1,6	1,6	1,6
Košice II	1,8	1,7	2,0	1,9
Košice IV	1,5	1,6	1,5	1,6
Košice – okolie	2,7	2,8	2,7	2,9
Michalovce	3,7	3,6	3,3	3,4
Rožňava	3,2	2,8	2,6	2,3
Sobrance	2,1	2,2	1,9	2,0
Spišská Nová Ves	2,7	2,8	2,7	2,9
Trebišov	2,5	2,9	2,5	2,0
Košický kraj spolu	2,5	2,5	2,4	2,4

Obrázok č. 174.

Priemerná dĺžka prenocovaní návštevníkov v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

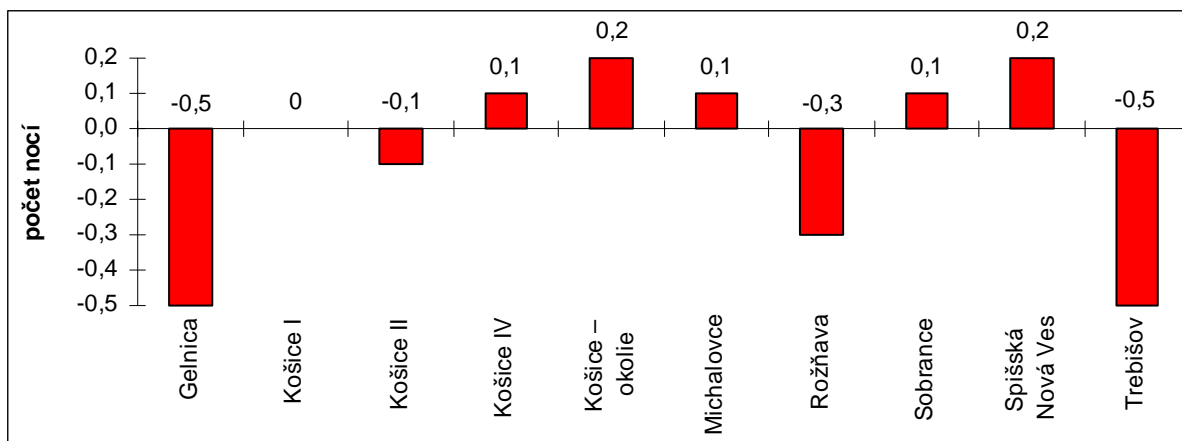
Obrázok č. 175.

Priemerná dĺžka prenocovaní návštevníkov v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

Z porovnania jednotlivých okresov na obrázkoch č. 174 a 175 je vidieť, že turisti sa najdlhšie zdržia v okresoch Michalovce vďaka Zemplínskej šírave (3,4 noci), v hornatých okresoch – Gelnica, Spišská Nová Ves (Slovenský raj) a Košice – okolie (priehrada Ružín). Najkratšie pobyty sú v okresoch mesta Košice.

Obrázok č. 176.

Rozdiel medziročnej priemernej dĺžky prenocovaní v okresoch Košického kraja v roku 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

3.3.5.1.4. Klientely cestovného ruchu v Košickom kraji.

Sledovanie klientel je dôležité predovšetkým pre správne nastavenie marketingových aktivít. Práca s klientelmi je veľmi náročná z viacerých dôvodov, z ktorých najvýraznejšie sú: vplyv politickej situácie doma a vo svete na návštevnosť jednotlivých destinácií (tzv. Bezpečné destinácie), rýchlo sa meniace trendy v cestovnom ruchu a schopnosť pohotovo na ne zareagovať a úroveň poskytovaných služieb. Dôležité je získať si vernú klientelu, čo sa odráža v rastúcej návštevnosti.

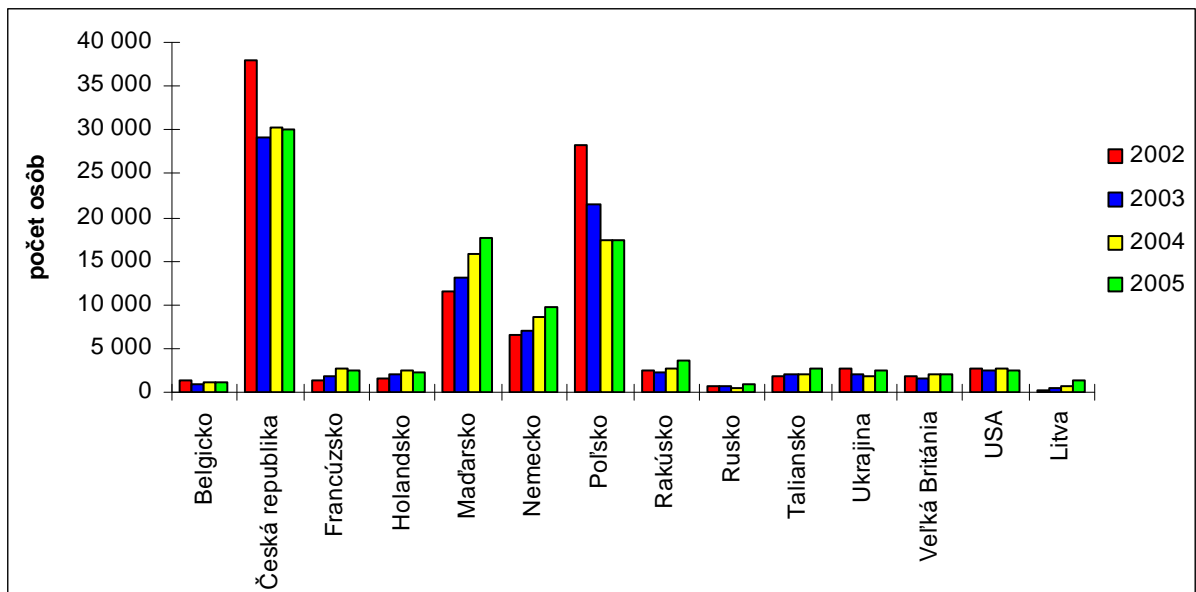
V nasledujúcom prehľade (obrázky č. 177 a 178) sú porovnané najčastejšie zahraničné klientely v Košickom kraji, z ktorých je evidentné, že permanentný nárast kraja je zo strany maďarských, nemeckých, rakúskych a litovských hostí, zatiaľ čo u najpočetnejšej klientely – českej a poľskej je badať každoročný pokles.

Krajina	2002	2003	2004	2005	Medziročný nárast klientely v roku 2005
SR	209 962	196 769	182 925	188 641	+ 5 716
Belgicko	1 362	890	1 237	1 146	- 91
Česká republika	38 011	29 240	30 171	30 008	- 163
Francúzsko	1 435	1 780	2 678	2 517	- 161
Holandsko	1 566	1 945	2 395	2 173	- 222
Maďarsko	11 581	13 126	15 763	17 516	+ 1 753
Nemecko	6 592	6 989	8 694	9 817	+ 1 123
Poľsko	28 199	21 421	17 466	17 355	- 111
Rakúsko	2 434	2 310	2 648	3 513	+ 865
Rusko	650	602	522	799	+ 277
Taliansko	1 844	2 145	2 111	2 773	+ 662
Ukrajina	2 705	2 061	1 875	2 503	+ 628
Veľká Británia	1 713	1 659	1 969	2 052	+ 83
USA	2 772	2 453	2 642	2 587	- 55
Litva	233	497	716	1 246	+ 530

Obrázok č. 177.

Zahraničné klientely v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

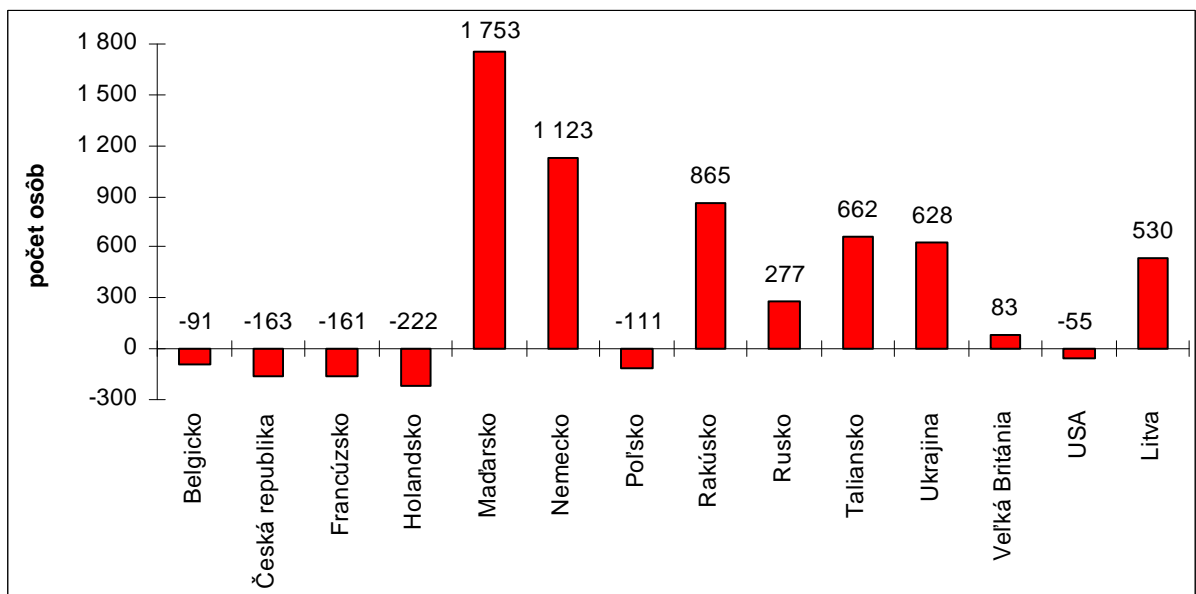

Obrázok č. 178.

Vývoj zahraničnej klientely v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

Pri porovnávaní návštevnosti jednotlivých klientel je zaujímavé sledovať ruskú a ukrajinskú klientelu po zavedení bezplatného vízového režimu. Ukazuje sa, že toto opatrenie sa prejavuje priaznivo a v oboch prípadoch návštevnosť rastie (obrázok č. 179).

Obrázok č. 179.

Medziročný nárast počtu zahraničnej klientely v okresoch Košického kraja v roku 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

Podľa výročných správ zahraničných zastúpení SACR (Slovenská agentúra na podporu cestovného ruchu):

- českí turisti navštevujú Slovensko hlavne počas letnej turistickej sezóny. Najvyhľadávanejšími cieľovými oblasťami v rámci Košického kraja sú Spiš, Gemer

a najobľúbenejšími produktmi pre nich sú hory, adrenalínové aktivity, aquaparky, vodné plochy. Pri hodnotení návštevy Slovenska za negatíva označujú:

- neochota a mnohokrát nízka kvalita poskytovaných služieb,
- neprofesionálny prístup, nevedomosť, neochota poradiť, nedostatok propagačných materiálov v TIK-och na Slovensku,
- vysoké ceny za parkovanie.

b) poľskí turisti vyhľadávajú predovšetkým hory, rekreáciu pri vode, v poslednom období hlavne aquaparky a termálne kúpaliská s celoročnou prevádzkou. Pri hodnotení Slovenska za negatíva o.i.označujú:

- chýba úsmev a milá komunikatívnosť s turistami v hoteloch, informačných centrách a bežne na ulici,
- neochota pri rezervovaní pobytov cez telefón, resp. mail. Stáva sa, že klient nedostane žiadnu odpoveď, alebo veľmi neskoro, kedy sa už dávno rozhodol pre iný subjekt, resp. krajinu,
- vysoké ceny ponúkaných služieb vo vyhľadávaných turistických centrách (lanovka na Lomnický štít, celodenné vstupné do aquaparkov, ceny lyžiarskych lístkov a ubytovania v hoteloch),
- obchody, reštaurácie a kaviarne sú krátko otvorené, turisti po 21 hod. si veľakrát nemajú kde sadnúť a zabaviť sa, to Poliakom veľmi vadí.

3.3.5.2. Turistická infraštruktúra Košického kraja.

Turistická infraštruktúra kraja vytvára reálne podmienky na rozvoj cestovného ruchu. Spravidla by mala reagovať na potreby klientel.

Z turistickej infraštruktúry ŠÚ SR sleduje iba kapacity a výkony ubytovacích zariadení. Kompletný prehľad stravovacích zariadení k dispozícii nemáme, lebo v tomto segmente je výrazný pohyb a zatiaľ ho ŠÚ SR nesleduje. Údaje o ostatných zložkách turistickej infraštruktúry sa nezbiehajú v centrálnej databáze, ale je potrebné hľadať ich buď v centrálnych zväzov a asociácií, v inštitúciách štátnej správy a samospráv, alebo tvoriť si vlastnú databázu. V prvej časti tejto analýzy sa budeme venovať ubytovacím zariadeniam.

Na základe štatistických ukazovateľov za rok 2005 v porovnaní s rokom 2004 zaznamenal Košický kraj ako jeden z troch samosprávnych krajov nárast vo všetkých ukazovateľoch sledovaných ŠÚ SR, ako o tom svedčí obrázok č. 180.

Ukazovateľ	Počet ubytovacích zariadení CR			Počet izieb			Počet lôžok		
	2005	2004	Index 05/04	2005	2004	Index 05/04	2005	2004	Index 05/04
hotely, motely, botely	49	45	108,9	1 772	1 517	116,8	4 017	3 520	114,1
penzióny	38	35	108,6	398	384	103,6	1 065	988	107,8
turistické ubytovne	37	39	94,9	818	899	91,0	2 236	2 366	94,5
chatové osady	18	20	90,0	360	357	100,8	1 284	1 370	93,7
ostatné hromadné UZ	94	83	113,3	987	870	113,4	2 873	2 670	107,6
ubytovanie v súkromí	55	57	96,5	176	172	102,3	511	517	98,8
Celkom	291	279	104,3	4 511	4 199	107,4	11 986	11 429	104,9

Obrázok č. 180.

Porovnanie medziročného nárastu turistickej infraštruktúry v Košickom kraji v roku 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

Je však potrebné zdôrazniť, že uvedené ukazovatele sú výsledkom oficiálne priznaných údajov poskytovateľmi služieb. Pri porovnávaní oficiálnych štatistík s databázou Odboru regionálneho rozvoja Úradu Košického samosprávneho kraja o počtoch a druhoch ubytovacích zariadení, narážame na dosť výrazné disparity, čo svedčí o stále výraznom podiele sivej ekonomiky v sektore cestovného ruchu.

Z uvedeného prehľadu je diskutabilný ukazovateľ „ubytovanie v súkromí“, nakoľko len v najznámejších turistických destináciách Košického kraja – Gemer, Zemplínska šírava a Slovenský raj zverejnená ponuka tohto druhu ubytovania vysoko prekračuje oficiálne štatistické číslo. V evidencii TIK Rožňava je evidovaných 61 poskytovateľov tohto druhu ubytovania, v lokalite Zemplínska šírava a Vinianske jazero je na internetovej stránke www.sirava.sk zaregistrovaných 20 poskytovateľov ubytovania v súkromí, na stránke www.slovenskyraj.sk ubytovacie služby tohto typu ponúka priamo v Slovenskom raji 153 subjektov v 21 obciach, v známom stredisku Plejsy (Krompachy) je to 60 subjektov. Celkovo je len v troch destináciách Košického kraja zverejnených 294 ponúk ubytovania v súkromí. Množstvo ďalších ponúk je utajených. Na základe uvedených skutočností možno skonštatovať, že v oficiálnych štatistikách sa objaví (a príjmy z ubytovania prizná) maximálne 18% poskytovateľov ubytovania v súkromí.

Druhým diskutabilným ukazovateľom je počet penziónov. Tématická komisia „ubytovanie“ v rámci prípravy Konceptie Košického samosprávneho kraja zistila, že na území Košického kraja bolo v roku 2005 v prevádzke 110 ubytovacích zariadení tohto typu.

Príčiny tohto javu možno hľadať v legislatíve a v nedostatočnej kontrole. Ubytovanie v súkromí poskytujú v mnohých prípadoch obyvatelia obcí, v ktorých je vysoká miera nezamestnanosti, a teda v nejednom prípade sú obyvatelia odkázaní len na podpory v nezamestnanosti, resp. na sociálne dávky štátu. Počas hlavnej turistickej sezóny si tak mnohí ľudia finančne pomáhajú. Ich snaha vyhnúť sa priznaniu príjmov z ubytovania je v mnohých prípadoch spôsobená obavami, aby neboli nútení založiť si živnosť, a teda platiť všetky odvody do fondov aj v mimosezónnom období, keď nemajú žiadne príjmy, a zároveň nemajú ani nárok na sociálnu podporu štátu.

3.3.5.2.1. Ubytovacie zariadenia v Košickom kraji.

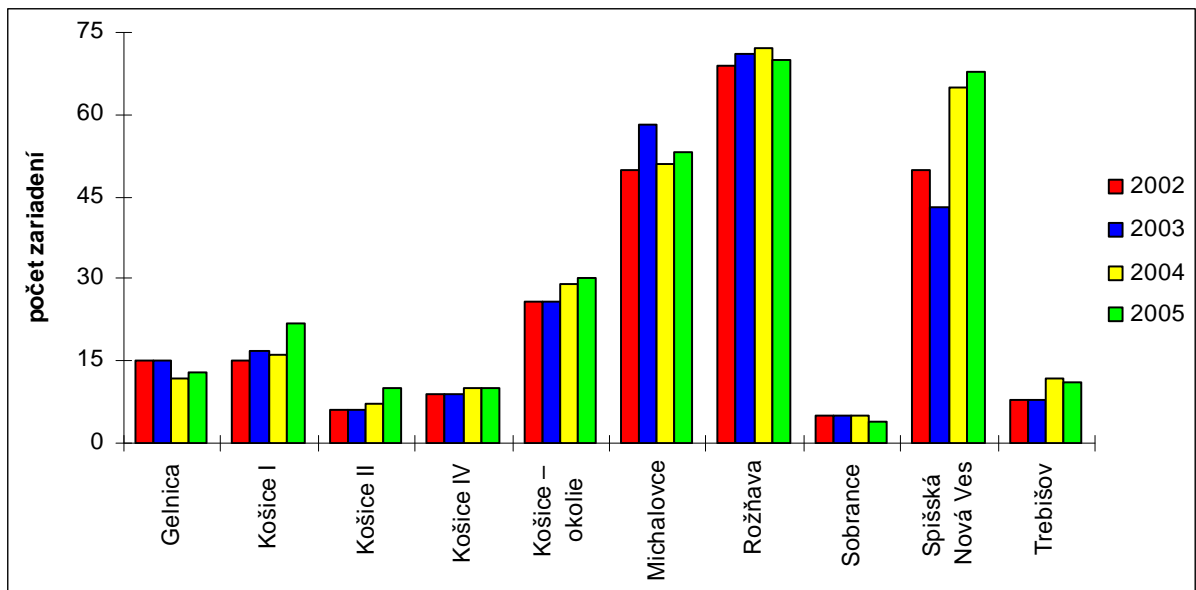
Na obrázkoch č. 181 a 182 sú za jednotlivé okresy uvedené sumáre všetkých druhov ubytovacích zariadení. Ich detailnejšia štruktúra sa vyčísluje ťažšie, nakoľko v štatistických ukazovateľoch sa niektoré položky vykázali ako „dôverné informácie“.

Územie	2002	2003	2004	2005
Gelnica	15	15	12	13
Košice I	15	17	16	22
Košice II	6	6	7	10
Košice IV	9	9	10	10
Košice – okolie	26	26	29	30
Michalovce	50	58	51	53
Rožňava	69	71	72	70
Sobrance	5	5	5	4
Spišská Nová Ves	50	43	65	68
Trebišov	8	8	12	11
Košický kraj spolu	253	258	279	291

Obrázok č. 181.

Ubytovacie zariadenia v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

Obrázok č. 182.

Vývoj počtu ubytovacích zariadení v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

Najviac nových, resp. zrekonštruovaných a znova otvorených zariadení pribudlo v košických okresoch, úbytok bol zaznamenaný v okresoch Rožňava, Trebišov a Sobrance. Úroveň jednotlivých zariadení stúpa. Najevidentnejší progres badáme v zariadeniach hotelového typu a v penziónoch, v ktorých sa buď rekonštruujú staršie alebo stavajú úplne nové relaxačné centrá.

Pri rekonštrukciách zariadení sa využívajú aj európske fondy. V predstupovom období sa podpora zo strany štátu (formou grantovej schémy de minimis „Schéma podpory rozvoja cestovného ruchu v SR“) a z európskych fondov (formou „Pilotnej grantovej schémy pre rozvoj cestovného ruchu“) zrekonštruovalo, resp. novopostavilo viacero objektov aj v rámci Košického kraja.

Z prostriedkov Phare grantovej schémy 2002 boli podporené 4 projekty sumou 391 449 €, v rámci GS 2003 bolo podporených 7 projektov sumou 620 287,54 €. Celkovo sa v rámci Košického kraja za pomoci prostriedkov z Phare zrekonštruovalo 8 ubytovacích zariadení (3 v okrese Michalovce, 1 v okrese Trebišov, 3 v okrese Rožňava, 1 v Košiciach), 2 reštauračné zariadenia (1 v Michalovciach, 1 v okrese Spišská Nová Ves) a 1 relaxačné centrum (okres Spišská Nová Ves).

Zo štrukturálnych fondov bolo v Košickom kraji v skrátenom programovacom období podporených v rámci SOP PaS, opatrenia 2.2. (podpora súkromného sektoru) 6 projektov v celkovej sume 77,7 mil. Sk (2 044 736 €), ktoré sú zamerané na rekonštrukciu zariadení a na rozširovanie ponuky služieb.

3.3.5.2.2. Lôžka v Košickom kraji.

Súčasná lôžková kapacita ubytovacích zariadení v Košickom kraji je pre momentálnu návštevnosť plne postačujúca – je schopná zabezpečiť až 3 954 410 lôžkovní. Výstavba nových zariadení preto nie je nutná, potrebné je permanentné zlepšovanie vybavenosti existujúcich zariadení. Výnimkou je mesto Košice, ktoré v súvislosti s budúcnými Majstrovstvami sveta v ľadovom hokeji 2011 nutne potrebuje rozšíriť ubytovacie kapacity

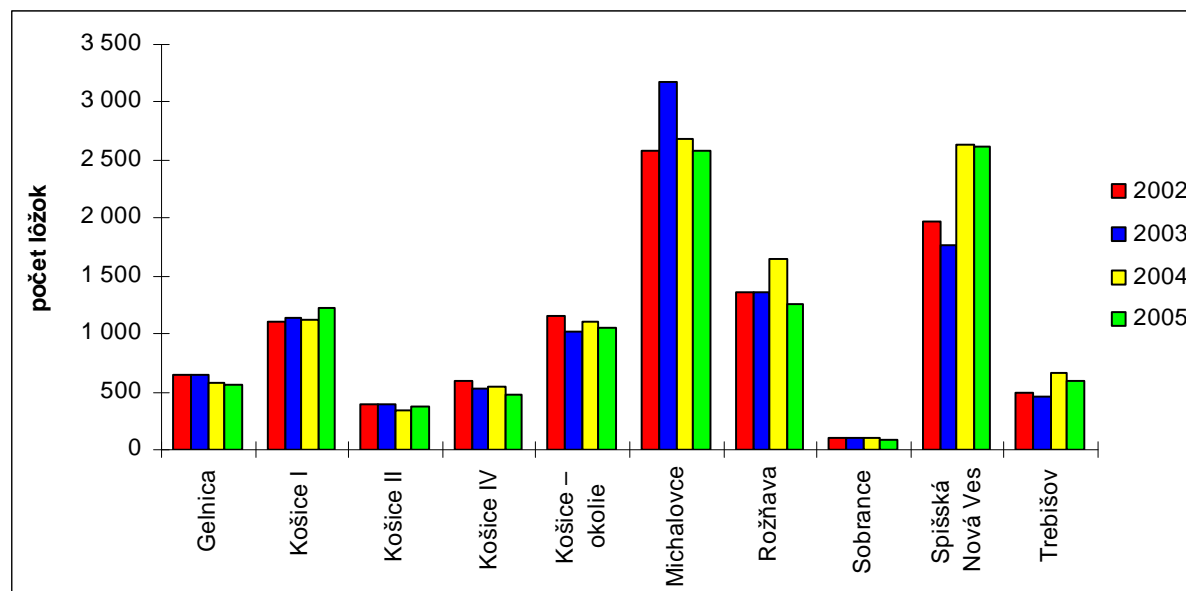
vyššieho štandardu. Zároveň je to výzva aj pre ostatné zariadenia v kraji, aby kvalitným vybavením a službami vyhovelí zvýšenému dopytu a zvýšeným nárokom klientov (obrázky č. 183 a 184).

Územie	2002	2003	2004	2005
Gelnica	649	643	578	560
Košice I	1 097	1 140	1 122	1 219
Košice II	389	389	345	379
Košice IV	601	533	552	474
Košice – okolie	1 152	1 014	1 103	1 059
Michalovce	2 589	3 182	2 683	2 586
Rožňava	1 362	1 365	1 645	1 262
Sobrance	96	96	96	79
Spišská Nová Ves	1 972	1 766	2 641	2 617
Trebišov	498	459	664	599
Košický kraj spolu	10 405	10 587	11 429	10 834

Obrázok č. 183.

Prehľad lôžkových kapacít v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

Obrázok č. 184.

Vývoj počtu lôžkových kapacít v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

3.3.5.2.3. Využitie lôžkovej kapacity (stále lôžka) v Košickom kraji.

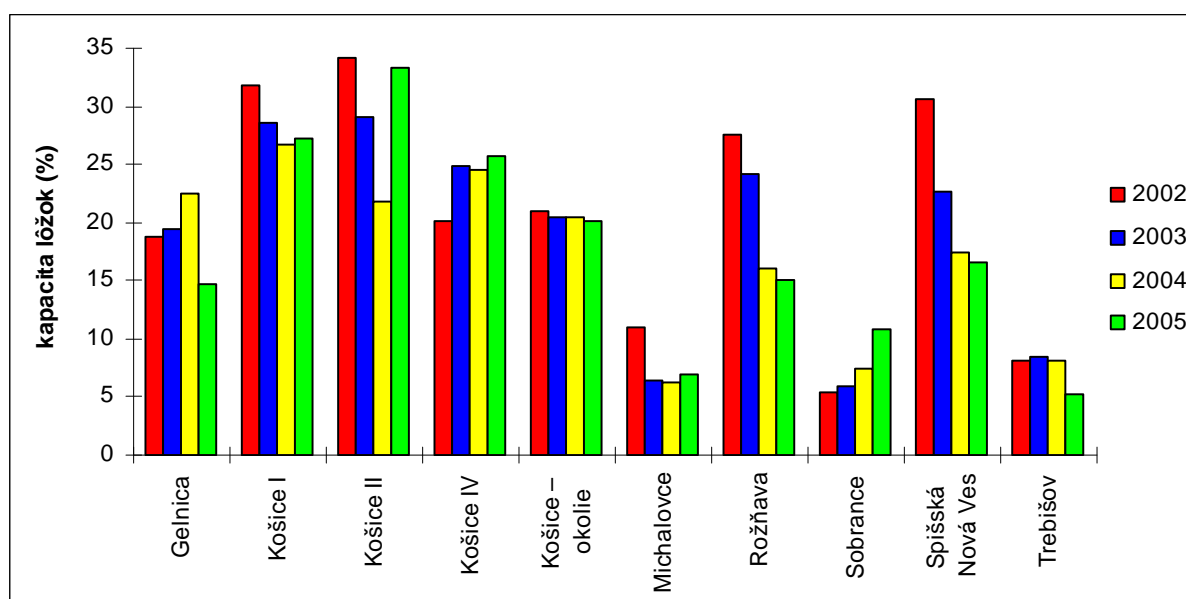
Prehľad využiteľnosti lôžkových kapacít (obrázky č. 185, 186) v jednotlivých okresoch kraja indikuje nepriaznivý stav, ktorý je poznamenaný viacerými faktormi. Najväčší vplyv na vyťaženosť ubytovacích kapacít má sezónnosť, čo je vidieť hlavne v okrese Michalovce (dominantná je letná sezóna – rekreácia pri vode). Druhým vážnym faktorom je nedostatočný, resp. absentujúci marketing. Tretím faktorom je vybavenosť jednotlivých destinácií turistickou infraštruktúrou a doplnkovými službami.

Územie	2002	2003	2004	2005
Gelnica	18,8	19,5	22,5	14,7
Košice I	31,8	28,5	26,7	27,2
Košice II	34,1	29	21,8	33,3
Košice IV	20,1	24,9	24,6	25,7
Košice – okolie	21	20,5	20,5	20,2
Michalovce	11	6,5	6,3	6,9
Rožňava	27,5	24,2	16,1	15,0
Sobrance	5,4	5,9	7,4	10,8
Spišská Nová Ves	30,6	22,6	17,4	16,6
Trebišov	8,1	8,4	8,1	5,2
Košický kraj spolu	19,3	13,9	13,9	13,9

Obrázok č. 185.

Prehľad využitia lôžkových kapacít v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2005 (v %).

Zdroj: ŠÚ SR.

Obrázok č. 186.

Vývoj využitia lôžkových kapacít v Košickom kraji v rokoch 2002 - 2005 (v %).

Zdroj: ŠÚ SR.

3.3.5.2.4. Ďalšia turistická infraštruktúra.

Turistické chodníky. V horských oblastiach Košického kraja je vybudovaná sieť kvalitne vyznačených turistických chodníkov. O ich údržbu a značenie sa stará Klub slovenských turistov (KTS). Pri regionálnych radách KST sú zriadené komisie značenia, jej členovia sú oprávnení navrhovať a značiť nové trasy a takisto zodpovedajú za obnovu značenia. Celý proces je pomerne komplikovaný, nakoľko „značkári“ musia rokovať s majiteľmi lesov, s ochranármi a orgánmi štátnej správy – odbory životného prostredia.

V Košickom kraji je vyznačených celkovo okolo 650 km turistických chodníkov (v NP Slovenský raj 275 km, v NP Slovenský kras 244 km, vo Vihorlate – CHKO a ostatná časť horstva – 98,7 km).

Súčasťou siete turistických chodníkov sú aj náučné chodníky, vďaka ktorým sa v každej horskej destinácii návštevníci môžu dozvedieť zaujímavé informácie o danej

lokalite. V Slovenskom raji je spolu 6 náučných chodníkov o celkovej dĺžke 43 km, v Slovenskom krase sú 4 chodníky s dĺžkou 29 km a v CHKO Vihorlat sú 2 chodníky v dĺžke 20 km.

Cyklotrasy. Stále populárnejšou turistickou aktivitou je cykloturistika. Kvôli bezpečnosti cykloturistu sa budujú cyklotrasy. V Košickom kraji máme zatiaľ vyznačené iba cyklotrasy v horskom prostredí. Ich vytyčovanie a značenie má takisto KST. Všetky cyklotrasy by z bezpečnostných dôvodov nemali byť totožné s turistickými chodníkmi pre peších turistov. Tento princíp sa v horách dodržiava. Celkove je v kraji vyznačených 287,6 km cyklotrás (Vihorlat 43,6 km. Slovenský raj + ochranné pásmo Slovenského raja 65 km, Slovenský kras 179 km).

Oveľa nepriaznivejšia situácia je v prípade cestnej cykloturistiky. V najfrekventovanejších lokalitách (blízke okolie miest a pod.) chýbajú osobitné cyklochodníky, iba v niektorých mestách (Košice, Michalovce) sú v peších zónach vyhradené osobitné chodníky pre cyklistov.

Lyžiarske trate. V podmienkach Košického kraja existuje v súčasnosti vyše 20 lyžiarskych stredísk, ktoré v koncepcii CR v KSK boli rozdelené do troch skupín: strediská s národným dosahom (Plejsy), strediská regionálneho a strediská lokálneho významu. V dôsledku majetkových nezrovnalostí v sezóne 2004/2005 nebolo v prevádzke stredisko Kojšovská hoľa, ktoré má dobré predpoklady na radenie sa k strediskám národného významu a vďaka nadmorskej výške nemusí byť závislé na umelom zasnežovaní do takej miery, ako ostatné strediská. V meniacich sa klimatických podmienkach majú zabezpečenú prevádzku zhruba 80 – 90 dní iba tie strediská, ktoré disponujú zariadeniami na umelé zasnežovanie.

Menej pozornosti sa venuje bežeckým tratiam. Žiada sa, aby v každom stredisku zjazdového lyžovania boli upravované aj bežecké trate. Navyše, podmienky pre tento druh športových aktivít možno zabezpečiť aj v turistických centrách, ktoré sú nižšie položené, ale sú bohaté na sneh (Zemplínska šírava).

Požičovne. Najnovšie trendy v CR smerujú k individuálnej turistike a zabezpečovaniu služieb cez internet. Kvôli pohodliu už teraz turisti uprednostňujú požičiavanie dopravných prostriedkov a turistického výstroja.

Požičovne áut existujú v Košiciach a vo väčších okresných mestách (Spišská Nová Ves, Michalovce).

Pre cykloturistov v kraji nie sú zabezpečené potrebné služby – servisné služby, požičovne bicyklov, atď. v postačujúcej miere.

Zlepšuje sa situácia v celkovej vybavenosti zimných stredísk. Okrem základných stravovacích služieb (minimálne bufetové stánky) sú skoro vo všetkých strediskách požičovne výstrojov pre zimné športy, absentujú však kvalifikovaní inštruktori lyžovania a animátori, ktorí by sa starali o spestrenie pobytu turistov v strediskách.

Cestovné kancelárie a cestovné agentúry. Pre rozvoj cestovného ruchu v kraji majú význam tie cestovné kancelárie a cestovné agentúry, ktoré sa venujú domácomu cestovnému ruchu a aktívnemu/incomingovému cestovnému ruchu. Zo subjektov pôsobiacich v Košickom kraji – členov Slovenskej asociácie cestovných kancelárií – domácomu cestovnému ruchu sa venujú: Chotour Košice, CK Zlatka Košice, Sloptimus Košice, CK Topas Košice, CK Juventus, Stavoprojekt, aktívnemu/incomingovému cestovnému ruchu všetky okrem posledne menovanej. Ostatné cestovné kancelárie a cestovné agentúry pôsobiace v kraji sa týmto aktivitám venujú iba sporadicky – prakticky iba po oslovení objednávateľom.

V roku 2005 pricestovalo do kraja formou organizovaného zahraničného CR (aktívny/incomingový) spolu 1 331 turistov, čo je v porovnaní s rokom 2004 (1 891 osôb) pokles o 560 osôb, z toho najviac – 621 Ukrajincov, 417 Lotyšov a 131 Čechov 90 Maďarov, u ostatných národov šlo o počty maximálne do 25 osôb. Celkove strávili v kraji títo turisti

5 139 dní s priemernou dobou pobytu 3,9 dní (v roku 2004 to bolo 7 739 dní a priemerná doba pobytu 4,1 dní).

Organizovaný domáci CR dosiahol v kraji v roku 2005 ukazovatele: 9 206 osôb, 51 494 pobytových dní, priemerná doba pobytu 5,6 dni (rok 2004: 12 135 osôb, 65 164 pobytových dní a priemerná dĺžka pobytu 5,4 dni)

3.3.5.3. Ekonomický prínos cestovného ruchu v Košickom kraji.

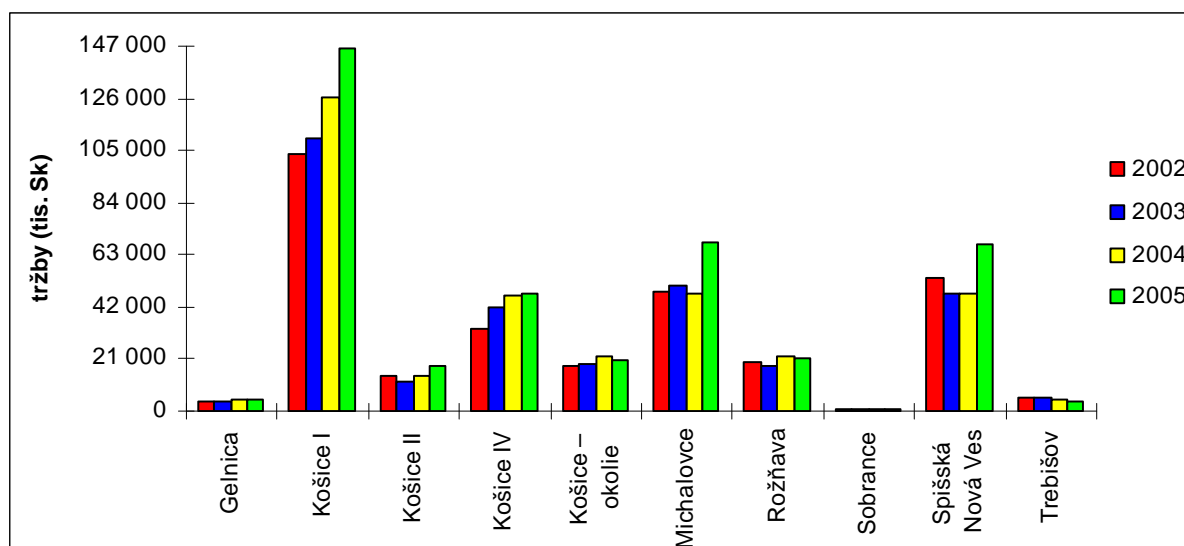
Aj napriek výkyvom v návštevnosti kraja a výkyvom vo výkonoch ubytovacích zariadení, tržby za ubytovanie permanentne rastú. Pokles tržieb v roku 2005 v porovnaní s rokom 2004 poklesol v troch okresoch (Košice – okolie, Rožňava a Trebišov). Ceny za ubytovanie v Košickom kraji sú po Bratislavskom kraji druhé najvyššie. Nasledujúce obrázky č. 187 – 190 uvádzajú vývoj tržieb z ubytovania spolu a osobitne od zahraničných klientov.

Územie	2002	2003	2004	2005
Gelnica	4 092	4 297	4 518	4 519
Košice I	103 865	110 127	126 647	145 934
Košice II	14 203	12 065	14 479	18 373
Košice IV	33 431	41 782	46 806	47 574
Košice – okolie	18 165	18 719	21 837	20 731
Michalovce	48 061	50 852	47 355	68 185
Rožňava	19 513	18 463	21 877	21 320
Sobrance	403	438	540	633
Spišská Nová Ves	53 529	47 191	47 186	67 177
Trebišov	5 598	5 694	4 796	3 977
Košický kraj spolu	300 860	309 628	336 041	398 423

Obrázok č. 187.

Tržby za ubytovanie v zariadeniach cestovného ruchu v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2005 (v tis. Sk).

Zdroj: ŠÚ SR.

Obrázok č. 188.

Vývoj tržieb za ubytovanie v zariadeniach cestovného ruchu v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2005 (v tis. Sk).

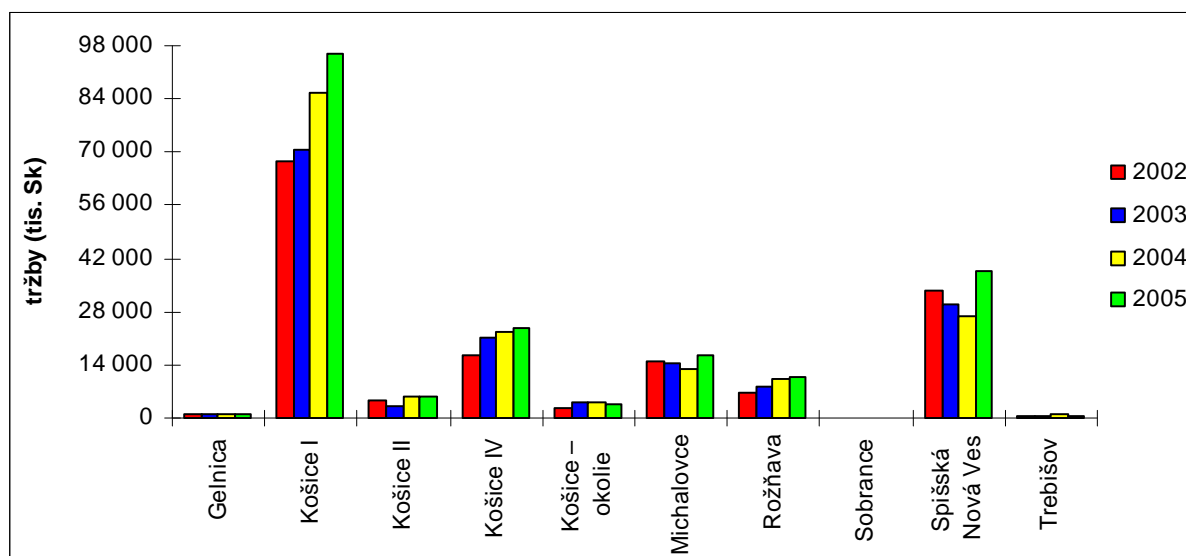
Zdroj: ŠÚ SR.

Územie	2002	2003	2004	2005
Gelnica	805	890	877	899
Košice I	67 509	70 637	85 790	96 149
Košice II	4 558	3 335	5 491	5 845
Košice IV	16 496	21 154	22 883	23 737
Košice – okolie	2 718	3 914	4 178	3 651
Michalovce	14 728	14 379	12 815	16 716
Rožňava	6 953	8 138	10 112	10 754
Sobrance	38	46	107	90
Spišská Nová Ves	33 357	30 112	26 890	38 926
Trebišov	539	742	995	399
Košický kraj spolu	147 701	153 347	170 138	197 166

Obrázok č. 189.

Tržby za ubytovanie v zariadeniach cestovného ruchu v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2005, zahraniční návštevníci (v tis. Sk).

Zdroj: ŠÚ SR.

Obrázok č. 190.

Vývoj tržieb za ubytovanie v zariadeniach cestovného ruchu v Košickom kraji v rokoch 2002 - 2005, zahraniční návštevníci (v tis. Sk).

Zdroj: ŠÚ SR.

Podľa sledovaní Ústavu turizmu, s.r.o., Bratislava sú celkové výdavky zahraničných turistov v SR za rok 2005 uvedené na obrázku č. 191.

Položka	Výdavky (v mil. USD)	Výdavky relatívne (v%)
ubytovanie	269	13,0
stravovanie	424	20,5
doprava	383	18,5
nákupy	885	42,8
služby	107	5,2
spolu	2 068	100,0

Obrázok č. 191.

Výdavky zahraničných turistov v SR za rok 2005.

Zdroj: Ústav turizmu, s.r.o. Bratislava.

Na základe uvedeného percentuálneho rozvrstvenia si môžeme urobiť prepočet odhadovaných tržieb od zahraničných turistov v Košickom kraji, ktoré sa v skutočnosti síce môžu líšiť v percentuálnom vyčíslení za jednotlivé položky, ale jednoznačne poukazujú na výrazný multiplikačný efekt cestovného ruchu a jeho prínos v ekonomickom rozvoji kraja (obrázok č. 192).

Položka	Výdavky (v tis.Sk)
ubytovanie	197 166
stravovanie	310 915
doprava	280 582
nákupy	649 130
služby	78 866
spolu	1 319 493

Obrázok č. 192.

Prepočet výdavkov zahraničných turistov v Košickom kraji za rok 2005.

Zdroj: KSK.

3.4. Ľudské zdroje.

Nezamestnanosť je sociálno-ekonomický jav spojený s existenciou trhu práce. Je to dôsledok a zároveň prejav nerovnováhy na trhu práce. Nezamestnanosť predstavuje vážny ekonomický problém, pretože reprezentuje stratenú potenciálnu hodnotu celej ekonomiky, ale zároveň aj sociálny indikátor, lebo nezamestnanosť je spojená s takými spoločenskými javmi, ako sú napr. nepriaznivý psychický i fyzický stav, zvýšená rozvodovosť, kriminalita a pod.

Napriek pokračujúcemu znižovaniu je miera nezamestnanosti ešte stále veľmi vysoká a miera zamestnanosti zas príliš nízka. Nerovnováha na trhu práce sa prejavuje nedostatočnou schopnosťou ekonomiky vytvárať nové pracovné miesta. Rozdiely v miere nezamestnanosti existujú ako medzi jednotlivými krajinami, tak aj v rámci jednotlivých okresov. Miera zamestnanosti Slovenskej republiky aj naďalej zaostáva za priemerom EÚ.

Najvyššia miera nezamestnanosti k 31.12.2005 je v Banskobystrickom, Košickom a Prešovskom kraji. Naopak najnižšiu mieru nezamestnanosti vykazuje Bratislavský kraj. Najkritickejšími skupinami na trhu práce z pohľadu zamestnanosti sú mladí ľudia, občania so zdravotným postihnutím a osoby s nízkou kvalifikáciou. Najkritickejšou skupinou z pohľadu nezamestnanosti sú dlhodobo nezamestnaní, mladí ľudia.

Opatrenia aktívnej politiky trhu práce by mali byť zároveň dostatočne flexibilné, aby zohľadňovali a reagovali na lokálne potreby jednotlivých regiónov, medzi ktorými pretrvávajú výrazné disparity. Mal by sa klásť dôraz na presadzovanie flexibilnejších foriem pracovnoprávných vzťahov a úprav pracovného času, ktoré boli doteraz využívané v minimálnej miere. Takýmto spôsobom je možné vytvoriť nové pracovné príležitosti a podporiť pracovnú mobilitu.

Celkovo možno povedať, že nezamestnanosť je sprievodným javom ekonomiky vyspelých krajín (podľa nášho názoru je nezamestnanosť prirodzeným produktom slobodného trhu). Je to spôsobené pravdepodobne tým, že pokračujúci technický rozvoj naďalej prináša so sebou znižovanie potreby ľudskej práce a jej náhradu automatmi a robotmi (prirodzene za cenu neustále stúpajúcich nárokov na energetické zdroje). To sa podľa nás týka ako sektoru priemyslu, tak aj sektoru služieb. Nedostatočná ponuka voľných pracovných miest u nás spôsobuje ešte ďalší jav, a to vytlačanie z pracovných pozícií ľudí s nižším vzdelaním ľuďmi s vyšším vzdelaním. V dôsledku tohto javu tvoria najväčšiu skupinu z dlhodobo nezamestnaných ľudia so základným vzdelaním, alebo ľudia s neukončeným základným vzdelaním. Títo ľudia sa prakticky nedajú umiestniť na trhu práce (trh práce ich nepotrebuje)

a bez aktivačnej podpory z verejných zdrojov by bola ich ďalšia existencia ohrozená. Preto, vzhľadom na vysoký počet takýchto nezamestnaných osôb sa neustále modernizujú nástroje aktívnej politiky trhu práce a snažia sa prispôbovať potrebám trhu práce. S tým je nutne spojená potreba neustáleho zvyšovania finančných prostriedkov na realizáciu opatrení aktívnej politiky trhu práce. Takýto postup však podľa nášho názoru nie je trvalo udržateľný a preto bude pravdepodobne v budúcnosti nevyhnutné prijať systémové zmeny v prístupe k riešeniu problematiky nezamestnanosti. Zásadný problém novej systémovej zmeny v prístupe k problematike nezamestnanosti vidíme v tom, že takýto prístup nie je zatiaľ rozpracovaný ani teoreticky. Cestu teoretického rozpracovania problému vidíme v hľadaní filozofického a následne aj ekonomického riešenia morálneho problému rovnováhy medzi princípom súťaživosti a egoizmom jednotlivca na jednej strane a princípom solidarity a sociabilitou (združovanie živých jedincov rovnakého druhu a postupná premena zoskupenia na jedincov vyššieho typu) na strane druhej.

Do doby vyriešenia tohto teoretického problému je však potrebné problém nezamestnanosti aspoň čiastočne riešiť aj prakticky. Jedným z možných riešení sú riešenia rozpracované v rámci tzv. sociálnej ekonomiky (Francúzsko, Taliansko). Podľa našich vedomostí aj na území nášho kraja zahájil v roku 2005 svoju činnosť jeden podnik z oblasti sociálnej ekonomiky, a to Zemplínsky sociálny podnik, n.o. Hlavnou aktivitou sociálneho podniku je poskytovanie služby na podporu zamestnanosti občanom postihnutým sociálnym vylúčením, ktorí sa dobrovoľne rozhodli pracovať. Zamestnanec môže ostať v sociálnom podniku maximálne 24 mesiacov. To síce nespĺňa podmienku trvalo udržateľného rozvoja pre zamestnanca, ale môže zohrať významnú úlohu pri jeho návrate a začlenení sa na trhu práce. Systém financovania takéhoto sociálneho podniku počíta s využitím podporných programov inštitúcií verejnej správy až do výšky 40% ročného obratu podniku.

3.4.1. Demografická analýza obyvateľstva Košického kraja.

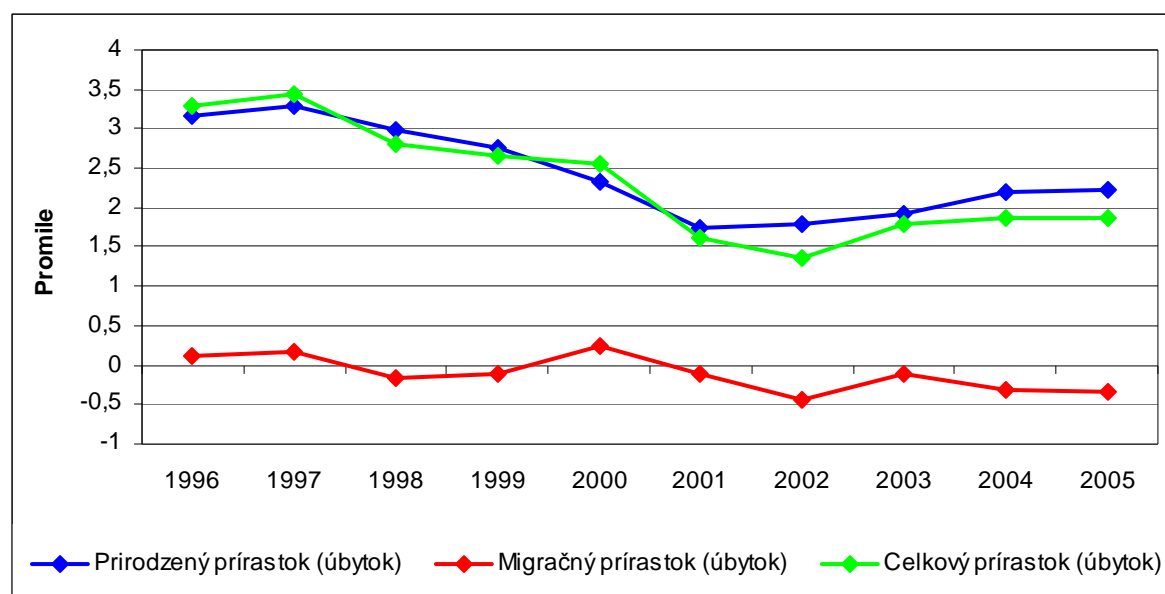
K 31.12.2005 žilo v Košickom kraji 771 947 obyvateľov, čo je 14,3% z celkovej populácie Slovenska. Podiel žien tvoril zhodne s hodnotou za Slovensko 51,5%. Rozloženie obyvateľstva v rámci kraja je nerovnomerné. Najviac obyvateľov kraja žije v krajskom meste Košice s podielom 30,4% z celkového počtu. Medzi výraznejšie osídlené patria aj okresy Michalovce, Košice – okolie, Trebišov a Spišská Nová Ves, kde sa pohybuje podiel obyvateľstva kraja na úrovni 12 – 14%. Najnižší podiel obyvateľstva (3, resp. 4%) žije v okresoch Sobrance a Gelnica.

Celkový pohyb obyvateľstva je výsledkom prirodzeného a migračného pohybu. Celkový počet obyvateľstva je teda bezprostredne ovplyvňovaný vývojom pôrodnosti, úmrtnosti (prirodzený pohyb) a migrácie obyvateľstva.

Prirodzený prírastok obyvateľstva v Košickom kraji nadobúda počas sledovaných rokov 1996 – 2005 kladné hodnoty (počet narodených stále prevyšuje počet zomrelých). V roku 2005 dosiahla hodnota prirodzeného prírastku úroveň 2,22‰, oproti roku 1996 klesla o takmer 1‰. Najvyššie hodnoty prirodzeného prírastku dosahujú okresy Spišská Nová Ves (6,21‰), Košice III (4,92‰) a Košice II (3,86‰). Prirodzený úbytok obyvateľstva bol v roku 2005 zaznamenaný v troch okresoch Košického kraja, a to v okrese Sobrance (-2,82‰), Košice IV (-2,33‰) a Rožňava (-0,32‰).

V rámci migračného pohybu obyvateľstva možno v Košickom kraji sledovať postupný pokles prírastku sťahovaním, ktorý prešiel od roku 1998 do migračného úbytku (s výnimkou roku 2000, kedy bol zaznamenaný prírastok obyvateľstva sťahovaním). V roku 2005 stratil Košický kraj sťahovaním 269 obyvateľov, miera migrácie dosiahla hodnotu -0,35‰. Na úrovni okresov bol zaznamenaný v roku 2005 prírastok sťahovaním iba v štyroch okresoch

(Košice – okolie 4,08%, Rožňava 2,52%, Michalovce 0,51% a Košice II 0,16%). Najvýraznejší úbytok obyvateľstva sťahovaním bol v okresoch Košice III (-6,83%) a Košice I (-4,23%).

Obrázok č. 193.

Pohyb obyvateľstva Košického kraja v rokoch 1996 – 2005

Zdroj: ŠÚ SR.

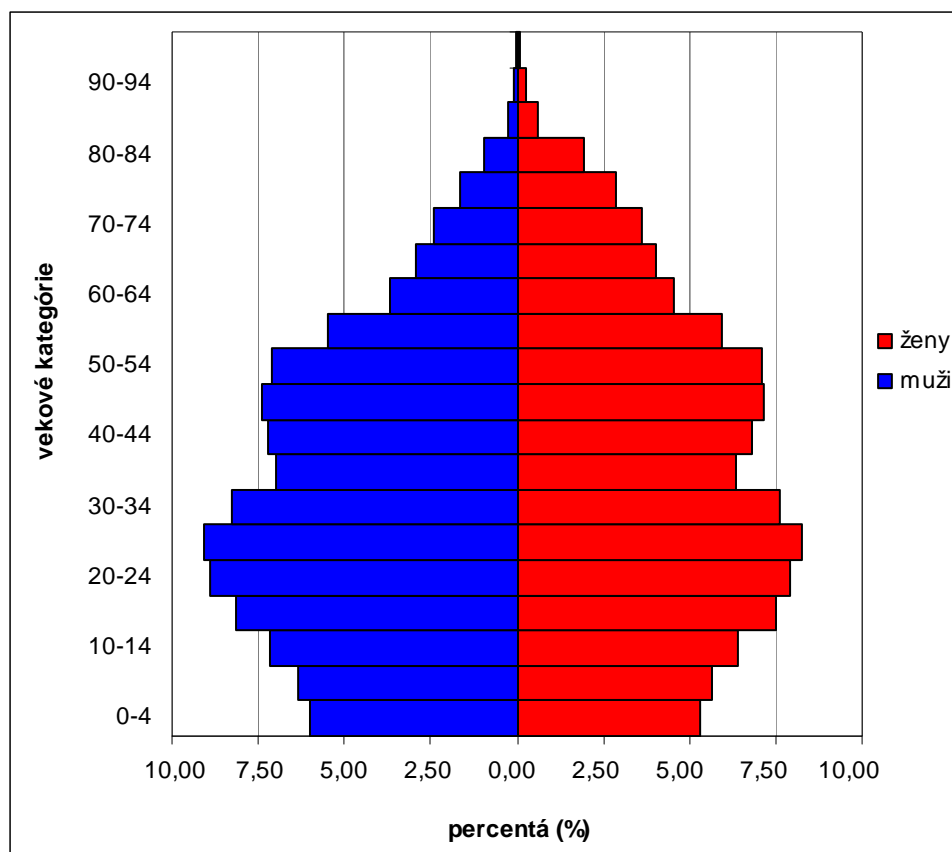
Výsledkom prirodzeného a migračného pohybu obyvateľstva je celkový pohyb. Vzhľadom na hodnoty jednotlivých zložiek tohto pohybu je zrejmy výrazný vplyv migračného pohybu na celkový pohyb obyvateľstva, pričom celkový prírastok obyvateľstva dosahuje hodnoty na úrovni prirodzeného pohybu. Podobne ako pri prirodzenom aj pri celkovom pohybe možno sledovať v Košickom kraji postupný pokles úrovne celkového prírastku obyvateľstva z hodnoty 3,29‰ v roku 1996 na 1,87‰ v roku 2005, čo je pokles o takmer 45%. Na úrovni okresov Košického kraja dosiahlo v roku 2005 celkový úbytok päť okresov – Sobrance (-4,22‰), Košice IV (-3,78‰), Košice I (-2,72‰), Košice III (-1,91‰) a Gelnica (-0,77‰). Zaujímavá situácia bola v okrese Košice III, kde aj napriek vysokému prirodzenému prírastku došlo vďaka migračnému úbytku k celkovej strate obyvateľstva. Najvyššiu mieru celkového pohybu obyvateľstva vykazuje dlhodobo okres Košice – okolie, na čo má vplyv vysoká hodnota oboch zložiek tohto procesu. V roku 2005 dosiahol okres Košice – okolie celkový prírastok obyvateľstva 7,01‰. Vysokú mieru celkového prírastku dosahujú aj okresy Spišská Nová Ves a Košice II, ktoré v roku 2005 dosiahli hodnotu na úrovni 4‰.

3.4.1.1. Štruktúra obyvateľstva.

Veková štruktúra obyvateľstva je jednou zo základných demografických charakteristík každej populácie. Najčastejšou formou grafického znázornenia vekovej štruktúry je veková pyramída, ktorá odráža všetky udalosti ovplyvňujúce demografický vývoj danej populácie za obdobie 100 rokov (obrázok č. 194).

V priebehu posledných rokov možno sledovať postupné zmeny vo vekovej štruktúre obyvateľstva Košického kraja. Najväčšie zmeny sa prejavili v predproduktívnom a produktívnom veku obyvateľstva, pričom možno v rámci jednotlivých vekových skupín

sledovať postupný presun obyvateľstva do vyššej vekovej kategórie. V rámci predproduktívneho veku sa výraznejšie prejavujú zmeny vo veku 5 – 9 a 10 – 14 rokov, kde došlo u oboch pohlaví k relatívne veľkému poklesu. Ide o prejav zníženej pôrodnosti na počiatku 90-tych rokov. Vo vekových skupinách obyvateľstva 25 – 34 a 50 – 59 rokov možno vidieť rast podielu obyvateľstva, čo je následkom období zvýšenej pôrodnosti v 70-tych a 50-tych rokoch. Od 50. roku veku sa postupne znižuje podiel obyvateľstva v danej populácii, hlavne z dôvodu vyššej úmrtnosti vo vyššom veku. V poproduktívnom veku žije väčší podiel žien ako mužov z dôvodu rôznych úmrtnostných pomerov u mužov a žien v tomto veku.

Obrázok č. 194.

Veková a pohlavná štruktúra obyvateľstva Košického kraja k 31.12.2005.

Zdroj: ŠÚ SR.

Dôležitou charakteristikou vekového zloženia obyvateľstva vo vyspelých krajinách je populačné starnutie, ktoré sa postupne zrýchľuje. Tento proces možno sledovať aj v rámci Košického kraja. V roku 1996 pripadalo na 100 obyvateľov vo veku do 15 rokov 45 obyvateľov vo veku nad 65 rokov, v roku 2005 to už bolo takmer 60 obyvateľov. Index starnutia teda vzrástol za desať rokov o viac ako 30%. Miernejší rast hodnoty indexu starnutia možno sledovať u mužskej časti populácie, kde sa index starnutia zvýšil o 25%. Na indexe starnutia celkovej populácie má však výrazný podiel ženská časť obyvateľstva, pretože vo veku nad 65 rokov tvorí výraznú väčšinu populácie. So zvyšujúcim sa podielom poproduktívnej časti obyvateľstva rastie aj priemerný vek obyvateľstva, ktorý v Košickom kraji dosiahol v roku 2005 hodnotu 36,27 roka (u mužov 34,58 roka a u žien 37,86 roka).

V rámci okresov Košického kraja má najstaršie obyvateľstvo okres Sobrance, kde na 100 obyvateľov vo veku do 15 rokov pripadá viac ako 88 obyvateľov vo veku nad 65 rokov. Dôvodom zhoršujúcej sa vekovej štruktúry obyvateľstva v danom okrese je hlavne

odchod obyvateľstva v produktívnom veku do iných okresov SR za lepšími pracovnými podmienkami. Najmladšie obyvateľstvo je v okresoch Spišská Nová Ves a Košice – okolie, kde index starnutia nadobúda hodnoty 43,5, resp. 51,6 bodu, čo je o polovicu nižšia hodnota ako v okrese Sobrance. Podobný stav možno sledovať aj pri priemernom veku obyvateľstva v jednotlivých okresoch. Najvyšší priemerný vek dosahuje obyvateľstvo v okresoch Košice IV a Sobrance (39,68, resp. 38,43 rokov), najnižšie hodnoty sú v okresoch Spišská Nová Ves a Košice – okolie (34,12, resp. 35,09 rokov).

V populácii Košického kraja, podobne ako v populácii SR, prevažujú ženy nad mužmi, čo je spôsobené vyššou mierou úmrtnosti mužov. K 31.12.2005 žilo v Košickom kraji 374 463 mužov a 397 484 žien, ženy tvorili 51,5% populácie. Vzájomný pomer počtu mužov a žien vyjadruje index maskulinity, resp. femininity. V sledovanom období sa index maskulinity v Košickom kraji drží na úrovni 0,95 – 0,94 bodu, čo znamená že na 1000 žien pripadá 940 mužov.

Zastúpenie mužov a žien sa líši v jednotlivých vekových kategóriách. Vyššie zastúpenie mužov v Košickom kraji možno sledovať v nižších vekových kategóriách, pričom relatívnu prevahu si udržiavajú až do veku 35 – 39 rokov. V nízkom veku je to spôsobené najmä tým, že sa rodí viac chlapcov ako dievčat, vo vyššom veku sa však tento pomer pomaly vyrovnáva a kvôli vyššej úmrtnosti mužov a ďalším faktorom dochádza k postupnému zvyšovaniu podielu ženskej časti populácie. Od vekovej kategórie 40 – 44 rokov dochádza k prevaha žien nad mužmi v populácii. Najvýraznejšie sa prejavuje prevaha žien vo vyšších vekových intervaloch, kde na obyvateľstvo vo veku nad 60 rokov pripadá 38,6% mužov a 61,4% žien, u obyvateľstva nad 80 rokov je to 30,3% mužov a 69,7% žien.

Pohlavná štruktúra obyvateľstva v okresoch Košického kraja je úzko spätá s vekovou štruktúrou obyvateľstva. V okresoch s vyšším priemerným vekom je prevaha žien v populácii, zatiaľ čo v okresoch s nízkym priemerným vekom rastie podiel mužov. Najvyššie zastúpenie žien je v okrese Košice I a Košice IV, kde na 1000 mužov pripadá 1120 žien. Najnižší podiel tvoria ženy v okresoch Košice – okolie, Gelnica a Spišská Nová Ves, kde na 1000 mužov pripadá 1020, resp. 1027 žien.

Čo sa týka štruktúry obyvateľstva podľa vzdelania, celoslovenským trendom je zvyšovanie vzdelanostnej úrovne obyvateľstva. Tento trend sa prejavuje aj na území Košického kraja, najmä znižovaním podielu osôb so základným vzdelaním a bez vzdelania a rastom podielu vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva.

V roku 2001 bol v Košickom kraji najvyšší podiel obyvateľstva s úplným stredným vzdelaním (33,2%) a základným vzdelaním (26,7%). Obyvateľstvo s učňovským vzdelaním dosiahlo podiel 19,3%. Vysoký podiel zaznamenalo obyvateľstvo s vysokoškolským vzdelaním, ktorí v roku 2001 tvorili 9,6% z celkového počtu obyvateľstva nad 15 rokov v Košickom kraji (obrázok č. 195, 196). Percentuálne najnižšie hodnoty dosiahli obyvatelia bez vzdelania s 0,7%. Bez udania vzdelania bolo 2,5% obyvateľstva nad 15 rokov.

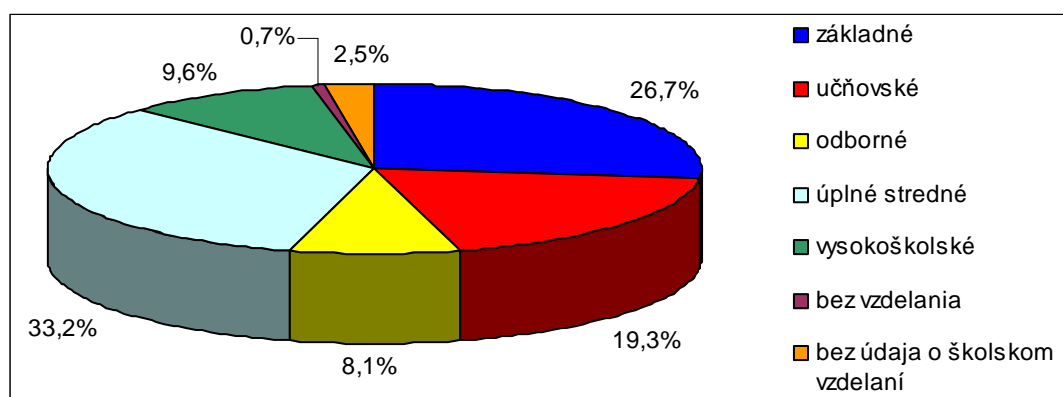
Územie	Najvyšší ukončený stupeň školského vzdelania						
	základné	učňovské	odborné	úplné stredné	vysokoškolské	bez vzdelania	bez údajov o šk.vzd.
Gelnica	34,0	23,5	8,5	27,2	4,6	0,7	1,4
Košice I	15,2	13,2	6,3	38,4	21,9	0,1	4,8
Košice II	19,8	16,1	6,8	38,6	15,1	0,2	3,3
Košice III	15,0	19,4	5,5	43,4	12,9	0,2	3,6
Košice IV	17,0	16,9	7,7	40,2	14,8	0,1	3,3
Košice – okolie	33,7	22,0	8,8	28,1	4,3	1,0	2,1
Michalovce	29,1	19,2	8,5	33,0	8,1	0,6	1,4
Rožňava	32,5	20,8	8,3	30,3	6,1	0,8	1,2

Územie	Najvyšší ukončený stupeň školského vzdelania						
	základné	učňovské	odborné	úplné stredné	vysokoškolské	bez vzdelania	bez údajov o šk.vzd.
Sobrance	32,1	22,1	9,4	27,9	5,4	1,4	1,7
Spišská Nová Ves	28,3	21,0	8,4	30,9	7,7	0,7	3,1
Trebišov	31,1	20,3	9,7	30,2	5,9	1,3	1,7
Košický kraj	26,7	19,3	8,1	33,2	9,6	0,7	2,5

Obrázok č. 195.

Obyvateľstvo Košického kraja vo veku 15 rokov a viac podľa ukončeného vzdelania v roku 2001 (SODB).

Zdroj: ŠÚ SR.

Obrázok č. 196.

Obyvateľstvo Košického kraja vo veku 15 rokov a viac podľa ukončeného vzdelania v roku 2001 (SODB).

Zdroj: ŠÚ SR.

Na štruktúre obyvateľstva podľa ukončeného vzdelania a jej regionálne rozdiely má výrazný vplyv stupeň urbanizácie. Vysoké školy a organizácie vyžadujúce pracovné pozície s vyšším vzdelaním sú sústredené v administratívnych centrách a tak je logické, že v týchto regiónoch je vyššia koncentrácia obyvateľstva s úplným stredným a vysokoškolským vzdelaním. Na druhej strane vplyva na vzdelanostnú úroveň obyvateľstva aj rozmiestnenie rómskej populácie, ktorá má veľmi nízku vzdelanostnú úroveň. Na toto nadväzuje aj rozmiestnenie obyvateľstva podľa ukončeného vzdelania v okresoch Košického kraja. Najvyšší podiel obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním žije v okresoch mesta Košice, kde dosahuje podiel až 21,9% v okrese Košice I. Najnižšie zastúpenie vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva je v okresoch Košice – okolie (4,3%) a Gelnica (4,6%). Podobná situácia je aj pri podiele obyvateľstva s úplným stredným vzdelaním, ktoré je najviac zastúpené v mestských okresoch Košice I - IV (38,4 – 43,4%), zatiaľ čo najnižší podiel je v okresoch Gelnica (27,2%), Sobrance (27,9%) a Košice – okolie (28,1%). V rámci základného vzdelania sú zastúpené tie isté okresy ako pri vysokoškolskom a úplnom strednom vzdelaní, ale s opačnými hodnotami. Okresy mesta Košice majú najnižší podiel obyvateľstva so základným vzdelaním (15,0 – 19,8%), zatiaľ čo okresy Gelnica a Košice – okolie dosahujú ich najvyšší podiel v rámci Košického kraja (34,0%, resp. 33,7%). Obyvateľstvo bez vzdelania má v okresoch Košického kraja relatívne rovnaké rozdelenie, s minimom v okresoch mesta Košice a maximom v okresoch Trebišov a Sobrance.

Ďalším demografickým ukazovateľom je národnostná štruktúra obyvateľstva. Pri sčítaní obyvateľstva, domov a bytov sa môže každý občan SR slobodne rozhodnúť ku ktorej národnosti sa prihlási, pričom nie je nijako viazaný príslušnosťou k niektorej národnostnej

alebo etnickej skupine. Väčšina obyvateľov spája deklarovanú národnosť s národnou alebo etnickou príslušnosťou. Výnimkou je však rómske etnikum, ktoré vo väčšine volí inú ako rómsku národnosť. Najčastejšie sa prikláňajú k väčšinovej národnosti na príslušnom území (vo väčšine prípadov k slovenskej alebo maďarskej národnosti).

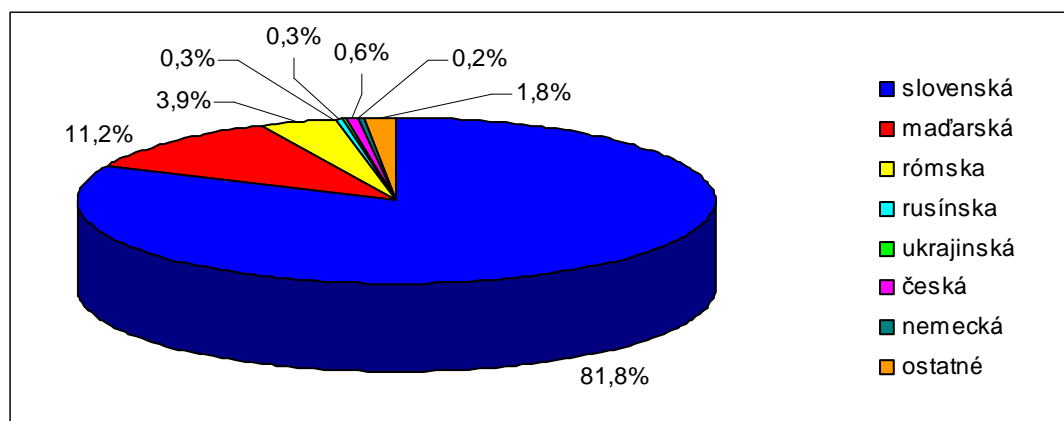
Podľa sčítania z roku 2001 žije v Košickom kraji 81,8% obyvateľov slovenskej národnosti, 11,2% maďarskej národnosti a 3,9% obyvateľstva rómskej národnosti. Ostatné národnosti (česká, rusínska, ukrajinská, nemecká) sa podieľajú na celkovom počte obyvateľstva Košického kraja podielom menším ako 1% (obrázky č. 197, 198).

Územie	Národnosť							
	slovenská	maďarská	rómska	rusínska	ukrajinská	česká	nemecká	ostatné
Gelnica	90,3	0,1	6,8	0,2	0,2	0,4	1,1	0,8
Košice I	88,0	4,3	1,7	0,5	0,6	1,3	0,2	3,3
Košice II	88,5	3,2	3,2	0,6	0,4	1,3	0,1	2,6
Košice III	91,3	3,1	1,7	0,5	0,5	0,8	0,1	2,0
Košice IV	90,0	4,3	1,4	0,5	0,4	1,1	0,1	2,2
Košice – okolie	79,3	13,2	5,0	0,1	0,1	0,3	0,6	1,4
Michalovce	81,7	11,7	4,0	0,2	0,4	0,5	0,0	1,4
Rožňava	63,0	30,6	4,7	0,0	0,1	0,5	0,1	1,1
Sobrance	96,4	0,1	0,9	0,4	0,5	0,5	0,0	1,2
Spišská Nová Ves	91,4	0,1	5,5	0,2	0,1	0,4	0,1	2,3
Trebišov	64,8	29,3	4,4	0,1	0,1	0,3	0,0	0,9
Košický kraj	81,8	11,2	3,9	0,3	0,3	0,6	0,2	1,8

Obrázok č. 197.

Obyvateľstvo Košického kraja podľa národnosti v roku 2001 (SODB).

Zdroj: ŠÚ SR.

Obrázok č. 198.

Obyvateľstvo Košického kraja podľa národnosti v roku 2001 (SODB).

Zdroj: ŠÚ SR.

Z regionálneho hľadiska žije najviac obyvateľov slovenskej národnosti v okresoch Sobrance (96,4%), Spišská Nová Ves (91,4%) a Košice III (91,3%), najnižšie zastúpenie dosahujú v južných okresoch kraja – Rožňava (63,0%) a Trebišov (64,8%), kde významný podiel zaberá obyvateľstvo maďarskej národnosti s hodnotou 30%. Najnižší podiel obyvateľstva maďarskej národnosti je v severných okresoch kraja – Gelnica, Spišská Nová Ves a Sobrance, kde ich podiel dosahuje iba hodnotu 0,1%. V rámci obyvateľstva s rómskou národnosťou (tí, ktorí sa prihlásili k rómskej národnosti) dosahujú najvyšší podiel okresy Gelnica (6,8%), Spišská Nová Ves (5,5%) a Košice – okolie (5,0%), najnižší podiel je v okrese Sobrance (0,9%) a v okresoch mesta Košice – Košice IV, I a III (1,4 – 1,7%).

Z ostatných národností vykazuje vyššie hodnoty obyvateľstvo českej národnosti v okresoch mesta Košice, kde ich podiel dosahuje hodnotu od 0,8 do 1,3%.

3.4.2. Podpora mobility za prácou a cezhraničná integrácia trhov práce.

Mobilita na trhu práce odráža schopnosť prispôsobovania sa pracovnému trhu. Táto schopnosť má vplyv na pružnosť ekonomiky. Všeobecne prijímaná téza nízkej pracovnej mobility slovenského pracovného trhu je pravdepodobne spôsobená nízkou cenou práce a vysokými priamymi nákladmi na cestu do zamestnania.

Mobilita za prácou závisí aj od kvality a ceny dopravných podmienok pri dochádzaní za prácou ako aj od kompenzácie cestovných výdavkov.

Mobilita pracovnej sily odráža schopnosť prispôsobovania sa pracovnej sily požiadavkám pracovného trhu. Požiadavky na túto schopnosť pracovnej sily u nás v budúcnosti pravdepodobne ešte vzrastú po zavedení spoločnej meny, pretože spoločný kurz Eura neumožní vyrovnávať disparity vo výkonnosti ekonomík jednotlivých členských štátov EÚ inak, ako presunom pracovnej sily (Národná banka Slovenska už nebude môcť monetárnymi nástrojmi regulovať kurz národnej meny, ktorý bol stanovovaný na základe výkonnosti národnej ekonomiky). Mobilita za prácou je zdá sa rovnako nevyhnutná v krajine s rozdrobeným osídlením a regiónmi bez pracovných príležitostí.

V prípade Košického kraja (ako aj iných podobných regiónoch) je príležitosťou aj cezhraničná mobilita, ponuka pracovných príležitostí v prihraničných regiónoch, nie je však dostatočne známa. Rast pracovnej mobility sa očakáva v tých mestách, ktoré susedia so vznikajúcimi silnými ekonomickými centrami podporenými priamymi zahraničnými investíciami, čo v súčasnosti žiaľ, nie je prípad Košického kraja.

Z reprezentatívneho prieskumu verejnej mienky možno povedať, že takmer 48% mladých ľudí je ochotných odsťahovať sa za prácou zo Slovenska, 23,7% mladých vo veku 18 až 29 rokov je ochotných odsťahovať sa v rámci krajín Európskej únie, 24% je ochotných odsťahovať sa kamkoľvek. (16)

V skutočnosti však ochota sťahovať sa klesá s vekom, čo súvisí aj so založením rodiny, teda mladí ľudia sú výrazne pružnejší. Takmer 18% mladých ľudí bez záväzkov vo veku 18 – 29 rokov je ochotných odísť za prácou na akokoľvek dlho. S vekom sa toto percento znižuje, ale takmer polovica 30 a 40-ročných by išli pracovať mimo svojho domova na týždeň alebo aj na dva či tri (16). Mobilita za prácou je potrebná v regiónoch, v ktorých je nedostatok pracovných príležitostí.

V skutočnosti rozlišujeme priestorovú a štrukturálnu mobilitu. Priestorová mobilita súvisí s dochádzaním zamestnancov do práce, štrukturálna mobilita odráža schopnosť pracovnej sily meniť zamestnania medzi jednotlivými odbormi, a tak sa prispôbovať novej práci a požiadavkám na novú kvalifikáciu.

Podľa nášho názoru je podpora priestorovej mobility pracovnej sily na vzdialenosti nad 100 km len východiskom z núdze. Na jednej strane pri vysokej miere nezamestnanosti a nedostatku nových pracovných príležitostí môže byť akútnym riešením nepriaznivého stavu, ale na druhej strane, z hľadiska trvalo udržateľného rozvoja je zvýšená priestorová mobilita pracovnej sily nežiaducim javom, ktorý narúša socio-ekonomickú súdržnosť regiónu (napr. vysťahovalecké vlny v predvojnovom a medzivojnovom období). Preto pred podporou zvýšenia priestorovej mobility pracovnej sily by sme uprednostnili podporu tvorby nových pracovných príležitostí v rámci nášho kraja.

---

(16) <http://www.londyn.sk/praca-v-zahranici-v-eu/takmer-polovica-mladych-je-ochotna-odist-zo-slovenska-za-pracou.php>

Čo sa týka štrukturálnej mobility pracovnej sily, tá zvyšuje šance pracovnej sily uplatniť sa na trhu práce podľa jeho meniacich sa požiadaviek. Rovnako orientácia SR na znalostnú ekonomiku prinesie so sebou pravdepodobne skrátenie inovačných cyklov so zvýšenými nárokmi na štrukturálnu mobilitu pracovnej sily. Preto podľa nášho názoru v budúcom období bude nevyhnutné venovať zvýšenú pozornosť podporným nástrojom na zvyšovanie štrukturálnej mobility pracovnej sily.

3.4.3. Štruktúra uchádzačov o zamestnanie.

V Košickom kraji je trh práce charakteristický vysokou mierou nezamestnanosti, hlavne nezamestnanosti mladých ľudí ako aj dlhodobo nezamestnaných. Štruktúra nezamestnanosti významne závisí od ponuky pracovných príležitostí, vzdialenosti miest a obcí, z ktorých ľudia dochádzajú za prácou, od štruktúry populácie, a iných faktorov.

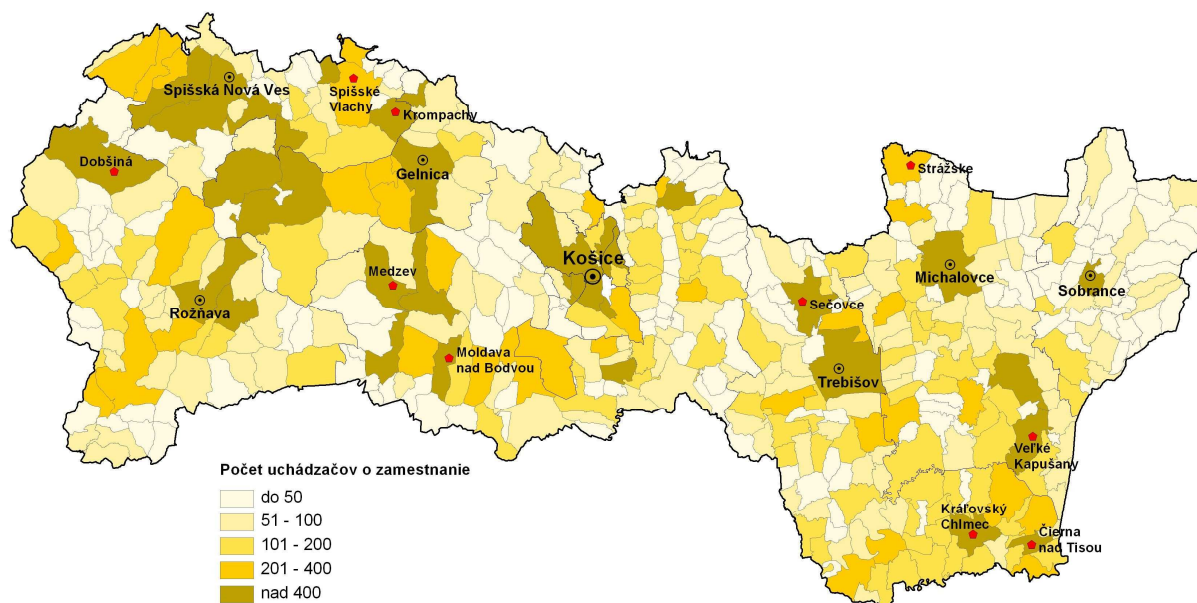
Zdrojom údajov o počte uchádzačov o zamestnanie je Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (obrázok č. 199).

Počet uchádzačov o zamestnanie má v Košickom kraji v sledovanom období od roku 2002 klesajúcu tendenciu. Podobný priebeh možno sledovať aj pri miere nezamestnanosti, ktorá poklesla z hodnoty 24,26% v roku 2002 na úroveň 17,95% v marci roku 2006, s miernym nárastom oproti koncu roka 2005 (obrázok č. 200).

Pokles počtu evidovaných nezamestnaných a miery nezamestnanosti možno sledovať aj v jednotlivých okresoch Košického samosprávneho kraja. Najvyššia miera nezamestnanosti je v celom sledovanom období v okresoch Rožňava, Sobrance a Trebišov. Najnižšie miery dosahujú dlhodobo okresy mesta Košice (obrázok č. 201).

Štruktúra uchádzačov o zamestnanie je v nasledujúcich častiach popísaná so zreteľom na vybrané charakteristiky a porovnávaná podľa jednotlivých rokov 2002 – 2006:

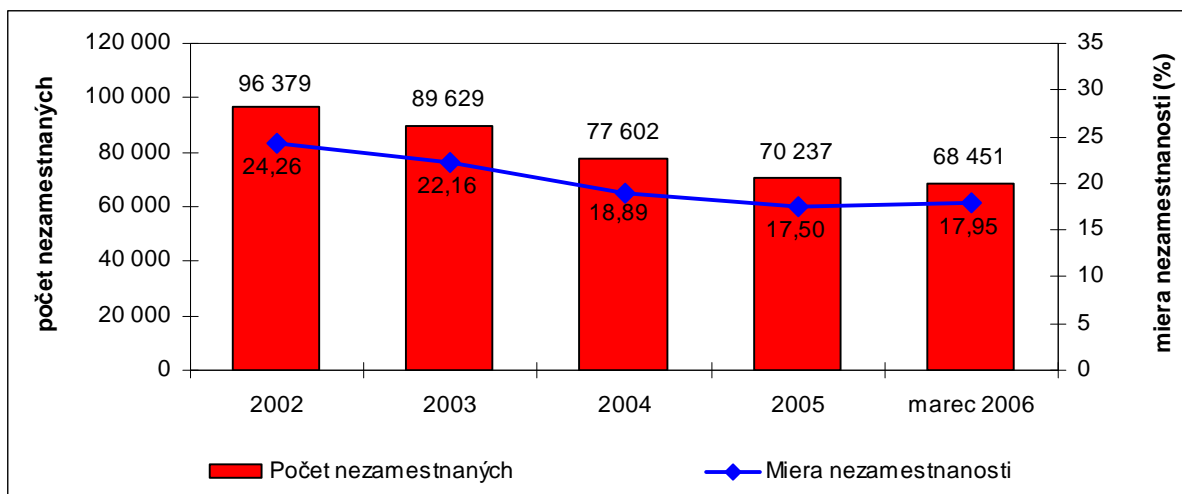
- 3.4.3.1. štruktúra uchádzačov o zamestnanie podľa pohlavia,
- 3.4.3.2. štruktúra uchádzačov o zamestnanie podľa veku,
- 3.4.3.3. štruktúra uchádzačov o zamestnanie podľa vzdelania,
- 3.4.3.4. štruktúra uchádzačov o zamestnanie podľa doby evidencie.

Obrázok č. 199.

Štatistika uchádzačov o zamestnanie v Košickom kraji podľa obcí k marcu 2006.

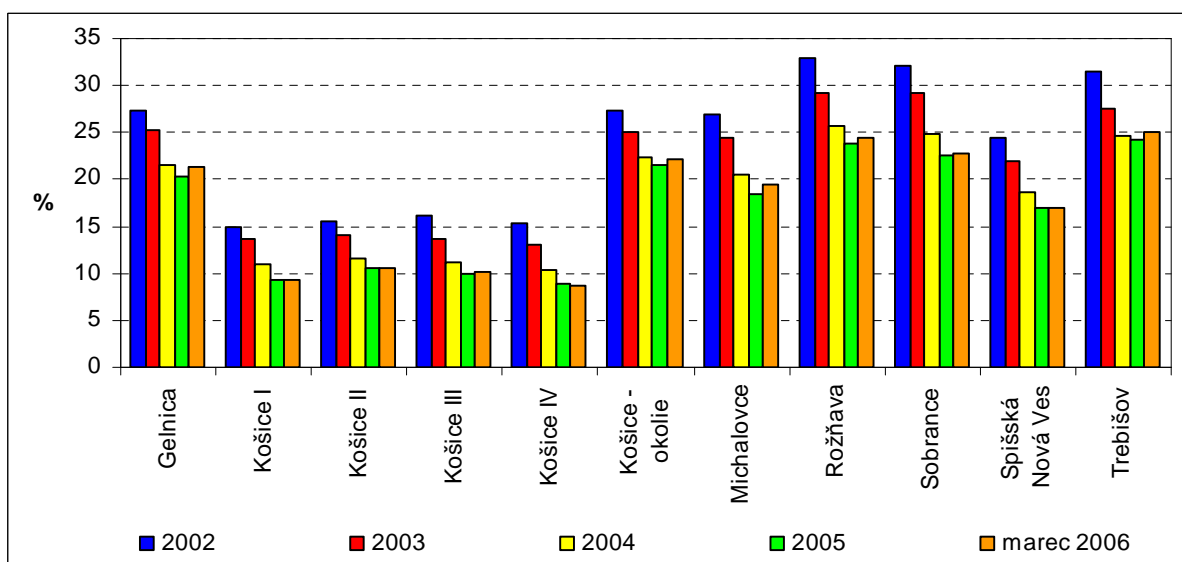
Zdroj: ÚPSVaR.

Obrázok č. 200.

Počet uchádzačov o zamestnanie a vývoj miery nezamestnanosti v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2006.

Zdroj: ÚPSVaR.

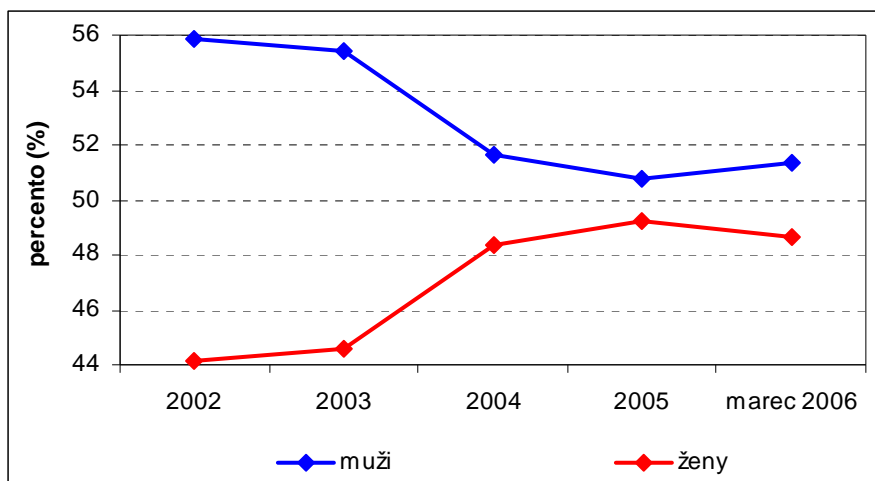
Obrázok č. 201.

Vývoj miery nezamestnanosti v okresoch Košického kraja v rokoch 2002 – 2006.

Zdroj: ÚPSVaR.

3.4.3.1. Štruktúra uchádzačov o zamestnanie podľa pohlavia.

Z hľadiska štruktúry uchádzačov o zamestnanie podľa pohlavia možno sledovať postupný pokles mužskej a nárast ženskej zložky. Od roku 2002, kedy bol počet mužov, ktorí sa uchádzali o zamestnanie o 11,6% vyšší ako počet žien sa tento rozdiel do roku 2005 postupne vyrovnával, tzn. počet mužov uchádzajúcich sa o zamestnanie v porovnaní k ženskej populácii klesal a naopak počet žien sa oproti mužom zvyšoval. V roku 2005 bol tento rozdiel len 1,6% (obrázky č. 202 a 203). Tento jav je zaujímavý vzhľadom na skutočnosť, že jedným z cieľov v rámci pomoci zo štrukturálnych fondov EÚ bolo zachovanie rodovej rovnosti. Ako ukazuje obrázok č. 202 tento cieľ EÚ sa zatiaľ v našom kraji nedarí naplniť.

Obrázok č. 202.

Vývoj počtu uchádzačov o zamestnanie podľa pohlavia v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2006.

Zdroj: ÚPSVaR.

Územie	december 2002			december 2003		
	Ženy	Muži	Spolu	Ženy	Muži	Spolu
Gelnica	1 878	2 286	4 164	1 762	2 206	3 968
Košice I	2 493	2 695	5 188	2 058	2 260	4 318
Košice II	3 026	3 361	6 387	2 675	2 752	5 427
Košice III	1 577	1 598	3 175	1 293	1 260	2 553
Košice IV	2 437	2 610	5 047	1 976	1 986	3 962
Košice – okolie	6 676	8 221	14 897	6 361	7 787	14 148
Michalovce	6 946	8 811	15 757	6 849	8 857	15 706
Rožňava	4 182	6 224	10 406	4 053	5 858	9 911
Sobrance	1 514	2 071	3 585	1 566	2 088	3 654
Spišská Nová Ves	4 804	6 644	11 448	4 725	5 895	10 620
Trebišov	7 035	9 290	16 325	6 669	8 693	15 362
Košický kraj	42 568	53 811	96 379	39 987	49 642	89 629
Slovensko	226 813	277 264	504 077	204 423	247 801	452 224

Územie	december 2004			december 2005			marec 2006		
	Ženy	Muži	Spolu	Ženy	Muži	Spolu	Ženy	Muži	Spolu
Gelnica	1 726	1 795	3 521	1 549	1 616	3 165	1 581	1 636	3 217
Košice I	1 813	1 793	3 606	1 578	1 490	3 068	1 477	1 479	2 956
Košice II	2 488	2 254	4 742	2 202	2 045	4 247	2 090	1 912	4 002
Košice III	1 227	1 003	2 230	1 060	882	1 942	1 020	829	1 849
Košice IV	1 716	1 554	3 270	1 441	1 282	2 723	1 360	1 214	2 574
Košice – okolie	5 869	6 476	12 345	5 725	5 949	11 674	5 512	5 929	11 441
Michalovce	6 048	6 475	12 523	5 512	5 628	11 140	5 290	5 650	10 940
Rožňava	3 951	4 806	8 757	3 644	4 368	8 012	3 534	4 302	7 836
Sobrance	1 501	1 712	3 213	1 371	1 517	2 888	1 312	1 491	2 803
Spišská Nová Ves	4 595	4 714	9 309	4 236	4 153	8 389	4 116	4 020	8 136
Trebišov	6 606	7 480	14 086	6 246	6 743	12 989	6 018	6 679	12 697
Košický kraj	37 540	40 062	77 602	34 564	35 673	70 237	33 310	35 141	68 451
Slovensko	190 050	193 105	383 155	169 726	164 108	333 834	165 096	164 173	329 269

Obrázok č. 203.

Štruktúra uchádzačov o zamestnanie podľa pohlavia v okresoch Košického kraja v rokoch 2002 – 2006.

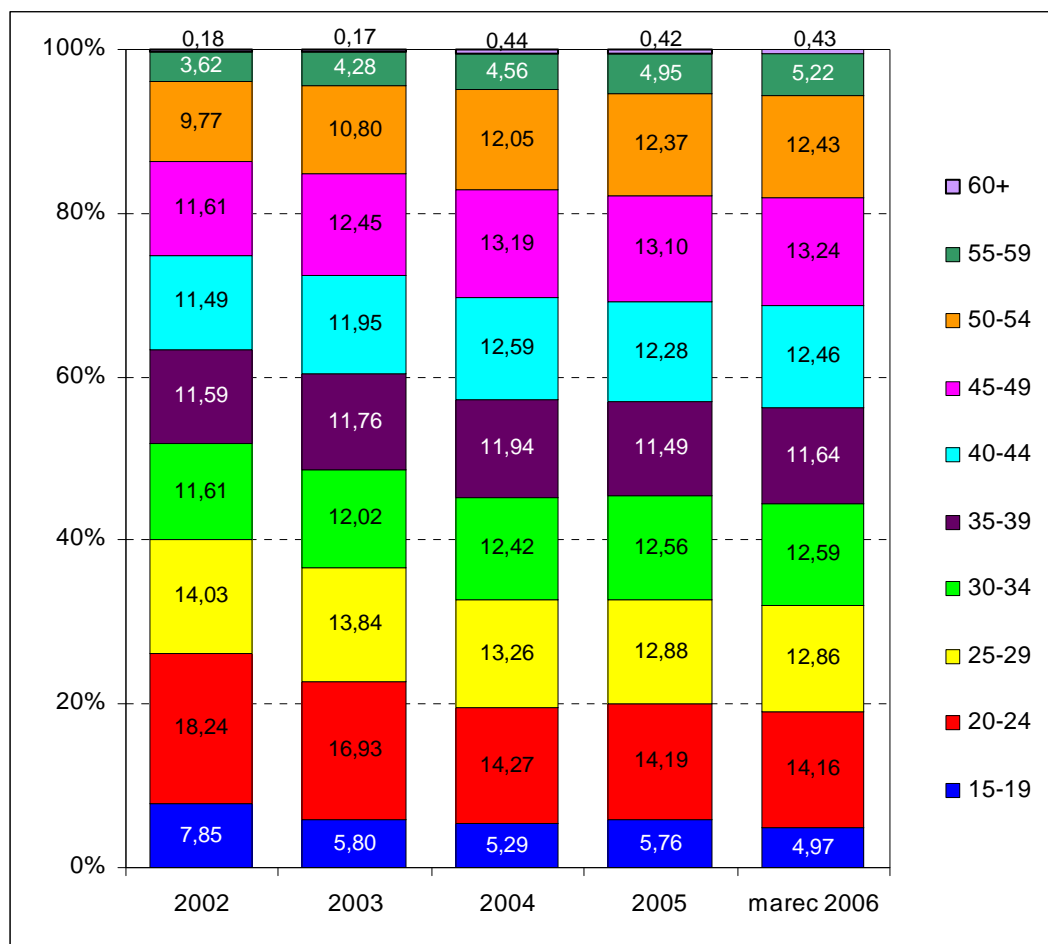
Zdroj: ÚPSVaR.

3.4.3.2. Štruktúra uchádzačov o zamestnanie podľa veku.

Vek jednotlivých evidovaných nezamestnaných z istého pohľadu predznamenáva rôzne možné problémy súvisiace s možnosťou zamestnať sa. Jedná sa predovšetkým o znevýhodnené skupiny. Napríklad u uchádzačov o zamestnanie z radov občanov nad 50 rokov je možné predpokladať nedostatočné jazykové znalosti, ktoré sú v dnešnej dobe u zamestnávateľov veľmi podstatným kritériom pri rozhodovaní o prijatí potenciálneho zamestnanca. Pri vekových skupinách od 18 do 25 rokov možno predvídať deficit odborných skúseností.

Najpočetnejšími skupinami uchádzačov o zamestnanie podľa veku sú 20 – 35 a 40 – 54 roční. V sledovanom období možno v Košickom kraji sledovať postupný pokles podielu 20 – 34 ročných uchádzačov o zamestnanie a presun vyšších hodnôt do vyšších vekových kategórií (hlavne 45 – 54 ročných). Počet uchádzačov o zamestnanie vo veku 15 – 19 rokov v období rokov 2002 – 2006 má v Košickom kraji klesajúcu tendenciu (obrázky č. 204, 205).

Najmenej evidovaných na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny je občanov vo veku nad 60 rokov. Tento údaj je však dostatočne skreslený, pretože obyvateľstvo nad 60 rokov tvoria z väčšej časti už občania v dôchodkovom veku. Z tohto dôvodu nemožno brať ich počet za smerodajný. Vynechajúc teda tieto údaje je zrejmé, že najmenší počet evidovaných uchádzačov o zamestnanie tvoria občania do 19 rokov. Je to spôsobené v prevažnej miere faktom, že títo ľudia sa sústavne pripravujú na svoje povolanie.

Obrázok č. 204.

Vekové zloženie uchádzačov o zamestnanie v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2006.

Zdroj: ÚPSVaR.

Obrázok č. 205. (nasledujúce strany).

Štruktúra uchádzačov o zamestnanie podľa veku v okresoch Košického kraja v rokoch 2002 – 2006.

Zdroj: ÚPSVaR.

Okres	Spolu	do 19 r.	Z toho					20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50 - 54	55 - 59	nad 60
			15 r.	16 r.	17 r.	18 r.	19 r.									
			Gelnica	4 164	338	0	40									
Košice I	5 188	320	0	25	40	94	161	883	754	692	733	565	549	463	216	13
Košice II	6 387	504	0	9	22	178	295	1 347	919	742	730	757	684	503	188	13
Košice III	3 175	175	0	2	6	47	120	955	486	228	178	267	473	333	77	3
Košice IV	5 047	255	0	18	32	67	138	957	931	610	421	351	500	754	262	6
Košice - okolie	14 897	1 361	0	57	172	463	669	2 809	2 094	1 756	1 777	1 667	1 611	1 321	468	33
Michalovce	15 757	1 170	0	13	77	458	622	2 847	2 141	1 872	1 791	1 827	1 859	1 608	612	30
Rožňava	10 406	661	0	25	99	214	323	1 592	1 386	1 178	1 280	1 290	1 455	1 167	370	27
Sobrance	3 585	236	0	13	28	73	122	572	466	447	424	434	461	394	147	4
Spišská Nová Ves	11 448	1 021	0	36	164	338	483	2 006	1 688	1 398	1 397	1 382	1 245	936	362	13
Trebišov	16 325	1 527	0	109	197	511	710	2 943	2 069	1 760	1 911	2 026	1 899	1 558	612	20
Košický kraj	96 379	7 568	0	347	913	2 542	3 766	17 580	13 521	11 190	11 167	11 074	11 192	9 421	3 491	175
Slovensko	504 077	38 082	5	1 566	3 900	12 860	19 751	90 300	66 983	55 394	56 247	57 362	61 510	54 983	22 410	806

december 2002

Okres	Spolu	do 19 r.	Z toho					20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50 - 54	55 - 59	nad 60
			15 r.	16 r.	17 r.	18 r.	19 r.									
			Gelnica	3 968	297	0	31									
Košice I	4 318	189	0	4	32	47	106	683	627	594	614	492	503	434	174	8
Košice II	5 427	341	0	7	13	97	224	1 135	758	666	622	654	598	458	191	4
Košice III	2 553	91	0	1	1	22	67	683	439	206	155	172	391	330	84	2
Košice IV	3 962	144	0	6	20	30	88	669	723	527	324	300	389	595	276	15
Košice - okolie	14 148	962	1	44	79	303	535	2 512	2 029	1 715	1 665	1 608	1 657	1 413	556	31
Michalovce	15 706	813	0	9	22	267	515	2 554	2 018	1 912	1 859	1 957	2 014	1 811	733	35
Rožňava	9 911	495	0	16	39	194	246	1 437	1 289	1 097	1 217	1 263	1 404	1 259	436	14
Sobrance	3 654	157	0	3	15	47	92	536	500	465	442	470	484	421	173	6
Spišská Nová Ves	10 620	653	0	12	52	272	317	1 701	1 490	1 376	1 343	1 327	1 318	992	411	9
Trebišov	15 362	1 060	1	80	147	298	534	2 659	1 980	1 705	1 815	1 973	1 933	1 596	623	18
Košický kraj	89 629	5 202	2	213	481	1 676	2 830	15 170	12 405	10 776	10 542	10 708	11 161	9 679	3 835	151
Slovensko	452 224	24 614	5	797	2 324	7 617	13 871	72 959	58 486	51 242	51 815	54 231	59 562	55 092	23 515	708

december 2003

december 2004

Okres	Spolu	do 19 r.	Z toho					20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50 - 54	55 - 59	nad 60
			15 r.	16 r.	17 r.	18 r.	19 r.									
Gelnica	3 521	234	0	31	51	61	91	427	464	480	473	439	449	372	158	25
Košice I	3 606	117	0	9	13	22	73	494	445	517	518	515	412	415	157	16
Košice II	4 742	255	0	14	26	42	173	752	663	585	557	628	590	503	179	30
Košice III	2 230	57	0	1	6	6	44	447	386	216	154	138	353	374	96	9
Košice IV	3 270	86	0	6	7	13	60	399	546	476	314	263	351	552	256	27
Košice - okolie	12 345	767	0	79	107	193	388	1 872	1 597	1 549	1 472	1 564	1 570	1 392	505	57
Michalovce	12 523	624	0	42	72	157	353	1 642	1 580	1 464	1 455	1 625	1 749	1 615	705	64
Rožňava	8 757	396	0	20	62	95	219	1 137	1 124	1 028	1 033	1 141	1 255	1 191	422	30
Sobrance	3 213	175	0	21	24	26	104	451	384	376	406	403	463	371	165	19
Spišská Nová Ves	9 309	557	0	31	73	172	281	1 354	1 219	1 247	1 169	1 193	1 185	1 002	362	21
Trebišov	14 086	836	0	47	118	224	447	2 101	1 883	1 703	1 711	1 858	1 860	1 561	531	42
Košický kraj	77 602	4 104	0	301	559	1 011	2 233	11 076	10 291	9 641	9 262	9 767	10 237	9 348	3 536	340
Slovensko	383 155	20 547	1	1 228	2 435	5 234	11 649	52 033	47 498	44 215	43 527	47 399	52 650	52 163	21 042	2 081

december 2005

Okres	Spolu	do 19 r.	Z toho					20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50 - 54	55 - 59	nad 60
			15 r.	16 r.	17 r.	18 r.	19 r.									
Gelnica	3 165	232	0	29	49	61	93	392	399	462	404	392	376	358	134	16
Košice I	3 068	103	0	8	11	24	60	411	403	392	407	473	357	366	144	12
Košice II	4 247	196	0	4	19	38	135	697	534	518	471	572	574	447	206	32
Košice III	1 942	61	0	2	3	12	44	321	349	182	136	122	290	378	96	7
Košice IV	2 723	70	0	3	4	14	49	312	439	396	276	218	266	450	272	24
Košice - okolie	11 674	795	0	79	153	196	367	1 777	1 463	1 445	1 326	1 406	1 503	1 362	550	47
Michalovce	11 140	706	0	71	124	156	355	1 525	1 364	1 338	1 278	1 323	1 495	1 421	631	59
Rožňava	8 012	418	0	26	61	138	193	1 012	1 017	955	908	1 010	1 099	1 147	420	26
Sobrance	2 888	166	0	12	33	39	82	397	341	342	344	366	418	343	156	15
Spišská Nová Ves	8 389	560	0	52	92	144	272	1 239	1 085	1 127	1 006	1 054	1 080	898	317	23
Trebišov	12 989	740	0	54	100	205	381	1 887	1 650	1 668	1 512	1 686	1 743	1 520	548	35
Košický kraj	70 237	4 047	0	340	649	1 027	2 031	9 970	9 044	8 825	8 068	8 622	9 201	8 690	3 474	296
Slovensko	333 834	18 653	2	1 317	2 486	4 586	10 262	44 937	39 562	39 057	36 832	40 719	45 485	46 713	19 915	1 961

marec 2006

Okres	Spolu	do 19 r.	Z toho					20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50 - 54	55 - 59	nad 60
			15 r.	16 r.	17 r.	18 r.	19 r.									
Gelnica	3 217	227	0	17	58	63	89	386	417	461	431	400	399	341	140	15
Košice I	2 956	83	0	6	10	20	47	399	368	361	427	438	373	362	136	9
Košice II	4 002	138	0	4	17	29	88	689	476	485	462	551	561	440	177	23
Košice III	1 849	44	0	1	1	14	28	302	322	173	125	121	272	381	104	5
Košice IV	2 574	53	0	7	7	6	33	306	398	377	288	240	256	401	240	15
Košice - okolie	11 441	714	0	68	155	196	295	1 704	1 451	1 431	1 310	1 396	1 467	1 345	568	55
Michalovce	10 940	567	0	43	142	127	255	1 536	1 363	1 312	1 223	1 302	1 472	1 406	690	69
Rožňava	7 836	351	0	19	58	102	172	1 000	994	968	885	991	1 083	1 107	437	20
Sobrance	2 803	135	0	8	30	35	62	363	331	334	326	354	423	358	163	16
Spišská Nová Ves	8 136	476	0	44	105	134	193	1 203	1 051	1 113	980	1 048	1 033	869	340	23
Trebišov	12 697	611	0	33	101	176	301	1 802	1 633	1 601	1 512	1 689	1 727	1 501	578	43
Košický kraj	68 451	3 399	0	250	684	902	1 563	9 690	8 804	8 616	7 969	8 530	9 066	8 511	3 573	293
Slovensko	329 269	15 508	0	980	2 629	3 866	8 033	44 090	39 191	38 996	36 590	40 623	45 449	46 681	20 264	1 877

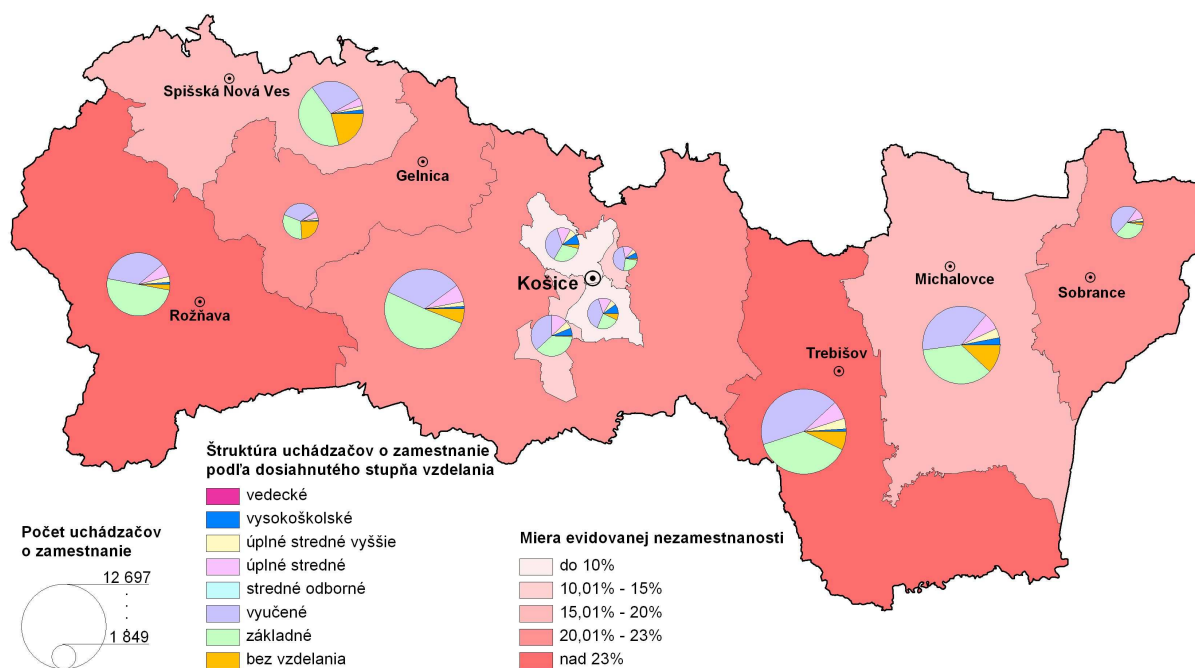
3.4.3.3. Štruktúra uchádzačov o zamestnanie podľa vzdelania

V Slovenskej republike dosahuje gramotnosť dospelého obyvateľstva 99% zastúpenie. Maximálne základné vzdelanie pritom dosiahlo 9,5% obyvateľstva, nižšie stredné vzdelanie 43,7%, úplné stredné vzdelanie 34,5% a vysokoškolské vzdelanie len 12,3% obyvateľov (obrázok č. 206).

V Košickom kraji bolo v sledovanom období rokov 2002 – 2006 najviac uchádzačov o zamestnanie podľa dosiahnutého vzdelania so základným vzdelaním a vyučením. Podiel uchádzačov o zamestnanie bez vzdelania zaznamenáva postupný nárast, v marci roku 2006 tvoril podiel 7,52% na celkovom počte nezamestnaných v Košickom kraji (obrázok č. 207).

Najväčší počet nezamestnaných bez vzdelania je v každom roku v okresoch Spišská Nová Ves a Michalovce. U populácie so základným vzdelaním je situácia najhoršia v okresoch Košice – okolie, Trebišov, Rožňava a Michalovce.

Zaujímavý je údaj o počte uchádzačov o zamestnanie vysokoškolsky vzdelaných ľudí, pretože ich počet je vyšší než počet uchádzačov bez maturity a počet uchádzačov s vyšším vzdelaním a očakávali by sme, že vysokoškolsky vzdelaní ľudia sa uplatnia na trhu práce oveľa skôr než ľudia bez maturity (obrázok č. 208). Rovnako vidíme, že vyučenú pracovnú silu, a pracovnú silu so základným vzdelaním je ťažko umiestniť na trhu práce.

Obrázok č. 206.

Štruktúra uchádzačov o zamestnanie v Košickom kraji podľa stupňa dosiahnutého vzdelania k marcu 2006.

Zdroj: ÚPSVaR.

december 2002

Okres	Spolu	ved.	VŠ	vyšš.	ÚSO	ÚSV	ÚS	SO	vyuč.	ZŠ	bez vz.
Gelnica	4 164	0	42	4	371	93	262	27	1 370	1 109	886
Košice I	5 188	1	427	35	1 044	276	462	8	1 467	1 288	180
Košice II	6 387	0	311	37	1 207	282	675	16	1 861	1 895	103
Košice III	3 175	0	183	21	760	164	433	7	1 013	577	17
Košice IV	5 047	2	276	34	1 072	273	501	19	1 641	1 206	23

Okres	Spolu	ved.	VŠ	vyšš.	ÚSO	ÚSV	ÚS	SO	vyuč.	ZŠ	bez vz.
Košice – okolie	14 897	1	166	18	1 618	422	1 114	12	4 700	6 049	797
Michalovce	15 757	1	357	79	2 355	533	1 095	32	5 239	4 965	1 101
Rožňava	10 406	1	126	16	1 190	283	738	3	3 636	4 117	296
Sobrance	3 585	2	45	8	439	123	337	4	1 680	865	82
Spišská Nová Ves	11 448	3	208	17	1 370	244	563	40	3 285	3 871	1847
Trebišov	16 325	1	215	49	2 020	692	1 227	64	6 278	4 899	880
Košický kraj	96379	12	2 356	318	13 446	3 385	7 407	232	32 170	30 841	6 212
Slovensko	504 077	89	13 961	2 003	74 829	17 314	43 642	6 413	179 472	148 658	17 696

december 2003

Okres	Spolu	ved.	VŠ	vyšš.	ÚSO	ÚSV	ÚS	SO	vyuč.	ZŠ	bez vz.
Gelnica	3 968	0	37	8	327	76	263	20	1 329	1 061	847
Košice I	4 318	5	413	34	888	188	418	4	1 231	989	148
Košice II	5 427	1	309	25	1 072	233	589	11	1 516	1 609	62
Košice III	2 553	2	211	14	625	136	371	7	756	417	14
Košice IV	3 962	1	291	37	946	201	468	10	1 158	840	10
Košice – okolie	14 148	0	180	19	1 419	332	1 039	14	4 600	5 832	713
Michalovce	15 706	2	378	67	2 391	484	1 106	28	5 375	4 641	1 234
Rožňava	9 911	3	126	19	1 168	251	706	4	3 561	3 829	244
Sobrance	3 654	0	59	13	456	118	328	3	1 731	871	75
Spišská Nová Ves	10 620	0	222	21	1 365	221	543	30	3 033	3 524	1 661
Trebišov	15 362	1	204	48	1 870	624	1 144	49	6 002	4 578	842
Košický kraj	89 629	15	2 430	305	12 527	2 864	6 975	180	30 292	28 191	5 850
Slovensko	452 224	82	13 559	1 747	65 473	13 394	38 857	4 608	166 445	131 329	16 730

december 2004

Okres	Spolu	ved.	VŠ	vyšš.	ÚSO	ÚSV	ÚS	SO	vyuč.	ZŠ	bez vz.
Gelnica	3 521	1	31	8	328	69	211	32	1 151	947	743
Košice I	3 606	5	310	30	736	181	380	2	1 102	768	92
Košice II	4 742	2	273	36	987	210	506	12	1 373	1 292	51
Košice III	2 230	2	164	19	563	92	275	6	689	398	22
Košice IV	3 270	0	222	33	744	156	377	7	1 038	686	7
Košice – okolie	12 345	3	130	15	1 249	284	830	29	3 988	5 251	566
Michalovce	12 523	1	302	67	2 007	440	821	30	4 278	3 633	944
Rožňava	8 757	1	98	21	1 043	225	533	7	3 028	3 590	211
Sobrance	3 213	1	59	12	436	102	291	2	1 426	810	74
Spišská Nová Ves	9 309	3	142	30	1 229	201	446	33	2 645	3 104	1 476
Trebišov	14 086	0	201	44	1 718	557	991	52	5 490	4 278	755
Košický kraj	77 602	19	1 932	315	11 040	2 517	5 661	212	26 208	24 757	4 941
Slovensko	383 155	82	11 087	1 802	57 211	11 979	31 353	3 628	138 287	113 029	14 697

december 2005

Okres	Spolu	ved.	VŠ	vyšš.	ÚSO	ÚSV	ÚS	SO	vyuč.	ZŠ	bez vz.
Gelnica	3 165	2	23	2	259	63	176	27	962	924	727
Košice I	3 068	5	273	39	649	162	320	4	864	674	78
Košice II	4 247	1	241	35	842	175	478	14	1 222	1 190	49
Košice III	1 942	1	145	28	497	75	225	3	616	333	19
Košice IV	2 723	0	226	26	612	122	316	4	818	535	64
Košice – okolie	11 674	1	134	22	1 172	256	816	16	3 504	5 206	547
Michalovce	11 140	4	280	57	1 751	396	770	15	3 576	3 280	1 011
Rožňava	8 012	0	95	20	868	185	483	7	2 635	3 505	214
Sobrance	2 888	0	43	14	346	84	302	3	1 221	810	65
Spišská Nová Ves	8 389	2	144	17	1 029	153	391	12	2 117	3 075	1 449
Trebišov	12 989	1	147	32	1 502	477	921	47	4 953	4 165	744
Košický kraj	70 237	17	1 751	292	9 527	2 148	5 198	152	22 488	23 697	4 967
Slovensko	333 834	108	9 819	1 630	48 257	10 222	26 985	2 342	115 495	104 101	14 875

marec 2006

Okres	Spolu	ved.	VŠ	vyšš.	ÚSO	ÚSV	ÚS	SO	vyuč.	ZŠ	bez vz.
Gelnica	3 217	0	19	1	255	57	170	29	1 003	959	724
Košice I	2 956	5	237	30	615	152	309	3	848	672	85
Košice II	4 002	0	180	31	793	176	416	11	1 171	1 173	51
Košice III	1 849	0	109	19	469	88	195	3	613	335	18
Košice IV	2 574	0	202	22	547	115	289	9	791	482	117
Košice – okolie	11 441	1	108	18	1 075	248	708	17	3 432	5 297	537
Michalovce	10 940	3	246	55	1 673	398	689	18	3 483	3 285	1 090
Rožňava	7 836	0	77	18	793	190	470	10	2 560	3 505	213
Sobrance	2 803	0	34	11	325	80	266	3	1 195	827	62
Spišská Nová Ves	8 136	0	128	18	898	144	323	14	1 930	3 164	1 517
Trebišov	12 697	1	135	34	1 397	470	809	36	4 845	4 239	731
Košický kraj	68 451	10	1 475	257	8 840	2 118	4 644	153	21 871	23 938	5 145
Slovensko	329 269	95	8 629	1 530	45 617	10 210	25 409	2 255	114 104	105 040	16 380

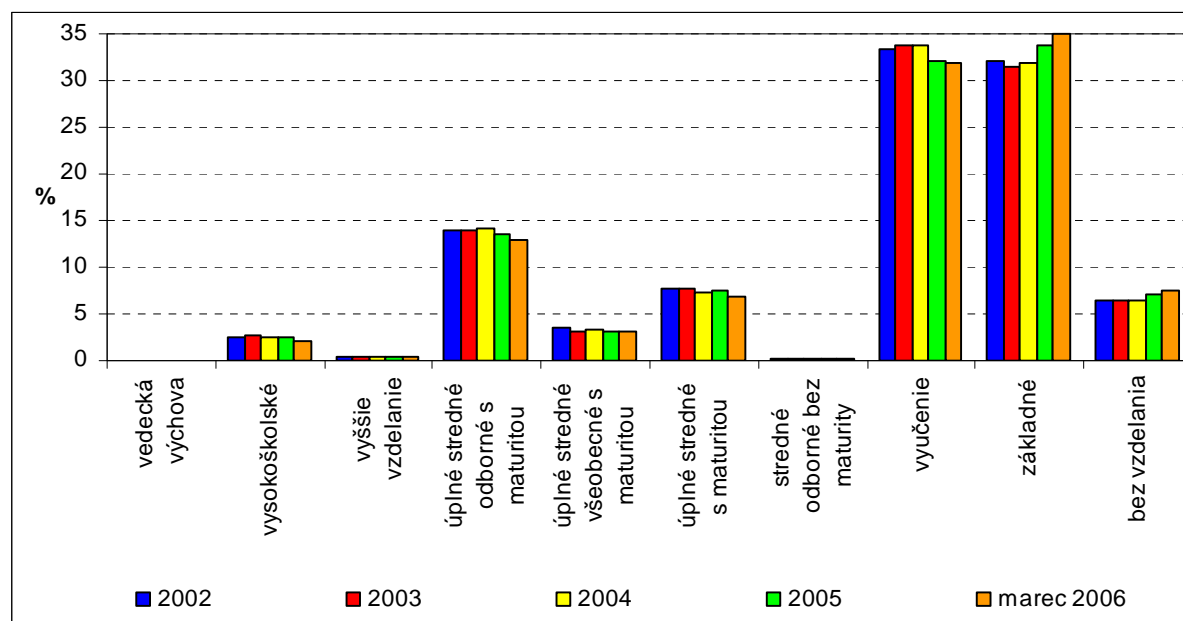
Vysvetlivky:

- ved. - vedecká výchova (stupeň vzdelania 9)
- VŠ - vysokoškolské (stupeň vzdelania 8)
- vyšš. - vyššie vzdelanie (stupeň vzdelania 7)
- ÚSO - úplné stredné odborné s maturitou (stupeň vzdelania 6)
- ÚSV - úplné stredné všeobecné s maturitou (stupeň vzdelania 5)
- ÚS - úplné stredné s maturitou (stupeň vzdelania 4)
- SO - stredné odborné bez maturity (stupeň vzdelania 3)
- vyuč. - vyučenie (stupeň vzdelania 2)
- ZŠ - základné (stupeň vzdelania 1)
- bez vz. - bez vzdelania (stupeň vzdelania 0)

Obrázok č. 207.

Štruktúra uchádzačov o zamestnanie podľa stupňa dosiahnutého vzdelania v okresoch Košického kraja v rokoch 2002 – 2006.

Zdroj: ÚPSVaR.

Obrázok č. 208.

Vývoj počtosti jednotlivých skupín uchádzačov o zamestnanie podľa vzdelania v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2006.

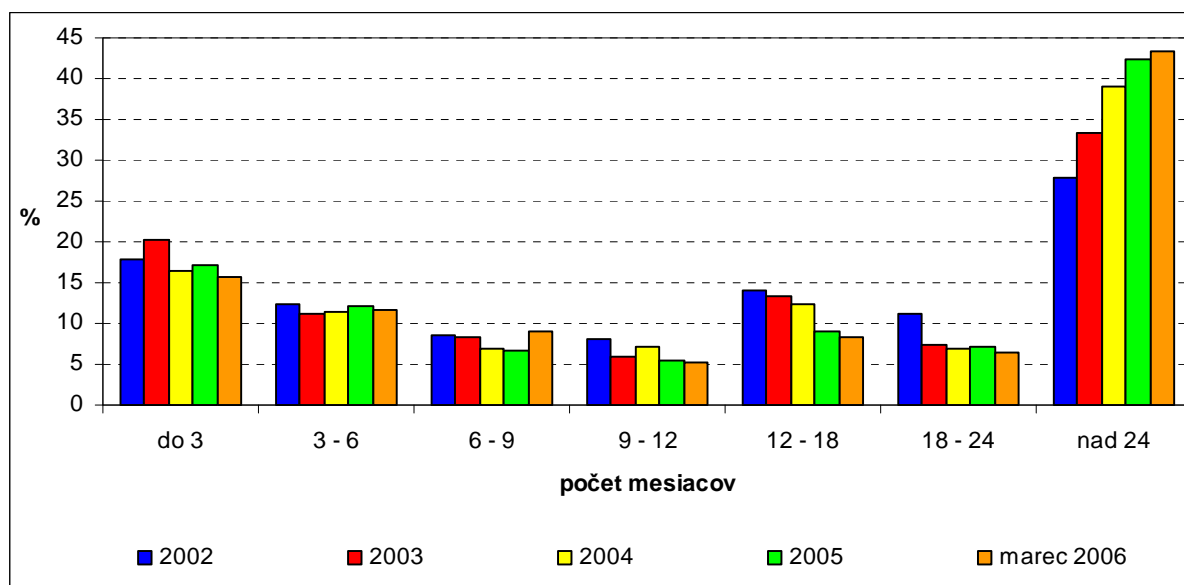
Zdroj: ÚPSVaR.

3.4.3.4. Štruktúra uchádzačov o zamestnanie podľa doby evidencie.

Z obrázkov č. 209 a 210 vyplýva kolísavý trend uchádzačov o zamestnanie podľa doby evidencie v Košickom kraji od roku 2002 do roku 2006. Najvyšší počet uchádzačov o zamestnanie, a zároveň aj najvyšší nárast, bol v sledovanom období u nezamestnaných evidovaných viac ako 2 roky. Najnižší podiel zaznamenávajú počas celého sledovaného obdobia uchádzači o zamestnanie, ktorí sú v evidencii do 3 mesiacov.

Podiel uchádzačov o zamestnanie v Košickom kraji, ktorí sú v evidencii od 1 roka do 2 rokov, zaznamenáva v sledovanom období postupný pokles (v protiklade s kategóriou nad 2 roky). Môže to byť dôsledkom poklesu motivácie nezamestnaných byť evidovaní na týchto úradoch. Príčinou poklesu môže byť relatívne vysoký počet nezamestnaných vyradených z evidencie Úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny pre nespoluprácu. Prevláda nedôvera v sprostredkovateľskú činnosť Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, napriek komplikáciám, akými je zrušenie ohlasovacej povinnosti. Na druhej strane vytváranie vlastných databáz pracovných miest u väčších spoločností či neochota zamestnávateľov, často pribrzdia sprostredkovateľské možnosti Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny.

Za najzávažnejšiu kategóriu však pokladáme kategóriu uchádzačov o zamestnanie s dobou evidencie viac ako 2 roky. Z obrázku č. 209 vidíme, že táto kategória sa v priebehu posledných štyroch rokov stabilizovala na počte okolo 30 tis. nezamestnaných, so všetkými z toho vyplývajúcimi nepriaznivými dôsledkami. Preto budeme musieť hľadať riešenia prednostne pre túto kategóriu dlhodobo nezamestnaných uchádzačov o zamestnanie.

Obrázok č. 209.

Vývoj početnosti jednotlivých skupín uchádzačov o zamestnanie podľa doby evidencie v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2006.

Zdroj: ÚPSVaR.

Obrázok č. 210. (nasledujúce strany).

Štruktúra uchádzačov o zamestnanie podľa doby evidencie v okresoch Košického kraja v rokoch 2002 – 2006.

Zdroj: ÚPSVaR.

december 2002

Územie	Spolu	Počet osôb podľa doby evidencie v mesiacoch											
		do 3	3 - 6	6 - 9	9 - 12	12 - 18	18 - 24	24 - 30	30 - 36	36 - 42	42 - 48	nad 48	
Gelnica	4 164	959	503	249	335	572	465	228	127	100	96	530	
Košice I	5 188	927	739	573	440	613	514	330	283	235	170	364	
Košice II	6 387	1 241	991	815	548	736	769	409	298	190	154	236	
Košice III	3 175	674	519	387	294	398	300	163	139	90	93	118	
Košice IV	5 047	910	808	602	497	654	557	255	211	158	137	258	
Košice - okolie	14 897	2 312	1 662	1 219	1 070	2 334	1 448	1 494	640	494	466	1 758	
Michalovce	15 757	2 771	1 628	1 265	1 207	2 038	1 957	1 296	656	468	371	2 100	
Rožňava	10 406	1 760	1 305	796	731	1 649	1 258	928	311	255	202	1 211	
Sobrance	3 585	819	405	257	336	487	419	209	103	89	92	369	
Spišská Nová Ves	11 448	2 388	1 473	857	790	1 649	834	1 012	301	296	263	1 585	
Trebišov	16 325	2 544	1 862	1 234	1 457	2 400	2 237	1 270	516	384	450	1 971	
Košický kraj	96 379	17 305	11 895	8 254	7 705	13 530	10 758	7 594	3 585	2 759	2 494	10 500	
Slovensko	504 077	111 310	68 871	45 343	39 948	68 296	50 660	34 279	16 668	13 361	10 959	44 382	

december 2003

Územie	Spolu	Počet osôb podľa doby evidencie v mesiacoch											
		do 3	3 - 6	6 - 9	9 - 12	12 - 18	18 - 24	24 - 30	30 - 36	36 - 42	42 - 48	nad 48	
Gelnica	3 968	900	510	247	214	491	267	322	256	127	87	547	
Košice I	4 318	1 050	688	458	302	511	321	224	212	122	120	310	
Košice II	5 427	1 207	832	609	387	698	452	312	337	180	126	287	
Košice III	2 553	614	404	322	178	339	207	128	117	57	53	134	
Košice IV	3 962	874	498	416	280	536	387	261	213	105	97	295	
Košice - okolie	14 148	2 306	1 254	1 100	835	2 106	1 004	1 440	848	958	383	1 914	
Michalovce	15 706	3 359	1 468	1 511	918	1 803	1 110	1 143	1 133	821	390	2 050	
Rožňava	9 911	2 125	927	618	465	1 360	730	945	758	583	207	1 193	
Sobrance	3 654	825	296	303	223	570	277	274	253	149	65	419	
Spišská Nová Ves	10 620	2 461	1 520	727	524	1 395	617	858	410	571	165	1 372	
Trebišov	15 362	2 518	1 579	1 248	990	2 161	1 285	1 220	1 254	792	308	2 007	
Košický kraj	89 629	18 239	9 976	7 559	5 316	11 970	6 657	7 127	5 791	4 465	2 001	10 528	
Slovensko	452 224	117 253	57 889	37 668	27 115	53 791	29 841	32 272	25 978	18 580	8 730	43 107	

december 2004

Územie	Spolu	Počet osôb podľa doby evidencie v mesiacoch													
		do 3	3 - 6 vrátane	6 - 9 vrátane	9 - 12 vrátane	12 - 18 vrátane	18 - 24 vrátane	24 - 30 vrátane	30 - 36 vrátane	36 - 42 vrátane	42 - 48 vrátane	nad 48			
Gelnica	3 521	615	409	261	234	501	195	260	136	184	161	565			
Košice I	3 606	688	549	296	340	554	269	204	140	112	111	343			
Košice II	4 742	993	771	441	404	596	314	277	224	156	183	383			
Košice III	2 230	498	340	219	221	275	173	150	87	59	69	139			
Košice IV	3 270	638	473	287	280	387	226	232	189	127	118	313			
Košice - okolie	12 345	1 609	1 255	771	717	1 323	893	1 273	575	939	601	2 389			
Michalovce	12 523	2 020	1 275	885	821	1 507	963	896	568	677	709	2 202			
Rožňava	8 757	1 315	821	482	549	1 121	497	832	446	649	567	1 478			
Sobrance	3 213	435	348	281	191	413	228	353	176	171	182	435			
Spíšská Nová Ves	9 309	2 018	1 134	577	539	1 188	479	724	334	540	271	1 505			
Trebišov	14 086	1 866	1 402	822	1 337	1 666	1 089	1 221	700	783	938	2 262			
Košický kraj	77 602	12 695	8 777	5 322	5 633	9 531	5 326	6 422	3 575	4 397	3 910	12 014			
Slovensko	383 155	82 657	52 715	28 847	26 934	44 843	22 493	26 902	14 881	19 267	16 842	46 774			

december 2005

Územie	Spolu	Počet osôb podľa doby evidencie v mesiacoch													
		do 3	3 - 6 vrátane	6 - 9 vrátane	9 - 12 vrátane	12 - 18 vrátane	18 - 24 vrátane	24 - 30 vrátane	30 - 36 vrátane	36 - 42 vrátane	42 - 48 vrátane	nad 48			
Gelnica	3 165	577	347	206	152	286	213	285	128	174	91	706			
Košice I	3 068	648	474	280	219	302	246	234	109	112	74	370			
Košice II	4 247	980	773	325	304	424	284	258	154	166	133	446			
Košice III	1 942	461	337	169	130	199	157	104	78	87	52	168			
Košice IV	2 723	607	421	216	196	269	198	154	97	112	101	352			
Košice - okolie	11 674	1 642	1 396	764	581	984	675	716	534	912	394	3 076			
Michalovce	11 140	1 831	1 296	805	621	1 012	792	680	533	582	382	2 606			
Rožňava	8 012	1 006	846	487	429	723	535	651	290	619	308	2 118			
Sobrance	2 888	410	362	188	138	272	199	202	152	248	123	594			
Spíšská Nová Ves	8 389	1 904	937	542	425	784	482	573	260	496	228	1 758			
Trebišov	12 989	1 926	1 369	781	627	1 104	1 166	920	699	847	477	3 073			
Košický kraj	70 237	11 992	8 558	4 763	3 822	6 359	4 947	4 777	3 034	4 355	2 363	15 267			
Slovensko	333 834	70 814	49 590	24 009	18 538	30 134	20 791	19 952	12 307	17 745	9 455	60 499			

marec 2006

Územie	Spolu	Počet osôb podľa doby evidencie v mesiacoch											
		do 3	3 - 6 vrátane	6 - 9 vrátane	9 - 12 vrátane	12 - 18 vrátane	18 - 24 vrátane	24 - 30 vrátane	30 - 36 vrátane	36 - 42 vrátane	42 - 48 vrátane	nad 48	
Gelnica	3 217	504	421	275	171	251	195	234	165	165	96	740	
Košice I	2 956	648	409	328	205	252	218	237	130	85	80	364	
Košice II	4 002	847	585	511	224	392	281	251	169	133	143	466	
Košice III	1 849	386	285	227	119	203	117	125	79	74	56	178	
Košice IV	2 574	576	367	272	153	255	167	162	92	78	93	359	
Košice - okolie	11 441	1 538	1 136	1 056	616	878	691	697	455	781	471	3 122	
Michalovce	10 940	1 753	1 266	968	621	920	713	699	518	529	297	2 656	
Rožňava	7 836	954	737	629	390	689	473	651	316	444	385	2 168	
Sobrance	2 803	358	299	287	160	212	207	199	121	214	116	630	
Spišská Nová Ves	8 136	1 476	1 207	638	408	684	465	447	383	355	279	1 794	
Trebišov	12 697	1 745	1 342	1 032	583	933	844	1 128	688	740	475	3 187	
Košický kraj	68 451	10 785	8 054	6 223	3 650	5 669	4 371	4 830	3 116	3 598	2 491	15 664	
Slovensko	329 269	64 405	46 582	34 492	17 459	26 670	19 570	20 367	12 252	15 485	9 730	62 257	

3.4.4. Voľné pracovné miesta.

V súčasnosti neexistuje komplexná informácia o ponukách aktuálnych voľných pracovných príležitostí v jednotlivých regiónoch, nakoľko z právneho hľadiska zamestnávateľa nie sú povinní hlásiť úradu práce takýto údaj.

Spoločným charakteristickým znakom všetkých zdrojov ponúk pracovných príležitostí je nedostatok pracovných miest v nekvalifikovaných a pomocných profesiách v protiklade s vysokým počtom nezamestnaných občanov v regióne uchádzajúcich sa o takéto zamestnanie. Jednotlivé úrady práce ponúkajú voľné pracovné miesta individuálne v rámci informačno-poradenských a sprostredkovateľských služieb.

Objem nahlásených voľných pracovných miest sa od roku 2003 znížil takmer o polovicu. V dôsledku izolovaného ponúkania voľných pracovných miest a možným duplicitám niektorých pracovných príležitostí v okresoch, nebola v našom kraji dosiahnutá vyššia ponuka pracovných príležitostí. Úrad práce v okrese Košice signalizuje znížené návštevy zamestnávateľov za účelom nahlásenia voľných pracovných miest a zaznamenáva znižujúcu tendenciu počtu nahlásených voľných miest.

Najviac voľných pracovných miest v Košickom kraji ku koncu roka 2006 bolo v okresoch Spišská Nová Ves a Trebišov, minimálny počet miest bol evidovaný v okresoch Košice III, Sobrance a v Gelnici (obrázky č. 211, 212 a 213).

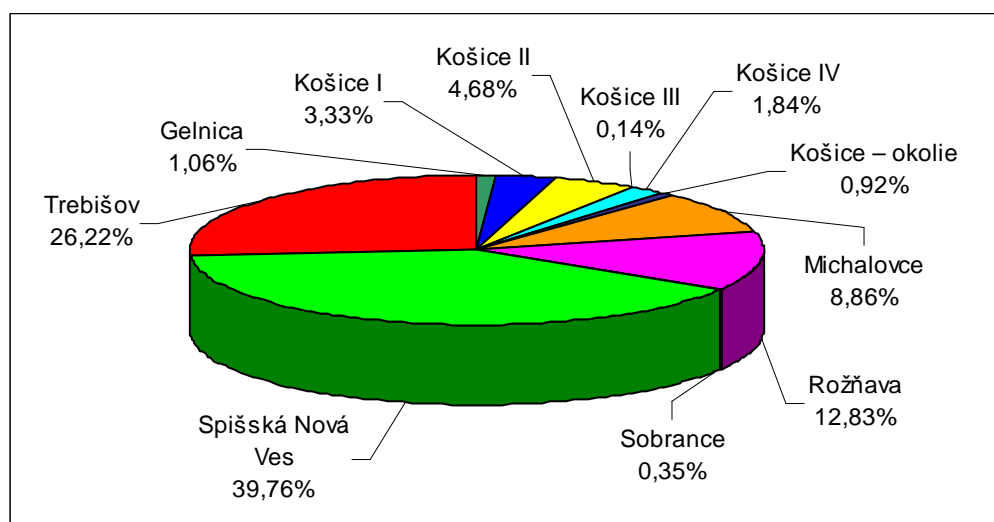
V každom prípade je citeľný veľký nepomer medzi ponukou voľných pracovných miest a počtom evidovaných uchádzačov o zamestnanie. Túto skutočnosť musíme brať do úvahy, pretože problém nezamestnanosti je podľa nás neriešiteľný bez adekvátnej ponuky voľných pracovných miest.

Územie	voľné miesta 12/2002	voľné miesta 12/2003	voľné miesta 12/2004	voľné miesta 12/2005	voľné miesta 12/2006
Gelnica	89	70	29	22	15
Košice I	74	567	188	40	47
Košice II	104	265	221	24	66
Košice III	49	36	63	0	2
Košice IV	107	500	128	42	26
Košice – okolie	337	244	60	1	13
Michalovce	419	126	73	112	125
Rožňava	218	456	882	181	181
Sobrance	18	15	10	43	5
Spišská Nová Ves	466	243	347	19	561
Trebišov	106	159	132	50	370
Košický kraj	1 987	2 681	2 133	534	1 411

Obrázok č. 211.

Počet voľných pracovných miest v Košickom kraji v rokoch 2002 – 2006.

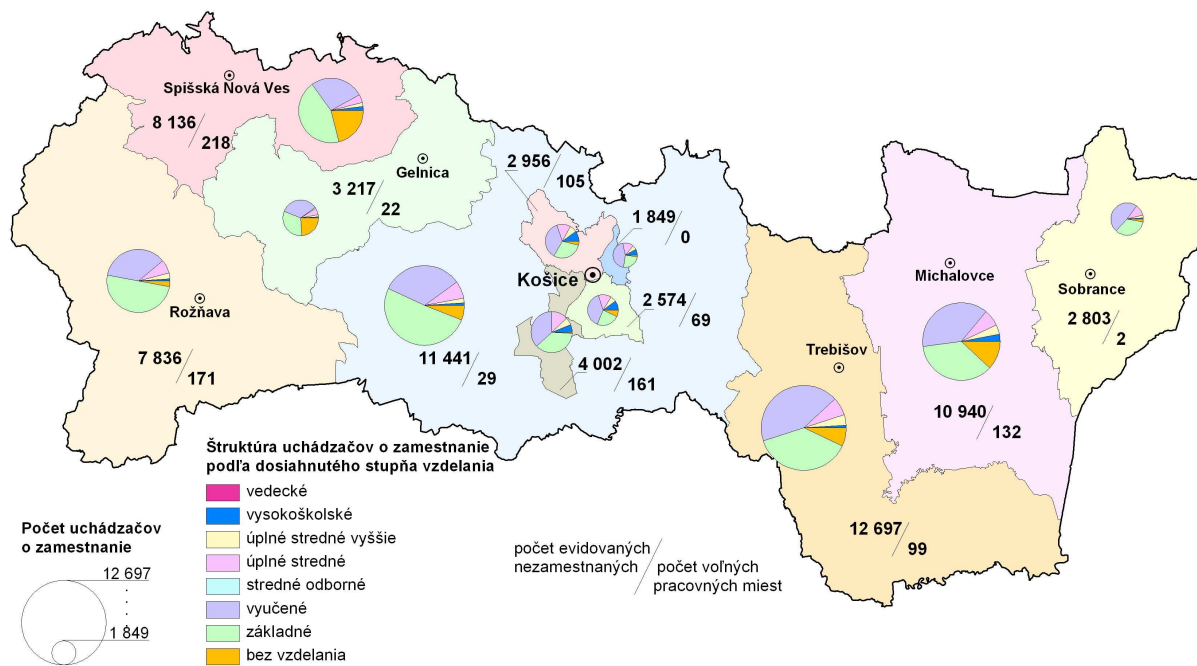
Zdroj: ÚPSVaR.

Obrázok č. 212.

Počet voľných pracovných miest v jednotlivých okresoch Košického kraja k decembru 2006.

Zdroj: ÚPSVaR.

Obrázok č. 213.

Počet voľných pracovných miest v okresoch Košického kraja k marcu 2006.

Zdroj: ÚPSVaR.

3.4.5. Podpora zosúladenia rodinného a pracovného života a starostlivosti o malé deti.

Za osoby s rodinnými povinnosťami považujeme rodičov s deťmi v predškolskom a mladšom školskom veku, ktorí si hľadajú zamestnanie alebo majú kvôli plneniu si rodinných povinností sťažené podmienky pri výkone svojej práce. (17)

Problém zosúladenia rodinného a pracovného života sa prenáša takmer výhradne na ženy, ktoré sa snažia zosúladiť rodinu verzus prácu. V minulosti tento problém nebol, pretože fungovala deľba práce tým, že ženy vychovávali deti a muži pracovali a starali sa o živobytie. V súčasnosti je situácia iná, je dôležitý fakt, že vo väčšine prípadov rodiny na Slovensku potrebujú pre svoje zabezpečenie dva príjmy a preto sa neustále hľadajú opatrenia na zabezpečenie rovnováhy medzi rodinným a pracovným životom. Absencia jedného príjmu v domácnosti vytvára rizikovú situáciu a potencionálne ohrozenie sociálnou exklúziou. Ženy na zosúladenie rodinného a pracovného života uprednostňujú flexibilné formy práce.

Harmonizácii rodinného a pracovného života by v značnej miere prispel systematickejší prístup zo strany zamestnávateľov pri uplatnení princípu rodovej rovnosti.

Uľahčenie prístupu k zamestnaniu umožňuje jednak Zákonník práce (zamestnávateľ môže so zamestnancom v pracovnej zmluve dohodnúť kratší pracovný čas, ako je ustanovený týždenný pracovný čas. Zákonník práce tiež umožňuje inštitút domáceho zamestnanca a pružného pracovného času.

Túto otázku upravuje aj Zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti o zosúladení rodinného a pracovného života, ktoré sú súčasťou aktívnych opatrení na trhu práce. Je to poskytovanie príspevku na služby pre rodinu s deťmi, ktorý poskytujú Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny. (17)

(17) Návrh opatrení na zosúladenie rodinného a pracovného života na rok 2006 s výhľadom do roku 2010.

Napriek medzinárodným skúsenostiam s politikami zosúladienia práce a rodinného života je táto oblasť na Slovensku stále málo preskúmaná. Na rozdiel od iných európskych krajín bola participácia žien na trhu práce stále vysoká a „ciele sociálnej politiky vo vzťahu k rodinám boli chápané dost' úzko – ako finančná kompenzácia priamych nákladov rodín na deti“. (18)

Pre zosúladienie rodinného a pracovného života je potrebná:

- podpora pri vytváraní služieb starostlivosti o deti a iné odkázané osoby,
- podpora zamestnávateľom, ktorí ponúkajú možnosti flexibilných foriem práce, starostlivosť o deti a iné služby pre rodinu,
- zlepšenie prístupu pre ženy a mužov, ktoré/í majú problém s mobilitou,
- uľahčiť rodičom materskú resp. rodičovskú dovoleniu – kontakt pomocou špeciálnych programov a obmedziť tak nutnosť preškoľovania. (17)

Pri sledovaní ukazovateľov zosúladienia rodinného a pracovného života môžeme vychádzať z projektu Výskum špecifík pracovnej situácie osôb s rodinnými povinnosťami v Košickom kraji, v rámci ktorého sme robili dotazníkový prieskum. Výsledky prezentovaného výskumu uskutočneného v rámci projektu realizovaného na Úrade Košického samosprávneho kraja svedčia o tom, že väčšina osôb s rodinnými povinnosťami nepracuje v zamestnaniach, ktoré kladú vysoké nároky na špecifikované sekundárne požiadavky práce. Situácia na trhu práce v skúmaných oblastiach zrejme núti aj osoby s rodinnými povinnosťami cestovať za prácou mimo bydliska.

Štát sa snaží stimulovať zamestnávateľov k vytváraniu čo najlepších podmienok na zladenie rodinného a pracovného života svojich zamestnancov. Vo svojich rôznych formách a podobách, ktoré sú v jednotlivých krajinách s rôznymi sociálnymi, kultúrnymi, či politickými systémami odlišné, je rodina hlavným činiteľom udržateľného sociálneho rozvoja. Jej hlavným poslaním je prierezovo integrovať všetky kľúčové oblasti, ako sú trh práce, sociálna ochrana, vzdelávanie, bývanie, verejné služby, rovnosť príležitostí, atď. Zároveň má rodinná politika mnoho spoločných prienikov so systémovým prístupom k boju proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu. Rodina je rozvíjajúca sa inštitúcia, ktorá je ovplyvňovaná sociálno-ekonomickými a demografickými trendmi a faktormi prebiehajúcimi v spoločnosti. Znižovanie pôrodnosti, starnutie populácie a rast migrácie sú tri spoločné demografické trendy, ktoré v súčasnej Európe najsilnejšie ovplyvňujú počet a zloženie obyvateľstva.

Každé zamestnanie si vyžaduje okrem naplnenia primárnych predpokladov (vzdelanie, zručnosti, zdravotný stav atď.) aj splnenie niektorých sekundárnych požiadaviek spojených s cestovaním za prácou, prácou na zmeny alebo v nadčase, prácou doma, resp. práce s vysokým pracovným nasadením spojeným so stresom. A práve naplnenie týchto sekundárnych požiadaviek u osôb s rodinnými povinnosťami je v niektorých prípadoch problematické. Často je riešený spor či uprednostniť rodinu alebo prácu. Preto podpore zosúladienia rodinného a pracovného života a starostlivosti o malé deti bude potrebné venovať náležitú pozornosť.

Hovoriac o osobách s rodinnými povinnosťami je potrebné zdôrazniť, že reč je vo väčšine prípadov o ženách – matkách. Otcovia, hoci majú svoj podiel na výchove detí, sú ešte vždy vnímaní prevažne ako živitelia rodiny. Tieto skutočnosti nás postavili pred otázku, či je výchova detí problémom pri uplatnení sa v zamestnaní.

V rámci projektu Výskum špecifík pracovnej situácie osôb s rodinnými povinnosťami v Košickom kraji sme zisťovali, či medzi mužmi a ženami existujú štatisticky významné rozdiely vo vnímaní výchovy detí a starostlivosti o členov rodiny ako prekážok pri uplatnení

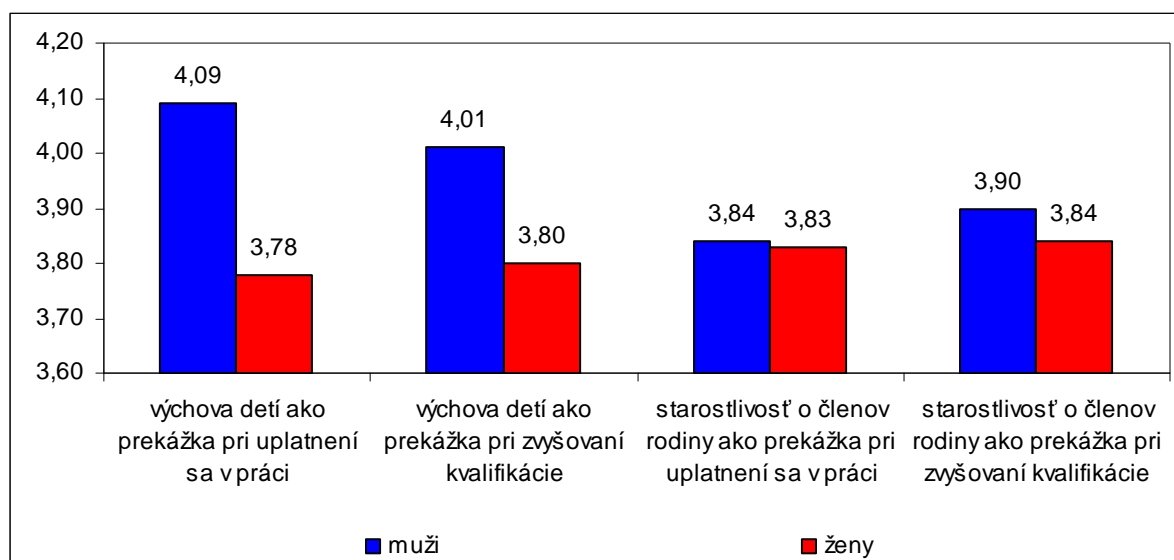
(17) Návrh opatrení na zosúladienie rodinného a pracovného života na rok 2006 s výhľadom do roku 2010.

(18) Sirovátka 2004, s. 54.

sa v práci a pri zvyšovaní kvalifikácie. Na grafe vidíme, že rozdiely tam sú, no nie až také výrazné.

Z obrázku č. 214 vyplýva, že rozdiely medzi mužmi a ženami sa potvrdili v súvislosti s výchovou detí, pričom muži viac vnímajú výchovu detí ako prekážku pri uplatnení sa v práci, a pri zvyšovaní kvalifikácie ako ženy. V súvislosti s vnímaním starostlivosti o členov rodiny ako prekážky sa medzi mužmi a ženami nezistili štatisticky významné rozdiely. Výchova detí a starostlivosť o ne sú však často prekážkami, ktoré bránia ženám uplatniť sa v zamestnaní. Výraznou mierou k tomu prispievajú aj rodové stereotypy prezentujúce ženu – matku v pozícii osoby, ktorá zodpovedá za výchovu a starostlivosť o deti.

Iná je situácia v súvislosti so starostlivosťou o členov rodiny, pri ktorej úloha muža a ženy nie je jednoznačne špecifikovaná, čo sa prejavilo aj v odpovediach respondentov. (detailnejšie rozpracované priamo v projekte).

Obrázok č. 214.

Rozdiely medzi mužmi a ženami vo vnímaní prekážok.

Zdroj: projekt „Výskum špecifík pracovnej situácie osôb s rodinnými povinnosťami“.

3.4.6. Výsledky sociografického mapovania rómskych osád na Slovensku.

Počet Rómov žijúcich na Slovensku je podľa odborných demografických odhadov, ale rovnako aj podľa Sociografického mapovania rómskych komunít na Slovensku, 320 tisíc. Odborníci odhadujú, že 2/3 z počtu obyvateľov rómskych komunít žije na východnom Slovensku. Z nich približne polovica žije integrovane v rozptyle medzi majoritnou populáciou. Zvyšná polovica žije v:

- mestských alebo obecných koncentráciách,
- osídleniach lokalizovaných na okraji obce alebo mesta,
- v osídleniach, ktoré sú od obce alebo mesta priestorovo vzdialené, alebo oddelené prírodnou alebo umelou bariérou (potok, železnica, cesta...).

Údaje o marginalizovaných rómskych komunitách v Košickom kraji boli triedené a spracované z údajov Sociografického mapovania rómskych osád na Slovensku z roku 2004 (obrázok č. 215 a 216). V Košickom kraji je podľa Sociografického mapovania rómskych osád 430 osídlení. Z hľadiska polohy osídlenia je možné rómske komunity rozdeliť na (obrázok č. 217):

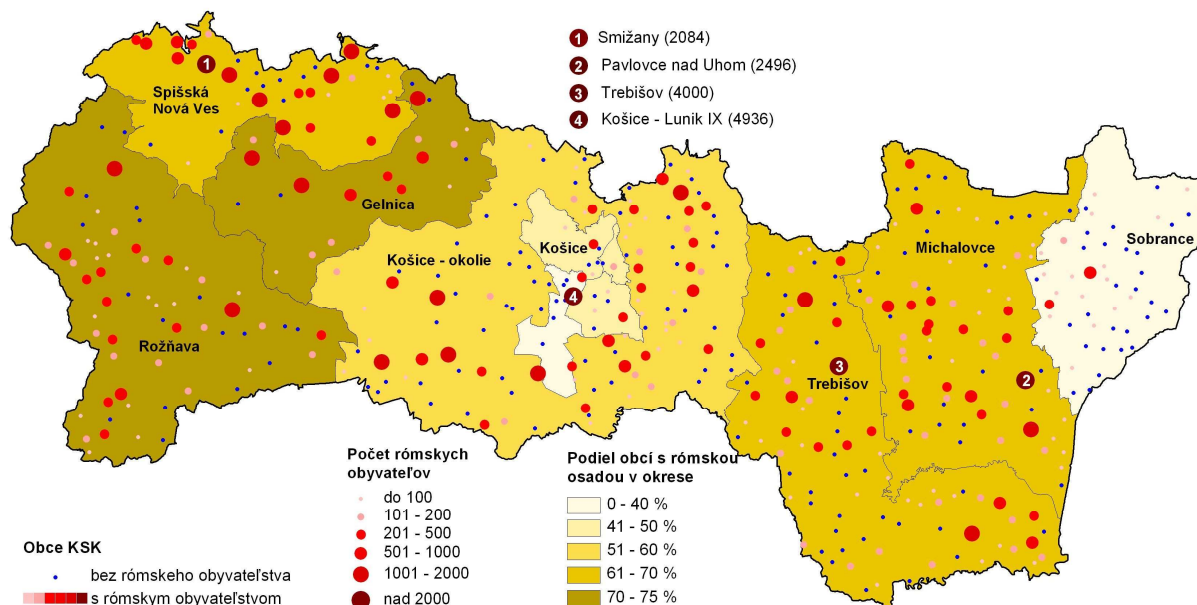
- obecné a mestské koncentrácie integrované alebo koncentrované (44),
- obecné a mestské koncentrácie integrované alebo rozptýlené (171),
- osídlenia lokalizované na okraji obce alebo mesta (104),
- osídlenia priestorovo vzdialené alebo oddelené prírodnou alebo umelou bariérou (111).

Z inžinierskych sietí je v týchto osídleniach najdostupnejšia elektrina (90,5% osídlení), najmenej dostupná je kanalizácia. Takmer 82% rómskych osídlení nemá vôbec kanalizáciu. Napojenie osídlení sa na plyn a verejný vodovod je tiež pomerne nízke – plyn je nedostupný v 41% osídlení a vodovod v 36% osídlení.

Podiel obydľí v rómskych osídleniach Košického kraja napojených na jednotlivé inžinierske siete:

- na vodovod je napojených 64% obydľí (obrázok č. 218),
- len 9% obydľí využíva kanalizáciu (obrázok č. 219),
- plyn používa 34% obydľí (obrázok č. 220),
- elektrinu 90% obydľí (obrázok č. 221).

Podľa Sociografického mapovania rómskych osád 88 osídlení v Košickom kraji nemá takmer žiadnu infraštruktúru, teda nemajú vodovod, kanalizáciu, ani plyn. 9 osídlení zo spomínaného počtu 88 nemá ani len elektrinu. Vysporiadanie pozemkov, na ktorých ležia rómske osady, je zobrazené na obrázku č. 222.

Obrázok č. 215.

Obyvateľstvo rómskej národnosti v Košickom kraji.

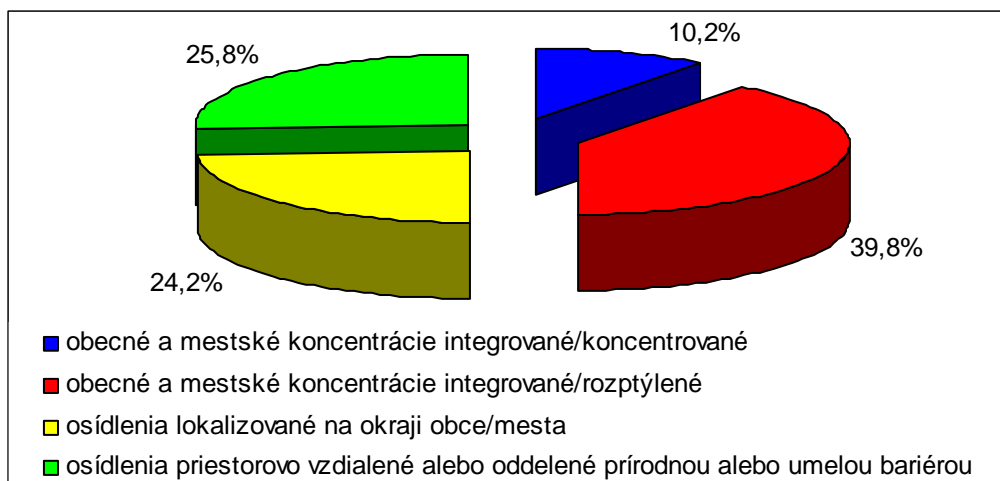
Zdroj: Sociografické mapovanie rómskych osád na Slovensku, 2004.

Infraštruktúra	Vodovod	Kanalizácia	Vysporiadanosť pozemkov	Plyn	Elektrina
áno	275	40	243	147	389
nie	155	353	65	176	13
čiastočne	0	37	122	106	28
Počet marginalizovaných rómskych osídlení	430				

Obrázok č. 216.

Infraštruktúra v rómskych osídleniach.

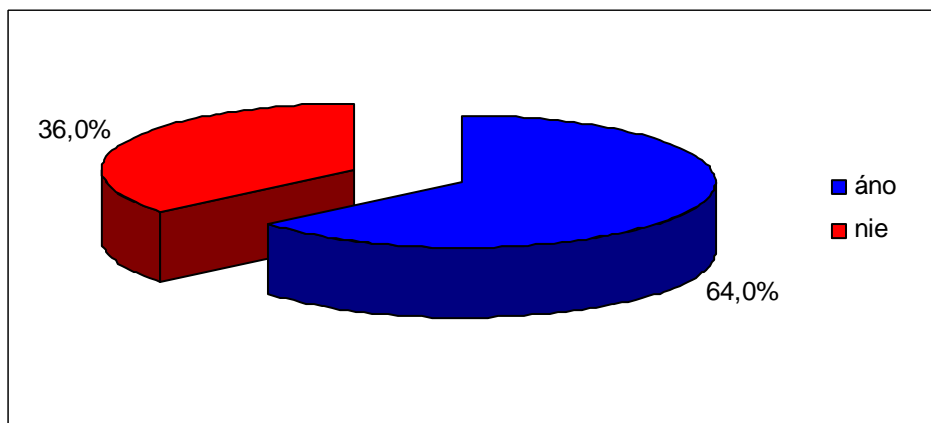
Zdroj: Sociografické mapovanie rómskych osád na Slovensku, 2004.

Obrázok č. 217.

Poloha rómskych osídlení na Slovensku.

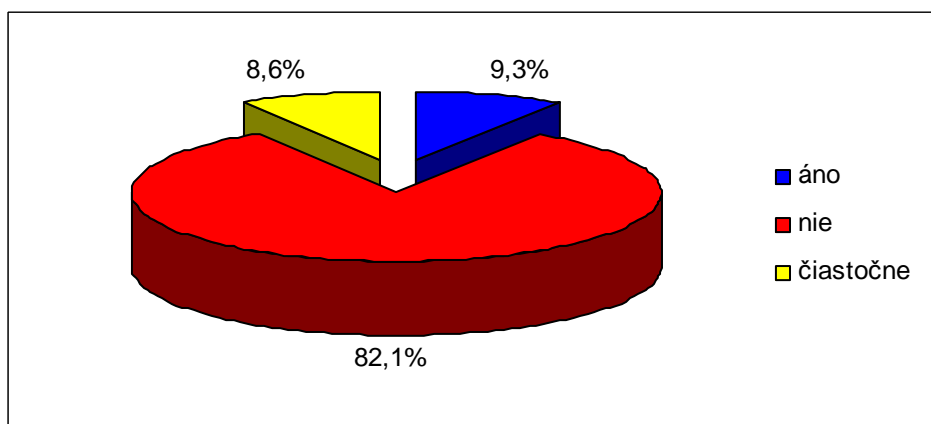
Zdroj: Sociografické mapovanie rómskych osád na Slovensku, 2004.

Obrázok č. 218.

Vodovod v rómskych osídleniach v Košickom kraji.

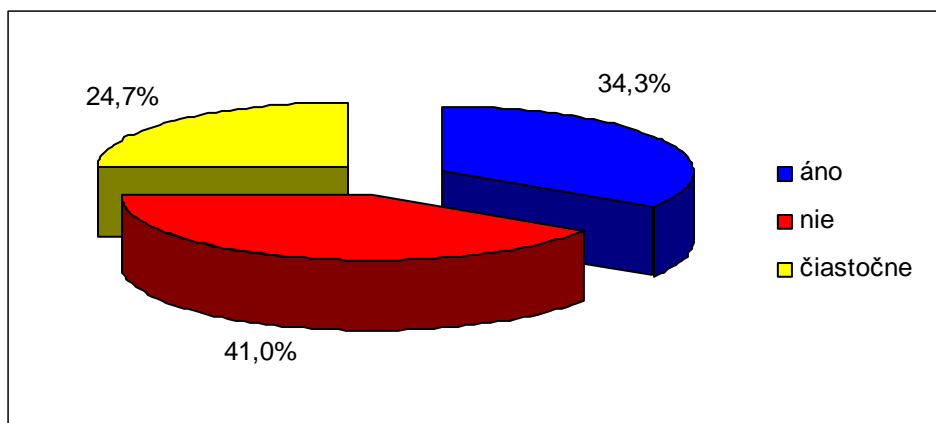
Zdroj: Sociografické mapovanie rómskych osád na Slovensku, 2004.

Obrázok č. 219.

Kanalizácia v rómskych osídleniach v Košickom kraji.

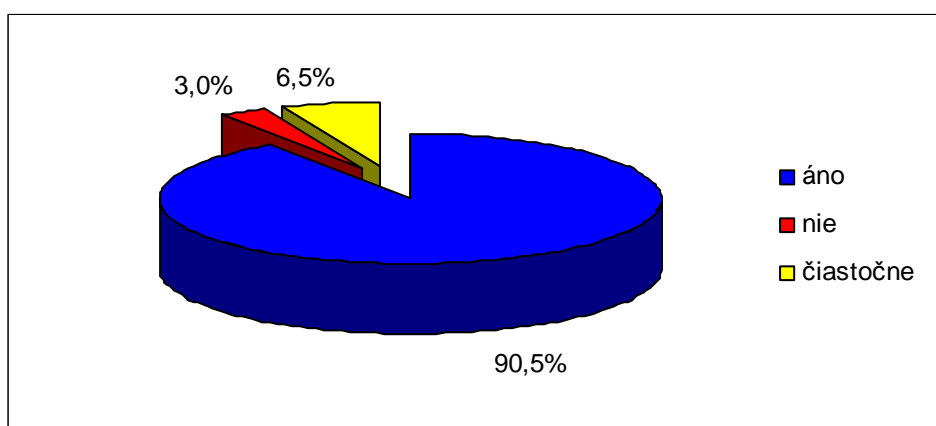
Zdroj: Sociografické mapovanie rómskych osád na Slovensku, 2004.

Obrázok č. 220.

Pripojenie na plyn v rómskych osídleniach v Košickom kraji.

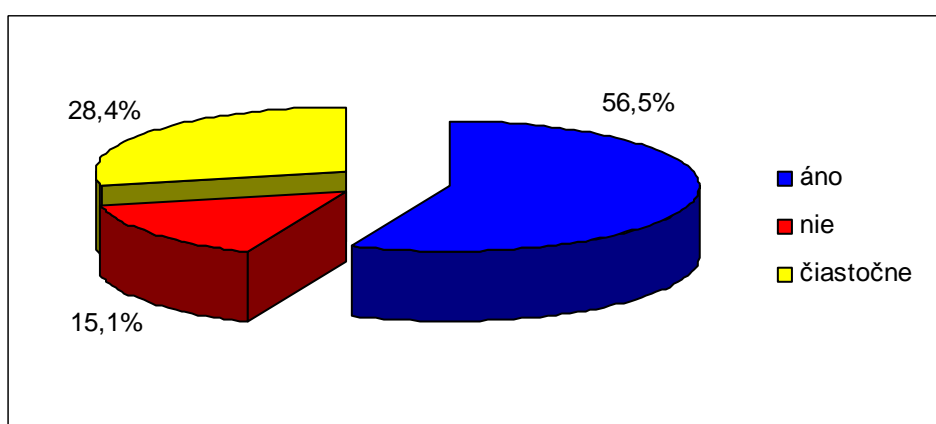
Zdroj: Sociografické mapovanie rómskych osád na Slovensku, 2004.

Obrázok č. 221.

Pripojenie na elektrinu v rómskych osídleniach v Košickom kraji.

Zdroj: Sociografické mapovanie rómskych osád na Slovensku, 2004.

Obrázok č. 222.

Vysporiadanie pozemkov v rómskych osídleniach v Košickom kraji.

Zdroj: Sociografické mapovanie rómskych osád na Slovensku, 2004.

3.5. Vzdelávanie.

Košický samosprávny kraj, ako zriaďovateľ stredných škôl si už dlhšie uvedomuje nevyhnutnosť obsahovej prestavby vzdelávania. Najkritickejšia situácia v tejto oblasti je na stredných odborných učilištiach. Podľa štatistiky úradov práce až 80% absolventov stredných odborných učilíšť končí každoročne v evidencii úradov práce. Pritom na druhej strane zamestnávateľia už začínajú pociťovať nedostatok pracovných síl v robotníckych povolaniach v rozvíjajúcich sa odvetviach slovenského hospodárstva. Kde hľadať príčiny tohto nežiaduceho stavu?

V prvom rade príčiny vidíme v prerušení priamej väzby stredných odborných učilíšť s podnikmi na začiatku deväťdesiatich rokov minulého storočia. Zamestnávateľia prestali zabezpečovať a spolufinancovať prípravu pracovnej sily pre svoje potreby a začali využívať výlučne voľnú pracovnú silu z trhu práce. Celá zodpovednosť za odborné vzdelávanie a prípravu na povolanie prešla po roku 1990 na orgány štátnej správy a od 1.7.2002 na samosprávne kraje. Sieť stredných odborných učilíšť (štruktúra odborov, počty prijímaných žiakov) sa prestala vytvárať podľa perspektívnych potrieb zamestnávateľov (tí nevedeli a často ani teraz nevedia určiť svoje potreby na časové obdobie troch až piatich rokov) a tvorila sa iba podľa záujmu žiakov a ich rodičov.

A tak mnohé stredné odborné učilištia pre nezáujem žiakov o strojársku, elektrotechnickú, chemickú, ale i ďalšie odbory prijímali do týchto učebných odborov veľmi malé počty žiakov, alebo ich vyradovali zo siete škôl.

Na druhej strane sa stredné odborné učilištia orientovali na „atraktívnejšie“ odbory z oblasti služieb (kaderník, kozmetička, odbory z oblasti cestovného ruchu a ďalšie), do ktorých prijímali zvýšené počty žiakov.

Výsledkom tohto procesu sú na jednej strane absolventi, ktorí sa len ťažko vedia umiestniť na trhu práce v svojom absolvovanom odbore a na druhej strane značne rozdrobená sieť učebných odborov (na Slovensku je okolo 1 500 učebných odborov, zatiaľ čo priemer EÚ je okolo 500 učebných odborov). Tým sa stáva príprava žiakov neefektívna, pretože taký veľký počet učebných odborov nemožno vybaviť potrebným technologickým vybavením, čo má potom priamy dopad na nižšiu odbornú úroveň absolventov. Navyše náklady na prevádzku školy sa tak stávajú neúmerne vysoké. Rovnako ani učiteľia a majstri sa nemôžu špecializovať.

Tento nepriaznivý stav spôsobil na trhu práce výpadok troch až piatich cyklov absolventov predovšetkým v strojárskych a chemických učebných odboroch. Signalizujú to viaceré podniky pôsobiace v automobilovom priemysle a ostatnom strojárskom priemysle.

Všetky uvedené negatívne javy poukazujú na akútnu potrebu reformy vzdelávacieho systému. Ťažiskové programové zmeny v stredoškolskom odbornom vzdelávaní z hľadiska prípravy mládeže na povolanie boli vymedzené už v Miléniu (Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15 až 20 rokov).

V súlade s Miléniom, v Operačnom programe Vzdelávanie je globálny cieľ tohto operačného programu definovaný nasledovne: „Zabezpečenie dlhodobej konkurencieschopnosti SR prostredníctvom prispôsobenia vzdelávacieho systému potrebám znalostnej spoločnosti“. V rámci prispôsobenia vzdelávacieho systému sa majú v operačnom programe realizovať nasledovné kroky:

- uskutočniť obsahová prestavba vzdelávania na základných a stredných školách a s využitím inovovaných foriem a metód výučby, pripraviť absolventa pre aktuálne a perspektívne potreby vedomostnej spoločnosti, ako aj pre jeho nadväzujúce vzdelávanie v systéme vysokých škôl a ďalšieho vzdelávania,
- podporiť zvyšovanie kvality vzdelávania a výskumu a vývoja s cieľom dosiahnuť neustálu adaptáciu vysokých škôl na aktuálne a perspektívne potreby vedomostnej spoločnosti.

Podľa nášho názoru zahájeniu procesu obsahovej prestavby vzdelávania by malo predchádzať definovanie potrieb kvalifikovanej sily zo strany zamestnávateľov, ktoré by vyústilo do definovania profilu absolventa a obsahu jeho prípravy, ktorá by mala vyplývať zo stanovenia smerovania a prognózovania procesu prípravy na povolanie.

3.5.1. Smerovanie a prognózovanie procesu prípravy na povolanie.

Aby sme mohli efektívne realizovať obsahovú prestavbu vzdelávania na základných a stredných školách, musíme poznať smerovanie a prognózovanie procesu prípravy na povolanie. Teda musíme nevyhnutne poznať prognózu vývoja jednotlivých povolání s dolnou hranicou zodpovedajúcou minimálnej dĺžke vzdelávacieho cyklu (najmenej na tri až štyri roky dopredu.). Až následne potom môžeme zostaviť štruktúru a obsah študijných odborov tak, aby ich absolventi mali uplatnenie na trhu práce.

Zo skúseností vo vyspelých štátoch vyplýva, že problém smerovania a prognózovania procesu prípravy na povolania možno riešiť v podstate dvoma spôsobmi:

1. prepojením systému odborného vzdelávania a prípravy s trhom práce:
  - sledovaním uplatnenia absolventov jednotlivých učebných odborov na trhu práce,
  - priamym vstupom zamestnávateľov do prípravy na povolania,
2. stanovením prioritných odvetví ekonomickej činnosti.

3.5.1.1. Prepojenie systému odborného vzdelávania a prípravy s trhom práce.

V súčasnosti sa na trhu práce začína prejavovať nedostatok absolventov vo vysoko špecializovaných a kvalifikovaných povolaniach (najmä robotníckeho charakteru) v odvetviach strojárstva, elektrotechniky, chemického priemyslu, ale aj v odvetviach stavebníctva. Problém spočíva nielen v malom záujme žiakov uchádzajúcich sa o nedostatkové povolania na trhu práce, ale najmä v nadmernej ponuke atraktívnych študijných odborov, ktorých absolventi sa následne na trhu práce len veľmi ťažko uplatňujú.

Tomuto negatívne javu napomáha aj systém financovania škôl, ktorý stanovuje regulatív na žiaka bez ohľadu na jeho predpoklady pre štúdium a bez ohľadu na predpoklady jeho následného uplatnenia sa na trhu práce. A tak často medzi prijímanými uchádzačmi na štúdium preváži kvantita nad kvalitou.

Prípadné zúženie počtu miest v týchto atraktívnych študijných odboroch podľa nášho názoru nemožno považovať za obmedzenie voľby žiakov a rodičov pri výbere študijného odboru a následne aj povolania. Zmyslom štúdia je príprava na budúce povolanie a to by malo jednoznačne vychádzať z potrieb trhu práce. Ak nie, potom hrozí, že sa trh práce pri nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily presunie mimo územie Košického kraja a pracovná sila ho buď bude nasledovať a opustí náš kraj, alebo ostane neproduktívna a zachytená v sociálnej sieti u nás v kraji a dlhodobo bude zaťažovať rozpočet verejných financií (samozrejme, to sa netýka slobodných povolání).

Pre úplnosť je treba povedať, že ďalšie príčiny nedostatku absolventov v rozvíjajúcich sa odvetviach priemyslu môžu byť aj mimo vzdelávacieho systému ako sú nízke mzdy, náročné pracovné prostredie, malá starostlivosť zamestnávateľov a pod.

Z týchto skutočností vyplýva poznatok, že súčasný systém odborného vzdelávania a prípravy je nepružný, vyznačuje sa vysokou zotrvačnosťou a len pomaly (a často aj neochotne) sa prispôbuje aktuálnym potrebám priemyslu na kvalifikovanú pracovnú silu.

Pre tieto vlastnosti súčasného vzdelávacieho systému nie je vhodné zabezpečiť jeho prepojenosť s trhom práce prvým spôsobom, teda cestou sledovania uplatnenia absolventov

škôl na trhu práce. Do úvahy potom prichádza už len druhý spôsob, a to priamy vstup zamestnávateľov do prípravy na povolanie. To znamená, že zamestnávatelia si zabezpečia prípravu kvalifikovanej pracovnej sily v školách zriadených podnikmi, alebo ďalším vzdelávaním a rekvalifikáciou.

Tu však treba povedať, že doteraz bol priamy vstup zamestnávateľov do prípravy na povolanie výrazne narušený, aj keď v súčasnosti už registrujeme prvé snahy zo strany niektorých zamestnávateľov vstúpiť do prípravy na povolanie (najmä zo strany automobilového a hutníckeho priemyslu). Napriek tomu ostáva veľký počet zamestnávateľov, ktorí vynaloženie finančných prostriedkov na rozvoj ľudských zdrojov nepovažujú za dobrú investíciu, pretože im neprináša okamžitú návratnosť a zisk.

Podľa nás to vyplýva zo skutočnosti, že slovenský kapitalizmus nemožno stotožniť ani s jedným z dvoch základných foriem kapitalistických ekonomík.

V prvej, liberálnej trhovej ekonomike sa väčšina interakcií medzi firmami odohráva prostredníctvom konkurenčných trhov. Prevláda uprednostňovanie krátkodobých cieľov pri riadení podniku. Odbory sú relatívne slabé a ochrana pred prepúšťaním nízka. Mzdy sa vyjednávajú na úrovni firiem medzi zamestnávateľmi a jednotlivými pracovníkmi. Vzhľadom na pružnosť trhu práce a časté zmeny zamestnania musia zamestnanci investovať viac do všeobecných schopností a menej do znalostí špecifických pre konkrétny podnik či odvetvie. Podobne ako odbory, ani združenia zamestnávateľov nie sú významnými hráčmi na trhu. Spolupráca medzi podnikmi v jednom odvetví je nízka, čo sa odráža v nízkej koordinácii pri vzdelávaní pracovnej sily a vývoji technológií. Transfer technológií sa uskutočňuje buď najímaním nových pracovníkov, vlastným výskumom, alebo nákupom patentov a licencií (typickými liberálnymi trhovými ekonomikami sú USA, Kanada a Veľká Británia) (19).

V druhej, koordinovanej trhovej ekonomike interakcie medzi firmami sa neuskutočňujú len prostredníctvom konkurenčných trhov, ale aj strategickou koordináciou aktivít v mnohých sférach ekonomiky. Firmy sú prepojené hustou sieťou krížového vlastníctva a členstvom vo vplyvných zamestnávateľských alebo odvetvových združeniach. Tieto siete umožňujú privilegovaný prístup k informáciám a kapitálu. Kontrola sa vykonáva priamo prostredníctvom zastúpenia vo vedení firmy. Vlastníkom i manažérom kapitálu to okrem iného umožňuje uprednostňovať dlhodobé ciele v riadení firmy pred okamžitými výsledkami. Vo väčšine odvetví pôsobia silné odbory, ochrana zamestnancov je vyššia a trhy práce menej pružné. Zamestnancom sa poskytuje odborná príprava zameraná na špecifické zručnosti s perspektívou dlhodobého zamestnania. Mzdy sa vyjednávajú na úrovni odborových zväzov a asociácií zamestnávateľov. Pretože v koordinovanej trhovej ekonomike neexistuje silný tlak na maximalizovanie okamžitého zisku, transfer technológií je v podstatnej miere založený na dlhodobej kooperácii v rámci skupiny podnikov (typickými koordinovanými trhovými ekonomikami sú Nemecko, Francúzsko a Španielsko) (19).

Analýza výkonnosti oboch základných foriem kapitalistických ekonomík ukazuje, že obe formy majú svoje silné aj slabé stránky. Nemožno povedať, že jedna je lepšia ako druhá. Možno však povedať, že ekonomiky zmiešané z oboch foriem sú menej výkonné ako ekonomiky približujúce sa k jednej zo základných foriem. Tu si je však treba uvedomiť, že každá z dvoch základných foriem kapitalistických ekonomík má iné požiadavky na trh práce a kvalifikáciu pracovnej sily, z čoho následne vyplývajú rozdielne požiadavky na zabezpečenie obsahovej náplne vzdelávania.

Na základe historického vývoja na Slovensku je v súčasnosti slovenský ekonomický sektor zmiešaný z dvoch paralelných ekonomických sektorov. Prvý sektor tvoria vysoko efektívne, exportne orientované a technologicky vyspelé pobočky multinacionálnych spoločností. Sú sústredené do niekoľkých odvetví (výroba automobilov, elektrických

---

(19) Vladimír Baláž, Aký je slovenský kapitalizmus, Hospodárske noviny 27.12.2006.

zariadení a kovov) a rovnako sú sústredené do vybraných regiónov. Títo zahraniční investori prišli z veľmi rozdielnych variet globálneho kapitalizmu. Preto je nemožné stotožniť slovenský kapitalizmus s jednou z dvoch základných foriem kapitalistických ekonomík. Druhý sektor tvorí niekoľko veľkých podnikov a veľký počet malých a stredných podnikov v domácom vlastníctve, ktoré sú typické obmedzenými ľudskými, technologickými a finančnými zdrojmi a nižšou efektívnosťou (19).

Táto duálna ekonomika vytvára veľké nerovnováhy a to tak sektorové, ak aj územné. Z toho dôvodu bude podľa nás potrebné v prvom rade zmonitorovať veľkosť zastúpenia oboch podnikateľských sektorov tejto duálnej slovenskej ekonomiky v rámci Košického kraja (oba sektory majú v Košickom kraji svoje zastúpenie) a potom následne prispôbiť obsahovú náplň vzdelávania a sieť škôl veľkosti oboch ekonomických sektorov (zahraničných investorov a domácich investorov). Od takéhoto postupu očakávame väčšie prispôbenie obsahovej prestavby vzdelávania reálnym potrebám podnikateľov a zmenšenie neochoty na strane podnikateľov pre zabezpečenie priameho vstupu zamestnávateľov do prípravy na povolanie. Ináč povedané, očakávame dosiahnutie takého smerovania systému odborného vzdelávania a prípravy, ktoré bude šité na mieru požiadavkám nášho trhu práce. Tak by bolo možné podľa nás zabezpečiť prepojenie systému odborného vzdelávania a prípravy s trhom práce za predpokladu, že pod pojmom trh práce rozumieme náš regionálny trh práce (v rámci Košického kraja). Ak by sme však pod pojmom trh práce rozumeli trh práce v širšom európskom kontexte (nastavili by sme profil absolventa pre prácu v krajinách EÚ) je treba si uvedomiť, že priamym dôsledkom takéhoto chápania trhu práce by bola možnosť potenciálneho zvýšenia priestorovej mobility pracovnej sily (zvýšená migrácia spojená s únikom mozgov). V článku 3.4.2. tohto materiálu však priestorovú mobilitu pracovnej sily neodporúčame podporovať, preto pri chápaní rozsahu pojmu trhu práce navrhujeme ostať pri chápaní rozsahu trhu práce v rámci Košického kraja (napríklad na školách nezavádzať plošne výučbu angličtiny, ako to plánuje ministerstvo školstva, ale cudzieho jazyka podľa príslušnosti konkrétneho zamestnávateľa pôsobiaceho v našom regióne a aj to len vtedy, ak znalosť príslušného cudzieho jazyka zamestnávateľ výslovne požaduje v profile absolventa).

Pre úplnosť je treba povedať, že zabezpečenie priameho vstupu zamestnávateľov do prípravy na povolanie sa nezaobíde bez motivačných opatrení zo strany štátu (zmeny právnych predpisov v oblasti pracovného práva a v oblasti školstva, prípadné daňové úľavy a pod.).

3.5.1.2. Stanovenie prioritných odvetví ekonomickej činnosti.

Tento spôsob smerovania a prognózovania procesu prípravy na povolanie predpokladá, že vláda SR ako aj Zastupiteľstvo Košického samosprávneho kraja (napríklad v Regionálnej inovačnej stratégii, projekte IT Valley a pod.) stanovia prioritné odvetvia ekonomickej činnosti, ktoré sa zaviazujú podporovať v určitom časovom horizonte.

Pri stanovovaní prioritných odvetví v Košickom kraji si treba uvedomiť, že významnú úlohu v rozvoji slovenského hospodárstva má aj malé (do 50 zamestnancov) a stredné (do 250 zamestnancov) podnikanie. Tieto podniky sú u nás i v Európe kľúčovým zdrojom pracovných miest (cestovný ruch, obchod, služby). Preto príprava kvalitných ľudských zdrojov pre malé a stredné podnikanie by mala byť v centre nášho zorného uhla pri stanovovaní prioritných odvetví ekonomickej činnosti. Z toho vyplýva, že smerovanie a prognózovanie procesu prípravy na povolanie musí vytvoriť predpoklady aj pre získavanie vedomostí, zručností a návykov z oblasti malého a stredného podnikania a z oblasti remeselnej výroby.

---

(19) Vladimír Baláž, Aký je slovenský kapitalizmus, Hospodárske noviny 27.12.2006.

Na základe Európskej charty pre malé podniky je v záujme výchovy k podnikaniu od ranného veku nevyhnutné na všetkých úrovniach škôl poskytovať všeobecné vedomosti o podnikaní a podnikateľstve. Základnou súčasťou vzdelávania na stredných školách majú byť špecifické moduly súvisiace s podnikaním vrátane podpory podnikateľského úsilia mladých ľudí.

Charta odporúča aj poskytovanie vzdelávacích programov pre manažerov malých podnikov. Zamestnávateľia z priemyselnej sféry a zo živnostenského podnikania poukazujú na absentujúce odborné vzdelávanie, ktoré by pripravovalo strednotechnické prevádzkové funkcie (majster, supervízor a pod.) a manažerov malých podnikov vrátane vedenia živnosti. Preto bude potrebné do vzdelávacieho procesu zaradiť osobitný druh štúdia, v zahraničí známy ako majstrovská škola, ktorý by poskytoval celoštátne platný a zamestnávateľmi uznávaný certifikát pre uvedené funkcie stredného manažmentu.

Okrem malého a stredného podnikania je potrebné vytypovať perspektívne odvetvia, v ktorých sa predpokladá nárast strategických investícií. V rámci Košického kraja preto bude potrebné urobiť prieskum investičných zámerov nosných podnikov v krátkodobom (5 rokov) a strednodobom (15 - 20 rokov) horizonte.

V rámci Slovenskej republiky sa na základe analýz vnútorného a vonkajšieho hospodárskeho prostredia javia ako perspektívne tieto odvetvia:

- montáž a vývoj automobilov,
- komponenty pre automobilový priemysel s dôrazom na elektrotechniku a elektroniku pre automobily,
- strojárstvo – presné strojárstvo,
- informačné a komunikačné technológie, elektrotechnický priemysel – komponenty pre hardverové produkty,
- softvér – správa databáz, aplikačný serverový softvér, softvér pre riadenie uchovávaní dát, informačno-technologické služby, sieťové spracovanie a komunikácie,
- farmaceutický priemysel a výroba lekárskeho prístrojov,
- technologicky založená chémia, chémia orientovaná do oblasti biotechnológií a nanotechnológií,
- strategické podnikateľské služby – podpora zákazníkov, technická podpora, centralizované služby – napr. centralizácia obslužných činností ako sú finančná správa, ľudské zdroje, logistika a informačné technológie.

Okrem týchto perspektívnych odvetví medzi nosné odvetvia slovenského priemyslu patria:

- hutnícky priemysel,
- energetický priemysel,
- drevársky priemysel.

Ostatné odvetvia slovenského priemyslu tiež poskytujú príležitosti, avšak v obmedzenejšom rozsahu ako nosné a perspektívne odvetvia. Medzi ostatné odvetvia slovenského priemyslu patria:

- sklársky priemysel,
- polygrafický priemysel,
- potravinársky priemysel,
- odvetvia vyrábajúce ďalšie spotrebné výrobky.

3.6. Znalostná ekonomika.

Výskum a vývoj predstavuje rozhodujúci potenciál pre ďalší rozvoj Košického kraja v oblasti znalostnej ekonomiky a udržanie vysoko kvalifikovaných pracovníkov v regióne. Infraštruktúra pre túto oblasť v Košickom kraji je tvorená predovšetkým tromi univerzitami, ďalšími vzdelávacími inštitúciami a veľkými podnikmi so svojimi výskumnými pracoviskami. Menší podiel na výskume a vývoji už majú malé a stredné podniky, ktoré nie sú schopné financovať často krát nákladný výskum.

Ďalším nedostatkom a to rovnako na úrovni Košického samosprávneho kraja ako aj na úrovni Slovenska ako celku je deficit relevantných informácií, zaoberajúcich sa výskumom a vývojom a jeho využívaním. Za veľmi kvalitný zdroj týchto informácií je možné považovať internetový portál www.veda-technika.sk, napriek tomu informovanosť značnej časti obyvateľov o danej oblasti je výrazne nižšia ako v okolitých krajinách, najmä v Českej republike.

Špeciálnu skupinu v kraji tvoria inštitúcie orientované na priamu podporu inovácií a transfer technológií, v ktorých prebieha dotiahnutie výsledkov výskumu a vývoja do realizačnej fázy. Patria k nim Vedecko-technické inkubátory či Podnikateľsko-inovačné centrá v kraji ako aj pripravovaný vedecko-technologický park Technicom Košice. Z hľadiska potenciálu a potrieb kraja je ich kapacita aj vybavenie nedostatočné. Pozíciu Košického kraja z hľadiska dvoch základných ukazovateľov, výdavky na výskum a vývoj a počet zamestnancov pracujúcich vo výskume a vývoji uvádza obrázok č. 223.

Výskum a vývoj 2004	SR spolu	Košický kraj	Podiel KSK/SR	Bratislavský kraj
Výdavky spolu na VaV v tis. Sk	6 965 430	617 720	9%	3 432 478
Počet organizácií VaV	272	25	9%	105
Zamestnanci VaV	22 217	2 995	13%	10 515

Obrázok č. 223.

Výdavky a počty zamestnancov v oblasti výskumu a vývoja (VaV) za rok 2004.

Zdroj: Štatistický úrad SR.

Požiadavky	Realita
intenzívne prepojenie VaV a podnikov	takmer neexistuje
koordinácia vedecko-technickej, priemyselnej a regionálnej politiky	neexistuje
VaV infraštruktúra	dostupná, je potrebné preskúmať jej relevantnosť voči požiadavkám trhu
štátne a regionálne dotácie a iné stimuly	ťažko dostupné
kvalifikovaní zamestnanci	vo všeobecnosti k dispozícii, je potrebné však detailnejšie preskúmať ich štruktúru a pracovné zručnosti
prístup na výrobný trh	áno
rizikový kapitál	financie pre rizikové projekty relatívne ťažko dostupné
podnikateľský duch	v oblasti high-tech zatiaľ žiadna tradícia neexistuje, pomaly sa však objavuje
konkurenčný boj	globálny a tvrdý

Obrázok č. 224.

Podmienky pre výskum a vývoj v Košickom kraji.

Zdroj: KSK.

Ako je vidieť z obrázku č. 224, vývoj Košického kraja ako high-tech regiónu so špičkovými technológiami momentálne asi nie je veľmi realistický. Plánovanie a investovanie týmto smerom by bolo špekulatívne. To však vôbec neznamená, že by sa veda a výskum nemali rozvíjať. Práve naopak. Ide však o to, že Košický kraj bude mať skôr

národný ako medzinárodný význam. Rozvoj vedy a výskumu je nutné plánovať dlhodobo. Politika štátu v oblasti vysokoškolského vzdelávania, vedy a výskumu bude pre rozvoj mesta – regiónu v zmysle koncepcie technopolu mimoriadne dôležitá. Je nutné však podotknúť, že súčasná rozpočtová politika vlády týmto odvetviam príliš nepraje.

Vo všeobecnosti slovenské podniky investujú do výskumu a vývoja menej ako súkromný sektor v EÚ či OECD. Zatiaľ čo v SR smeruje do výskumu a vývoja zo súkromnej sféry v posledných troch rokoch v priemere 0,33% HDP, v EÚ-15 je to 1,30%, v USA 2,04% a v Japonsku 2,28%. Celkové výdavky na výskum a vývoj v EUR na stotisíc obyvateľov sú v podnikateľskom sektore SR až osemnásobne nižšie ako v EÚ-15. Rezervy v SR sú i v stupni využívania výsledkov výskumu a vývoja podnikateľskou sférou. Stupeň využívania výsledkov výskumu a vývoja podnikateľským sektorom SR je podľa dotazníkových prieskumov na úrovni 62% a za európskym priemerom zaostáva. Logickým vyústením takéhoto stavu v oblasti výskumu a vývoja je celkovo nižšia miera inovatívnosti slovenskej ekonomiky voči vyspelým krajinám, čo zákonite vplýva aj na mieru inovatívnosti Košického kraja.

3.6.1. Infraštruktúra v oblasti vedy a výskumu v Košickom kraji.

Právnické a fyzické osoby so sídlom na území SR, ktoré vykonávajú výskum a vývoj, sa začleňujú do nasledovných sektorov:

- sektor vysokých škôl,
- štátny sektor,
- podnikateľský sektor,
- neziskový sektor.

Sektor vysokých škôl v Košickom kraji tvoria:

- Technická univerzita v Košiciach,
- Univerzita P. J. Šafárika, Košice,
- Univerzita veterinárskeho lekárstva, Košice.

Štátny sektor výskumu a vývoja tvoria výskumné ústavy Slovenskej akadémie vied a štátne organizácie výskumu a vývoja, zriadené ústrednými orgánmi štátnej správy. Slovenská akadémia vied (SAV) je samosprávna vedecká inštitúcia Slovenskej republiky, zriadená osobitným zákonom, činnosť ktorej je zameraná na rozvoj vedy, vzdelanosti, kultúry a ekonomiky. SAV vykonáva svoju výskumnú činnosť prostredníctvom výskumných ústavov, ktoré zriaďuje ako rozpočtové alebo príspevkové organizácie. Štátne rozpočtové alebo príspevkové organizácie výskumu a vývoja sú zriadené príslušnými ústrednými orgánmi štátnej správy. V Košickom kraji sú nasledovné ústavy SAV:

- Ústav experimentálnej fyziky SAV, Košice,
- Ústav geotechniky SAV, Košice,
- Ústav materiálového výskumu SAV, Košice,
- Neurobiologický ústav SAV, Košice,
- Parazitologický ústav SAV, Košice,
- Ústav fyziológie hospodárskych zvierat SAV, Košice.

Podnikateľský sektor výskumu a vývoja tvoria právnické a fyzické osoby zapísané v obchodnom registri, ktoré vykonávajú výskum a vývoj. Sú to súkromné akciové spoločnosti a spoločnosti s ručením obmedzeným, ktoré sa väčšinou zaoberajú priemyselným výskumom a vývojom. Zameranie ich výskumu a vývoja je v plnej miere podmienené dopytom hospodárskej a spoločenskej praxe.

Do výskumu a vývoja sa zapájajú aj mimovládne neziskové organizácie. Celkový prehľad o pracoviskách vedy a výskumu v Košickom kraji je na obrázku č. 225.

Názov organizácie	Sídlo	Názov laboratória	Vedná oblasť
Fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií TU	Košice-Sever	Skúšobňa oceľových lán - skúšobné laboratórium, SKTC-147, NO c. 1357	Technické vedy
Fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií TU	Košice-Sever	Skúšobňa oceľových lán - certifikačný orgán výrobkov, SKTC-147, No c. 1357	Technické vedy
Katedra prístrojového a biomedicínskeho inžinierstva, SjF, TU v Košiciach	Košice-Sever	Laboratórium inteligentných robotických systémov	Technické vedy
Katedra prístrojového a biomedicínskeho inžinierstva, SjF, TU v Košiciach	Košice-Sever	Laboratórium CAD/CAM technológií	Technické vedy
Katedra prístrojového a biomedicínskeho inžinierstva, SjF, TU v Košiciach	Košice-Sever	Laboratórium experimentálnej biomechaniky	Prírodné vedy, Technické vedy, Lekárske vedy
Katedra prístrojového a biomedicínskeho inžinierstva, SjF, TU v Košiciach	Košice-Sever	Laboratórium bezbariérových prostredí	Prírodné vedy, Technické vedy, Lekárske vedy, Humanitné vedy
Katedra prístrojového a biomedicínskeho inžinierstva, SjF, TU v Košiciach	Košice-Sever	Laboratórium servisnej robotiky	Technické vedy
Katedra prístrojového a biomedicínskeho inžinierstva, SjF, TU v Košiciach	Košice-Sever	Laboratórium pohybovej analýzy	Prírodné vedy, Technické vedy, Lekárske vedy
Katedra prístrojového a biomedicínskeho inžinierstva, SjF, TU v Košiciach	Košice-Sever	Laboratórium merania hluku	Technické vedy
Ústav experimentálnej fyziky SAV	Košice-Sever	Laboratórium nanoštruktúrnych magnetických materiálov	Prírodné vedy, Technické vedy
Fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií TU	Košice-Sever	Experimentálne laboratórium prvkov dopravných zariadení	Technické vedy
Univerzita veterinárskeho lekárstva v Košiciach	Košice-Sever	Národné referenčné laboratórium pre pesticídy	Lekárske vedy, Pôdohospodárske vedy
Univerzita veterinárskeho lekárstva v Košiciach	Košice-Sever	Laboratórium biomedicínskej mikrobiológie a imunológie	Prírodné vedy, Lekárske vedy, Pôdohospodárske vedy
Univerzita veterinárskeho lekárstva v Košiciach	Košice-Sever	Laboratórium gnotobiológie	Pôdohospodárske vedy
Fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií TU	Košice-Sever	Laboratórium logistiky virtuálnej firmy	Technické vedy
Fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií TU	Košice-Sever	Vývojovo-realizačné centrum získavania a spracúvania surovín	Technické vedy
Ústav experimentálnej fyziky SAV	Košice-Sever	Keramické supravodiče a nanomateriály, príprava, mikroštruktúra a vlastnosti	Prírodné vedy, Technické vedy
Ústav experimentálnej fyziky SAV	Košice-Sever	Centrum fyziky veľmi nízkych teplôt UEF SAV a PF UPJŠ	Prírodné vedy, Technické vedy
Ústav experimentálnej fyziky SAV	Košice-Sever	Laboratórium štruktúrálnej a funkčnej analýzy biomakromolekúl	Prírodné vedy
Ústav experimentálnej fyziky SAV	Košice-Sever	Laboratórium chemickej fyziky polymérov	Prírodné vedy, Technické vedy, Lekárske vedy, Pôdohospodárske vedy
Technická univerzita v Košiciach, FEI, KEPM	Košice-Staré Mesto	Laboratórium elektronických technológií	Technické vedy
Technická univerzita v Košiciach, FEI, KEPM	Košice-Staré Mesto	Laboratórium autoelektroniky	Technické vedy

Názov organizácie	Sídlo	Názov laboratória	Vedná oblasť
Technická univerzita v Košiciach, FEI, KEPM	Košice-Staré Mesto	Laboratórium softvérového inžinierstva a informačných systémov	Technické vedy
Technická univerzita v Košiciach, FEI, KEPM	Košice-Staré Mesto	Laboratórium Rockwell Automation	Technické vedy
Technická univerzita v Košiciach, FEI, KEPM	Košice-Staré Mesto	Laboratórium počítačového inžinierstva	Technické vedy
Technická univerzita v Košiciach, FEI, KEPM	Košice-Staré Mesto	Laboratórium humanoidných systémov	Technické vedy
Ústav fyziológie hospodárskych zvierat SAV	Košice-Staré Mesto	Laboratórium preimplantačnej embryológie	Prírodné vedy, Lekárske vedy, Pôdohospodárske vedy
Technická univerzita v Košiciach, FEI, KEPM	Košice-Staré Mesto	Laboratórium počítačových sietí	Technické vedy
Neurobiologický ústav SAV	Košice-Staré Mesto	Laboratória na pracovisku bez názvu	Lekárske vedy
Ústav fyziológie hospodárskych zvierat SAV	Košice-Staré Mesto	Laboratórium pre prácu s geneticky modifikovanými organizmami	Prírodné vedy, Pôdohospodárske vedy
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika – Prírodovedecká fakulta	Košice-Staré Mesto	Laboratórium fyziky nízkych teplôt PF UPJŠ – určené pre štúdium kvantových stavov nekonvenčných materiálov	Prírodné vedy
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika – Prírodovedecká fakulta	Košice-Staré Mesto	Laboratórium bunkových kultúr – príprava a kultivácia rôznych nádorových línií buniek	Prírodné vedy
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika – Prírodovedecká fakulta	Košice-Staré Mesto	Laboratórium molekulárnej genetiky - genetická charakterizácia rastlinných taxónov	Prírodné vedy
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika – Prírodovedecká fakulta	Košice-Staré Mesto	Laboratórium molekulárno-biologickej diagnostiky – diagnostifikovanie vírusov a baktérií	Prírodné vedy
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika – Prírodovedecká fakulta	Košice-Staré Mesto	Pracovisko biochémie a štruktúrnej analýzy biomakromolekúl	Prírodné vedy
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika – Prírodovedecká fakulta	Košice-Staré Mesto	Laboratórium nukleárnej magnetickej rezonancie štátneho programu výskumu a vývoja	Prírodné vedy, Technické vedy, Lekárske vedy, Pôdohospodárske vedy
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika – Prírodovedecká fakulta	Košice-Staré Mesto	Laboratórium inkluzívnych a pórovitých materiálov – príprava a štúdium vlastností uvedených materiálov	Prírodné vedy
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika – Prírodovedecká fakulta	Košice-Staré Mesto	Laboratórium koordinačnej chémie – príprava materiálov s významnými magnetickými alebo biologickými vlastnosťami	Prírodné vedy
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika – Prírodovedecká fakulta	Košice-Staré Mesto	Laboratórium štruktúrnej analýzy - štruktúrna analýza monokryštálových a práškových vzoriek	Prírodné vedy
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika – Prírodovedecká fakulta	Košice-Staré Mesto	Laboratórium fyzikálno-chemických metód – štúdium termických a spektrálnych vlastností látok	Prírodné vedy
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach – Lekárska fakulta	Košice-Západ	Laboratórium molekulovej farmakológie	Prírodné vedy, Lekárske vedy
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach – Lekárska fakulta	Košice-Západ	Spánkové laboratórium LF UPJŠ, Košice Polysomnografický systém na registráciu životných funkcií	Prírodné vedy, Lekárske vedy, Humanitné vedy

Názov organizácie	Sídlo	Názov laboratória	Vedná oblasť
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium fyziky	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium elektronických meraní	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium leteckej a priemyselnej senzoriky	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium elektronických obvodov	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium tech. normalizácie a bezpečnosti práce	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium leteckej elektrotechniky a kybernetiky	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium aplikovanej magnetometrie	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium mech. Skúšok materiálov	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium metalografie	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium merania neelektrických veličín	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium palubných meracích prístrojov	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium palubných sekundárnych zdrojov	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium elektroenergetických systémov	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium RV + RTV radiovybavenie	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium – ZBROJ	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium riadenia	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium L – 39	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium MIG – 21	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium motor R – 13	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium – hala konštrukcie lietadiel	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium – hala systémov pozemnej zabezpeč. leteckej techniky	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium stavby bezpilotných prieskum. prostr.	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium stavby zemín a stavebných hmôt	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium motorových palív a mazadiel	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Laboratórium opráv lietadiel	Technické vedy
Letecká fakulta, TU Košice	Košice-Džungľa	Aerodynamický tunel	Technické vedy

Obrázok č. 225.

Pracoviská vedy a výskumu v Košickom kraji.

Zdroj: www.veda-technika.sk.

3.6.2. Podpora v oblasti výskumu a vývoja.

Na Slovensku kompetencie v oblasti vedy, výskumu, vzdelávania a informačných technológií patria pod ministerstvo školstva, avšak časť vedeckovýskumných sektorových politík zostáva v pôsobnosti jednotlivých rezortných ministerstiev, inovačná politika spadá pod ministerstvo hospodárstva. Koordináciu v tejto oblasti vykonáva Rada vlády SR pre vedu a techniku ako poradný orgán vlády zložený zo zástupcov ústredných orgánov štátnej správy, zástupcov organizácií a pracovísk výskumu a vývoja a zástupcov súkromného sektora.

Hoci ministerstvá pracujú vo svojej pôsobnosti relatívne dobre, systém ako taký sa ukázal z pohľadu naplnenia cieľov Lisabonskej stratégie ako málo efektívny. Preto vláda SR pristúpila k vypracovaniu a následnej realizácii programu MINERVA ktorý je praktickým rozpracovaním Lisabonskej stratégie v podmienkach SR.

Na Slovensku pretrváva v oblasti vedy, techniky a vzdelávania top-down model, tvorba strategických materiálov a výber priorít je centralizovaný, hoci sú partnerské organizácie prizývané na ich pripomienkovanie, možnosť ovplyvňovať proces tvorby strategických dokumentov doposiaľ nebola vysoká.

Slovenská vláda zatiaľ neschválila Národný inovačný plán. Vláda SR schválila v júli 2002 „Konceptiu ďalšieho vzdelávania v Slovenskej republike“ a vytvorila administratívne rámce pre tieto opatrenia:

- Program transferu technológií
- Program implementácie systému manažérstva kvality na uplatňovanie inovačných organizačných a manažérskych praktík v podnikoch.

V roku 2000 bola prijatá „Konceptia štátnej vednej a technickej politiky do roku 2005“. Jej hlavnými prioritami bola previazanosť programov výskumu a vývoja a tématické orientácie výskumu a vývoja v roku 2001 „Politika informatizácie spoločnosti v Slovenskej republike“. V záujme ďalšej podpory rozvoja vedy a techniky bol prijatý zákon NR SR č. 203/2001 Z.z. o Agentúre na podporu vedy a techniky, zákon č. 132/2002 Z.z. o vede a technike, zákon č.133/2002 Z.z. o Slovenskej akadémii vied, č. 131/2002 zákon o Vysokých školách, ktorým dal právnu subjektivitu. Väčšina inovačnej stratégie SR je obsiahnutá v programoch pre priemysel a služby a ľudské zdroje. Hlavným problémom slovenského inovačného systému je malá previazanosť inovačných aktivít medzi ministerstvom školstva a ministerstvom hospodárstva a v oblasti transferu technológií do súkromnej sféry, ktorá zostala v pozadí.

Podporu vedy a techniky, resp. podporu výskumu a vývoja v SR je možné rozlišovať v rôznych podobách, formách a opatreniach. Je to zložitý systém, v ktorom majú svoje miesto tak nástroje priamej, ako aj nepriamej podpory. Obe tieto formy podpory by mali byť pritom vyvážené a vzájomne koordinované.

V priamej podpore ide o inštitucionálne financovanie organizácií a inštitúcií výskumu a vývoja a účelové pridelovanie prostriedkov na vybrané konkrétne činnosti v oblasti vedy a techniky. Nepriama podpora sa realizuje prostredníctvom málopočetných a rôzne efektívnych ekonomických nástrojov, vyplývajúcich z daňových, colných zákonov, zákona o štátnej pomoci, zákona o vysokých školách, atď. Súhrnne možno povedať, že prevládali a dodnes ešte prevládajú prvky a formy priamej podpory rozvoja výskumu a vývoja. Nateraz hlavný právny predpis v oblasti riadenia vedy je zákon NR SR č. 132/2002 Z.z. o vede a technike. Tento zákon vytvoril legislatívne rámce pre zlepšenie podmienok rozvoja vedy a techniky na Slovensku a je východiskom pre akékoľvek návrhy nového modelu podpory rozvoja vedy a techniky, s dopadom či už priamo na menovaný zákon alebo na iné legislatívne normy. Zdroje priamej podpory vedy a techniky z verejných prostriedkov (vyplývajúce z vyššie uvedeného zákona) sú diverzifikované prostredníctvom rozpočtových kapitol ústredných orgánov štátnej správy a SAV, keď sa úplne alebo podielovo financujú riešenia úloh výskumu a vývoja a úloh medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce z prostriedkov štátneho rozpočtu. Rovnako účelovo správcovia rozpočtových kapitol financujú štátne programy výskumu a vývoja a štátne objednávky výskumu a vývoja.

Na implementáciu rôznych sektorových politík vytvárajú rezortné ministerstvá rôzne implementačné orgány. Medzi najvýznamnejšie inštitúcie, ktoré ovplyvňujú inovačný rozvoj podnikov v rokoch 2000 – 2005 patrili:

- Slovenská agentúra na rozvoj investícií a obchodu (MH SR), ktorá poskytuje rozsiahlu škálu informačných a konzultačných služieb s cieľom podporiť subjekty, ktoré majú záujem investovať na Slovensku a poskytuje servis slovenským exportérom s cieľom pomôcť im pri expanzii na svetové trhy. SARIO zohráva významnú úlohu pri prezentovaní Slovenska ako investičnej lokality Strednej Európy.
- Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania (MH SR), ktorá je združením

právnických osôb (zakladateľov), ktorými sú Ministerstvo hospodárstva SR, Združenie podnikateľov Slovenska, a Slovenský živnostenský zväz. Agentúra zabezpečuje koordináciu všetkých aktivít na podporu malého a stredného podnikania v SR, vrátane finančných, na medzinárodnej, národnej a lokálnej úrovni. Zabezpečuje manažment integrovanej siete RPIC a BIC.

- Slovenská eneregetická agentúra (MH SR), ktorá plní úlohy v oblasti sprostredkovania transferu nových výrobných programov a technológií do projektov, podpory organizovania a koordinácie riešiteľských a realizačných kapacít, ich prepojenie na medzinárodnú sieť pre potreby prípravy, riešenia a realizácie inovačných projektov.
- Slovenská záručná a rozvojová banka, ktorá je špecializovaná finančná inštitúcia so zameraním na podporu malého a stredného podnikania, ktorú realizuje v súčasnosti prostredníctvom deviatich záručných programov, siedmych príspevkových programov a troch úverových programov.
- Agentúra na podporu regionálneho rozvoja (MVRR SR), ktorá je zriadená na zabezpečenie administratívy projektov financovaných z predvstupových a povvstupových fondov Európskej únie. Zabezpečuje manažment integrovanej siete regionálnych rozvojových agentúr a euroregiónov.
- Agentúra na podporu vedy ako účelová organizácia MŠ SR s návratnými i nenávratnými prostriedkami zo štátneho rozpočtu, z príspevkov FNM SR a iných fondov. Agentúra na podporu výskumu a vývoja je najvýznamnejšia inštitúcia v SR na podporu všetkých oblastí vedy a techniky. Je zriadená zákonom č. 172/2005 Z.z. o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja. Je nástupníckou organizáciou po Agentúre na podporu vedy a techniky, zriadenej zákonom č. 203/2001 Z.z. dňom 1. júla 2001. Agentúra podporuje výskum a vývoj poskytovaním účelových prostriedkov zo štátneho rozpočtu na podporu vlastných výskumných zámerov žiadateľa. Podporuje individuálne projekty, projekty v rámci programov agentúry. Akčný plán Agentúry na podporu výskumu je zameraný na:
  - podporu národných centier excelentnosti,
  - podporu ľudských zdrojov, Podpora ľudských zdrojov,
  - podporu medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce.
- SARC – Centrum pre rozvoj, vedy a technológie (MŠ SR) – pôvodný zámer bol podpora vytvárania spojovacieho článku medzi vedou, výskumom, vývojom a priemyselnou výrobou. V poslednej dobe však sa však hlavne orientuje na koordináciu výskumných projektov Európskej únie. Ostatnými účastníkmi sú rôzne asociácie zastupujúce podniky (Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení, Združenie priemyselných zväzov, Slovenská obchodná a priemyselná komora) respektíve priemyselné vedeckovýskumné organizácie (Združenie priemyselných výskumných a vývojových organizácií).
- Inovačný fond v pôsobnosti Ministerstva hospodárstva SR – neinvestičný fond, je samostatnou neziskovou, neštátnou právnickou osobou, ktorý zriadilo Ministerstvo hospodárstva SR. Jeho cieľom je finančná podpora vedeckých, výskumných a vývojových projektov, spracovanie koncepčných štúdií rozvoj podporných nástrojov technickej politiky a ochrana duševného vlastníctva. Maximálna podpora zo strany investičného fondu je 5 mil. Sk, 50% celkových nákladov garantuje riešiteľ z vlastných zdrojov.

Účelové financovanie vedy a techniky z prostriedkov štátneho rozpočtu sa realizuje týmito hlavnými kategóriami úloh výskumu a vývoja:

- štátne programy komplexného, medziodvetvového a interdisciplinárneho charakteru so svojimi podprogramami, spravidla zabezpečovanými odvetvovo, gestorom všetkých týchto programov je MŠ SR, administrátormi sú príslušné ústredné orgány, ktoré programy aj financujú cez svoje rozpočtové kapitoly,
- štátne objednávky na riešenie konkrétnych odvetvových zámerov, za ktoré zodpovedajú ústredné orgány a SAV a aj financujú zo svojich rozpočtových kapitol,

- úlohy iniciované riešiteľmi a odberateľmi, sústreďujú sa na riešenie špecifických problémov pracovísk výskumu a vývoja vo väzbe na potreby hospodárskej sféry. Financovanie je zabezpečené z prostriedkov Agentúry pre podporu vedy a techniky a z Inovačného fondu.
- ostatné úlohy výskumu a vývoja podľa osobitného predpisu (zákona NR SR č. 231/1999 Z.z o štátnej pomoci).

Priame nástroje v podobe dotácií z verejných zdrojov samozrejme nemožno vidieť odtrhnuté od priamej podpory inej povahy, pretože aj v rokoch 2000 – 2005 existovala kombinácia dotácií, príspevkov z verejných zdrojov, zo zahraničných zdrojov a zo súkromných zdrojov. Určitou priamou podporou, je tiež úhrada „rizika podnikania“, ktoré je vo výskume a vývoji, resp. pri zavádzaní inovácií do života značne vysoké. Preberanie rizík, spojených s určitým typom tvorby a realizácie inovačného rozvoja je vo vyspelých krajinách integrálnou súčasťou štátnej ekonomickej politiky.

Ekonomické podmienky na podporu výskumu a vývoja nie sú v SR oproti vyspelým krajinám veľmi priaznivé. Vo vzťahu k uplatňovaniu priamych nástrojov podpory možno uviesť nasledujúce skutočnosti:

- zdroje štátne a verejné: v štátnom rozpočte sú minimálne aj pre rozpočtové a príspevkové organizácie, žiaľ navyše so stagnujúcim podielom z celkových výdavkov na výskum a vývoj, nehovoriac o iných, podnikateľských organizáciách a pracoviskách výskumu a vývoja, ktoré môžu participovať na výskume a vývoji, financovanom z verejných prostriedkov formou grantov,
- zdroje podnikateľské, súkromné: obdobná situácia nedostatku finančných prostriedkov je aj v podnikateľskej sfére, keď značná časť firiem hospodári so stratou,
- úverové zdroje peňažných ústavov: mohli a môžu byť všeobecne poskytnuté za bežných podmienok, tzn. s výrazne nevýhodnými podmienkami, navyše pracoviská výskumu a vývoja alebo často aj zadávatelia úloh výskumu a vývoja neboli a nie sú schopní splňať požadované kritériá, napr. záruk. Podiel využívania týchto zdrojov je v súčasnosti takmer zanedbateľný. Výnimkou by mohli byť prostriedky Inovačného fondu v rámci Ministerstva hospodárstva SR,
- zdroje súkromných neziskových organizácií sú minimálne, alebo v zahraničí uplatňovaný rizikový kapitál sa v našich podmienkach ako zdroj na podporu vzniku inovácií zatiaľ nevyužíva,
- zahraničné zdroje: tieto sú veľmi nízke, v absolútnej hodnote relatívne stále, avšak výrazne poddimenzované.

Vývoj celkových výdavkov na výskum a vývoj za roky 1995 – 2002 podľa zdrojov financovania, sektorov určenia, typu výskumu a regiónov je uvedený na nasledovných obrázkoch č. 226 – 233.

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
HDP (v mld. Sk)	369,9	441,3	518,0	545,0	653,9	717,4	779,3	887,2	960,0	1 073,6
Celkové výdavky na VaV	1,45	0,96	0,98	0,97	1,13	0,82	0,68	0,69	0,65	0,59
Z toho: výdavky na VaV zo ŠR	0,46	0,35	0,37	0,37	0,38	0,37	0,33	0,29	0,27	0,26
Výdavky na VaV z podnikateľských zdrojov	-	0,57	0,59	0,56	0,72	0,42	0,34	0,37	0,37	0,32
Výdavky na VaV z iných zdrojov (napr. zahraničných)		0,04	0,02	0,04	0,03	0,03	0,01	0,03	0,01	0,01

Obrázok č. 226.

Celkové výdavky na výskum a vývoj podľa zdrojov financovania.

Zdroj: www.veda-technika.sk.

Typ výskumu/Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Základný výskum	24,3	22,9	19,5	24,8	28,8	24,9	25,7	28,3
Aplikovaný výskum	55,7	50,6	59,4	51,3	47,9	52,3	47,6	47,4
Experimentálny vývoj	20,0	26,5	21,1	23,9	23,3	22,8	26,7	24,3

Obrázok č. 227.

Celkové výdavky na výskum a vývoj podľa sektorov a zdrojov financovania v tis. Sk.

Zdroj: www.veda-technika.sk.

Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Výdavky na VaV v SR spolu	5 904 668	7 743 841	6 153 922	5 552 328	6 085 506	6 466 807	6 332 656
v tom zo zdrojov							
- štátneho rozpočtu	2 333 590	2 675 147	2 789 634	2 657 727	2 592 146	2 716 000	2 796 362
- podnikateľských	3 388 431	4 920 753	3 188 174	2 767 945	3 312 083	3 626 656	3 391 890
- súkromných neziskových organizácií	4 997	4 261	4 730	1 258	2 769	1 702	13 450
- zahraničných	177 650	143 680	171 384	125 398	139 263	122 449	130 954
Podnikateľský sektor							
Výdavky na VaV spolu	3 295 558	5 853 832	4 049 498	3 473 263	4 004 964	4 353 706	4 074 117
v tom zo zdrojov							
- štátneho rozpočtu	405 516	967 310	909 107	848 259	823 243	894 932	857 987
- podnikateľských	2 768 059	4 786 452	3 018 900	2 564 294	3 118 411	3 409 888	3 155 749
- súkromných neziskových organizácií	0	3 450	2 052	8	0	0	11 707
- zahraničných	121 983	96 620	119 439	60 702	63 223	48 886	48 674
Štátny sektor							
Výdavky na VaV spolu	2 306 890	1 370 184	1 524 274	1 528 150	1 501 657	1 532 355	1 681 948
v tom zo zdrojov							
- štátneho rozpočtu	1 639 026	1 204 053	1 315 004	1 280 947	1 239 120	1 254 365	1 383 602
- podnikateľských	618 364	132 155	166 652	198 254	191 487	214 701	235 133
- súkromných neziskových organizácií	4 408	811	2 678	1 250	2 591	1 702	1 640
- zahraničných	45 092	33 165	39 940	47 699	55 089	61 587	61 573
Sektor vysokých škôl							
Výdavky na VaV spolu	302 220	519 825	580 150	550 915	578 885	580 746	575 583
v tom zo zdrojov							
- štátneho rozpočtu	289 048	503 784	565 523	528 521	529 783	566 703	554 773
- podnikateľských	2 008	2 146	2 622	5 397	2 185	2 067	0
- súkromných neziskových organizácií	589	0	0	0	178	0	103
- zahraničných	10 575	13 895	12 005	16 997	20 951	11 976	20 707

Obrázok č. 228.

Celkové výdavky na výskum a vývoj podľa sektorov a zdrojov financovania v tis. Sk.

Zdroj: www.veda-technika.sk.

Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Košický kraj							
výdavky na VaV celkom	460 679	496 088	489 996	464 710	493 722	490 465	573 438
v tom zo zdrojov							
- štátneho rozpočtu	189 637	238 336	238 660	244 110	236 040	250 817	292 505
- podnikateľských	265 090	248 35	242 045	212 350	246 971	231 645	267 529
- súkr. neziskových organizácií	0	0	0	0	0	0	0
- zahraničných	5 952	9 398	9 291	8 250	10 711	8 003	12 365

Obrázok č. 229.

Výdavky SR na výskum a vývoj v Košickom kraji, podľa zdrojov financovania v tis. Sk.

Zdroj: www.veda-technika.sk.

Sektor	Počet laboratórií	Laboratórium súčasťou centra excelencie	Laboratórium má úroveň európskych laboratórií	Laboratórium zapojené do virtuálnych európskych sietí laboratórií	Udelené akreditácie
Bratislava	132	29	104	37	46
Trnava	17	2	5	0	9
Trenčín	27	1	20	0	5
Nitra	14	0	9	4	3
Žilina	34	5	24	3	6
Banská Bystrica	18	1	5	2	2
Prešov	3	0	3	0	0
Košice	42	9	32	11	4
Spolu	287	47	202	57	75
Bratislavský kraj	132	29	104	37	46
kraje okrem Bratislavského	155	18	98	20	29

Obrázok č. 230.

Počet laboratórií spĺňajúcich dané parametre podľa regiónov.

Zdroj: www.veda-technika.sk.

Región	Potreba kapitálových výdavkov na udržanie štandardu laboratória na obdobie 3 rokov (tis. Sk)			Predpoklad počtu novovytvorených výskumných a vývojových miest na základe poskytnutej investície		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Bratislava	636 550	546 500	549 230	138	135	130
Trnava	30 000	33 950	32 400	8	12	10
Trenčín	40 150	26 510	26 520	22	28	21
Nitra	10 700	12 380	15 500	18	17	13
Žilina	61 150	50 250	54 250	33	32	29
Banská Bystrica	32 100	27 680	24 080	22	21	23
Prešov	1 500	2 500	2 550	3	3	3
Košice	107 065	116 020	64 510	43	40	45
Spolu	919 215	815 790	769 040	287	288	274
Bratislavský kraj	636 550	546 500	549 230	138	135	130
kraje okrem Bratislavského	282 665	269 290	219 810	149	153	144

Obrázok č. 231.

Potreba kapitálových výdavkov a predpoklad počtu novovytvorených výskumných a vývojových miest v r. 2006 až 2008 podľa regiónov.

Zdroj: www.veda-technika.sk.

Región	Počet laboratórií	Počet laboratórií ponúkajúcich služby pre iné organizácie	Počet akreditovaných laboratórií	Počet akreditovaných laboratórií ponúkajúcich služby pre iné organizácie
Bratislava	132	51	46	15
Trnava	17	6	9	1
Trenčín	27	14	5	5
Nitra	14	2	3	0
Žilina	34	15	6	4
Banská Bystrica	18	3	2	1
Prešov	3	1	0	0
Košice	42	11	4	0
Spolu	287	103	75	26

Obrázok č. 232.

Počty laboratórií ponúkajúcich služby pre iné organizácie.

Zdroj: www.veda-technika.sk.

Región	spolu	v tom (počet)			Výskumníci: v tom (počet)			
		výskum- níci	technický personál	pomocný personál	s VŠ a vyššou kvalifikáciou	v tom (počet)		
						Bc.	Mgr., Ing., Dr.,	vyššia kvalif. (PhD., DrS., doc., prof.)
Bratislava	1 370	1 000	288	82	996	23	454	519
Trnava	173	132	35	6	126	1	66	59
Trenčín	148	89	45	14	87	0	56	31
Nitra	89	67	16	6	63	0	35	28
Žilina	196	145	43	8	140	1	61	78
Banská Bystrica	79	52	26	1	53	1	22	30
Prešov	19	17	1	1	17	6	7	4
Košice	316	243	53	20	256	6	110	140
Spolu	2 390	1 745	507	138	1 738	38	811	889
Bratislavský kraj	1 370	1 000	288	82	996	23	454	519
kraje okrem Bratislavského	1 020	745	219	56	742	15	357	370

Obrázok č. 233.

Evidenčný počet zamestnancov laboratórií (vo fyzických osobách) podľa regiónov.

Zdroj: www.veda-technika.sk.

3.6.3. Medzinárodná spolupráca.

Medzinárodná spolupráca Slovenskej republiky sa dlhodobo uskutočňuje v súlade s prioritami štátnej vedecko-technickej politiky prostredníctvom:

- bilaterálnej spolupráce (15 uzavretých dohôd),
- zapojenia SR do programov EÚ (5.RP, 6.RP),
- multilaterálnej spolupráce (COST, EUREKA, CERN a i.).

Vedecko-technická spolupráca na základe medzivládnych bilaterálnych dohôd prebieha na základe bilaterálne dohody SR o vedecko-technickej spolupráci, z ktorých vyplýva podpora participácie vedcov a expertov na spoločných projektoch, s nasledovnými krajinami:

- Česko (podpísané v roku 1999 na 5 rokov s možnosťou predĺženia vždy na ďalších 5 rokov),
- Čína (podpísané v roku 1997 na 5 rokov s možnosťou predĺženia vždy na ďalších 5 rokov),
- Francúzsko (podpísané v roku 1995 na 5 rokov s možnosťou predĺženia vždy na ďalších 5 rokov),
- Grécko (podpísané v roku 1984 na 5 rokov s možnosťou predĺženia vždy na ďalších 5 rokov),
- India (podpísané v roku 1996 na 5 rokov s možnosťou predĺženia vždy na ďalšie 3 roky),
- Maďarsko (podpísané v roku 2002 na dobu neurčitú),
- Nemecko (podpísané v roku 2001),
- Portugalsko (podpísané v roku 2003),
- Rakúsko (podpísané v roku 2004 na dobu neurčitú),
- Slovinsko (podpísané v roku 2001 na dobu neurčitú),
- Srbsko a Čierna Hora (podpísané v roku 2001 na 5 rokov s možnosťou predĺženia na ďalších 5 rokov),
- Španielsko (podpísané v roku 2002 na dobu neurčitú),
- Taliansko (podpísané v roku 1990 na 3 roky s možnosťou predĺženia vždy na ďalšie 3 roky),

- Ukrajina (podpísané v roku 2002 na 5 rokov s možnosťou predĺženia vždy na ďalších 5 rokov),
- USA (podpísané v roku 2000 na 5 rokov s možnosťou predĺženia vždy na ďalších 5 rokov).
- Bilaterálna spolupráca umožňuje:
  - výmenu vedcov a expertov v rámci bilaterálnych projektov schválených zmluvnými stranami na realizáciu vedecko-technickej spolupráce,
  - výmenu vedcov a expertov na konzultácie, sympóziá a špeciálny výskum,
  - realizáciu a podporu spoločných podujatí s možnosťou vzájomného poskytovania si vedeckého materiálu, vedeckých prístrojov a vybavenia,
  - výmenu vedecko-technických informácií, dokumentácie a publikácií.

Bilaterálnu spoluprácu vo vede a technike koordinuje Ministerstvo školstva SR, pričom schvaľovanie projektov vykonávajú vždy príslušné zmiešané komisie na základe výsledkov hodnotiaceho procesu v každej krajine.

Výskumné a vývojové programy EÚ (rámcové programy) a programy s účasťou EÚ (najmä COST a EUREKA) sú najvýznamnejšími medzinárodnými mnohostrannými aktivitami v oblasti vedy a techniky, na ktorých majú možnosť vedecko-výskumné pracoviská SR priamo participovať.

3.6.4. Využívanie rizikového kapitálu.

Rizikový kapitál je témou, o ktorej sa už v minulosti viedli mnohé diskusie, ale jeho využívanie v praxi narozdiel od krajín vyspelej Európy (Nemecko), je ešte stále v počiatočkoch. Na Slovensku sa témou využívania rizikového kapitálu začala zaoberať Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania, ktorá založila Spoločnosť Fond fondov, s.r.o. (od 13.12.1994 do 10.4.2006 obchodný názov Seed Capital Company, s.r.o.). Spoločnosť Seed Capital Company, s.r.o. sa v roku 1995 stala jedným zo zakladajúcich členov SLOVCA – Slovenskej asociácie rizikového kapitálu. Napriek už vyše desiatim rokom existencie tejto inštitúcie je využívanie tejto formy financovania najmä začínajúcich podnikov na Slovensku stále problematické.

Ako sa uvádza na www.fondfondov.sk rizikovým kapitálom rozumieme predovšetkým partnerstvo podnikateľa a investora. Investícia vo forme rizikového kapitálu nie je totiž jednorazové poskytnutie finančných prostriedkov, ale niekoľkoročný proces súžitia podnikateľského subjektu s investorom rizikového kapitálu.

Obvykle investor rizikového kapitálu nadobúda minoritný obchodný podiel na spoločnosti, a síce sa zúčastňuje na prijímaní zásadných rozhodnutí firmy, ale ponecháva bežný chod spoločnosti na nositeľoch podnikateľského zámeru resp. pôvodných vlastníkoch. Ak je spoločnosť neúspešná, investor stráca vložené prostriedky. Na druhej strane v prípade úspechu firmy môže menšinový podiel predstavovať aj niekoľkonásobné zhodnotenie investície. Investor rizikového kapitálu dosiahne výnosy resp. zisky iba vtedy, keď ich dosiahne aj tvorca podnikateľského zámeru (podnikateľ).

Veľmi často sa jedná o činnosti firmy, či už etablovanej alebo začínajúcej, ktorej aktivity sú natoľko riskantné, že nevie nájsť finančnú inštitúciu, ktorá by bola ochotná zobrať na seba riziko, spojené s poskytnutím takéhoto úveru.

Všetky fondy boli vytvorené z verejných zdrojov, t.j. zo zdrojov PHARE a čiastočne zo zdrojov štátneho rozpočtu. Z fondov, ktoré sú týmto spôsobom zastrešené touto spoločnosťou sa Košického samosprávneho kraja dotýkajú.

- Fond štartovacieho kapitálu, vytvorený v roku 1995 sa neskôr, vzhľadom na výborné výsledky transformoval na revolvingový fond. Investične je fond zameraný na malé

- a stredné podniky na celom území Slovenskej republiky.
- Regionálny fond štartovacieho kapitálu, bol založený v roku 2003 a jeho prostriedky sú určené pre rozvoj malých a stredných podnikateľov v Banskobystrickom, Žilinskom, Košickom a Prešovskom kraji.
  - Rozvojový fond pre malé a stredné podnikanie, a.s., jedná sa o prvý fond rizikového kapitálu s príspevkami domáceho súkromného kapitálu založený spoločnosťou Fond fondov v roku 2001. Jeho pôsobnosť je v rámci celého územia Slovenskej republiky.
  - Fond SISME, jedná sa o financovanie inovatívnych firiem z celého územia Slovenska.
  - Fond Seed Capital, k.s., má samostatnú právnu subjektivitu. Finančné prostriedky fondu sú určené na investovanie do novo zakladaných, mladých a inovatívnych malých a stredných podnikov. Geografické zameranie fondu je na celé územie Slovenskej republiky.
  - Slovenský Rozvojový Fond, a.s., bol otvorený v spolupráci so Slovenskou sporiteľňou, a.s.. Je určený pre fungujúce spoločnosti nachádzajúce sa vo fáze rozvoja z celého územia SR.

Počet žiadostí z celého Slovenska o takéto zdroje mapuje obrázok č. 234. Obrázok č. 235 mapuje reálne poskytnuté zdroje z týchto fondov. Na základe týchto tabuliek je vidno znepokojujúci fakt. Zo všetkých finančných prostriedkov bolo viac ako 51% žiadaných do Košického samosprávneho kraja. Reálne však bolo do Košického samosprávneho kraja alokovaných iba 4,55% všetkých prostriedkov.

Kraj	Počet žiadostí r. 1995 – 2005	Požadované finančné prostr. r. 1995 – 2005
Bratislavský kraj	92	769 462 000
Trnavský kraj	54	284 239 000
Trenčiansky kraj	40	363 708 000
Nitriansky kraj	50	430 450 000
Žilinský kraj	57	1 550 249 100
Banskobystrický kraj	73	638 129 000
Prešovský kraj	60	692 789 000
Košický kraj	59	4 951 249 100
Spolu	485	9 680 275 200

Obrázok č. 234.

Počet žiadostí a výška požadovaných finančných prostriedkov v členení podľa krajov.

Zdroj: www.fondfondov.sk.

Kraj	Celkový počet investícií	Celková výška investícií
Bratislavský kraj	32	55,625 mil. Sk
Trnavský kraj	14	44,4 mil. Sk
Trenčiansky kraj	6	10,9 mil. Sk
Nitriansky kraj	4	7,2 mil. Sk
Žilinský kraj	9	18,1 mil. Sk
Banskobystrický kraj	16	34 mil. Sk
Prešovský kraj	10	29,8 mil. Sk
Košický kraj	5	9,54 mil. Sk
Spolu	96	209,565 mil. Sk

Obrázok č. 235.

Počet a výška skutočne alokovaných prostriedkov v členení podľa krajov.

Zdroj: www.fondfondov.sk.

3.7. Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka.

3.7.1. Poľnohospodárstvo.

Problematikou poľnohospodárstva a lesného hospodárstva v Košickom kraji sa zaoberá štúdia Stratégia rozvoja vidieka Košického samosprávneho kraja pre roky 2007 - 2013, ktorú spracováva VVMZ s.r.o. pre Košický samosprávny kraj, ktorá bude ukončená v roku 2007.

3.7.1.1. Analýza poľnohospodárstva vidieckych oblastí Košického kraja.

Košický kraj s 39,3 percentným podielom obyvateľstva vidieckych oblastí patrí do skupiny ostatných vidieckych regiónov. Jednotlivé okresy majú buď silne vidiecky charakter (Gelnica, Košice – okolie, Rožňava, Michalovce, Sobrance a Trebišov, nad 50% vidieckeho obyvateľstva), alebo sú definované ako prechodné vidiecke oblasti (Spišská Nová Ves 5 – 50% vidieckeho obyvateľstva). Len okresy Košice I – IV nie sú klasifikované ako vidiecke oblasti.

Poľnohospodárstvo vidieckych oblastí Košického samosprávneho kraja sa vyvíjalo v súlade s radikálnymi zmenami, ktoré sa na Slovensku udiali v súvislosti s prechodom na trhový spôsob hospodárenia a vstup do EÚ.

Za rozhodujúce pri jeho formovaní po transformácii na trhový mechanizmus riadenia možno považovať najmä uplatňovanie Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP) krajín EÚ. Pre lepšie pochopenie postavenia agrosektora v národnej ekonomike uvádzame vývojové trendy podielu poľnohospodárstva na základných ukazovateľoch národnej ekonomiky (obrázok č. 236):

Ukazovateľ	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Rozdiel 05-98
Podiel poľnohospodárstva na:									
- hrubom domácom produkte (s.c.)	3,91	4,29	4,34	4,26	4,49	4,55	4,7	4,7	0,8
- medzispotrebe (s.c.)	3,86	3,6	3,26	3,49	3,65	3,36	3,38	3,29	-0,6
- tvorbe hrubého fixného kapitálu (b.c.)	2,89	2,47	2,61	3,3	3,21	2,85	2,88	2,99	0,1
- pridanej hodnote (s.c.)	4,74	5,26	4,54	4,79	4,95	4,8	4,15	4,37	-0,4
- zamestnanosti	4,9	4,3	5,5	5,24	5,69	5,43	4,93	4,57	-0,3
- priemernej mzde	76,6	76,7	76,6	76,1	74,8	73,3	73,4	72,4	-4,2
Podiel zahraničného agropotravinárskeho obchodu na:									
- salde zahraničného obchodu	18,4	33,3	39,7	19,7	19,3	59,7	31,1	28,2	9,8
- dovoze	6,8	6,9	5,9	6	5,7	4,9	5,3	6,1	-0,7
- vývoze	4,3	4,1	3,3	3,7	3,7	3,2	3,8	4,4	0,1

Obrázok č. 236.

Podiel poľnohospodárstva a potravinárstva na základných ukazovateľoch národnej ekonomiky (v %).

Zdroj: Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v Slovenskej republike 2003-2006 (Zelená správa), ŠÚ SR vyžiadané údaje, Materiály VÚEPP.

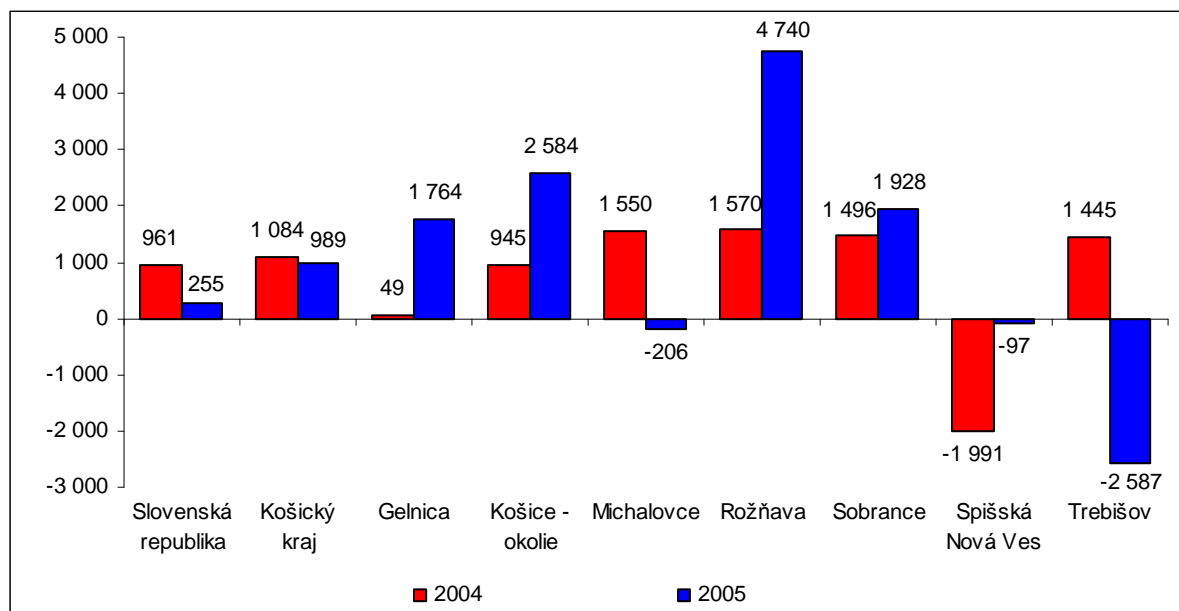
Podiel agrosektora na HDP i zamestnanosti sa zdá byť z hľadiska národnej ekonomiky menej významným, avšak nevyjadruje jeho multiplikačné efekty, rozvojový potenciál pre vidiecke oblasti a ani jeho význam pri plnení produkčných a mimoprodukčných funkcií v krajine.

Poľnohospodárstvo vidieckych oblastí v Košickom kraji má až 97,4% výmery poľnohospodárskej pôdy zaradenej do tzv. poľnohospodársky znevýhodnených oblastí (LFA).

Má teda výrobné a ekonomicky nižší potenciál, ako poľnohospodárstvo v tzv. produkčných oblastiach Slovenska.

Z tejto základnej skutočnosti a z pravidiel uplatňovania Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ vychádzame pri hodnotení výsledkov poľnohospodárstva dosiahnutých za posledné obdobie rokov 2004 a 2005, teda po vstupe do EÚ.

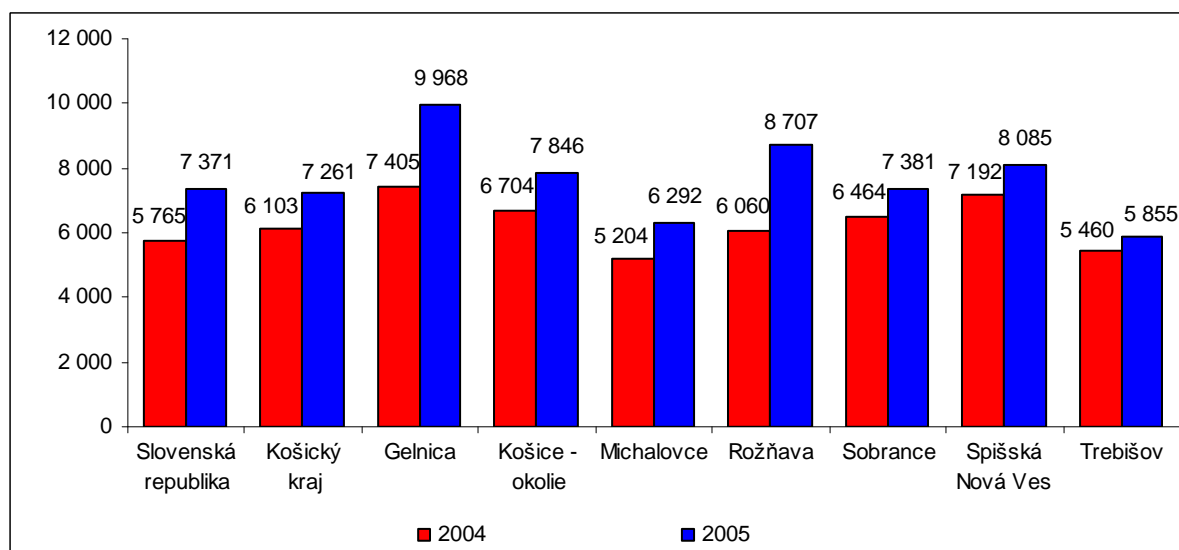
Údaje o vývoji jednotlivých hodnotených ukazovateľov za Slovensko, Košický kraj a okresy sú zobrazené v na obrázkoch č. 237 – 239.

Obrázok č. 237.

Hospodársky výsledok pred zdanením na hektár poľnohospodárskej pôdy v Košickom kraji (právnické osoby).

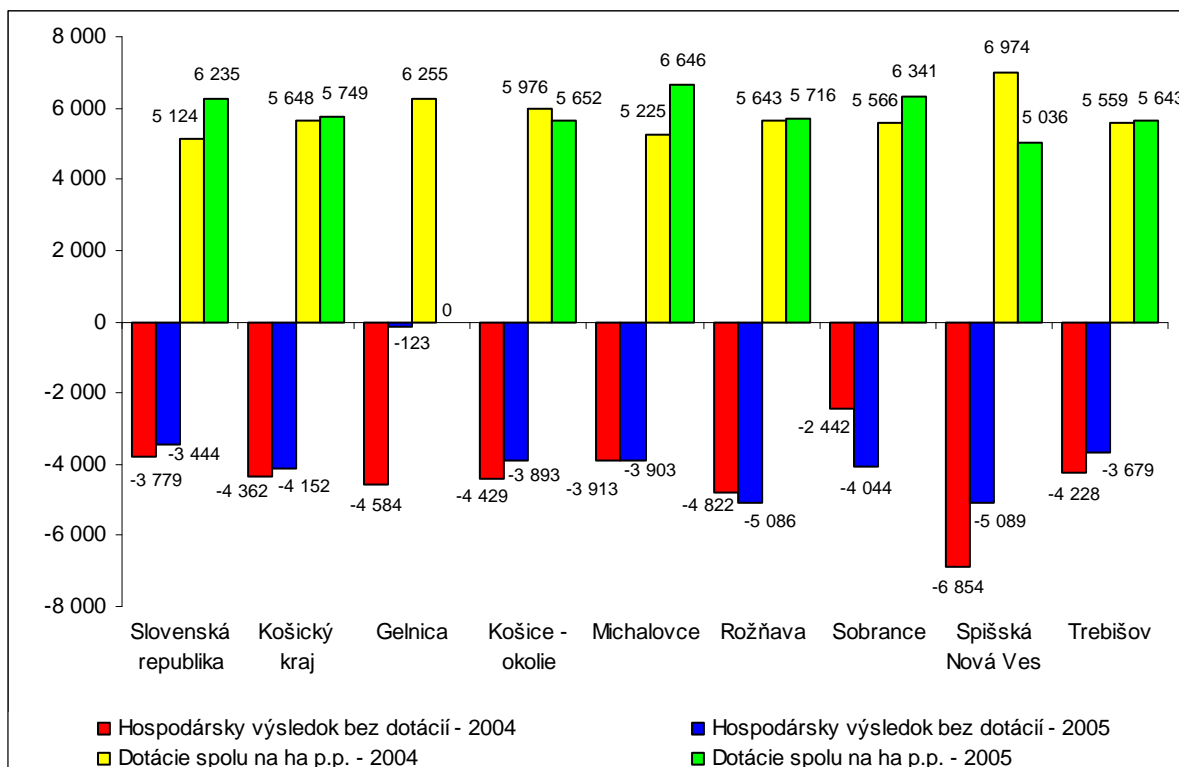
Zdroj: Stratégia rozvoja vidieka Košického samosprávneho kraja, 2006.

Obrázok č. 238.

Dotácie spolu v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy v Košickom kraji (právnické osoby).

Zdroj: Stratégia rozvoja vidieka Košického samosprávneho kraja, 2006.

Obrázok č. 239.

Dotácie spolu v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy v Košickom kraji (fyzické osoby).

Zdroj: Stratégia rozvoja vidieka Košického samosprávneho kraja, 2006.

3.7.1.2. Podiel poľnohospodárskeho sektora na zamestnanosti a tvorbe HDP.

Podiel poľnohospodárskeho sektora na celkovej zamestnanosti sme na základe dostupných materiálov zo ŠÚ SR vyhodnotili za rok 2004. Z údajov uvedených na obrázkoch č. 240 a 241 jednoznačne vyplýva, že úroveň vidieckosti krajiny má silný korelačný vplyv aj na zamestnanosť v agrosektore.

Regióny výrazne vidiecke s vysokou nezamestnanosťou, horšími prírodnými podmienkami a vysokou rozdrobenosťou poľnohospodárskej výroby majú aj oveľa významnejší podiel zamestnanosti v agrosektore, (Gelnica a Sobrance nad 20%). Regióny s nižšou úrovňou vidieckosti, alebo s možnosťou koncentrovanej výroby vykazujú významne nižší podiel zamestnanosti v agrosektore. Údaj za Košický kraj je ovplyvnený zarátaním zamestnanosti okresov Košice I – IV.

V budúcnosti nepredpokladáme nárast tvorby pracovných miest v agrosektore Košického kraja, nakoľko vyspelá poľnohospodárska konkurencia i tlak obchodných reťazcov na ceny agrokomodít núti poľnohospodárov neustále optimalizovať svoje výrobné náklady, čo predpokladá zvyšovať výrobnú intenzitu a produktivitu práce najmä využívaním najmodernejších strojno-technologických liniek.

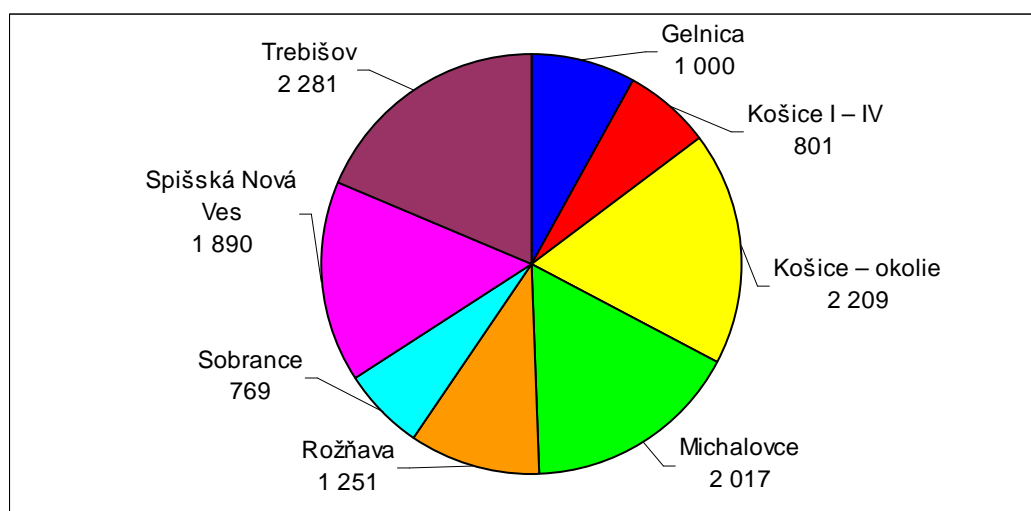
Priestor pre zamestnanosť sa odкрýva skôr v diverzifikácii činností na pôde, najmä smerom k agroturistike a plneniu mimoprodukčných funkcií.

Územie	Celkový počet pracujúcich		Pracujúci v pôdohospodárstve a rybolove	
	osoby		osoby	%
SR spolu	2 003 577		104 806	5,2
Košický kraj	258 267		12 218	4,7
Gelnica	4 914		1 000	20,4
Košice I – IV	122 395		801	0,7
Košice – okolie	17 702		2 209	12,5
Michalovce	32 386		2 017	6,2
Rožňava	15 769		1 251	7,9
Sobrance	3 721		769	20,7
Spišská Nová Ves	34 679		1 890	5,5
Trebišov	26 701		2 281	8,5

Obrázok č. 240.

Pracujúci v pôdohospodárstve SR k 31.12.2004.

Zdroj: ŠÚ SR.

Obrázok č. 241.

Pracujúci v pôdohospodárstve v okresoch Košického kraja k 31.12.2004.

Zdroj: ŠÚ SR.

Podiel poľnohospodárstva na tvorbe HDP sa za Slovensko stabilizoval na úrovni cca 4,5 – 4,7%. Predpokladáme, že vytvorením priaznivých podmienok na vstup zahraničného kapitálu a vstupom do EÚ sa posilnia najmä faktory, ktoré ovplyvnia postupný pokles podielu agrosektoru na tvorbe HDP v národnom hospodárstve.

Z hľadiska hodnotenia ekonomickej sily regiónu podľa údajov obrázku č. 242 je zrejmé, že Košický kraj významne zaostáva za úrovňou dosahovanou v krajinách EÚ, keď tvorba HDP na obyvateľa nedosahuje ani 50% z úrovne priemeru krajín EÚ-25.

Územie	% z priemeru EÚ-25		
	2000	2001	2002
Slovenská republika	47,9	48,8	51,3
Bratislavský región	105,4	111,3	119,7
Košický región	42,6	45,1	46,4

Obrázok č. 242.

Regionálny HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily ako % z priemeru EU-25.

Zdroj: ŠÚ SR.

Nakoľko neexistujú štatisticky preukazné údaje o podiele agrosektora na tvorbe HDP podľa regiónov, vyhodnotili sme údaj o podiele agrosektora na tvorbe hrubej pridanej hodnoty (HPH) za rok 2003, čo je posledný dostupný údaj za tento makroekonomický ukazovateľ. Podiel poľnohospodárstva na tvorbe hrubej pridanej hodnoty bol v roku 2003 na úrovni podielu za Slovensko, keď dosiahol úroveň 4,39%, t.j. 96,9% celoslovenského priemeru. Údaje uvedené na obrázku č. 243 deklarujú značnú korelačnú závislosť dosahovaného podielu agrosektora na HPH, keď kraje s vyššou úrovňou vidieckosti dosahujú aj vyšší podiel poľnohospodárstva na tvorbe HPH – (Nitriansky, Banskobystrický a Prešovský kraj).

Ukazovateľ	NH spolu		Pôdohospodárstvo	
	mil. Sk	mil. Sk	mil. Sk	%
SR spolu	1 084 664	49 158		4,53
Bratislavský	277 225	2 539		0,92
Trnavský	115 498	6 555		5,68
Trenčiansky	109 844	4 142		3,77
Nitriansky	123 544	10 251		8,30
Žilinský	111 320	4 700		4,22
Banskobystrický	113 486	8 195		7,22
Prešovský	96 569	6 760		7,00
Košický	137 178	6 016		4,39

Obrázok č. 243.

Podiel poľnohospodárstva na hrubej pridanej hodnote národného hospodárstva.

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné prepočty, údaje za rok 2003.

Vývoj tohto podielu z dlhodobého hľadiska nezaznamenal výrazné zmeny a má skôr klesajúcu tendenciu (obrázok č. 244). Dôvodom je postupný rast ekonomiky Slovenska, najmä strojárnej výroby. Predpokladáme, že tento trend sa bude ešte prehľbovať, nakoľko spoločná poľnohospodárska politika EÚ významne podporuje útlm poľnohospodárskej výroby v znevýhodnených oblastiach a programy diverzifikácie, využitím štrukturálnych fondov EÚ, ako aj masívnejším vstupom zahraničného kapitálu do priemyslu a zvlášť automobilového sa vytvoria predpoklady na rozvoj výroby v priemyselných odvetviach národného hospodárstva. Značný význam pre rozvoj národného hospodárstva v iných odvetviach bude mať aj priorita vlády v oblasti rozvoja tzv. znalostnej ekonomiky.

Rok	1999	2000	2001	2002	2003
SR spolu	4,70	4,70	4,94	4,53	4,53
Košický kraj	4,30	4,22	4,18	4,23	4,39

Obrázok č. 244.

Podiel poľnohospodárstva na tvorbe hrubej pridanej hodnoty národného hospodárstva (v %).

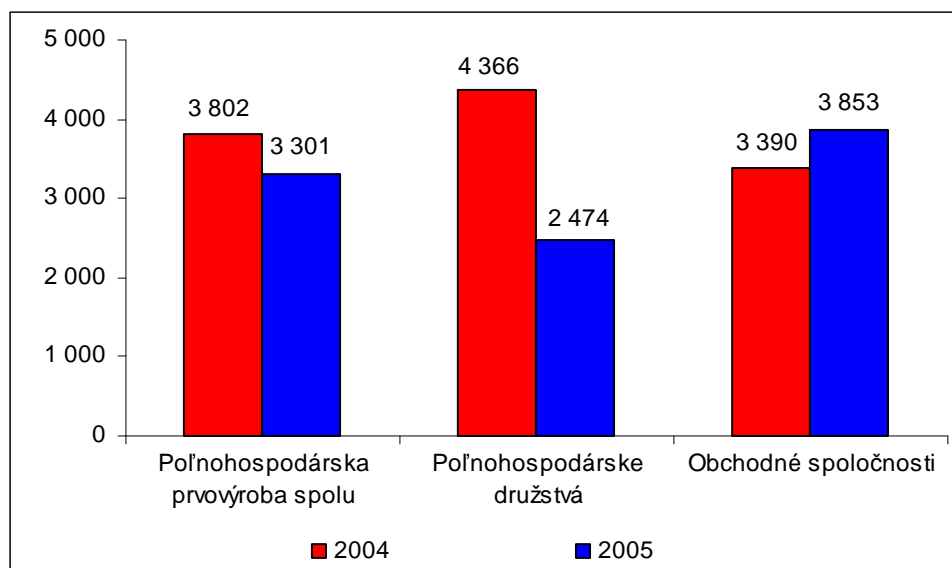
Zdroj: ŠÚ SR, vlastné prepočty.

3.7.1.3. Štruktúra podnikov, ich právna forma a výmera.

Štruktúru podnikov hospodáriacich na pôde sme hodnotili za roky 2001 a 2003 tak, ako boli dostupné údaje uvedené v publikácii VÚEPP „Vývoj podnikovej štruktúry v poľnohospodárskej prvovýrobe“ (autor: Ing. Gubová, CSc., rok vydania 2005).

Podiel fariem v Košickom kraji na celkovom počte za Slovensko v roku 2003 bol 13,1%. V Košickom na pôde hospodárili prevažne fyzické osoby, ktorých bolo až 81,3%.

Z právnických osôb sa na celkovom počte podieľali najviac obchodné spoločnosti typu s.r.o. (95) a poľnohospodárske družstvá (70). Oproti roku 2001 sa počet fariem v Košickom kraji zvýšil o 115 (+12,9%). Z dlhodobého hľadiska narastá počet fyzických osôb a obchodných spoločností a klesá podiel poľnohospodárskych družstiev (obrázok č. 245).

Obrázok č. 245.

Pridaná hodnota v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy v Košickom kraji.

Zdroj: Stratégia rozvoja vidieka Košického samosprávneho kraja, 2006.

Opačný pomer je pri hodnotení výmery, na ktorej jednotlivé farmy hospodária. Tu dominujú právnické osoby s podielom v roku 2003 až 83,6%, aj keď tento stav je oproti roku 2001 nižší. Z jednotlivých foriem významne poklesol podiel poľnohospodárskych družstiev na 36,9% a zvýšil sa podiel s.r.o. na 33,4%. Podiel fyzických osôb je 16,4%.

Očakávame, že podiel poľnohospodárskych družstiev na počte podnikov hospodáriacich na pôde, ako aj na podiele na výmere obhospodarovanej pôdy, sa bude naďalej znižovať. Zároveň bude rásť podiel obchodných spoločností a fyzických osôb (obrázok č. 246).

Právna forma	Počet			Výmera obhospodarovanej p. p. v ha		
	SR	KSK	KSK/SR %	Spolu SR	Spolu KSK	KSK/SR %
Štátne podniky	5	0	0,0	16 917	0	0,0
Poľnohosp. družstvá	637	70	11,0	1 018 085	109 080	10,7
Obchodné spoločnosti	837	109	13,0	779 359	137 620	17,7
z toho						
v.o.s	1	0	0,0	420	0	0,0
s.r.o	737	95	12,9	612 271	98 913	16,2
a.s	99	14	14,1	166 668	38 706	23,2
Ostatné PO	65	9	13,9	9 103	725	8,0
PO spolu	1 544	188	12,2	1 823 464	247 425	13,6
FO registrov. spolu	6 124	819	13,4	260 049	48 413	18,6
Farmy spolu	7 668	1 007	13,1	2 083 513	295 838	14,2

Obrázok č. 246.

Prehľad právnych foriem s poľnohospodárskou pôdou.

Zdroj: Zelená správa 2006, VÚEPP, vlastné prepočty, údaje za rok 2003.

3.7.1.4. Situácia v príjmoch podnikov (výška, zloženie), hospodárske výsledky.

Absolútnym vyjadrením príjmov podnikov, účtujúcich v podvojnóm účtovníctve, sú dosiahnuté výnosy. Príjmovú situáciu fyzických osôb podnikajúcich na pôde, účtujúcich v jednoduchom účtovníctve, charakterizujú príjmy. Tieto ukazovatele sme vyhodnotili na 1 ha poľnohospodárskej verifikovanej pôdy (obrázok č. 247). Údaje poukazujú na značnú nevyrovnanosť výsledkov, ktoré vzhľadom na rozsah súborov a jednotlivé regióny môžu byť silne individuálne ovplyvnené. Dosiahnuté hodnoty poukazujú na rôznorodé problémy v regionálnom agrosektore, nakoľko nekorešponujú so skutočnou produkčnou výkonnosťou porovnávaných regiónov.

Región	Výnosy právnických osôb na ha p. p.					Príjmy fyzických osôb na ha p. p.				
	Sk na ha p. p.		Región/SR v %		Index	Sk na ha p. p.		Región/SR v %		Index
	2004	2005	2004	2005	2005/ 2004	2004	2005	2004	2005	2005/ 2004
SR	44 860	46 606	x	x	103,9	25 317	25 966	x	x	102,6
Košický kraj	40 800	50 519	91,0	108,4	123,8	24 090	20 113	95,2	77,5	83,5
Gelnica	21 563	21 897	48,1	47,0	101,6	15 980	11 869	63,1	45,7	74,3
Košice – okolie	44 080	58 867	98,3	126,3	133,6	19 470	18 766	76,9	72,3	96,4
Michalovce	40 116	39 808	89,4	85,4	99,2	37 812	31 695	149,4	122,1	83,8
Rožňava	64 611	110 225	144,0	236,5	170,6	15 358	13 470	60,7	51,9	87,7
Sobrance	31 031	36 601	69,2	78,5	118,0	29 467	23 682	116,4	91,2	80,4
Spišská Nová Ves	44 852	39 445	100,0	84,6	87,9	17 786	14 779	70,3	56,9	83,1
Trebišov	20 518	19 605	45,7	42,1	95,6	26 007	20 068	102,7	77,3	77,2

Obrázok č. 247.

Medziročná situácia v príjmoch z hospodárenia na pôde za rok 2005 v okresoch košického kraja u právnických a fyzických osôb.

Zdroj: Radela, s.r.o., vlastné prepočty.

Pozoruhodný je pokles dosahovaných výnosov v produkčne silných regiónoch Trebišov a Spišská Nová Ves. Nepriaznivý stav je aj v okrese Michalovce. Výsledok okresu Gelnica je vzhľadom na prevažne ťažké horské výrobné podmienky objektívny. Za optimálny vývoj je možné považovať dosiahnuté výnosy na 1 ha p. p. v okrese Košice – okolie. Výsledok okresu Rožňava za rok 2005 je silne ovplyvnený extrémnym nárastom tržieb za tovar. Úroveň dosahovaných výnosov za Košický kraj, ktoré v roku 2005 narástli indexom 123,8 je vzhľadom na výrobné podmienky solídna. V roku 2005 Košický kraj dosahuje vyššie výnosy na ha p. p., ako je priemer Slovenska. Významne tomu napomohla najmä situácia v okrese Rožňava a Košice – okolie, naopak, ostatné okresy nedosiahli úroveň priemeru Slovenska. Pokles výnosov sme zachytili v produkčných okresoch Spišská Nová Ves, Trebišov a Michalovce, čo je prvým signálom zhoršovania výrobné-ekonomickej výkonnosti agrosektora týchto regiónov.

Je pozoruhodné, že u fyzických osôb je v medziregionálnom porovnaní trend opačný, najvyššie príjmy sa generovali v okrese Michalovce, Sobrance, Trebišov a Košice – okolie. Košický kraj a ani jeden jeho okres okrem okresu Michalovce nedosahujú priemer príjmov fyzických osôb za Slovensko.

Kvalitatívne posúdenie skutočnej produkčnej výkonnosti podnikov sme vykonali cez posúdenie ukazovateľa „Tržby za vlastné výrobky a služby na 1 ha p. p.“ (obrázok č. 248). Podľa vykonanej analýzy len okres Košice – okolie dosahuje vyššie tržby za vlastné výrobky a služby, než je priemer Slovenska. Veľmi nepriaznivý vývoj v tržbách je najmä v regiónoch v lepších výrobných podmienkach ako sú Trebišov, Michalovce a Spišská Nová Ves, čo je

signálom, že exploatacia zdrojov je tam na veľmi nízkej úrovni. Je to tak z dôvodu znižovania zaťažnosti pôdy hospodárskymi zvieratami, ako aj samotnými štrukturálnymi zmenami v rastlinnej výrobe, kde takmer úplne vypadli zemiaky, ako komodita s vysokým podielom tržieb na hektár poľnohospodárskej pôdy.

Región	Sk na ha p. p.		Región/SR v %		Index
	2004	2005	2004	2005	2005/2004
Slovenská republika	27 447	28 448	x	x	103,7
Košický kraj	19 682	20 995	71,7	73,8	106,7
Gelnica	10 820	7 212	39,4	25,4	66,7
Košice – okolie	31 015	34 520	113,0	121,3	111,3
Michalovce	15 317	14 733	55,8	51,8	96,2
Rožňava	11 370	25 490	41,4	89,6	224,2
Sobrance	20 162	18 300	73,5	64,3	90,8
Spišská Nová Ves	17 125	14 383	62,4	50,6	84,0
Trebišov	18 209	12 976	66,3	45,6	71,3

Obrázok č. 248.

Tržby za vlastné výroby a služby na hektár poľnohospodárskej pôdy.

Zdroj: Radela, s.r.o., vlastné prepočty.

Významný podiel na celkových výnosoch poľnohospodárstva majú aj nepriame doplnkové zdroje – dotácie, resp. podpory. Ich význam vzrástol najmä po vstupe do EÚ, keď spoločná poľnohospodárska politika EÚ dáva poľnohospodárom viaceré možnosti zvýšenia týchto zdrojov. Aj keď náš štát nevyužíva v plnom rozsahu možnosti podpornej politiky EÚ, najmä v oblasti dorovnaní priamych platieb na pôdu, je preukazné, že došlo k zvýšeniu dotácií na hektár poľnohospodárskej pôdy vo všetkých okresoch Košického kraja (obrázok č. 249). Najvýraznejšie sa to prejavilo v okrese Rožňava a Gelnica, ostatné regióny nedosiahli tempo rastu Slovenska, aj keď v absolútnom vyjadrení v roku 2005 aj okresy Košice – okolie, Spišská Nová Ves a Sobrance vykázali vyššie podpory na ha poľnohospodárskej pôdy, ako je priemer SR.

U fyzických osôb, je možné všeobecne konštatovať nižšiu podporu, ako u právnických osôb. Tempo rastu bolo najvyššie v okrese Michalovce, naopak k poklesu došlo v okresoch Spišská Nová Ves a Košice – okolie. Nepreukazné sú údaje za okres Gelnica, nakoľko v roku 2005 je vykázaná nulová hodnota dotácií, čo je logickou nezrovnalosťou údajovej databázy so skutočnosťou.

Región	Právnické osoby					Fyzické osoby				
	Sk na ha p. p.		Región/SR v %		Index	Sk na ha p. p.		Región/SR v %		Index
	2004	2005	2004	2005	2005/2004	2004	2005	2004	2005	2005/2004
SR	5 765	7 371	x	x	127,9	5 124	6 235	x	x	121,7
Košický kraj	6 103	7 261	105,9	98,5	119,0	5 648	5 847	110,2	93,8	103,5
Gelnica	7 405	9 968	128,5	135,2	134,6	6 255	0	122,1	0,0	0,0
Košice – okolie	6 704	7 846	116,3	106,4	117,0	5 976	5 652	116,6	90,7	94,6
Michalovce	5 204	6 292	90,3	85,4	120,9	5 225	6 646	102,0	106,6	127,2
Rožňava	6 060	8 707	105,1	118,1	143,7	5 643	5 716	110,1	91,7	101,3
Sobrance	6 464	7 381	112,1	100,1	114,2	5 566	6 341	108,6	101,7	113,9
Spišská Nová Ves	7 192	8 085	124,8	109,7	112,4	6 974	5 036	136,1	80,8	72,2
Trebišov	5 460	5 855	94,7	79,4	107,2	5 559	5 643	108,5	90,5	101,5

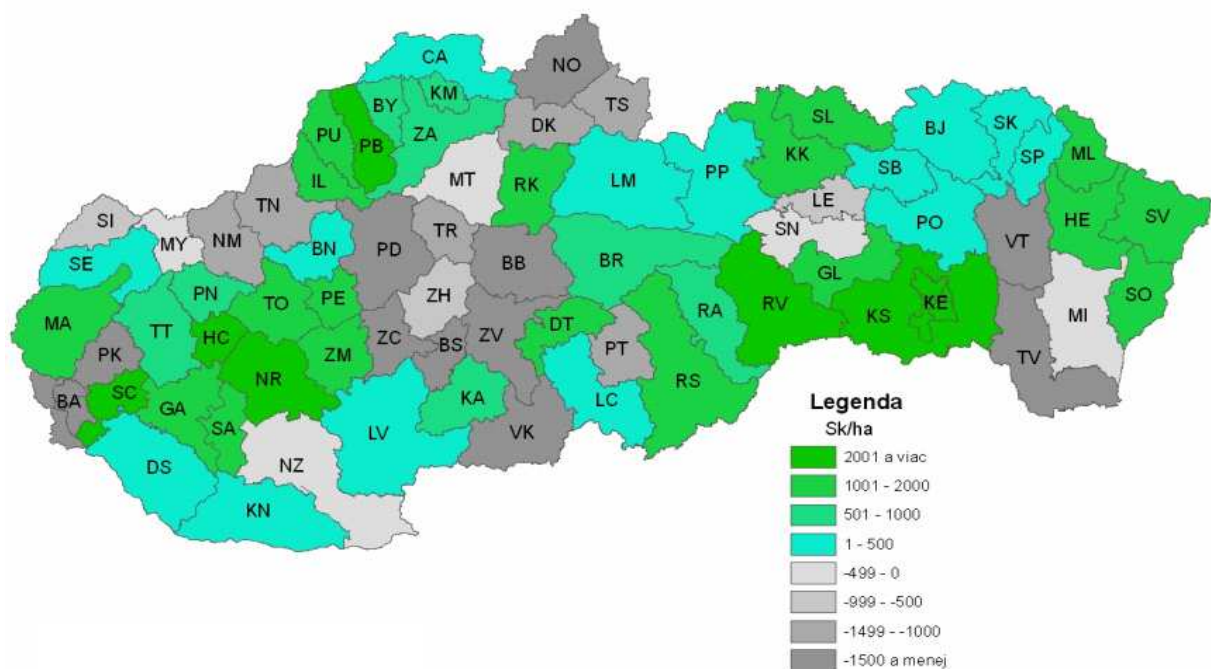
Obrázok č. 249.

Dotácie spolu na hektár poľnohospodárskej pôdy.

Zdroj: Informačné listy CD, MP SR, VÚEPP, vlastné prepočty.

Koncentrovaným vyjadrením efektívnosti hospodárenia podnikov je dosiahnutý hospodársky výsledok na 1 ha poľnohospodárskej pôdy (obrázkoch č. 250 a 251). Košický kraj ako celok dosiahol priaznivý výsledok, keď pokles ekonomickej výkonnosti agrosektora SR spôsobili najmä produkčné regióny Slovenska. V sledovanom období rokov 2004 a 2005 sa významne zefektívnilo hospodárenie v podnikoch hospodáriacich v horších prírodných podmienkach kraja, ide o okresy Gelnica, Rožňava a Sobrance. Opačný vývoj nastal v produkčných regiónoch, Trebišov a Michalovce, kde sa zrejme prechod na Spoločnú poľnohospodársku politiku EÚ neprejavil pozitívne. Ide najmä o razantné zníženie predajných cien rozhodujúcich rastlinných agrokomodít, ktoré tvoria hlavný príjmový kanál v týchto regiónoch. Podstatne úspešnejšie sa s danou situáciou vyrovnali podniky Košického kraja, kde sa predsa len kladie väčší dôraz na diverzifikáciu príjmov a produkty živočíšnej výroby. Aj po značnej korekcii zostali v strate poľnohospodári okresu Spišská Nová Ves. Výsledky okresov Gelnica a Sobrance pozitívne ovplyvnili zmeny vyvolané uplatňovaním Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ.

Za fyzické osoby sme hodnotili čisté príjmy, kde v hodnotenom období došlo k významným regionálnym zmenám. Nárast príjmov na ha poľnohospodárskej pôdy zaznamenali iba v okresoch Košice – okolie a Michalovce, k prevýšeniu výdavkov nad príjmami došlo v roku 2005 v okrese Spišská Nová Ves. Významný pokles bol zaznamenaný aj v okrese Gelnica. Nadpriemerné príjmy vykazujú fyzické osoby v okresoch Sobrance, Košice – okolie a Michalovce, kde fyzické osoby hospodárili najefektívnejšie.

Obrázok č. 250.

Výsledok hospodárenia v roku 2005 v okresoch Slovenskej republiky.

Zdroj: Informačné listy CD MP SR, VÚEPP.

Územie	Hospodársky výsledok pred zdanením – PO					Rozdiel príjmov a výdajov – FO				
	Sk na ha p. p.		Región/SR v %		Index	Sk na ha p. p.		Región/SR v %		Index
	2004	2005	2004	2005	2005/2004	2004	2005	2004	2005	2005/2004
SR	961	255	x	x	26,6	1 228	1 250	x	x	101,7
Košický kraj	1 084	989	112,9	387,9	91,2	1 196	906	97,4	72,5	75,7
Gelnica	49	1 764	5,1	691,8	3600,0	1 671	123	136,0	9,8	7,3
Košice – okolie	945	2 584	98,4	1 013,4	273,4	1 547	1 759	126,0	140,7	113,7
Michalovce	1 550	-206	161,4	-80,8	-13,3	1 312	1 390	106,8	111,2	105,9
Rožňava	1 570	4 740	163,5	1 858,9	301,9	722	630	58,7	50,4	87,3
Sobrance	1 496	1 928	155,7	756,1	128,9	3 274	2 118	266,6	169,5	64,7
Spišská Nová Ves	-1 991	-97	-207,3	-38,0	4,9	121	-553	9,8	-44,2	-457,4
Trebišov	1 445	-2 587	150,4	-1 014,6	-179,0	1 193	729	97,1	58,3	61,1

Obrázok č. 251.

Efektívnosť hospodárenia.

Zdroj: Informačné listy CD, MP SR, VÚEPP; Radela, s.r.o.; Vlastné prepočty.

3.7.1.5. Charakter výroby, výrobcovia, využitie poľnohospodárskej pôdy.

3.7.1.5.1. Štruktúra poľnohospodárskeho pôdneho fondu.

Podľa Štatistického úradu SR sa v Košickom kraji nachádza približne 338 tis. ha poľnohospodárskej pôdy, z toho 204,5 tis. ha (59%) ornej pôdy, 115 tis. ha (34%) trvalých trávnych porastov, cca 3 tis. ha (1%) viníc a cca 16 tis. ha (5%) záhrad a ovocných sádov. Z poľnohospodárskeho pôdneho fondu Slovenska, výmera poľnohospodárskej pôdy v Košickom kraji predstavuje 13,9% a výmera ornej pôdy 14,3 % (obrázok č. 252).

Územie	Poľnohospodárska pôda		z toho:											
			Orná pôda			Trvalé trávne porasty			Vinice			Záhrady a ovocné sady		
	ha	%*	ha	%*	% z p. p.	ha	%*	% z p. p.	ha	%*	% z p. p.	ha	%*	% z p. p.
SR spolu	2 434 749	x	1 430 594	x	58,8	881 054	x	36,2	27 341	x	1,1	95 199	x	3,9
Košický kraj	337 973	13,9	204 519	14,3	60,5	114 952	13,0	34,0	2 786	10,2	0,8	15 715	16,5	4,6
Gelnica	11 568	3,4	965	0,5	8,3	10 291	9,0	89,0	0	0,0	0,0	312	2,0	2,7
Košice I – IV	9 244	2,7	6 171	3,0	66,8	1 707	1,5	18,5	0	0,0	0,0	1 366	8,7	14,8
Košice – okolie	76 348	22,6	55 112	26,9	72,2	17 928	15,6	23,5	59	2,1	0,1	3 249	20,7	4,3
Michalovce	72 735	21,5	47 708	23,3	65,6	21 234	18,5	29,2	355	12,7	0,5	3 439	21,9	4,7
Rožňava	37 261	11,0	10 620	5,2	28,5	25 120	21,9	67,4	145	5,2	0,4	1 377	8,8	3,7
Sobrance	30 319	9,0	16 858	8,2	55,6	11 385	9,9	37,6	621	22,3	2,0	1 455	9,3	4,8
Spišská Nová Ves	21 400	6,3	9 665	4,7	45,2	11 076	9,6	51,8	0	0,0	0,0	660	4,2	3,1
Trebišov	79 096	23,4	57 420	28,1	72,6	16 211	14,1	20,5	1 605	57,6	2,0	3 860	24,6	4,9

* Percento za kraj = oproti SR; percento za okres (región) = oproti kraju
p. p. – poľnohospodárska pôda

Obrázok č. 252.

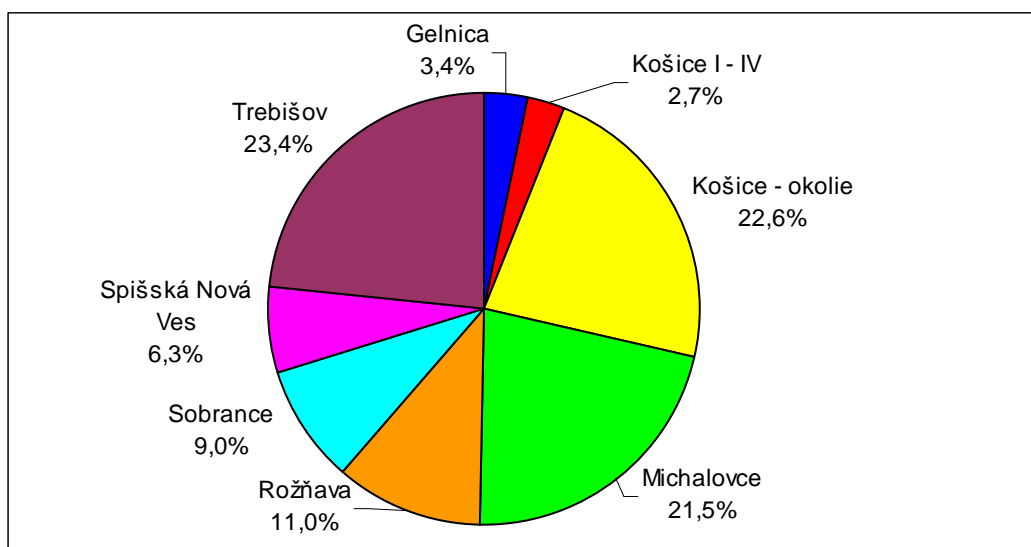
Poľnohospodársky pôdny fond k 1.1.2005.

Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty.

Uvedené hodnoty poľnohospodárskej pôdy za Košický kraj sú z dlhodobejšieho pohľadu v podstate stabilné, keď v rokoch 1997 až 2005 v jednotlivých okresoch kraja nastali iba minimálne zmeny a za celý Košický kraj ubudlo iba 204 ha (0,1%) poľnohospodárskej pôdy. Výraznejšie zmeny boli v rámci kultúr, najmä pri ornej pôde jej prevodom do trvalých

trávných porastov. Za uvedené obdobie ubudlo v Košickom kraji 5 353 ha (2,6%) ornej pôdy, čo je však relatívne menej ako za SR, kde úbytok predstavuje 3,6%. K relatívne najvyššiemu úbytku ornej pôdy došlo v okresoch Gelnica (o 44,1%), Rožňava (o 11,2%), Spišská Nová Ves (o 10,3%), teda v okresoch s podpriemerným stupňom zornenia. Tento vývoj súvisí s poľnohospodárskou politikou EÚ, ktorá v súčasnosti v podstate podporuje znižovanie poľnohospodárskej produkcie aj podporou zatrávňovania ornej pôdy.

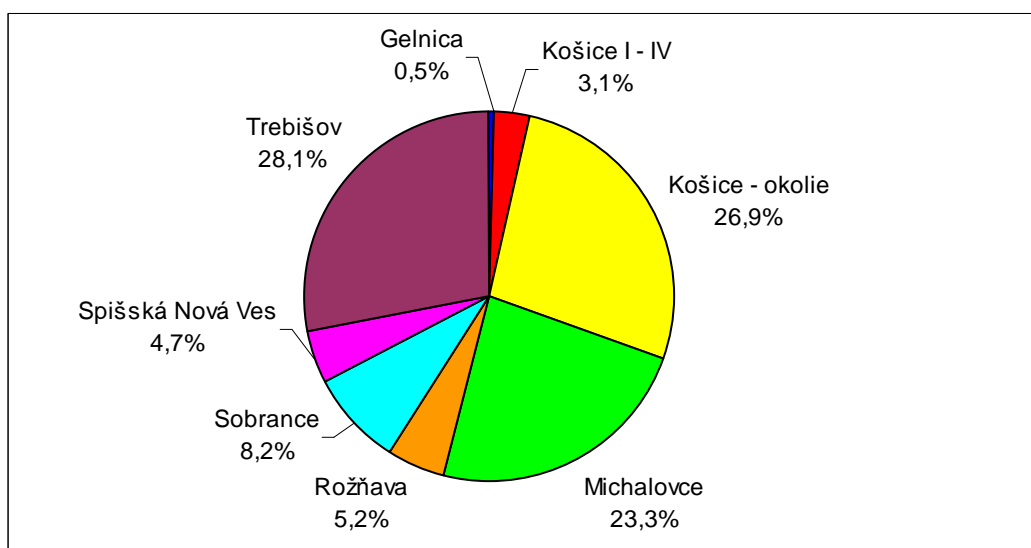
Z poľnohospodárskeho pôdneho fondu Košického kraja sa vo vidieckych okresoch nachádza 90,9% poľnohospodárskej pôdy, resp. 92,2% ornej pôdy, v prechodnom okrese (Spišská Nová Ves) je 6,3% poľnohospodárskej pôdy, resp. 4,7% ornej pôdy a v mestských okresoch (Košice I – IV) 2,7% poľnohospodárskej pôdy, resp. 3,1% ornej pôdy (obrázky č. 253 – 255).

Obrázok č. 253.

Podiel okresov na poľnohospodárskej pôde v Košickom kraji.

Zdroj: ŠÚ SR.

Obrázok č. 254.

Podiel okresov na ornej pôde v Košickom kraji.

Zdroj: ŠÚ SR.

Územie	Poľnohospodárska pôda			Stavebné pozemky	
	Poľnohospodárska pôda	Orná pôda	Trvalé trávne porasty	Stavebné pozemky	Potenciálne stavebné pozemky
	Sk/ha	Sk/ha	Sk/ha	Sk/m ²	Sk/m ²
SR spolu	37 913	52 240	12 426	x	x
Košický kraj	26 539	33 361	13 393	x	x
Gelnica	8 442	16 612	6 731	400 – 800	100 – 250
Košice I – IV	27 978	32 259	15 271		
Košice – okolie	32 154	34 918	20 943	150 – 550	100 – 300
Michalovce	31 075	36 271	17 442	200 – 2 000	100 – 400
Rožňava	16 600	31 084	9 440	500 – 1 000	100 – 350
Sobrance	24 542	30 170	15 409	200 – 1 500	100 – 400
Spišská Nová Ves	14 676	21 320	8 780	500 – 2 000	100 – 400
Trebišov	30 953	35 446	16 010	450 – 1 500	150 – 500

Obrázok č. 255.

Ceny poľnohospodárskej pôdy v Košickom kraji.

Zdroj: Analýza súčasného investičného prostredia KSK, Ú KSK, 2006.

Vytvorením Registra produkčných poľnohospodárskych plôch (LPIS – Land Parcel Information System) sa sprehládnili možnosti využívania poľnohospodárskej pôdy. Zistilo sa, že v Košickom kraji je možné poľnohospodársky využívať len 77,8% výmery poľnohospodárskej pôdy, resp. 92,9% ornej pôdy vykazovanej ŠÚ SR, t.j. evidovanej Úradom geodézie, kartografie a katastra SR. Za SR je to 77,0% poľnohospodárskej pôdy, resp. 90,8% ornej pôdy.

Najväčšie úbytky sa dotýkajú trvalých trávnych porastov, ako dôsledok dlhodobého zanedbávanej starostlivosti o ich udržiavanie v riadnom stave nielen v okresoch s ich relatívne vysokým podielom na poľnohospodárskom pôdnom fonde (Gelnica, Rožňava, Spišská Nová Ves), ale aj v produkčných okresoch (Trebišov, Sobrance), kde trvalé trávne porasty tvoria rôzne enklávy, ktoré pre predchádzajúcich užívateľov (JRD, ŠM) boli ekonomicky bezvýznamné. Podobná situácia a v podstate aj jej príčiny sú aj v sadoch a záhradách. Značný úbytok je aj vo využívaní vinohradov, kde najmä menší pestovatelia, bez tradície vo výrobe vína, prestali vinohrady obrábať kvôli vysokým prevádzkovým nákladom a nízkym cenám hrozna (obrázky č. 256 a 257).

Územie	PP	OP	TTP	VIN	CHM	ZAH	SAD
Výmera pôdy podľa LPIS (ha)							
SR	1 875 814	1 299 503	549 777	15 305	333	240	10 655
Košický kraj	262 984	190 072	69 708	1 937	0	4	1 264
Rožňava	25 745	9 475	16 208	29	0	0	33
Gelnica	6 340	954	5 384	0	0	2	0
Košice I – IV	6 515	5 950	565	0	0	0	0
Košice – okolie	58 297	49 604	8 435	60	0	0	197
Michalovce	61 158	45 146	15 649	180	0	0	183
Rožňava	25 745	9 475	16 208	29	0	0	33
Sobrance	22 975	15 422	6 794	546	0	0	213
Spišská Nová Ves	16 245	8 734	7 510	0	0	2	0
Trebišov	65 709	54 787	9 163	1 121	0	0	637
Rozdiely medzi výmerou podľa LPIS a ÚGKK (ha)							
SR	-558 936	-131 091	-331 277	-12 036	-228	-77 047	-7 257
Košický kraj	-74 989	-14 447	-45 244	-849	0	-13 588	-860
Gelnica	-5 228	-11	-4 907	0	0	-306	-3
Košice I – IV	-2 730	-221	-1 143	0	0	-1 229	-138
Košice – okolie	-18 051	-5 508	-9 492	1	0	-2 752	-299

	PP	OP	TTP	VIN	CHM	ZAH	SAD
Michalovce	-11 577	-2 563	-5 585	-175	0	-3 111	-145
Rožňava	-11 517	-1 144	-8 913	-116	0	-1 316	-28
Sobrance	-7 344	-1 437	-4 591	-74	0	-1 147	-94
Spišská Nová Ves	-5 155	-931	-3 566	0	0	-525	-134
Trebišov	-13 387	-2 633	-7 047	-484	0	-3 204	-19

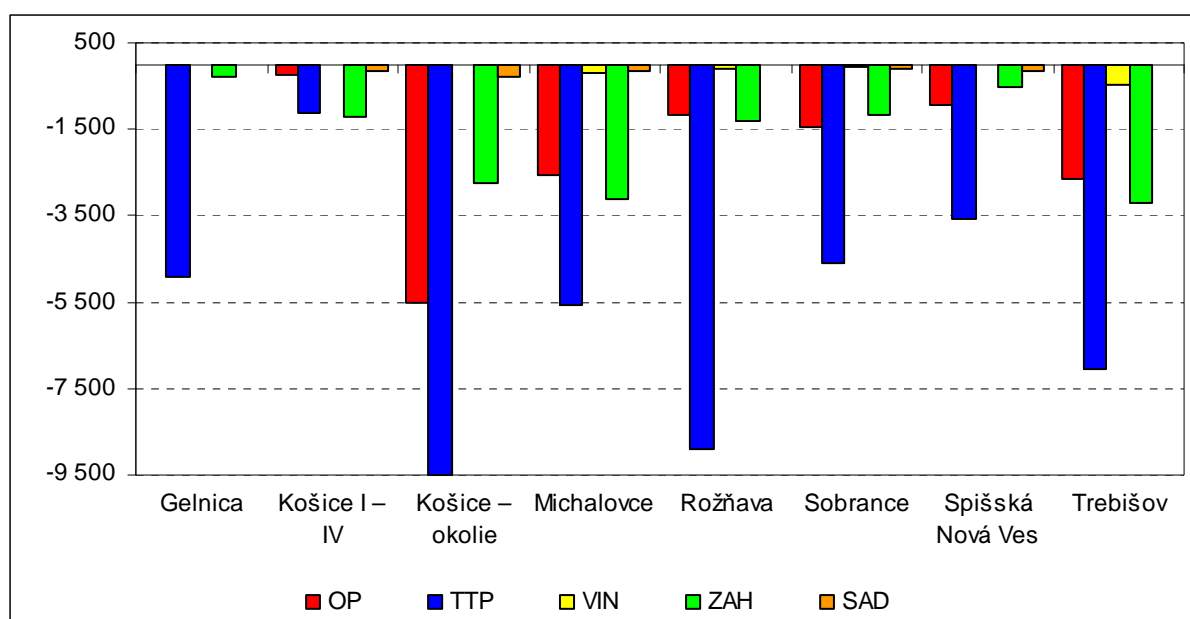
PP poľnohospodárska pôda
 OP orná pôda
 TTP trvalé trávne porasty
 VIN vinice

CHM chmeľnice
 ZAH záhrady
 SAD sady

Obrázok č. 256.

Výsledky zisťovania LPIS.

Zdroj: VÚEPP.

Obrázok č. 257.

Rozdiely plôch kultúr zistené podľa LPIS a ÚGKK.

Zdroj: VÚEPP.

Keďže poskytovanie podpory hospodárenia (dotácií) je viazané len na pôdu LPIS, pôda nezaraďená do LPIS bude úplne vynechaná z obhospodarovania. Je otvoreným problémom, čo s týmito plochami robiť, pretože vlastníci tejto pôdy určite nedisponujú kapitálom potrebným na kultúrne riešenie tohto stavu.

Z dostupných materiálov nie je možné presne zistiť koľko pôdy zistenej LPIS je v skutočnosti zapojenej do výrobného procesu. Podľa odborného odhadu je to v Košickom kraji okolo 95% poľnohospodárskej pôdy evidovanej v LPIS, t.j. asi 245 tis. ha (za SR je to cca 97,5%).

Kvalita, t.j. úrodnosť poľnohospodárskeho pôdneho fondu Košickom kraji sa vyznačuje značnou heterogenitou, ako z hľadiska výrobných oblastí, tak aj z hľadiska pedologických charakteristík. Heterogenita sa dotýka nielen kraja, ale aj väčšiny okresov, čo treba brať do úvahy pri hodnotení výkonnosti ich poľnohospodárskej výroby.

3.7.1.5.2. Štruktúra, intenzita a produkcia rastlinnej výroby.

Zavedením podpory hospodárenia formou Jednotnej platby na plochu poľnohospodársky využívanej pôdy (Single Area Payment Scheme – SAPS) založenej na údajoch LPIS, ale aj dlhodobou slabou solventnosťou, sa výrazne zmenilo využívanie poľnohospodárskych kultúr. Znížilo sa využívanie ornej pôdy, ale všeobecne výrazne klesla plocha využívaných trvalých trávnych porastov. V roku 2005, oproti stavu pred vstupom SR do EÚ to v Košickom kraji bolo menej o 33 197 ha, t.j. o 34,6% (za SR menej o 270 938 ha, t.j. o 35,2%). Z porovnania údajov na obrázku č. 258 s výsledkami LPIS vyplýva, že v Košickom kraji v roku 2005 sa neobhospodarovalo a teda ani neošetrovalo takmer 90 tisíc ha poľnohospodárskej pôdy. Daný stav sa prejavuje nielen na ekonomickej výkonnosti agrosektora, ale aj nie príliš lákavým vzhľadom krajiny. Nakoľko nie sú k dispozícii potrebné údaje, nevieme detailne hodnotiť situáciu v jednotlivých okresoch Košického kraja. Avšak z výsledkov z LPIS jednoznačne vyplýva, že ide o celoplošný problém, riešenie ktorého sa musí stať aj súčasťou rozvoja vidieka.

Kultúra	2003		2004		2005	
	ha	%	ha	%	ha	%
Plodiny na o. p. spolu	201 325	67,51	188 152	76,03	185 464	74,40
TTP	95 853	32,14	58 267	23,54	62 656	25,14
Vinohrady rodiace spolu	1 021	0,34	1 054	0,43	1 155	0,46
Chmeľnice	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Spolu	298 199	100,00	247 473	100,00	249 275	100,00

Obrázok č. 258.

Využitie poľnohospodárskej pôdy v Košickom kraji.

Zdroj: ŠÚ SR.

Pre hodnotenie výkonnosti rastlinnej výroby na okresnej úrovni máme k dispozícii len údaje za vybrané skupiny plodín. Aby sme eliminovali medziročníkové rozdiely spôsobené hlavne výkyvmi počasia, používame priemerné výsledky za ostatné tri roky. Z obrázku č. 259 vidieť vo väčšine okresov vysoký podiel osevu tržných plodín na ornej pôde, ktorý vo väčšine okresov, a tým aj za Košický kraj, prevyšuje priemer za SR. Súvisí to jednak so snahou získať čím vyššiu finančnú hotovosť, ale aj s nízkou potrebou pestovania krmných plodín. Iba v okrese Gelnica a čiastočne aj v okrese Spišská Nová Ves, zrejme vplyvom horších pôdno-klimatických podmienok, je podiel tržných plodín na ornej pôde výraznejšie podpriemerný.

Územie	Skupina plodín v %						
	Obilniny	Zrniny	Olejníny	Zemiaky	C. repa	VRK	Tržné plodiny spolu
SR	56,0	57,1	14,4	1,6	2,3	8,8	75,5
Košický kraj	52,9	54,1	22,1	1,5	0,5	8,0	78,2
Gelnica	26,0	26,0	6,1	3,2	0,0	22,8	35,3
Košice – okolie	59,8	61,3	21,0	1,5	0,4	10,9	84,2
Michalovce	50,0	50,8	25,3	1,3	0,3	7,4	77,7
Rožňava	62,7	63,1	10,5	2,1	0,0	16,4	75,7
Sobrance	52,8	53,7	22,7	1,5	0,0	4,2	77,9
Spišská Nová Ves	46,0	47,4	11,0	4,9	0,0	14,8	63,4
Trebišov	54,4	55,7	26,9	1,1	0,6	4,7	84,2

Obrázok č. 259.

Podiel vybraných skupín plodín na ornej pôde LPIS (priemer za roky 2003 až 2005).

Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty.

Úrodnosť rastlinnej výroby, vyjadrenú priemernými hektárovými výnosmi vybraných skupín plodín, charakterizujú údaje na obrázkoch č. 260 a 261. Výsledky sú adekvátne obmedzeným zdrojom intenzifikačných vkladov heterogenite pôdno-klimatických podmienok. S výnimkou zemiakov v okrese Košice – okolie, ani v jednom okrese nie sú priemerné úrody vyššie ako je priemer za SR. V priemere za Košický kraj sú úrody (okrem zemiakov) oproti SR nižšie o viac ako 20 percent.

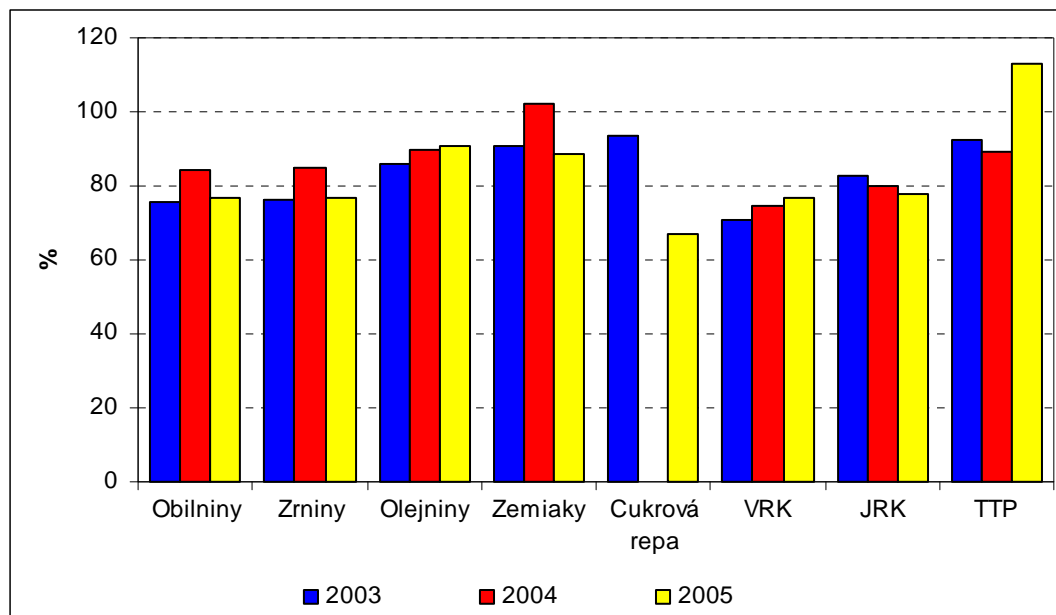
Územie	Obilniny		Zrniny		Olejninny		Zemiaky		Cukrová repa		VRK (v sene)	
	t/ha	%	t/ha	%	t/ha	%	t/ha	%	t/ha	%	t/ha	%
SR	4,11	x	4,06	x	2,03	x	15,58	x	44,71	x	4,99	x
Košický kraj	3,24	78,8	3,20	78,8	1,82	89,5	14,65	94,0	34,26	76,6	3,71	74,4
Gelnica	2,23	68,9	2,23	69,6	1,08	59,6	14,36	98,0			3,86	104,0
Košice – okolie	3,54	109,3	3,48	108,8	1,90	104,6	19,01	129,8	30,47	88,9	4,10	110,4
Michalovce	3,30	101,9	3,27	102,0	1,83	100,9	13,62	92,9	19,93	58,2	3,23	87,0
Rožňava	2,29	70,9	2,29	71,5	1,24	68,3	8,11	55,4			3,06	82,4
Sobrance	3,21	99,3	3,18	99,2	1,96	107,7	10,86	74,1			4,31	116,1
Spišská Nová Ves	3,25	100,4	3,19	99,7	1,62	89,3	14,40	98,3			3,96	106,6
Trebišov	3,09	95,4	3,05	95,4	1,79	98,3	14,04	95,8	37,27	108,8	3,60	97,0

Poznámka: Percento za Košický kraj = oproti SR; percento za regióny kraja = oproti Košickému kraju

Obrázok č. 260.

Úrodnosť vybraných skupín plodín (priemer za roky 2003 až 2005).

Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty.

Obrázok č. 261.

Úrodnosť vybraných skupín plodín v Košickom kraji oproti priemeru SR.

Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty.

Objem rastlinnej produkcie v Košickom kraji a jej podiel na produkcii SR a objem rastlinnej produkcie v okresoch a jej podiel na produkcii kraja uvádzame na obrázkoch č. 262 a 263. Košický kraj sa na produkcii hlavných skupín plodín v SR podieľa približne 10

percentami. Výnimkou sú olejniný a cukrová repa ako následok zrušenia pestovania cukrovej repy na technické účely (v rámci SPP EÚ), keď sa táto nahrádza zvýšeným osevom olejnin.

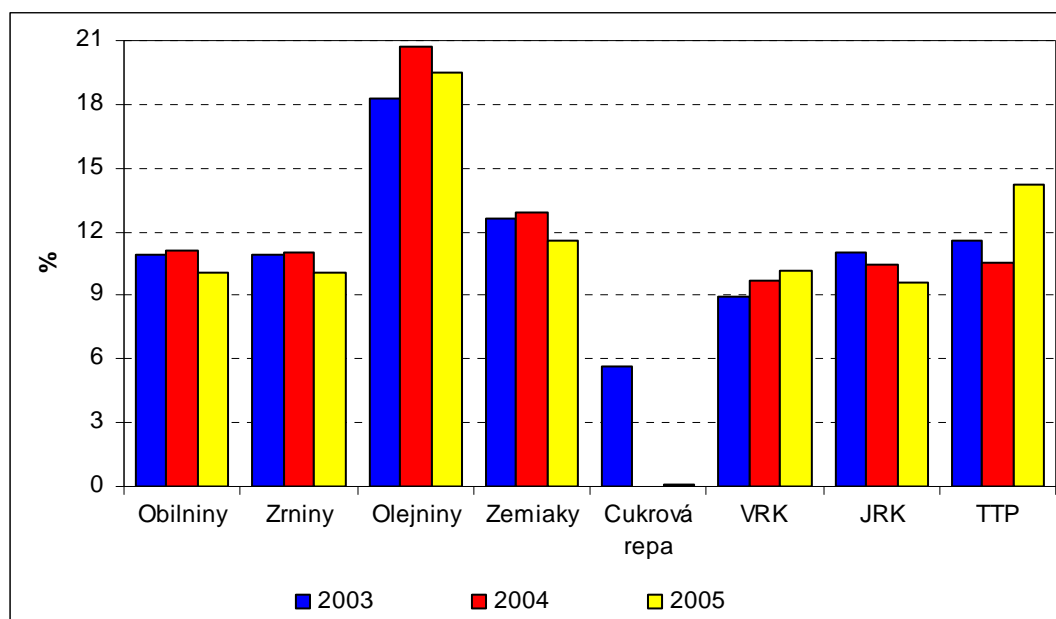
Územie	Obilniny		Zrniny		Olejniný		Zemiaky		Cukrová repa		VRK (v sene)	
	t	%	t	%	t	%	t	%	t	%	t	%
SR	3 289 580	x	3 321 927	x	419 226	x	358 495	x	1 501 034	x	628 151	x
Košický kraj	350 419	10,7	353 939	10,7	82 345	19,6	44 510	12,4	33 591	2,2	60 576	9,6
Gelnica	560	0,2	560	0,2	63	0,1	450	1,0		0,0	849	1,4
Košice – okolie	116 516	33,3	117 786	33,3	21 983	26,7	15 612	35,1	6 099	18,2	24 649	40,7
Michalovce	78 621	22,4	79 230	22,4	22 105	26,8	8 466	19,0	2 463	7,3	11 354	18,7
Rožňava	15 280	4,4	15 350	4,3	1 383	1,7	1 803	4,1		0,0	5 342	8,8
Sobrance	28 582	8,2	28 757	8,1	7 482	9,1	2 807	6,3		0,0	3 038	5,0
Spišská Nová Ves	14 448	4,1	14 641	4,1	1 731	2,1	6 829	15,3		0,0	5 657	9,3
Trebišov	96 412	27,5	97 615	27,6	27 598	33,5	8 543	19,2	13 832	41,2	9 687	16,0

Poznámka: Percento za Košický kraj = oproti SR; percento za regióny kraja = oproti Košickému kraju

Obrázok č. 262.

Produkcia vybraných skupín plodín (priemer za roky 2003 až 2005).

Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty.

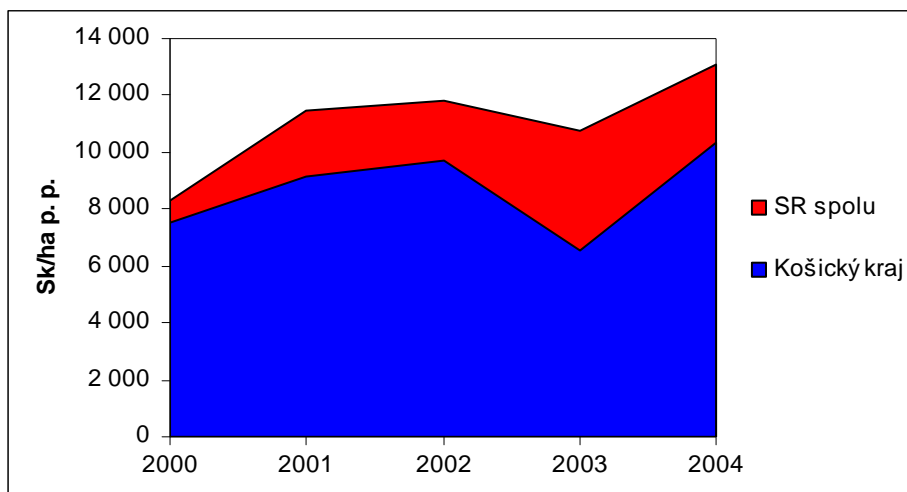
Obrázok č. 263.

Podiel Košického kraja na produkcii vybraných skupín plodín v SR.

Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty.

Súhrnným vyjadrením intenzity rastlinnej výroby je jej hodnota v prepočte na 1 ha poľnohospodárskej pôdy (obrázky č. 264 a 265). Zatiaľ sú údaje o hrubej produkcii rastlinnej výroby dostupné iba do roku 2004. Jej celková výška v Košickom kraji v roku 2004 dosiahla 3 506 mil. Sk (11,0% z úrovne SR), resp. 10 367 Sk na 1 ha poľnohospodárskej pôdy (79,0% úrovne SR).

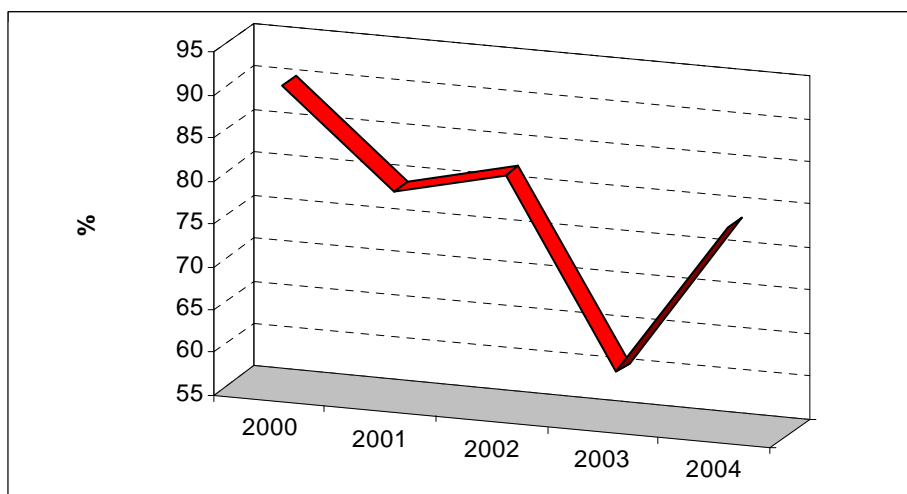
Záverom tejto časti je možné konštatovať, že intenzita a produkcia rastlinnej výroby v KSK nezodpovedá daným pôdno-klimatickým podmienkam. Je však odrazom predovšetkým vkladov do výrobného procesu a odbornosti.

Obrázok č. 264.

Hodnota produkcie rastlinnej výroby (vrátane malých organizácií a fyzických osôb) na 1 ha poľnohospodárskej pôdy.

Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty.

Obrázok č. 265.

Úroveň hodnoty produkcie rastlinnej výroby (vrátane malých organizácií a fyzických osôb) na 1 ha poľnohospodárskej pôdy v Košickom kraji v porovnaní so SR.

Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty.

3.7.1.5.3. Štruktúra, intenzita a produkcia živočíšnej výroby.

Úroveň v živočíšnej výrobe charakterizuje počet hospodárskych zvierat, ich úžitkovosť a produkcia živočíšnych komodít.

Počty hospodárskych zvierat v SR majú dlhodobu klesajúcu trend, ktorý v Košickom kraji má vyššiu dynamiku než je priemer za SR.. Prítom dynamika poklesu v jednotlivých okresoch Košického kraja je rozdielna. Tým postupne dochádza k znižovaniu podielu Košického kraja nielen na celoslovenskej populácii hospodárskych zvierat, ale aj na produkcii živočíšnych komodít a v konečnom dôsledku tiež k nižšej efektívnosti poľnohospodárstva kraja. Ako vidieť z obrázku č. 266, na konci roka 2005 počty hovädzieho dobytku a ošípaných

v Košickom kraji tvorili približne 10%, u oviec okolo 12% a hydiny spolu 11% z celoslovenskej populácie.

Z hľadiska objemu živočíšnej produkcie rozhodujúci význam v Košickom kraji majú tzv. produkčné okresy (Košice, Trebišov, Michalovce), kde sa nachádzajú 2/3 počtu dobytka spolu a kráv, viac ako 3/4 počtu ošípaných spolu a prasníc, cca 1/2 počtu oviec a viac ako 80% hydiny a sliepok z celkového počtu v Košickom kraji.

Územie	HD spolu		z toho kravy		Ošípané spolu		z toho prasnice	
	ks	%	ks	%	ks	%	ks	%
SR	527 763	x	229 607	x	1 108 265	x	79 529	x
Košický kraj	51 896	9,8	22 530	9,8	106 289	9,6	6 488	8,2
Gelnica	1 687	3,3	905	4,0	1 088	1,0	x	x
Košice – okolie	17 002	32,8	6 631	29,4	30 686	28,9	1 911	29,5
Michalovce	9 215	17,8	3 663	16,3	29 744	28,0	1 943	29,9
Rožňava	6 064	11,7	3 203	14,2	3 742	3,5	x	x
Sobrance	4 816	9,3	2 024	9,0	9 172	8,6	510	7,9
Spišská Nová Ves	5 182	10,0	2 373	10,5	11 506	10,8	763	11,8
Trebišov	7 930	15,3	3 731	16,6	20 351	19,1	1 300	20,0
	Ovce spolu		z toho bahnice		Hydina spolu		z toho sliepky	
	ks	%	ks	%	tis. ks	%	tis. ks	%
SR	320 472	x	233 230	x	14 084,2	x	5 591,6	x
Košický kraj	39 953	12,5	28 511	12,2	1 545,7	11,0	970,4	17,4
Gelnica	5 887	14,7	4 193	14,7	30,1	1,9	9,2	0,9
Košice – okolie	11 837	29,6	8 655	30,4	611,3	39,5	355,3	36,6
Michalovce	1 205	3,0	697	2,4	438,7	28,4	340,6	35,1
Rožňava	10 067	25,2	7 444	26,1	149,7	9,7	43,8	4,5
Sobrance	292	0,7	199	0,7	32,5	2,1	29,0	3,0
Spišská Nová Ves	3 146	7,9	2 190	7,7	32,6	2,1	29,4	3,0
Trebišov	7 519	18,8	5 133	18,0	250,8	16,2	163,2	16,8

Poznámka: Percento za Košický kraj = oproti SR; percento za regióny kraja = oproti Košickému kraju

Obrázok č. 266.

Počty hospodárskych zvierat k 31.12.2005.

Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty.

Porovnanie živočíšnej výroby výstižnejšie charakterizuje intenzita počtu zvierat, ktorá zohľadňuje výmeru pôdy, na ktorej sa zvieratá chovajú (obrázok č. 267). V tomto kontexte v popredí sú okresy, s nadpriemernou intenzitou v rámci kraja:

- u hovädzieho dobytka spolu a kráv: Rožňava, Gelnica, Košice – okolie, Michalovce, Sobrance, Spišská Nová Ves,
- u ošípaných spolu: Gelnica, Košice – okolie, Trebišov, Michalovce, Sobrance, Spišská Nová Ves,
- u prasníc: Košice – okolie, Michalovce, Spišská Nová Ves,
- u oviec spolu a bahníc: Rožňava, Gelnica, Košice – okolie, Spišská Nová Ves,
- u hydiny spolu: Rožňava, Gelnica *, Košice – okolie, Michalovce,
- sliepok: Gelnica *), Košice – okolie, Michalovce.

* Údaje môžu byť skreslené nelogickým odhadom u drobnochovateľov.

Pre zhodnotenie úžitkovosti hospodárskych zvierat podľa okresov nie sú k dispozícii relevantné podklady. Preto na obrázku č. 268 uvádzame len údaje za Košický kraj v porovnaní s priemerom za SR. Z nich možno konštatovať, že Košický kraj vo všetkých hodnotených ukazovateľoch zaostáva za priemerom SR, ale v ostatných rokoch je badateľný trend zlepšovania.

Územie	HD spolu		z toho kravy		Ošípané spolu		z toho prasnice	
	ks/100 ha p.p.	%	ks/100 ha p.p.	%	ks/100 ha o.p.	%	ks/100 ha o. p.	%
SR	21,7	x	9,4	x	77,5	x	5,6	x
Košický kraj	15,4	70,8	6,7	70,7	52,0	67,1	3,2	57,1
Gelnica	14,6	95,0	7,8	117,4	112,7	216,9	x	x
Košice – okolie	19,9	129,4	7,7	116,2	50,1	96,3	3,1	98,3
Michalovce	12,7	82,5	5,0	75,5	62,3	120,0	4,1	128,4
Rožňava	16,3	106,0	8,6	129,0	35,2	67,8	x	x
Sobrance	15,9	103,4	6,7	100,1	54,4	104,7	3,0	95,4
Spišská Nová Ves	24,2	157,7	11,1	166,3	119,0	229,1	7,9	248,9
Trebišov	10,0	65,3	4,7	70,8	35,4	68,2	2,3	71,4
	Ovce spolu		z toho bahnice		Hydina spolu		z toho sliepky	
	ks/100 ha p.p.	%	ks/100 ha p.p.	%	ks/100 ha o.p.	%	ks/100 ha o.p.	%
SR	13,2	x	9,6	x	984,5	x	390,9	x
Košický kraj	11,8	89,8	8,4	88,1	755,8	76,8	474,5	121,4
Gelnica	50,9	430,5	36,2	429,7	3 119,9	412,8	953,5	200,9
Košice – okolie	13,8	117,0	10,1	119,9	997,5	132,0	579,8	122,2
Michalovce	1,7	14,0	1,0	11,4	919,5	121,7	713,9	150,4
Rožňava	27,0	228,5	20,0	236,8	1 409,7	186,5	412,2	86,9
Sobrance	1,0	8,1	0,7	7,8	193,0	25,5	172,3	36,3
Spišská Nová Ves	14,7	124,4	10,2	121,3	337,3	44,6	303,8	64,0
Trebišov	9,5	80,4	6,5	76,9	436,8	57,8	284,2	59,9

Poznámka: Percento za Košický kraj = oproti SR; percento za regióny kraja = oproti Košickému kraju

Obrázok č. 267.

Počet hospodárskych zvierat na 100 ha poľnohospodárskej pôdy k 31.12.2005.

Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty.

Ukazovateľ	Územie	2004	2005	Index 2005/2004
Priemerná ročná dojnosť kráv (litrov)	SR	5 083,2	5 380,4	105,8
	KSK	4 488,6	4 694,7	104,6
	KSK/SR v %	88,3	87,3	x
Odchované teľatá (ks na 100 kráv)	SR	80,3	83,2	103,5
	KSK	72,6	78,6	108,3
	KSK/SR v %	90,3	94,5	x
Odchované prasatá (ks na 1 prasnicu)	SR	15,8	16,6	104,6
	KSK	13,2	14,0	105,6
	KSK/SR v %	83,6	84,4	x
Hmotnostný prírastok HD vo výkrme (kg na ks a deň)	SR	0,730	0,770	105,5
	KSK	0,650	0,670	103,1
	KSK/SR v %	89,0	87,0	x
Hmotnostný prírastok ošíp. vo výkrme, vr. predvýkrmu (kg na ks a deň)	SR	0,530	0,560	105,7
	KSK	0,490	0,510	104,1
	KSK/SR v %	92,5	91,1	x
Priemerná ročná znáška vajec (ks/nosnicu)	SR	202,3	202,0	99,9
	KSK	184,1	180,4	98,0
	KSK/SR v %	91,0	89,3	x

Obrázok č. 268.

Vybrané ukazovatele úžitkovosti hospodárskych zvierat.

Zdroj: ŠÚ SR.

Trhovou výkonnosťou živočíšnej výroby v Košickom kraji môžeme zhodnotiť na základe predaja vybraných komodít, ktorý uvádzame na obrázku č. 269. Napriek určitému zvyšovaniu úžitkovosti, vplyvom vyššieho poklesu počtu zvierat, ako v priemere za SR, podiel Košického kraja na celoslovenskom predaji klesá. V rámci kraja jednoznačne dominuje okres Košice – okolie, ktorý sa výrazne podieľa na predaji za celý kraj.

Územie	Predaj kravského mlieka				Predaj jatočného HD bez teliat			
	2004		2005		2004		2005	
	litrov	%	litrov	%	t	%	t	%
SR	922 726	x	945 725	x	64 003	x	53 232	x
Košický kraj	60 149	6,5	60 982	6,4	5 590	8,7	4 283	8,0
Gelnica	853	1,4	998	1,6	163	2,9	62	1,5
Košice – okolie	29 860	49,6	29 582	48,5	2 158	38,6	1 840	43,0
Michalovce	7 647	12,7	7 144	11,7	907	16,2	809	18,9
Rožňava	7 434	12,4	7 950	13,0	465	8,3	365	8,5
Sobrance	4 106	6,8	4 199	6,9	588	10,5	352	8,2
Spišská Nová Ves	5 384	9,0	5 717	9,4	554	9,9	265	6,2
Trebišov	4 865	8,1	5 391	8,8	755	13,5	590	13,8
	Predaj jatočných ošípaných				Vajcia slepačie konzumné			
	2004		2005		2004		2005	
	t	%	t	%	tis. ks	%	tis. ks	%
SR	151 108	x	123 110	x	637 335	x	622 870	x
Košický kraj	13 994	9,3	9 352	7,6	68 815	10,8	66 193	10,6
Gelnica	102	0,7	53	0,6		0,0		0,0
Košice – okolie	5 821	41,6	3 508	37,5	49 950	72,6	D	0,0
Michalovce	3 715	26,5	2 767	29,6	18 497	26,9	21 960	33,2
Rožňava	86	0,6	81	0,9	122	0,2	D	0,0
Sobrance	627	4,5	657	7,0		0,0		0,0
Spišská Nová Ves	1 940	13,9	1 360	14,5		0,0		0,0
Trebišov	1 704	12,2	926	9,9	246	0,4	D	0,0

D – dôverný údaj, nezverejňuje sa

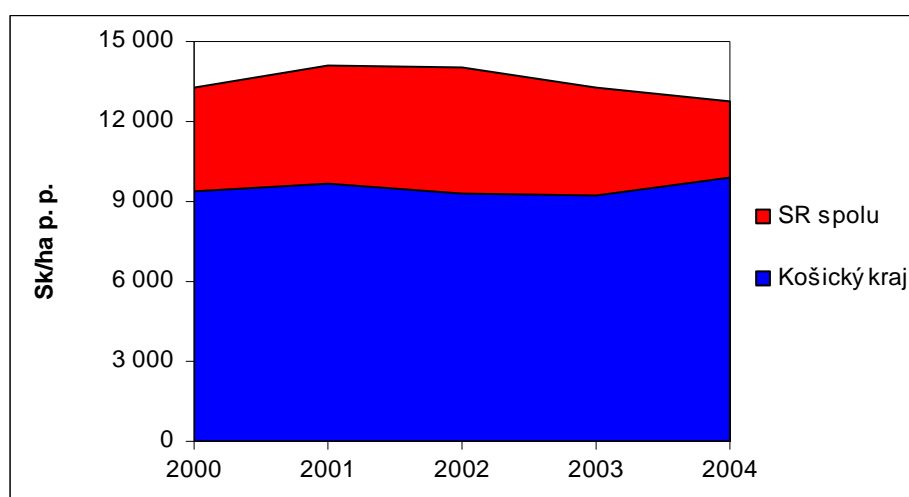
Poznámka: Percento za Košický kraj = oproti SR; percento za regióny kraja = oproti Košickému kraju

Obrázok č. 269.

Predaj vybraných živočíšnych komodít (drobnochovateľov a bez odhadu za samostatne hospodáriacich roľníkov).

Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty.

Vývoj intenzity živočíšnej výroby v Košickom kraji a jej porovnanie s priemerom za SR, vyjadrený hrubou produkciou na 1 ha poľnohospodárskej pôdy, znázorňujú obrázky č. 270 a 271.

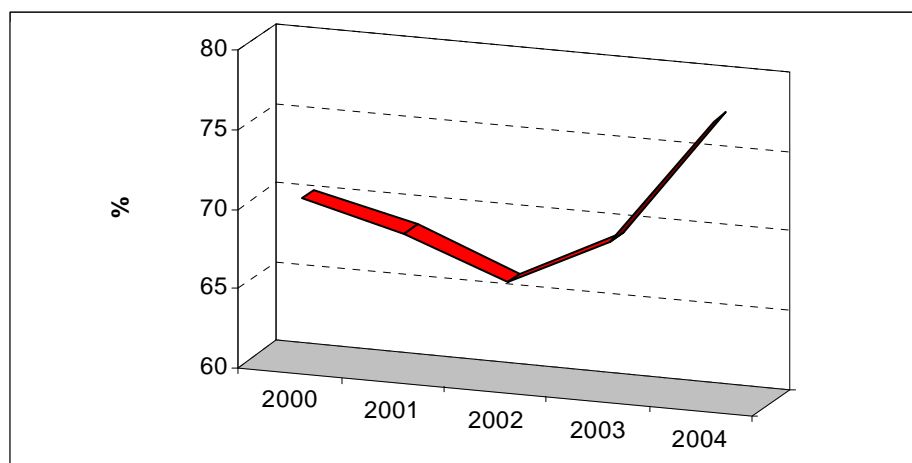

Obrázok č. 270.

Hrubá produkcia živočíšnej výroby (vrátane malých organizácií a fyzických osôb) na 1 ha poľnohospodárskej pôdy.

Zdroj: ŠÚ SR.

Zatiaľ sú známe údaje len do roku 2004, v ktorom intenzita dosiahla 9 909 Sk na 1 ha poľnohospodárskej pôdy (77,7% úrovne priemeru SR). Z hodnotenia produkcie a predaja však jednoznačne vyplýva, že v roku 2005 sa podiel Košického kraja na celoslovenskej produkcii živočíšnej výroby zníži.

Obrázok č. 271.

Úroveň hrubej produkcie živočíšnej výroby (vrátane malých organizácií a fyzických osôb) na 1 ha poľnohospodárskej pôdy v Košickom kraji v porovnaní so SR.

Zdroj: ŠÚ SR.

3.7.1.6. Stav v diverzifikácii príjmov a výroby.

Diverzifikáciu príjmov sme hodnotili cez podiel jednotlivých príjmov na celkových výnosoch a podiel vybraných zložiek tržieb na celkových tržbách. Z hľadiska členenia jednotlivých druhov príjmov majú najvyšší podiel na výnosoch tržby za vlastné výrobky a služby, kde okrem okresov Michalovce a Rožňava, v roku 2005 aj Gelnica dosahujú ostatné regióny v rozmedzí cca 50 – 60%. Podniky hospodáriace na pôde v uvedených okresoch – Michalovce a Rožňava významne zvyšujú podiel tržieb za tovar – 33,4 a 45,5% v roku 2005. Podiel tržieb z predaja investičného majetku netvorí významnú časť výnosov agropodnikov. Podiel dotácií je priamo determinovaný schopnosťou podnikov prijímať podpory z EÚ, ako aj podmienkami výroby v tom – ktorom regióne – LFA, agroenvironmentálna podpora. Podiel dotácií na výnosoch sa po vstupe do EÚ zvýšil prakticky v každom regióne, až na okres Rožňava z dôvodu masívneho nástupu obchodnej činnosti a okres Košice – okolie, kde predsa má svoju silu najmä trhovosť živočíšnej výroby, ktorá nie je zo zdrojov EÚ podporovaná priamo adresne.

Pri meraní podielu tržieb z vybraných činností na celkových tržbách sme dospeli k poznaniu, že podiel tržieb za rastlinné a živočíšne komodity je v rámci sledovaného súboru príliš variabilný a závisí od konkrétnych výrobných podmienok, tradícií i vybavenosti podnikov materiálno-technickou základňou.

Tržby za komodity rastlinnej výroby dominujú v okrese Trebišov a Michalovce, ktoré majú dobré prírodné podmienky na pestovanie tržných plodín a významne odbúrali stavy hospodárskych zvierat.

Tržby za komodity živočíšnej výroby dominujú v okresoch Sobrance, najmä koncentráciou odchovu mladého hovädzieho dobytku a v okrese Spišská Nová Ves.

Tržby z agroturistiky sa zatiaľ zvyšujú len minimálne a tvoria nepodstatnú, alebo i žiadnu časť príjmov agropodnikateľov. V tomto smere je agrosektor veľa dlžný

pri zabezpečovaní efektívneho využívania zdrojov a do budúcnosti je treba prijať rozvojovú stratégiu práve pre zabezpečenie rastu doplnkových príjmov v poľnohospodárstve.

Ešte významnejšou výzvou pre agropodnikateľov je zmena spôsobu využívania pôdneho fondu na energetické účely, nakoľko ide o prioritu EÚ – výrobu energie z obnoviteľných zdrojov.

3.7.1.7. Kapitálová vybavenosť.

Kapitálovú vybavenosť agrosektora Košického kraja sme hodnotili najmä z hľadiska vybavenosti materiálno-technickou základňou čo do kvantity – na 1 ha poľnohospodárskej pôdy, ako aj do kvality – opotrebovanosť, prípadne priemerný vek využívaných strojov a zariadení.

Vybavenosť podnikov majetkom na ha poľnohospodárskej pôdy sme hodnotili u obidvoch právnych foriem právnických osôb a fyzických osôb (obrázok č. 272). Výsledky hodnotenia jasne deklarujú významne vyššiu vybavenosť majetkom právnických osôb, keď podiel fyzických osôb na vybavenosti právnických osôb osciluje okolo úrovne 50%. Tento fakt ešte nemusí znamenať významnú komparatívnu výhodu pre právnické osoby, lebo ide najmä o kvalitu a akcieschopnosť majetku, ktorý je často v podmienkach právnických osôb, najmä poľnohospodárskych družstiev, dubiózneho charakteru a ako taký je skôr na príťaž konkrétnemu podniku.

Územie	2004		Index	2005		Index
	PO	FO	FO/PO	PO	FO	FO/PO
SR	56 083	26 632	47,5	60 010	29 727	49,5
Košický kraj	47 698	20 820	43,7	54 104	21 628	40,0
Gelnica	39 288	16 718	42,6	38 291	15 564	40,7
Košice – okolie	54 628	18 552	34,0	59 971	19 063	31,8
Michalovce	41 879	21 970	52,5	45 108	22 616	50,1
Rožňava	55 856	19 170	34,3	79 969	18 879	23,6
Sobrance	45 576	29 975	65,8	50 582	26 102	51,6
Spišská Nová Ves	80 111	19 801	24,7	79 503	18 882	23,8
Trebišov	30 097	21 204	70,5	33 193	22 077	66,5

Obrázok č. 272.

Majetok spolu v Sk na 1 ha poľnohospodárskej pôdy.

Zdroj: Radelá, s.r.o., vlastné prepočty.

Vybavenosť podnikov dlhodobým hmotným investičným majetkom (DHIM) podľa regiónov je výrazne rozdielna. Košický kraj ako celok nedosahuje úroveň priemeru Slovenska (82,8%) a niektoré okresy kraja sú na tom ešte horšie.

Podobne ako u vybavenosti majetkom aj u vybavenosti dlhodobým hmotným investičným majetkom (DHIM) je podiel fyzických osôb na úrovni cca 20 – 50%, s niektorými odchýlkami.

Osobitne hodnotíme úroveň aktívneho majetku podnikov, nakoľko ten je podmienkou dosahovania vysokej produktivity práce a je vlastne hybnou silou dosiahnutia konkurencieschopnosti v každom podniku. Agrosektor Košického kraja v tomto dôležitom ukazovateli akcieschopnosti podnikov nedosahuje úroveň priemeru SR (87,6%) a iba okres Košice – okolie má vyšší potenciál technickej vybavenosti podnikov, ako je priemer Slovenska (obrázok č. 273).

Opotrebovanosť DHIM vyjadruje jeho morálnu a fyzickú zastaralosť i mieru potreby jeho obnovy. Z hľadiska stavu dosiahnutého v roku 2005 a sledovaného vývoja sa

najproblematickejšie javí tempo obnovy DHIM v okresoch Gelnica a Spišská Nová Ves, kde sa celková opotrebovanosť DHIM vyšplhala nad 50%.

Opotrebovanosť aktívneho majetku nad únosnú mieru zaznamenávame opäť v okresoch Gelnica a Spišská Nová Ves. Takto definovaný aktívny DHIM je prekážkou zvyšovania produktivity práce, ako aj výrobnéj intenzity v podnikoch, nakoľko využívaná technika je zastaralá, menej výkonná, poruchová a často nespĺňa ani požiadavky a kritériá pre ochranu životného prostredia v EÚ (obrázok č. 274).

Územie	Dlhodobý hmotný investičný majetok						Samostatné hnuiteľné veci a súbory hnuiteľných vecí			
	2004		Index	2005		Index	Rok		Index	Index
	PO	FO	FO/PO	PO	FO	FO/PO	2004	2005	05/04	Reg/SR 05
SR	31 361	11 221	35,8	33 614	14 884	44,3	6 882	8 722	126,7	x
Košický kraj	25 970	7 678	29,6	27 847	10 640	38,2	5 617	7 642	136,1	87,6
Gelnica	28 134	6 913	24,6	26 137	5 495	21,0	5 046	4 532	89,8	52,0
Košice – okolie	29 746	8 407	28,3	29 054	8 674	29,9	6 686	9 242	138,2	106,0
Michalovce	23 472	4 230	18,0	25 278	6 570	26,0	6 369	7 913	124,2	90,7
Rožňava	12 917	5 747	44,5	16 807	6 947	41,3	4 814	7 410	153,9	85,0
Sobrance	25 556	10 014	39,2	27 763	15 875	57,2	3 943	6 126	155,4	70,2
Spišská Nová Ves	55 853	8 472	15,2	55 905	8 225	14,7	5 586	5 962	106,7	68,4
Trebišov	17 867	8 426	47,2	18 990	12 547	66,1	3 077	6 088	197,9	69,8

Obrázok č. 273.

Hmotný majetok spolu v Sk na 1 ha poľnohospodárskej pôdy.

Zdroj: Radela, s.r.o., vlastné prepočty.

Územie	Dlhodobý hmotný majetok					Samostatne hnuiteľné veci				
	Rok		2004	2005	Index	Rok		2004	2005	Index
	2004	2005	Reg/SR	Reg/SR	05/04	2004	2005	Reg/SR	Reg/SR	05/04
SR	49,04	48,82	x	x	99,6	69,69	66,21	x	x	95,0
Košický kraj	44,18	42,60	90,1	87,3	96,4	63,03	58,10	90,4	87,8	92,2
Gelnica	47,28	50,55	96,4	103,5	106,9	65,75	68,79	94,3	103,9	104,6
Košice – okolie	46,62	41,51	95,1	85,0	89,0	61,45	56,09	88,2	84,7	91,3
Michalovce	42,27	42,61	86,2	87,3	100,8	55,20	54,54	79,2	82,4	98,8
Rožňava	49,41	44,13	100,8	90,4	89,3	67,25	58,50	96,5	88,4	87,0
Sobrance	40,50	39,18	82,6	80,3	96,7	67,35	59,51	96,6	89,9	88,4
Spišská Nová Ves	43,10	50,07	87,9	102,6	116,2	74,12	74,39	106,4	112,4	100,4
Trebišov	40,28	40,57	82,1	83,1	100,7	62,55	57,14	89,8	86,3	91,4

Obrázok č. 274.

Opotrebovanosť majetku v %.

Zdroj: Radela, s.r.o.; Kraj, okresy – VÚEPP; vlastné prepočty.

Urýchlená nutnosť obnovy strojno-technického parku a technologického vybavenia v agrosektore Košického kraja je zrejmá aj z údajov dosahovaného priemerného veku strojov pre rastlinnú výrobu, kde v roku 2001 dosiahli priemerný vek používané traktory 13,35 roka, kombajny 13,4 roka, rezačky 13,6 roka a závesné náradie v rozpätí 9,95 – 14,4 roka (obrázok č. 275).

Z obrázku č. 276 je zrejmé, že neinvestovaním do obnovy strojov rastlinnej výroby na Slovensku i v podmienkach Košického kraja sa zvýšil ich priemerný vek za obdobie rokov 1995 – 2005 o 3,1 roka.

Veková štruktúra strojov v roku 2001 v Košickom kraji jasne deklaruje prevahu využívaných strojov nad 12 rokov životnosti, teda ide o stroje morálne i fyzicky dávno opotrebované (obrázok č. 277).

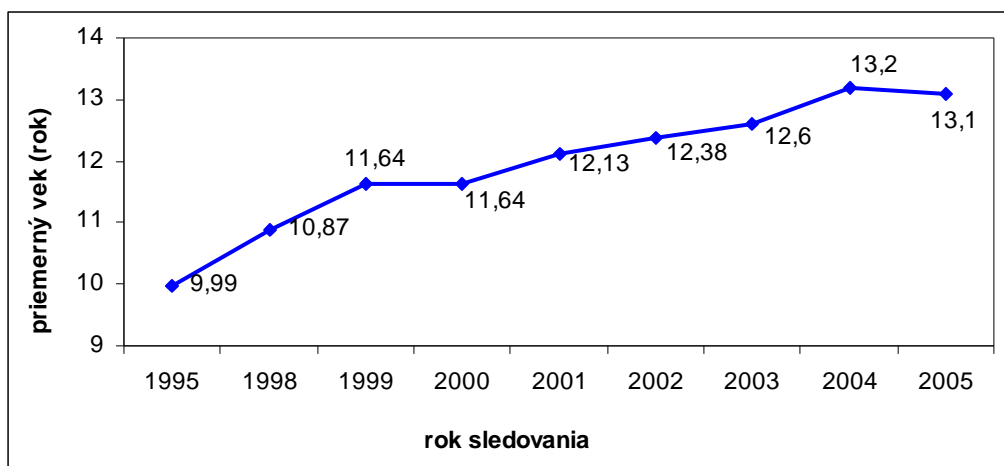

Typ stroja	Rok									
	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
Kolesové traktory	11,19	11,92	12,29	12,47	13,30	13,20	13,60	13,90	13,80	
Kombajny	11,47	11,66	12,01	12,08	13,10	13,00	13,10	13,10	12,70	
Lisy	9,85	11,51	12,24	12,10	12,30	13,10	13,10	12,30	12,20	
Rezačky samohybné	10,53	11,92	11,76	12,21	13,10	13,60	13,60	13,70	13,10	
Postrekovače	8,40	8,94	9,68	9,56	10,30	10,30	10,60	11,00	10,70	
Sejačky	8,69	9,35	9,99	10,20	10,50	11,40	11,90	12,10	11,70	
Pluhy	9,80	10,80	11,45	11,38	12,40	12,50	12,40	12,50	12,60	
Žacie lišty	8,76	11,24	12,67	12,81	11,42	10,20	11,50	11,30	11,20	
Samozberacie vozy	11,07	12,13	12,73	12,52	13,30	13,80	14,00	14,10	13,80	
Rozmetadlá PH	8,85	9,15	10,27	10,52	10,60	11,50	11,00	11,70	11,60	
Rozmetadlá MH	10,39	11,74	12,15	12,49	13,40	14,30	14,10	14,10	14,40	
Prívesy traktorové	12,15	13,00	13,31	13,33	13,80	13,90	14,60	14,60	14,80	
Obrac. – zhrňovač	8,08	9,02	9,03	8,97	9,20	9,40	9,80	9,90	9,90	
Nakladače	10,72	11,76	12,47	12,38	13,10	13,20	13,30	13,40	13,20	

Obrázok č. 275.

Vývoj priemerného veku vybraných poľnohospodárskych strojov pre rastlinnú výrobu.

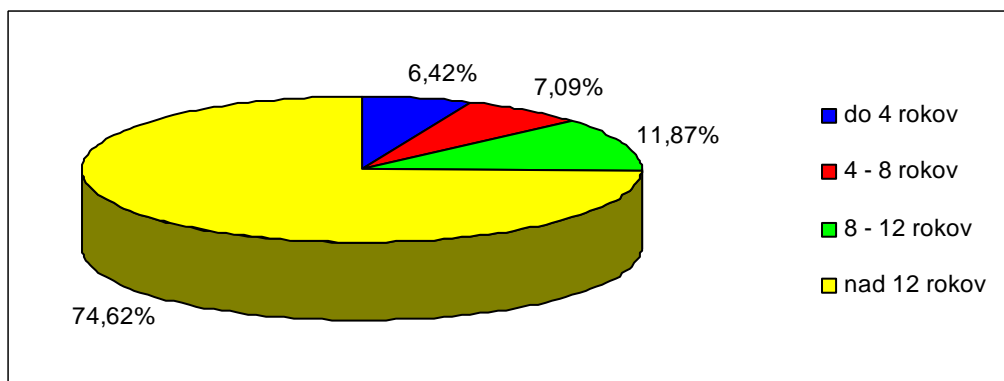
Zdroj: Spracované na základe výsledkov výskumných prác TSÚP Rovinka.

Obrázok č. 276.

Vývoj priemerného veku vybranej skupiny strojov.

Zdroj: Spracované na základe výsledkov výskumných prác TSÚP Rovinka.

Obrázok č. 277.

Veková štruktúra strojov.

Zdroj: Spracované na základe výsledkov výskumných prác TSÚP Rovinka.

3.7.1.8. Investície a zadĺženosť.

Tempo obnovy investičného majetku je definované aj obstarávaním investícií. Aj keď sa tempo zrýchlilo okrem okresu Gelnica v každom regióne Košického kraja, predsa v roku 2005 nedosiahlo úroveň priemeru Slovenska, okrem Rožňavského a Košického regiónu.

Obstarávanie aktívnych investícií je fundamentálnym predpokladom úspešného plnenia rozhodujúcich výrobných ekonomických funkcií každého podniku. Podľa vykonanej analýzy došlo k významnému medziročnému nárastu v každom hodnotenom regióne, okrem okresu Gelnica, avšak ani toto tempo obnovy nestačilo na dosiahnutie priemeru za Slovensko, okrem okresu Košice – okolie. Významný nárast v roku 2005 bol spôsobený sprístupnením podporných prostriedkov zo SOP PaRV, ako aj radikálnou zmenou v úverovej politike komerčných bánk a ostatných finančných spoločností (obrázok č. 278).

Územie	Dlhodobý hmotný majetok					Samostatne hnuteľné veci				
	Rok		2004	2005	Index	Rok		2004	2005	Index
	2004	2005	Reg/SR	Reg/SR	2005/2004	2004	2005	Reg/SR	Reg/SR	2005/2004
SR	5 449	7 432	x	x	136,4	2 413	4 143	x	x	171,7
Košický kraj	4 126	6 976	75,7	93,9	169,1	2 159	3 964	89,5	95,7	183,6
Gelnica	2 344	1 871	43,0	25,2	79,8	813	631	33,7	15,2	77,6
Košice – okolie	4 940	7 634	90,7	102,7	154,5	2 548	4 568	105,6	110,3	179,3
Michalovce	3 876	6 090	71,1	81,9	157,1	2 578	3 848	106,8	92,9	149,3
Rožňava	3 082	9 735	56,6	131,0	315,9	1 765	3 783	73,1	91,3	214,3
Sobrance	3 322	6 424	61,0	86,4	193,4	1 511	3 960	62,6	95,6	262,1
Spišská Nová Ves	2 815	5 982	51,7	80,5	212,5	361	2 165	15,0	52,3	599,7
Trebišov	4 764	4 701	87,4	63,3	98,7	2 046	4 009	84,8	96,8	195,9

Obrázok č. 278.

Obstaranie dlhodobého hmotného majetku v Sk na 1 ha poľnohospodárskej pôdy.

Zdroj: Radela, s.r.o.; Kraj, okresy – VÚEPP; vlastné prepočty.

Hľad po aktívnych investíciách charakteru sólo strojov, závesného náradia a technológií do živočíšnej výroby sa prejavil takmer v každom okrese Košického kraja významným nárastom podielu aktívnych investícií na celkovom obstarávaní investícií (obrázok č. 279).

Územie	Rok	
	2004	2005
SR	44,28	55,75
Košický kraj	52,33	56,82
Gelnica	34,68	33,73
Košice – okolie	51,58	59,84
Michalovce	66,51	63,19
Rožňava	57,27	38,86
Sobrance	45,48	61,64
Spišská Nová Ves	12,82	36,19
Trebišov	42,95	85,28

Obrázok č. 279.

Podiel aktívnych investícií na celkovom obstarávaní investícií v %.

Zdroj: Radela, s.r.o.; Kraj, okresy – VÚEPP; vlastné prepočty.

Sprístupnenie podporných mechanizmov Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ v procese obstarávania investícií je vyjadrené aj na obrázku č. 280, kde sme zdokumentovali enormný nárast podpôr v roku 2005, oproti roku 2004. Zaostal len okres Gelnica, čo má

zrejme korene tak v nepripravenosti podnikov na čerpanie podporných prostriedkov investičného charakteru, ako aj v existenčných problémoch a nedostatku vlastných zdrojov na dofinancovanie prípadných investícií.

Územie	Rok		2004	2005	Index
	2004	2005	Región/SR	Región/SR	2005/2004
SR	239	1 224	x	x	512,1
Košický kraj	241	994	100,8	81,2	412,5
Gelnica	678	130	283,7	10,6	19,2
Košice – okolie	451	1 406	188,7	114,9	311,8
Michalovce	32	890	13,4	72,7	2781,3
Rožňava	0	1 019	0,0	83,3	0,0
Sobrance	459	1 815	192,1	148,3	395,4
Spišská Nová Ves	252	443	105,4	36,2	175,8
Trebišov	217	402	90,8	32,8	185,3

Obrázok č. 280.

Podpory investičného charakteru v Sk na 1 ha poľnohospodárskej pôdy.

Zdroj: SR – Radela, s.r.o., Kraj, okresy – VÚEPP.

Po rokoch transformačného procesu, keď sa mnohé poľnohospodárske podniky ocitli v predĺžení majetku došlo k ozdraveniu tohto sektora národného hospodárstva, aj keď za cenu vysokých hospodárskych strát a straty významnej časti obhospodarovaného majetku.

V rokoch 2004 a 2005 môžeme definovať celkovú zadlženosť agrosektora z pohľadu Slovenska i regiónov Košického kraja za prijateľnú. Posilnením podpornej politiky a stabilizáciou peňažných tokov sa agrosektor stal zaujímavým aj pre peňažné ústavy, čoho dôkazom je aj nárast zadlženosti v regiónoch s vyšším investovaním v roku 2005.

Po často neriešiteľných problémov so starou úverovou záťažou sa dnes javí agrosektor ako jeden z úverovo najmenej zaťažených segmentov národného hospodárstva, v priestore Košického kraja bez významnejších odchýlok od priemeru SR. Ako už bolo napísané, posilnila sa dôvera bánk voči poľnohospodárom, čo vyústilo do nárastu úverového zaťaženia v roku 2005 (obrázok č. 281).

Územie	Celková zadlženosť					Úverová zaťaženosť				
	Rok		2004	2005	Index	Rok		2004	2005	Index
	2004	2005	Reg/SR	Reg/SR	05/04	2004	2005	Reg/SR	Reg/SR	05/04
SR	37,7	39,1	x	x	103,8	8,8	10,7	x	x	120,8
Košický kraj	38,4	42,1	101,9	107,7	109,6	8,7	13,1	98,5	122,9	150,7
Gelnica	27,2	27,3	72,2	69,8	100,3	3,6	8,1	40,9	75,4	222,9
Košice – okolie	39,0	40,6	103,7	104,0	104,1	7,6	12,8	86,3	120,0	168,0
Michalovce	35,9	42,8	95,3	109,5	119,1	8,4	14,7	95,3	137,5	174,3
Rožňava	47,5	49,2	126,2	126,0	103,6	14,7	15,2	165,8	141,9	103,4
Sobrance	30,1	35,2	80,0	90,2	117,0	14,2	13,9	160,8	130,0	97,6
Spišská Nová Ves	40,1	33,5	106,5	85,7	83,5	6,9	15,6	78,0	145,7	225,6
Trebišov	38,7	46,2	102,7	118,4	119,6	5,0	9,8	56,1	91,3	196,8

Obrázok č. 281.

Zadlženosť podnikov v %.

Zdroj: SR – Radela, s.r.o., Kraj, okresy – VÚEPP.

3.7.1.9. Pridaná hodnota a ekonomický potenciál poľnohospodárstva Košického kraja.

Pridaná hodnota je vyjadrením efektívnosti hospodárenia poľnohospodárskych podnikov, po odpočte materiálových vstupov do výroby. Poľnohospodársky sektor je špecifický tým, že mnoho podnikov nie je schopných vytvoriť kladnú pridanú hodnotu z výroby, nakoľko ceny vstupov a realizačné ceny poľnohospodárskych výrobkov sa korelačne významne neovplyvňujú, čo v praxi pozorujeme ako neúnosné roztváranie cenových nožníc medzi uvedenými veličinami.

Len za obdobie rokov 2004 a 2005 došlo k prehĺbeniu cenovej disparity z 0,9 p. b. na 3,3 p. b. nasledovne (obrázok č. 282):

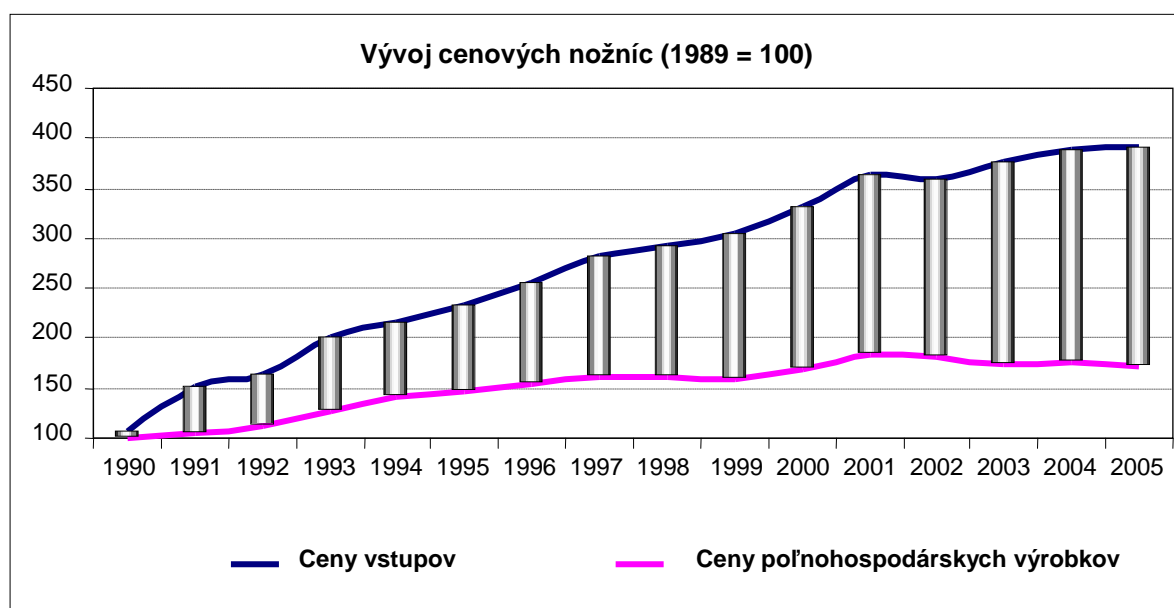
Rok	2004	2005
Index cien vstupov	103,0	100,9
Index cien poľnohospodárskych výrobkov	102,1	97,6
Rozdiel	0,9	3,3

Obrázok č. 282.

Cenová disparita medzi cenami vstupov a cenami poľnohospodárskych výrobkov.

Zdroj: Stratégia rozvoja vidieka Košického samosprávneho kraja, 2006.

Vývoj cenových nožníc medzi cenami vstupov a cenami poľnohospodárskych výrobkov je zdokumentovaný od roku 1990 do roku 2005 na obrázku č. 283.

Obrázok č. 283.

Roztváranie cenových nožníc.

Zdroj: Stratégia rozvoja vidieka Košického samosprávneho kraja, 2006.

Z uvedeného je zrejmé, že agrosektor musel v sledovanom období zmobilizovať všetky vnútorné rezervy i vonkajšie komparatívne výhody, aby sa ekonomicky nerozložil. Štát sa snaží tento nepriaznivý stav eliminovať protekcionistickou politikou vo forme dotácií, po vstupe do EÚ ide o Spoločnú poľnohospodársku politiku EÚ.

Vývoj pridanej hodnoty v agrosektore Košického kraja hodnotíme z viacerých hľadísk. Z hľadiska podnikateľských foriem je zrejmé, že po vstupe do EÚ sa výraznejšie presadili a zefektívnili svoju činnosť obchodné spoločnosti, oproti poľnohospodárskym

družstvám, ktoré naopak efektívnosť vynakladaných materiálových vstupov do výroby v sledovanom období výrazne znehodnotili 56,7% (obrázok č. 284).

	Rok		Index 2005/2004
	2004	2005	
Poľnohospodárska prvovýroba spolu	3 802	3 301	86,8
Poľnohospodárske družstvá	4 366	2 474	56,7
Obchodné spoločnosti	3 390	3 853	113,1

Obrázok č. 284.

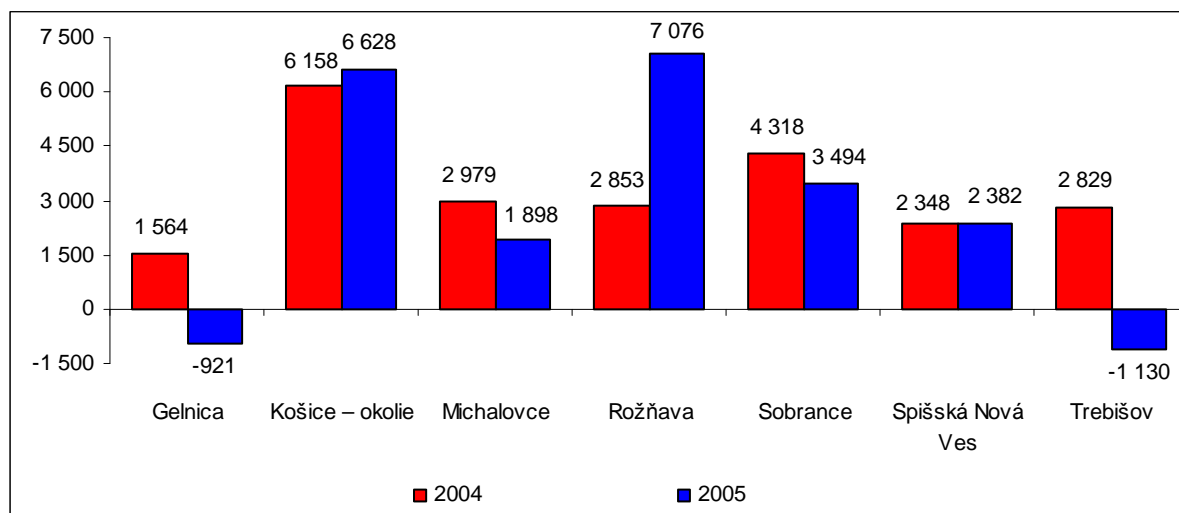
Pridaná hodnota v Sk na 1 ha poľnohospodárskej pôdy v spoločnostiach v Košickom kraji (pôda podľa LPIS).

Zdroj: Informačné listy CD, MP SR.

Z hľadiska regionálneho treba skonštatovať, že ani jeden okres Košického kraja nedokázal v rokoch 2004 a 2005 využiť materiálové vstupy do výroby aspoň na úrovni priemeru Slovenska.

Ide o vážny signál, súvisiaci s nižšou produkčnou výkonnosťou, ako aj nedostatočným vynakladaním intenzifikačných činiteľov výroby a v neposlednom rade i nižšou technicko-technologickou účinnosťou materiálo-technickej základne podnikov. V roku 2005 vykázali dva okresy – Gelnica a Trebišov – dokonca mínusovú pridanú hodnotu.

Keď okres Gelnica z hľadiska vysokého podielu horských a hospodársky znevýhodnených podmienok výroby túto disparitu vykompenzoval nárastom čerpania podpôr a v konečnom dôsledku vykázal kladný hospodársky výsledok, z hospodárenia v okrese Trebišov ide o vážny problém, ktorý je potrebné hlbšie analyzovať, lebo primárne spôsobil neefektívne hospodárenie agrosektora okresu ako celku (obrázky č. 285 a 286).

Obrázok č. 285.

Pridaná hodnota v Sk na 1 ha poľnohospodárskej pôdy v okresoch v Košickom kraji.

Zdroj: SR – Radela, s.r.o., Kraj, okresy – VÚEPP.

Územie	Rok		2004 Región/SR	2005 Región/SR	Index 2005/2004
	2004	2005			
SR	7 979	7 128	x	x	89,3
Košický kraj	3 802	3 301	47,7	46,3	86,8
Gelnica	1 564	-921	19,6	-12,9	-58,9

Košice – okolie	6 158	6 628	77,2	93,0	107,6
Michalovce	2 979	1 898	37,3	26,6	63,7
Rožňava	2 853	7 076	35,8	99,3	248,0
Sobrance	4 318	3 494	54,1	49,0	80,9
Spišská Nová Ves	2 348	2 382	29,4	33,4	101,5
Trebišov	2 829	-1 130	35,5	-15,9	-39,9

Obrázok č. 286.

Pridaná hodnota v Sk na 1 ha poľnohospodárskej pôdy v okresoch v Košickom kraji.

Zdroj: SR – Radela, s.r.o., Kraj, okresy – VÚEPP.

Produkčnú výkonnosť agrosektora Košického kraja sme merali cez dosiahnutú hrubú poľnohospodársku produkciu v časovom rade rokov 2001 – 2005 v porovnaní na výsledky za Slovensko.

Vývoj hrubej poľnohospodárskej produkcie za Košický kraj má v podstate nevyrovnaný charakter, čo spôsobuje najmä situácia v rastlinných komoditách, kde situáciu silne ovplyvňuje dosahovaná úroda, jej kvalita a výkyvy cien na trhu, najmä ich pokles v roku 2005. Hrubá produkcia živočíšnej výroby po vyrovnanom priebehu v rokoch 2001 – 2004 aj z titulu predsa len stabilnejších cien, v roku 2005 prudko poklesla.

Dôvodom toho je tlak EÚ na extenzifikáciu výroby a znižovanie rozsahu živočíšnej výroby. Podiel hrubej produkcie živočíšnej výroby na celkovej produkcii v Košickom kraji klesá na hranicu 41,5%, to je jasným signálom orientácie poľnohospodárov v produkčne silnejších oblastiach kraja na rastlinnú výrobu. Tento trend sa môže zvrátiť len v prípade podmienky Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ na chov minimálneho počtu VDJ (veľká dobytčia jednotka) na 1 ha poľnohospodárskej pôdy, alebo zvýšenia ekonomickej efektívnosti živočíšnej výroby. Pri silnej konkurencii vyspelých agrárnych krajín a krajín s prirodzenými komparatívnymi výhodami pre chov hospodárskych zvierat s tým však kalkulovať nemôžeme (obrázok č. 287).

		Rok					Index
		2001	2002	2003	2004	2005	2005/2001
Košický kraj	HPP	6 349	6 355,7	5 466	7 756,1	5 988,7	94,33
	HP RV	3 237,1	3 193	2 850,5	4 426,2	3 504,5	108,26
	HP ŽV	3 111,9	3 196,7	3 185,5	3 329,9	2 484,2	79,83
	% HP ŽV z HPP	49,01	50,30	58,28	42,93	41,48	84,63
	% HP KK z HP SR	10,54	10,13	9,35	12,31	10,54	100,02
Slovensko spolu	HPP	60 263	62 761	58 477	63 029	56 829	94,30
	HP RV	29 166	28 745	25 999	31 960	27 318	93,66
	HP ŽV	31 096	34 190	32 478	31 069	29 511	94,90
	% HPŽV z HPP	51,60	54,48	55,54	49,29	51,93	100,64

Obrázok č. 287.

Hrubá poľnohospodárska produkcia v mil. Sk – produkčná výkonnosť poľnohospodárstva.

Zdroj: VÚEPP, vlastné prepočty.

Pre komplexnejšie posúdenie výkonnosti poľnohospodárstva Košického kraja sme použili ukazovatele výpočtu Ekonomického poľnohospodárskeho účtu podľa metodiky VÚEPP (Varoščák). V princípe ide o hodnotenie tvorby a použitia zdrojov za obdobie rokov 2001 – 2005 v poľnohospodárstve Košického kraja podľa nasledovných ukazovateľov (obrázok č. 288):

Ukazovateľ	2001	2002	2003	2004	2005	Index 05/01
Rastlinná produkcia	3 237,1	3 139,0	2 280,5	4 426,2	3 504,5	108,26
Živočíšna produkcia	3 111,9	3 196,7	3 185,5	3 329,9	2 484,2	79,83
Hrubá poľnohospodárska produkcia	6 349,0	6 335,7	5 466,0	7 756,1	5 988,7	94,33
Služby pre poľnohospodárstvo	527,0	195,0	130,5	263,4	244,1	46,32
Poľnohospodárska produkcia	6 876,0	6 530,7	5 596,5	8 019,5	6 232,8	90,65
Neoddeliteľné nepoľn. vedľ. činnosti	495,8	835,3	475,9	394,1	512,8	103,43
Celková poľnohospodárska produkcia	7 371,8	7 366,0	6 072,4	8 413,6	6 745,6	91,51
Celková medzispotreba	6 529,6	5 478,4	6 026,9	5 986,3	5 313,4	81,37
Hrubá pridaná hodnota	842,2	1 887,6	45,5	2 427,3	1 432,2	170,05
Spotreba fixného kapitálu	776,4	1 063,0	741,9	739,2	713,0	91,83
Čistá pridaná hodnota	65,8	824,6	-696,4	1 688,1	719,2	1 093,01
Ostatné dane z produkcie	53,3	61,0	76,4	136,4	140,0	262,66
Dotácie na produkciu	712,2	889,0	919,0	359,6	501,0	70,35
ČPH v nákladoch faktorov	724,7	1 652,6	146,2	1 911,3	1 080,2	149,05
Odmeny zamestnancom	1 225,3	1 022,0	1 095,3	999,0	980,0	79,98
Čistý prevádzkový prebytok / čistý dôchodok zo samostatnej činnosti	-500,6	630,6	-949,1	912,3	100,2	-20,02
Nájomné	72,7	97,0	88,7	116,8	135,0	185,69
Zaplatené úroky	75,5	66,0	74,5	71,7	30,0	39,74
Prijatý úrok	19,4	11,0	9,9	6,4	10,0	51,55
Čistý zisk z podnikania	-629,4	478,6	-1 102,4	730,2	-54,8	8,71

- HPH (hrubá pridaná hodnota) = celková poľnohospodárska produkcia – medzispotreba,
ČPH (čistá pridaná hodnota) = hrubá pridaná hodnota – spotreba,
ČPP (čistý prevádzkový prebytok = čistá pridaná hodnota – odmeny zamestnancov – ostatné dane z produkcie + ostatné dotácie na produkciu,
ČZP (čistý zisk z podnikania) = čistý prevádzkový prebytok – nájomné – úroky,
TFK (tvorba fixného kapitálu) = saldo ročných prírastkov a úbytkov hrubého fixného kapitálu,
DPS (dôchodok pracovnej sily) = čistá pridaná hodnota v nákladoch faktorov/ ročné pracovné jednotky,
ČPHNF čistá pridaná hodnota v nákladoch faktorov = ČPH – ostatné dane z produkcie + ostatné subvencie na produkciu,
SFN samofinancovanie nákladov = zdroje / náklady.

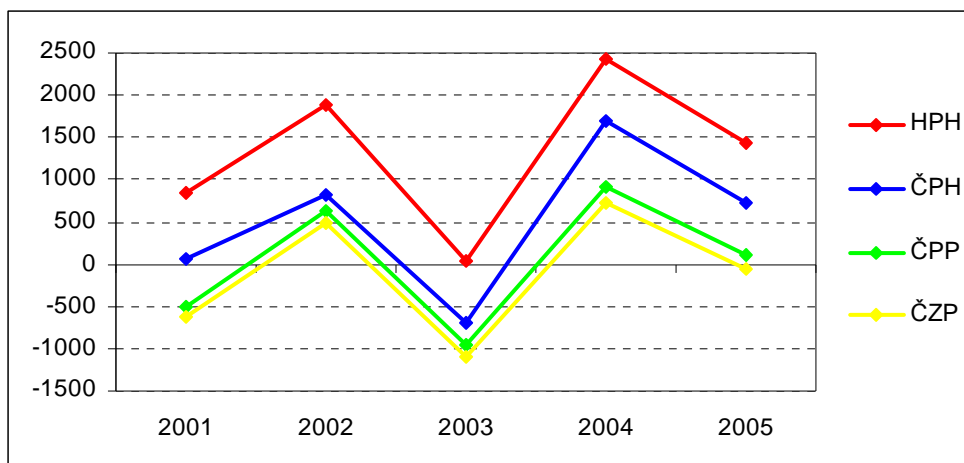
Obrázok č. 288.

Ekonomický poľnohospodársky účet Košického kraja v mil. Sk.

Zdroj: VÚEPP, Varoščák.

Základné charakteristiky ekonomickej výkonnosti poľnohospodárstva Košického kraja za sledované obdobie (2001 – 2005) deklarujú (obrázok č. 289):

- nárast hrubej pridanej hodnoty (index =170,1): pri poklese celkovej poľnohospodárskej produkcie (index = 91,5) a výraznejšom poklese medzispotreby (index = 81,4),
- spotrebná náročnosť celkovej poľnohospodárskej produkcie: pokles oproti roku 1999 o 0,10 Sk medzispotreby na 1 Sk celkovej poľnohospodárskej produkcie (2001 = – 0,88; 2005 = – 0,78),
- čistá pridaná hodnota: nárast až 1 093,1% pri poklese spotreby fixného kapitálu (index = 91,8),
- kladný čistý prevádzkový prebytok: dostatok vlastných zdrojov na odmeny zamestnancom ktoré poklesli (index =80,0) a ostatné dane z produkcie,
- strata z podnikania: vznik deficitu vlastných zdrojov pri započítaní nájomného a úrokovej obsluhy,
- dôchodok pracovnej sily: nárast z dôvodu nárastu čistej pridanej hodnoty v nákladoch faktorov(index = 149,1) pri poklese spotreby práce(index = 80,0).

Obrázok č. 289.

Ukazovatele ekonomickej výkonnosti v Košickom kraji v mil. Sk.

Zdroj: VÚEPP, Varoščák.

3.7.1.10. Odbyt poľnohospodárskej produkcie.

Ponuka rastlinných komodít a jatočnej hydiny výroby výrobcov Košického kraja sa odbytuje hlavne vo firmách na území kraja. Časť produkcie obilia sa realizuje mimo územia kraja a individuálnym predajom do zahraničia hlavne do Poľska. Rozhodujúcich odberateľov týchto komodít uvádzame na obrázku č. 290.

Názov firmy	Sídlo	Zameranie	Kapacita
POĽNONÁKUP DOMICA, a.s.	Plešivec	obilie, strukoviny	335 tis. t obilia a strukovín, 99 tis. t olejnín
TAJBA, a.s.	Čaňa	obilie, strukoviny, olejiny	
ABO MILL s.r.o.	Košice	obilie	
GUBEK, Moldavský automatický mlyn, s.r.o.	Moldava nad Bodovou	obilie	
VENAS, a.s.	Streda nad Bodrogom	obilie, olejiny	
KISS, spol. s r.o.	Pribeník	obilie	
SOYA AGROCENTER, a.s.	Michal'any	sója	
SLADOVNĀA, a.s.	Michalovce	sladovnícky jačmeň	
MANGINI, s.r.o.	Sobrance	obilie	
POĽNONÁKUP SPIŠ, a.s.	Spišské Vlasy	obilie	
MLYNSKO-PEKÁRSKY A CESTOVINÁRSKY KOMBINÁT, a.s.	Spišská Nová Ves	obilie	
PALMA – AGRO, a. s.	Sečovce	olejiny	
HYDINA ZK, a.s.	Košice	hydina	
KOMES, s.r.o.	Rozhanovce	hydina	
SYRÁREŇ BEL SLOVENSKO, a.s.	Michalovce	kravské mlieko	63 mil. l
PD Kluknava so sídlom v Kluknave	Kluknava	ovčie mlieko	300 tis. l

Obrázok č. 290.

Hlavní odberatelia poľnohospodárskych komodít v Košickom kraji.

Zdroj: Vlastný prieskum.

Pokiaľ ide o jatočný hovädzí dobytok a ošípané, mäsový priemysel v SR je koncentrovaný a špecializovaný. V Košickom kraji, až na malé výnimky, sa porážanie jatočných zvierat nerealizuje. Producenti porážanie realizujú mimo kraja.

Najväčšia a rozhodujúca firma, a to Mäso Spiš, spol. s r.o. so sídlom v Spišskej Novej Vsi k naplneniu svojej výrobnjej činnosti nakupuje porazené zvieratá (hovädzí dobytok, ošípané) od firiem na to špecializovaných.

Kraj disponuje aj ďalšími kapacitami nákupu, ktoré však vyžadujú rozsiahlu rekonštrukciu a modernizáciu.

Podrobnejšie spracovanie odbytu poľnohospodárskej produkcie nie je možné z dôvodu nedostatku informácií o kapacitách, výkupe a výrobe, ktoré zainteresované firmy neposkytnú s odvolaním sa na obchodné tajomstvo.

3.7.1.11. Odbytové organizácie výrobcov, združenia, spolky.

V Košickom kraji evidujeme nasledovné odbytové združenia (obrázok č. 291):

Názov	Sídlo	Vznik	Počet členov	Zameranie	Ročný objem
OZM, s.r.o.	Moldava nad Bodvou	apríl 2005	5	Surové kravské mlieko	13,2 mil. l
Avena, odbytové družstvo	Michalovce	február 2004	5	Predaj a skladovanie	
				- olejniny	2 000 t
				- obilniny	5 000 t
Agroobchod, odbytové družstvo	Zalužice, okr. Michalovce	júl 2004	8	Predaj a skladovanie	
				- olejniny	3 000 t
				- obilniny	6 000 t
				Predaj ošípaných	440 t
OOV Zempol – družstvo Trebišov	Trebišov	január 2006	19	Predaj	
				- obilniny, strukoviny	10 000 t

Obrázok č. 291.

Odbytové organizácie výrobcov, združenia, spolky.

Zdroj: Vlastný prieskum.

3.7.1.12. Situácia v príjmoch domácností a zamestnanosti.

Peňažné príjmy a peňažné výdavky domácností podľa odvetví národného hospodárstva sa nesledujú. ŠÚ SR zisťuje peňažné príjmy a peňažné výdavky súkromných domácností s ekonomicky aktívnou osobou na čele podľa účelu použitia v členení podľa počtu detí a podľa spoločenských skupín. Preto v tejto časti sa venujeme zamestnanosti v poľnohospodárstve, priemernej mzde zamestnanca v pôdohospodárstve a cenami platenými výrobcami v poľnohospodárstve za komodity rastlinnej a živočíšnej výroby.

3.7.1.12.1. Zamestnanosť v pôdohospodárstve, podiel na celkovej zamestnanosti v hospodárstve.

V časti „Podiel na zamestnanosti a tvorbe HDP“ sme sa zaoberali podielom poľnohospodárskeho sektora na celkovej zamestnanosti za rok 2004. Tu dopĺňujeme analýzu zamestnanosti podielom počtu zamestnancov v poľnohospodárstve k celkovému počtu

pracujúcich v pôdohospodárstve. Pripomíname, že údaje nie sú celkom výstižné, pretože okrem poľnohospodárstva obsahujú aj údaje za poľovníctvo, lesníctvo a rybárstvo, t.j. za odvetvia agregované podľa ŠÚ SR (obrázok č. 292). Výpočty ukazujú, že na Slovensku približne polovicu pracujúcich v poľnohospodárstve tvoria zamestnanci (priemer SR = 56,6%, Košický kraj = 45,1%). Najnižší podiel zamestnancov na počte osôb pracujúcich v poľnohospodárstve je vykázaný v okrese Spišská Nová Ves (25,3%), nízky podiel je tiež v okresoch Trebišov (33,7%) a Rožňava (37,5%), čo súvisí vyšším podielom fyzických osôb, ktoré hospodária väčšinou na báze rodinných fariem.

Územie	Pracujúci všetkých odvetví osoby	Pracujúci v pôdohospodárstve ¹⁾			
		Celkom		z toho zamestnanci ²⁾	
		osoby	%	osoby	%
SR	2 003 577	104 806	5,2	59 362	56,6
Košický kraj	258 267	12 218	4,7	5 512	45,1
Gelnica	4 914	1 000	20,4	472	47,2
Košice I – IV	122 395	801	0,7	344	42,9
Košice – okolie	17 702	2 209	12,5	1 503	68,0
Michalovce	32 386	2 017	6,2	1 019	50,5
Rožňava	15 769	1 251	7,9	469	37,5
Sobrance	3 721	769	20,7	458	59,6
Spišská Nová Ves	34 679	1 890	5,4	478	25,3
Trebišov	26 701	2 281	8,5	769	33,7

1) Poľnohospodárstvo, poľovníctvo, lesníctvo a rybárstvo

2) Za podniky s 20 a viac zamestnancami

Obrázok č. 292.

Pracujúci SR vo vybraných odvetviach k 31.12.2004.

Zdroj: ŠÚ SR.

3.7.1.12.2. Priemerná nominálna mesačná mzda podľa odvetví.

Údaje na obrázku č. 293 jednoznačne potvrdzujú všeobecne známy fakt o nízkych zárobkoch v poľnohospodárstve v porovnaní s ostatnými odvetviami národného hospodárstva.

Obdobie	Odvetvia spolu			Poľnohospodárstvo, poľovníctvo, lesníctvo, chov rýb			Pôdohospodárstvo / Odvetvia spolu		
	KSK	SR	KSK/SR	KSK	SR	KSK/SR	KSK	SR	KSK/SR
	Sk	Sk	%	Sk	Sk	%	Sk	Sk	%
2002	14 316	14 203	100,8	10 223	10 841	94,3	71,4	76,3	93,6
2003	15 541	15 335	101,3	10 764	11 549	93,2	69,3	75,3	92,0
2004	17 065	16 923	100,8	12 239	13 102	93,4	71,7	77,4	92,6
2005	18 299	18 433	99,3	12 983	14 166	91,6	70,9	76,9	92,3
2005/2002 v %	27,8	29,8	x	27,0	30,7	x	-0,6	0,7	x

Obrázok č. 293.

Priemerná nominálna mesačná mzda v prepočte na fyzické osoby za organizácie s 20 a viac zamestnancami.

Zdroj: ŠÚ SR.

Problém má však aj regionálny rozmer, pretože v Košickom kraji sa dynamicky zväčšuje nielen rozdiel oproti priemernej mesačnej mzde v agrosektore za Slovensko, ale aj v porovnaní s priemernou nominálnou mesačnou mzdou za všetky odvetvia kraja i SR (obrázok č. 294).

	2002		2005	
	Sk	%	Sk	%
pôdohospodárstvo Košický kraj :	-618 Sk	-5,7%	-863 Sk	6,6%
pôdohospodárstvo SR				
pôdohospodárstvo Košický kraj :	-4 093 Sk	-28,6%	-5 316 Sk	29,1%
všetky odvetvia Košický kraj				
pôdohospodárstvo Košický kraj :	-3 980 Sk	-28,02%	-5 450 Sk	29,6%
všetky odvetvia SR				

Obrázok č. 294.

Priemerná nominálna mesačná mzda za všetky odvetvia.

Zdroj: ŠÚ SR.

Nakoľko nie sú ešte známe výsledky za rok 2005 v okresnom členení, situáciu analyzujeme na základe výsledkov za rok 2004 (obrázok č. 295). Najnižšia priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca v poľnohospodárstve bola v okrese Trebišov, a to o 30,8% (o 4 205 Sk) nižšia oproti mzde za všetky odvetvia v tomto okrese a až o 55,9% (o 7 463 Sk) nižšia oproti mzde za všetky odvetvia za SR. Ďalšie okresy výrazne s nízkou priemernou nominálnou mzdou voči ostatným odvetviám sú Michalovce, Spišská Nová Ves a Rožňava.

Územie	2003					2004				
	Odvetvia spolu		z toho pôdohospodárstvo			Odvetvia spolu		z toho pôdohospodárstvo		
	Sk	% zo SR	Sk	% zo SR	% zo všetkých odvetví	Sk	% zo SR	Sk	% zo SR	% zo všetkých odvetví
SR	15 335	x	11 549	x	75,3	16 923	x	13 102	x	77,4
Košický kraj	15 541	101,3	10 764	93,2	69,3	17 065	100,8	12 239	93,4	71,7
Gelnica	12 058	78,6	10 680	92,5	88,6	12 783	75,5	12 344	94,2	96,6
Košice I	16 587	108,2	21 300	184,4	128,4	17 904	105,8	20 441	156,0	114,2
Košice II	22 084	144,0	9 458	81,9	42,8	24 262	143,4	11 024	84,1	45,4
Košice III	12 797	83,4	9 447	81,8	73,8	14 443	85,3	11 479	87,6	79,5
Košice IV	14 708	95,9	11 688	101,2	79,5	16 279	96,2	18 341	140,0	112,7
Košice – okolie	12 731	83,0	11 447	99,1	89,9	13 954	82,5	12 975	99,0	93,0
Michalovce	14 034	91,5	10 063	87,1	71,7	15 255	90,1	12 302	93,9	80,6
Rožňava	13 168	85,9	11 083	96,0	84,2	14 604	86,3	12 919	98,6	88,5
Sobrance	10 426	68,0	10 897	94,4	104,5	11 050	65,3	12 003	91,6	108,6
Spišská Nová Ves	12 884	84,0	10 282	89,0	79,8	14 126	83,5	11 456	87,4	81,1
Trebišov	12 574	82,0	9 205	79,7	73,2	13 665	80,7	9 460	72,2	69,2

Obrázok č. 295.

Priemerná nominálna mzda v prepočte na fyzické osoby za organizácie s 20 a viac zamestnancami.

Zdroj: ŠÚ SR.

3.7.1.12.3. Ceny poľnohospodárskych výrobcov.

Vysoký podiel tržných plodín v štruktúre rastlinnej výroby spôsobuje, že pretrvávajú previs ich ponuky nad dopytom. Nevýhodnú pozíciu prvovýrobcov pri dojednávaní odbytových cien s odberateľmi vytvárajú aj vzdialené spracovateľské kapacity, excentrická poloha Košického kraja od spotrebiteľských centier a stredísk odbytu na export (napr. pri olejninách). To sú hlavné faktory prečo vo východoslovenskom regióne sú ceny platené výrobcami v poľnohospodárstve za rastlinné komodity trvalo nižšie ako v priemere za Slovensko (obrázok č. 296).

Okrem toho, častý výskyt kalamít (záplavy), najmä v oblasti Východoslovenskej nížiny, sú príčinou, že podiel rastlinných komodít vo vyšších kvalitatívnych triedach (potravinárske obilie, osivo), a teda aj lepšie platených, je nízky.

Územie	Rok		Región/SR		Index 05/04	Rok		Región/SR		Index 05/04
	2004	2005	2004	2005		2004	2005	2004	2005	
	Pšenica mäkká ozimná					Pšenica potravinárska mäkká ozimná				
SR	3 828	3 211	x	x	83,9	4 128	3 460	x	x	83,8
KSK	3 507	2 942	91,6	91,6	83,9	3 845	3 360	93,1	97,1	87,4
Gelnica	2 730	3 873	71,3	120,6	141,9			0,0	0,0	
Košice – okolie	3 595	3 053	93,9	95,1	84,9	4 267	3 332	103,4	96,3	78,1
Michalovce	3 471	3 022	90,7	94,1	87,1	3 698	3 699	89,6	106,9	100,0
Rožňava	3 495	2 753	91,3	85,7	78,8		3 173	0,0	91,7	
Sobrance	3 602	2 852	94,1	88,8	79,2	3 696		89,6	0,0	0,0
Spišská Nová Ves	3 575	3 045	93,4	94,8	85,2			0,0	0,0	
Trebišov	3 434	2 781	89,7	86,6	81,0		3 267	0,0	94,4	
	Jačmeň ozimný a jarný spolu					Zemiaky konzumné neskoré				
SR	4 085	3 511	x	x	85,9	4 894	3 880	x	x	79,3
KSK	3 561	3 283	87,2	93,5	92,2	4 446	4 114	90,8	106,0	92,5
Gelnica	2 350	0	57,5	0,0	0,0			0,0	0,0	
Košice – okolie	3 666	3 284	89,8	93,5	89,6	3 447	4 068	70,4	104,8	118,0
Michalovce	3 448	3 467	84,4	98,8	100,6	4 910	4 330	100,3	111,6	88,2
Rožňava	3 205	3 089	78,5	88,0	96,4	4 624	4 457	94,5	114,9	96,4
Sobrance	3 592	3 233	87,9	92,1	90,0					
Spišská Nová Ves	3 659	3 132	89,6	89,2	85,6	5 134	4 231	104,9	109,1	82,4
Trebišov	3 555	3 113	87,0	88,7	87,6	5 522	3 490	112,8	90,0	63,2

Obrázok č. 296.

Ceny vybraných rastlinných výrobkov (Sk/t).

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Nízka a aj stále klesajúca ponuka komodít živočíšnej výroby a do istej miery i rastúci dopyt, sa prejavujú mierne vyššími cenami platenými výrobcom v poľnohospodárstve ako je celoslovenský priemer a súčasne postupným zvyšovaním týchto cien (obrázok č. 297).

Územie	Rok		Región/SR		Index 05/04	Rok		Región/SR		Index 05/04
	2004	2005	2004	2005		2004	2005	2004	2005	
	Jatočná HD (SK/kg ž. hm.)					Jatočné ošípané (Sk/kg ž. hm.)				
SR	33,16	38,10	x	x	114,9	38,75	41,24	x	x	106,4
KSK	33,28	38,36	100,4	100,7	115,3	38,82	42,01	100,2	101,9	108,2
Gelnica	25,91	38,81	78,1	101,8	149,8	36,27	38,32	93,6	92,9	105,6
Košice – okolie	34,03	37,96	102,6	99,6	111,5	40,00	41,72	103,2	101,1	104,3
Michalovce	33,46	37,94	100,9	99,6	113,4	37,20	42,03	96,0	101,9	113,0
Rožňava	34,46	40,18	103,9	105,5	116,6	36,60	42,42	94,5	102,8	115,9
Sobrance	35,77	42,51	107,9	111,6	118,9	38,66	43,13	99,8	104,6	111,6
Spišská Nová Ves	31,32	34,88	94,4	91,5	111,4	40,96	42,98	105,7	104,2	104,9
Trebišov	31,26	38,08	94,3	99,9	121,9	36,19	40,84	93,4	99,0	112,8
	Jatočné ovce (Sk/kg ž. hm.)					Mlieko kravské surové (Sk/l)				
SR	56,04	66,74	x	x	119,1	9,49	9,79	x	x	103,2
KSK	56,07	66,68	100,1	99,9	118,9	9,42	9,72	99,3	99,2	103,1
Gelnica	58,42	57,21	104,2	85,7	97,9	9,21	9,64	97,0	98,4	104,7
Košice – okolie	58,52	66,05	104,4	99,0	112,9	9,53	9,85	100,4	100,6	103,3
Michalovce	65,25	x	116,4	x	x	9,26	9,40	97,6	96,0	101,5
Rožňava	56,04	68,50	100,0	102,6	122,2	9,21	9,38	97,0	95,8	101,8
Sobrance	33,66	x	60,1	x	x	9,59	10,07	101,0	102,8	105,0

Územie	Rok		Región/SR		Index 05/04	Rok		Región/SR		Index 05/04
	2004	2005	2004	2005		2004	2005	2004	2005	
Spišská Nová Ves	43,65	60,52	77,9	90,7	138,7	9,38	9,81	98,8	100,2	104,6
Trebišov	54,50	76,87	97,2	115,2	141,0	9,27	9,56	97,6	97,7	103,2

Obrázok č. 297.

Ceny vybraných živočíšnych výrobkov.

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

3.7.1.13. Stav vysporiadania vlastníckych vzťahov a pozemkové úpravy.

3.7.1.13.1. Registrácia vlastníckych práv.

Údaje o vlastníckych právach k pôvodným nehnuteľnostiam sa evidujú v samostatnom registri s označením „register E“. Pre každé katastrálne územie sa určil operát, podľa ktorého sa zakladá evidencia pôvodných nehnuteľností a evidencia vlastníckeho práva k pôvodným nehnuteľnostiam.

V roku 1995 prijatím zákona č. 180/1995 o niektorých opatreniach na usporiadanie pozemkového vlastníctva k pozemkom (ROEP), rozdelil katastrálne územia podľa kvality technického operátu na päť kategórií:

- operát pozemkového katastra je zjednotený s operátom pozemkovej knihy,
- operát pozemkového katastra nie je zjednotený s operátom pozemkovej knihy, ale údaje v nich uvedené možno identifikovať,
- operát pozemkového katastra je nezjednotený s operátom pozemkovej knihy a údaje v nich uvedené nemožno identifikovať,
- operát vyhotovený na základe komasácie nepotvrdil súd, ale účastníci komasačného konania vstúpili do držby,
- operát pozemkovej knihy nie je k dispozícii.

Podľa tohto zákona Ministerstvo pôdohospodárstva SR a Úrad geodézie, kartografie a katastra SR obnovujú evidenciu niektorých pozemkov a právnych vzťahov k nim zostavovaním registra obnovennej evidencie pozemkov (ROEP).

V Košickom kraji je 505 katastrálnych území. V kompetencii obvodných pozemkových úradov (MP SR) bolo 102 katastrálnych území kategórie c), d) a e) a v kompetencii správ katastra je 403 katastrálnych území kategórie a) a b).

Počet nezistených vlastníkov k 14. júnu 2006 za Košický kraj je 304 815. Celkovo za Slovenskú republiku je to 2 289 403.

ROEP je súpis všetkých údajov o pôvodných pozemkoch a právnych vzťahov k nim v celom katastrálnom území. V kompetencii MP SR sú spracované všetky katastrálne územia (ROEP), z toho zapísaných v katastri nehnuteľnosti 102 (obrázok č. 298).

Členenie katastrálnych území so spracovanou ROEP	
OPÚ Košice – mesto	0
OPÚ Košice – okolie	41
OPÚ Michalovce (okres Michalovce a Sobrance)	44
OPÚ Rožňava	14
OPÚ Spišská Nová Ves (okres Spišská Nová Ves a Gelnica)	3
OPÚ Trebišov	0
Spolu	102

Katastrálne územia v kompetencii katastrálneho úradu v Košiciach	
Gelnica	20
Košice	29
Košice – okolie	78
Michalovce	62
Rožňava	50
Sobrance	26
Spišská Nová Ves	35
Trebišov	93
Spolu	393
Stav spracovania ROEP k 30.06.2006	
ukončené	254
rozpracované	80
ešte nezadané	69
preradené uznesením vlády SR do kategórie C (nezaradené)	10
Spolu	403

Obrázok č. 298.

Členenie katastrálnych území podľa obvodných pozemkových úradov.

Zdroj: Stratégia rozvoja vidieka Košického samosprávneho kraja, 2006.

3.7.1.13.2. Pozemkové úpravy.

V súčasnej dobe je rozpracovaných 37 projektov pozemkových úprav v Košickom kraji. Všetky sa realizujú z prostriedkov Európskej únie. Z predvstupového programu SAPARD sme v období 2003 – 2006 rozpracovali 13 projektov a pokračujeme v týchto projektoch cez Sektorové operačné programy. Z povstupového štrukturálneho Sektorového operačného programu je k dnešnému dňu rozpracovaných 24 projektov pozemkových úprav pre roky 2006 – 2013.

Prehľad projektov pozemkových úprav podľa jednotlivých obvodných pozemkových úradov Košického kraja (obrázok č. 299).

OPÚ Košice – mesto	Krásna, Lorinčfík	2
OPÚ Košice – okolie	Nižná Kamenica, Vtáčkovce, Obišovce, Dvorníky	4
OPÚ Michalovce	Falkušovce, Kolibabovce, Bajany, Bánovce nad Ondavou, Moravany, Svätuš	6
OPÚ Rožňava	Krásnohorská Dlhá Lúka, Krásnohorské Podhradie, Dlhá Ves, Petrovo, Čoltovo, Brzotín, Jovice, Rožňava, Silica, Gemerská Panica, Čierna Lehota	11
OPÚ Spišská Nová Ves	Slatvina, Margecany, Iliášovce, Vojkovce, Oľšavka, Harichovce, Nálepko – Tretí Hámor	7
OPÚ Trebišov	Čelovce, Malý Ruskov, Veľký Ruskov, Malé Trakany, Dvorianky, Stanča, Hriadky	7
Spolu		37

Obrázok č. 299.

Prehľad projektov pozemkových úprav v Košickom kraji.

Zdroj: Stratégia rozvoja vidieka Košického samosprávneho kraja, 2006.

3.7.1.14. Znevýhodnené oblasti.

Poľnohospodárska pôda Košického kraja, zistená LPIS je takmer celá (95%) zaradená do znevýhodnených oblastí (LFA – Less Favoured Areas). Podmienky zaradenia do LFA nespĺňajú iba niektoré obce Rožňavského, Trebišovského a Michalovského okresu (obrázok č. 300).

Územie	Výmera poľnohospodárskej pôdy v LFA (ha)						
	PP	OP	TTP	VIN	CHM	ZAH	SAD
SR	1 225 763	676 663	536 655	6 257	224	221	5 744
Košický kraj	249 285	177 798	68 547	1 770	0	4	1 166
Gelnica	6 343	954	5 386	0	0	2	0
Košice I – IV	6 483	5 937	546	0	0	0	0
Košice – okolie	58 321	49 625	8 439	60	0	0	197
Michalovce	54 645	39 271	15 018	173	0	0	183
Rožňava	25 691	9 449	16 180	29	0	0	33
Sobrance	22 984	15 428	6 797	547	0	0	213
Spišská Nová Ves	16 252	8 737	7 513	0	0	2	0
Trebišov	58 567	48 397	8 669	962	0	0	539
	Podiel z výmery zistenej LPIS (%)						
SR	65,3	52,1	97,6	40,9	67,1	91,8	53,9
Košický kraj	94,8	93,5	98,3	91,4	0,0	100,0	92,3
Gelnica	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	100,0	100,0
Košice I – IV	99,5	99,8	96,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Košice – okolie	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	100,0
Michalovce	89,3	87,0	96,0	95,8	0,0	0,0	100,0
Rožňava	99,8	99,7	99,8	100,0	0,0	0,0	100,0
Sobrance	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	100,0
Spišská Nová Ves	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0
Trebišov	89,1	88,3	94,6	85,8	0,0	0,0	84,6

Obrázok č. 300.

Výmera kultúr zaradených do LFA.

Zdroj: VÚEPP.

Na podporu farmárov hospodáriacich v znevýhodnených oblastiach Košického kraja bolo v roku 2005 vyplatených 442 506 864 Sk, čo predstavuje cca 15% z celkového objemu finančných prostriedkov určených pre LFA SR. Podiel príspevkov zo štrukturálneho fondu EAGGF (Európsky poľnohospodársky garančný a usmerňovací fond) je v čiastke 354 005 491 Sk (80%).

Výmera, na ktorú nebol požiadany príspevok (autorizovaný) predstavuje takmer 13 000 ha pôdy, čo reprezentuje cca skoro 24 mil. Sk. Dôvody sú rôzne: veľa administratív, obmedzenie výroby, nedodržanie správnej farmárskej praxe a pod. a snáď aj neznalosť.

Priemerná hodnota príspevku LFA v Košickom kraji je 1 870 Sk/ha, čo predstavuje cca 71% z priemernej hodnoty príspevku vyplateného v rámci LFA v SR. Príspevky na hospodárenie v LFA v okresoch súvisia so zaradením poľnohospodárskej pôdy do príslušnej kategórie resp. typu znevýhodnenia. Vyšší príspevok LFA na 1 ha, ako je za SR, bol vyplatený v okresoch Gelnica (151,3% priemeru SR, resp. 213,6% priemeru Košického kraja), Spišská Nová Ves (155,5% priemeru SR, resp. 163,1% priemeru Košického kraja), Rožňava (109,1% priemeru SR, resp. 154,0% priemeru Košického kraja). Nad krajský priemer bol ešte vyplatený príspevok v okrese Sobrance (104,5%). Najväčší objem finančných prostriedkov bol vyplatený pre okres Košice vidiek v celkovej čiastke 105,6 mil. Sk pri cca 24% zastúpení pôdy v LFA Košického kraja (obrázok č. 301).

Územie	Výmera* (ha)	Príspevok na LFA (Sk)		z toho EAGGF (Sk)		Vyrovňovací príspevok na LFA (EUR)	
		celkom	na 1 ha LFA	celkom	na 1 ha LFA	celkom	z toho EAGGF
SR	1 127 557	2 977 229 112	2 640	2 369 410 085	2 101	74 178 872	71 202 573
Košický kraj	236 600	442 506 864	1 870	354 005 491	1 496	11 026 724	20 981 180
Gelnica	6 008	24 002 814	3 995	19 202 251	3 196	598 120	478 496
Košice – okolie	56 507	105 634 451	1 869	84 507 561	1 496	2 632 280	2 105 824

Územie	Výmera* (ha)	Príspevok na LFA (Sk)		z toho EAGGF (Sk)		Vyrovnávací príspevok na LFA (EUR)	
		celkom	na 1 ha LFA	celkom	na 1 ha LFA	celkom	z toho EAGGF
Košice I – IV	6 456	8 822 547	1 367	7 058 038	1 093	219 847	175 878
Michalovce	50 544	67 774 778	1 341	54 219 822	1 073	1 688 864	13 510 891
Rožňava	25 144	72 402 654	2 880	57 922 123	2 304	1 804 185	1 443 348
Sobrance	21 418	41 892 496	1 956	33 513 996	1 565	1 043 909	835 127
Spišská Nová Ves	15 673	47 805 678	3 050	38 244 543	2 440	1 191 258	953 007
Trebišov	54 851	74 171 446	1 352	59 337 157	1 082	1 848 261	1 478 609

* Výmera pôdy, na ktorú bol vyplatený autorizovaný vyrovnávací príspevok na LFA

Obrázok č. 301.

Autorizovaný vyrovnávací príspevok na LFA.

Zdroj: VÚEPP.

3.7.1.15. Vymedzenie území zaradených do Chránených území a Natura 2000, limity CHÚ.

Informácie o chránených územiach SR máme len na mapách, nemáme prístup k celkovým výmerám príslušných obmedzení. K tejto problematike vyberáme zo zoznamu chránené územia a ich charakteristiky, ktoré sa nachádzajú na území Košického kraja úplne, alebo čiastočne, resp. môžu zasahovať aj do územia Košického kraja:

Názov národného parku	Vlastné územie (ha)	Ochranné pásmo (ha)
Slovenský raj	19 763	13 011
Slovenský kras	34 611	11 742

Obrázok č. 302.

Národné parky.

Zdroj: ŠOP SR.

Názov chránenej krajinskej oblasti	Vlastné územie (ha)
Vihorlat	17 485
Východné Karpaty	25 307
Latorica	23 198

Obrázok č. 303.

Chránené krajinné oblasti.

Zdroj: ŠOP SR.

Územie	Plocha CHVO (km ²)	Plocha CHVO k SR (%)	Využitelné vodné zdroje povrchové (m ³ .s ⁻¹)	Využitelné vodné zdroje podzemné (m ³ .s ⁻¹)	Spolu (m ³ .s ⁻¹)	Poľnohosp. pôda (km ²)	Lesná pôda (km ²)
Slovenský kras:							
a) Plešivecká planina	57	0,12		0,55	0,55	11	46,0
b) Horný vrch	152	0,31		1,97	1,97	24	126,0
Vihorlat	225	0,46	0,08	0,43	0,51	42	180,0

Obrázok č. 304.

Chránené vodohospodárske oblasti.

Zdroj: SHMÚ a VÚVH Bratislava.

Názov VN	Výmera PHO (km ²)		
	celkom	poľnohospodárska pôda	lesná pôda
Bukovec	52,9	5,12	45,91

Obrázok č. 305.

Vodárenské nádrže a plochy ich PHO (pásiem hygienickej ochrany).

Zdroj: VÚVH 1999 Bratislava.

Čiastkové povodie	Plocha čiastkového povodia (km ²)	Počet PHO		Výmera PHO (ha)		Výmera PHO celkom (ha)	% z plochy povodí
		podzem. vôd	povrch. vôd	podzem. vôd	povrch. vôd		
Slaná	3 198	71	5	16 371	17 703	34 074	10,7
Hornád	4 427	140	19	19 865	67 890	87 755	19,8
Bodva	890	31	7	7 818	9 024	16 842	18,9
Bodrog	7 210	207	15	6 760	335 272	342 033	47,4

Obrázok č. 306.

Plocha pásiem hygienickej ochrany (PHO).

Zdroj: Generel ochrany a racionálneho využívania vôd, 2002, Bratislava.

Podľa našich informácií, pri realizácii princípov sústavy Natura 2000 sa zatiaľ urobilo veľmi málo. V Národnom strategickom pláne rozvoja vidieka SR sa uvádza, že v súčasnom období prebieha podľa zákona č. 543/2002 o ochrane prírody a krajiny v gestorstve MŽP SR vymedzovanie a následné vyhlásenie území podľa:

- smernice o vtácoch (ochrana voľne žijúcich vtákov),
- smernice o biotopoch (ochrana biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín).

3.7.1.16. Trh s pôdou.

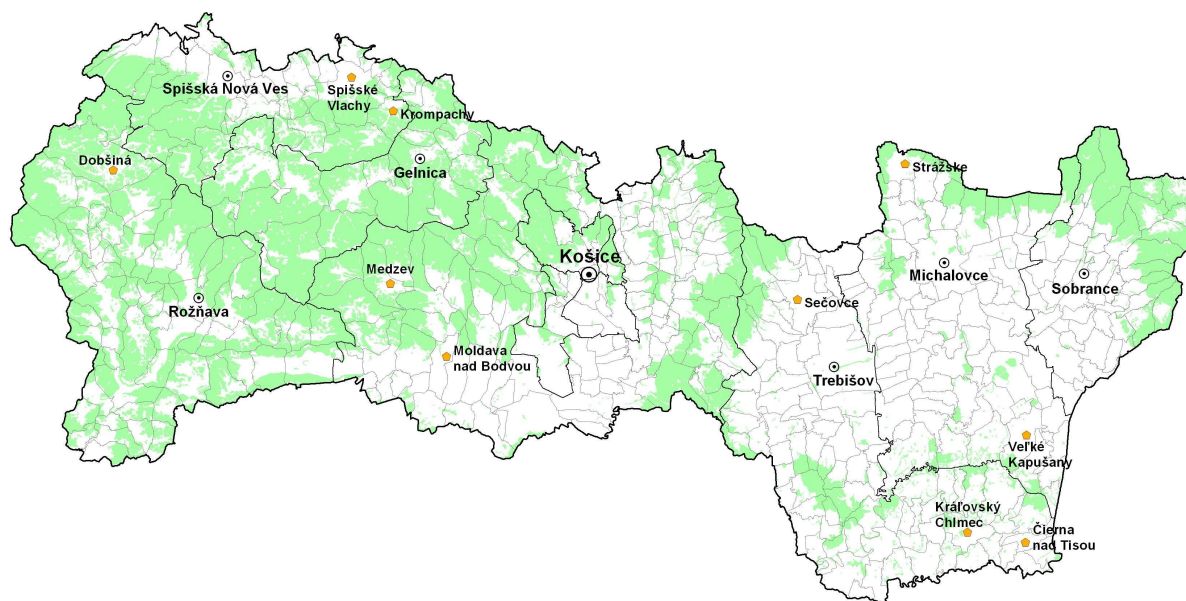
Podnikateľské subjekty v poľnohospodárstve Košického kraja, podobne ako v celej SR hospodária na vlastnej pôde (fyzické osoby, rodinné farmy). Právnické osoby hospodária na prenajatej pôde, na základe dlhodobých zmlúv s vlastníkmi alebo so Slovenským pozemkovým fondom. Záujem o kúpu pôdy neevidujeme, sporadicky sa objavuje záujem zo zahraničia o prenájom pôdy.

3.7.2. Lesné hospodárstvo.

3.7.2.1. Lesnatosť.

Košický samosprávny kraj ako celok dosahuje v lesnatosti slovenský priemer. Rozloženie lesov na území kraja je nerovnomerné (obrázok č. 307). Lesnaté okresy, ktoré prevyšujú krajský i slovenský priemer sú v západnej a strednej časti kraja (Gelnica – lesnatosť 73%, Rožňava 58%, Spišská Nová Ves 54%, Košice – okolie 41%). Najmenej lesnaté sú okresy Trebišov (13%) a Michalovce (8%).

V zložení lesných porastov v kraji prevládajú listnaté dreviny (62%), najmä buk, dub, hrab, v lužných lesoch vŕba, topoľ, jelša nad ihličnatými drevinami (38%), najmä smrek, jedľa, borovica, smrekovec. Drevinové zloženie v jednotlivých okresoch je odlišné. Ihličnaté dreviny výrazne prevažujú iba v okresoch Spišská Nová Ves (83%) a Gelnica (70%). V okrese Rožňava je takmer vyrovnaný podiel ihličnatých (41%) a listnatých drevín (59%). V ostatných okresoch výrazne dominujú listnaté dreviny.

Obrázok č. 307.

Rozloženie lesov na území Košického kraja.

Zdroj: REGIS.

3.7.2.2. Zdravotný stav lesov.

Vysoký podiel ihličnatých drevín, najmä smreka v okresoch Spišská Nová Ves, Gelnica a Rožňava je okrem pôsobenia prírodných činiteľov tiež výsledkom intenzívneho využívania územia v minulých storočiach na banskú činnosť a hutnícku výrobu. Pôvodne zmiešané lesy (buk, jedľa, smrek) boli postupne zmenené na smrekové monokultúry. Zdravotný stav ihličnatých porastov v okresoch Spišská Nová Ves, Gelnica a Rožňava je zlý. Možno hovoriť o kalamiťnom odumieraní smreka a rozvracaní lesných porastov.

Krajský lesný úrad v Košiciach opatrením s účinnosťou od 15.8.2004 vyhlásil Oblasť ohrozenia lesov na lesných hospodárskych celkoch nachádzajúcich sa v katastrálnych územiach okresov Spišská Nová Ves, Gelnica a Rožňava. Oblasť ohrozenia lesov vznikla v dôsledku dlhodobého pôsobenia nepriaznivých škodlivých činiteľov abiotických (vietor, sneh, sucho), biotických (koreňové hniloby, hmyz, huby) a predovšetkým antropogénnych (emisie, kyslá depozícia lesných pôd), ktorých pôsobenie naďalej pretrváva a vzniknutá situácia v obhospodarovaní lesov si vyžaduje osobitné spôsoby obhospodarovania lesov, výrazne odlišné od hospodárenia v bežných podmienkach. Na základe tohto opatrenia je všetkým vlastníkom a užívateľom lesa hospodáriacim v lesných porastoch nachádzajúcich sa na dotknutom území uložené sústavne sledovať, evidovať, vyznačovať, nahlasovať orgánu štátnej správy a spracovávať kalamiťu v zmysle zákonných ustanovení.

Na ostatnom území kraja je zdravotný stav lesných porastov vyrovnaný a nevyžaduje si mimoriadne hospodárske opatrenia.

3.7.2.3. Možnosti hospodárskeho využitia lesných zdrojov.

Pre plánovanie hospodárskeho využitia lesných zdrojov dôležitejším ukazovateľom ako samotná výmera lesnej porastovej pôdy je porastová zásoba dreva, resp. výška ťažby dreva na desaťrocie. Celková porastová zásoba dreva v lesných porastoch v Košickom kraji je 59 089 tis. m³. Zásoba ihličnatého dreva je 22 555 tis. m³ a zásoba listnatého dreva je 36 534

tis. m³. Celková zásoba rubných porastov je 16 337 tis. m³ dreva, z toho 7 260 tis. m³ ihličnatého a 9 077 tis. m³ listnatého dreva.

Výška ťažby dreva na desaťrocie je základom pre plánovanie výroby drevospracujúcich podnikov. Celková výška ťažby za decénium v Košickom kraji je 8 326 tis. m³ dreva, t.j. priemerne 833 tis. m³ dreva ročne. Z uvedených údajov tvorí 82% drevo z obnovnej ťažby. Najväčší potenciál pre výrobu drevospracujúcich podnikov má okres Košice – okolie s objemom ťažby 2 616 tis. m³ dreva na decénium. Významné sú tiež okresy Rožňava (1 766 tis. m³ dreva na decénium) a Gelnica (1 696 tis. m³ dreva na decénium). Najvyšší podiel ťažby ihličnatého dreva v rámci kraja sa očakáva v okrese Gelnica (1 210 tis. m³ dreva na decénium), v okrese Rožňava (798 tis. m³ dreva na decénium) a v okrese Spišská Nová Ves (723 tis. m³ dreva na decénium). V týchto troch okresoch sa vyťaží 85% všetkého ihličnatého dreva v Košickom kraji.

Rozmiestnenie zásob dreva v jednotlivých okresoch ešte neznamená aj úmerný rozvoj drevospracujúcich podnikov. V súčasnosti pri existencii moderných veľkokapacitných piliarskych závodov sa surové drevo preváža do vzdialenosti aj vyše dvesto kilometrov, veľakrát aj mimo Košického kraja, či Slovenskej republiky.

3.7.2.4. Vlastníctvo lesov.

Kým na Slovensku prevláda užívanie lesnej pôdy štátnymi organizáciami (59%), v Košickom kraji je to menej (46%). Väčšia časť lesnej pôdy v kraji je teda v užívaní neštátnych organizácií. Obecné lesné podniky užívajú 25% lesnej porastovej pôdy (64 tis. ha) a pozemkové spoločenstvá 21% (54 tis. ha). Významný podiel obecných lesov v Košickom kraji reprezentujú najmä mestské lesy v Košiciach. Ďalej je výrazný podiel obecných lesov v okresoch Spišská Nová Ves, Gelnica a Rožňava. Z pohľadu zásob dreva v rubných porastoch podľa vlastníctva – organizácie štátnych lesov majú k dispozícii 46% zásob dreva, obecné lesy 31% a pozemkové spoločenstvá 16% (obrázok č. 308).

		Druh obhospodarovania						
		Spolu	Štátne	Súkromné	Spoločenstvá	Cirkevné	Pol'nohosp. družstvá	Obecné
Výmera porastovej pôdy (ha)	KSK	255 125	116 477	8 132	54 223	12 421	14	63 858
	SR	1 931 645	1 130 786	121 372	459 162	47 449	4 106	168 770
Porastová zásoba dreva (tis. m ³)	KSK	59 089	26 862	1 871	11 816	2 763		15 777
	SR	438 906	255 264	29 703	100 554	10 989	875	41 521
Zásoba rubných porastov (tis. m ³)	KSK	16 337	7 570	460	2 665	621		5 021
	SR	127 162	74 271	9 913	26 828	2 934	290	12 926
Plocha rubných porastov (ha)	KSK	42 854	19 997	1 345	7 486	1 844		12 182
	SR	328 536	192 247	24 745	71 993	7 780	887	30 884

Obrázok č. 308.

Štruktúra užívania porastovej pôdy v Košickom kraji (stav k 31.12.2005).

Zdroj: Národné lesnícke centrum, Zvolen.

3.7.2.5. Podnikateľská štruktúra.

Podnikateľská štruktúra v lesnom hospodárstve úzko súvisí s vlastníckymi vzťahmi k lesnej pôde.

Štátne organizácie lesného hospodárstva obhospodarujú 46% lesných pozemkov. Najväčším štátnym podnikom lesného hospodárstva sú Lesy SR š.p. so sídlom v Banskej Bystrici. Štátny podnik má v Košickom kraji svoje nižšie organizačné jednotky – odštepne

závody: OZ Rožňava, OZ Košice, OZ Sobrance. Štátny podnik má jednotnú výrobnú a obchodnú politiku na celom území Slovenska, teda aj na území Košického kraja.

Obecné lesné podniky obhospodarujú 25% lesných pozemkov v kraji. Majú rôznu organizačnú formu v závislosti najmä na veľkosti obhospodarovanej plochy lesov. Menší lesný majetok spravujú priamo obce alebo majú vytvorené príspevkové organizácie. Väčšie lesné majetky obcí spravujú obchodné spoločnosti (s.r.o. alebo a.s.), ktoré na tento účel vytvorili obce a obce v nich majú 100% alebo výrazne majoritný obchodný podiel.

Obchodné spoločnosti sú zvyčajne nájomcami obecných lesných pozemkov so všetkými povinnosťami užívateľov lesa.

Lesy cirkví sú spravované zväčša obchodnými spoločnosťami.

Súkromné lesy sú spravované priamo majiteľmi lesa alebo obchodnými spoločnosťami.

Lesy pozemkových spoločenstiev sú spravované priamo pozemkovými spoločenstvami podielových vlastníkov lesnej pôdy. Pozemkové spoločenstvo mohlo byť bez právnej subjektivity alebo s právnou subjektivitou. V súčasnosti sa väčšina pozemkových spoločenstiev stáva právnymi subjektmi.

Samotné výrobné činnosti v lese (ťažba dreva, doprava dreva, pestovné práce) užívateľia lesa vykonávajú buď vlastnými zamestnancami alebo dodávateľsky. Práce v ťažbe a doprave dreva sa vykonávajú prevažne dodávateľsky. Dodávateľmi sú buď fyzické osoby (živnostníci a súkromne hospodáriaci roľníci) alebo špecializované obchodné spoločnosti (najmä v doprave dreva). Pestovné práce (umelé zalesňovanie, ochrana mladých lesných porastov, výchova mladých lesných porastov) vykonávajú okrem dodávateľov prác (fyzické osoby alebo obchodné spoločnosti) tiež vlastní zamestnanci užívateľov lesa. V súkromných lesoch a v lesoch pozemkových spoločenstiev pestovné práce vykonávajú tiež priamo vlastníci lesa.

Vykonávanie prác dodávateľsky začali uplatňovať subjekty neštátnych lesov po prevzatí lesných pozemkov od štátu na začiatku 90-tych rokov 20-teho storočia. V súčasnosti i podniky štátnych lesov časť prác vykonávajú dodávateľským spôsobom.

Výrobné technológie v lesnom hospodárstve sa modernizujú. Najlepšie možnosti na investície do nových moderných technológií majú veľké stabilné podniky lesného hospodárstva. V podmienkach Košického kraja je to podnik Lesy SR š.p., ktorý už v súčasnosti využíva technológie ťažby a dopravy dreva bežné v lesnícky vyspelých krajinách.

Subjekty neštátnych lesov svoje investície orientujú najmä na výstavbu lesných ciest a obnovu objektov, ktoré prevzali od štátu. Menšie subjekty nakupujú prevažne automobily na prepravu zamestnancov a investujú do vlastných piliarskych prevádzok.

Osobitnou kategóriou sú dodávateľia prác v ťažbovej činnosti – fyzické osoby. Tí od začiatku svojej činnosti používajú staršie traktory a stroje. Ekonomická situácia im dovoľuje obnovovať len menšie stroje, motorové píly a kone. V prípade potreby výmeny traktora alebo iného podobného stroja sú nútení hľadať opäť len staršie používané stroje. Cena moderných ťažbových technológií ako sú spil'ovacie stroje, vývozné súpravy alebo kontajnerová doprava dosahuje až 10 mil. Sk. Takéto stroje sú pre dodávateľov prác – fyzické osoby prakticky nedostupné.

V Košickom kraji registrujeme viacero združení subjektov lesného hospodárstva. Väčšinou vznikli po roku 1990, keď si pôvodní vlastníci lesov začínali uplatňovať vlastnícke práva a preberali si lesnú pôdu od štátu. Poslaním združení bolo v prvých rokoch najmä poradenstvo pri navracaní lesov a vzdelávanie pôvodných vlastníkov. Neskôr to boli konzultácie a pripomienkovanie vznikajúcich právnych noriem, odborné vzdelávanie zamestnancov vrátane zahraničných exkurzií a účasť na vzdelávacích projektoch.

Dnes na území Košického kraja pracujú tri regionálne združenia neštátnych vlastníkov lesov:

- Gemerské regionálne združenie vlastníkov neštátnych lesov,
  - Šarišsko-zemplínske regionálne združenie vlastníkov neštátnych lesov,
  - Spišské regionálne združenie vlastníkov neštátnych lesov,
- ktoré sú na celoslovenskej úrovni združené v Únii regionálnych združení vlastníkov neštátnych lesov.

Subjekty cirkevných lesov sú združené v Únii diecéznych lesov Slovenska.

Subjekty obecných lesov sú združené v Združení obecných lesov Slovenskej republiky. Spoločne všetky uvedené združenia sú členmi Rady združení neštátnych lesov Slovenska so sídlom vo Zvolene. Združenia pracujú ako dobrovoľné záujmové združenia právnických osôb, členstvo v nich nie je povinné a združenia nie sú založené na spoločné podnikanie.

Väčšie subjekty lesného hospodárstva, najmä podniky štátnych a obecných lesov sú členmi Združenia zamestnávateľov v lesnom hospodárstve na Slovensku.

Odborové organizácie lesníckych subjektov sú združené v odborovom zväze Drevo – lesy – voda.

Pre naplnenie zámeru spoločného postupu v obchode so surovým drevom niektoré obecné lesné podniky v roku 2002 založili obchodnú spoločnosť Zolka a.s. so sídlom vo Zvolene.

3.7.2.6. Odbyt a spracovanie dreva.

Na trhu so surovým drevom na konci roku 2005 začal prevládať dopyt nad ponukou. Súvisí to s viacerými činiteľmi. Dopyt po piliarskej guľatine na výrobu stavebného reziva súvisí s rozvojom stavebníctva na Slovensku ale i v stredoeurópskom regióne. Pre producentov dreva v Košickom kraji je významným dopyt po stavebnom rezive v Maďarsku. Dopyt po menej hodnotných sortimentoch dreva vhodných na výrobu obalového materiálu a paliet súvisí s rozvojom iných odvetví hospodárstva. Osobitnou komoditou je drevo v minulosti určené hlavne na spracovanie v celulózkach. V súčasnosti ho nakupujú tiež podniky vyrábajúce aglomerované drevené materiály na Slovensku a v Maďarsku. Do popredia prichádza využitie dreva ako obnoviteľného zdroja energie, s čím súvisí dopyt po palivovom dreve.

Ďalším činiteľom ovplyvňujúcim dopyt je včasné spracovanie dreva z vetrovej kalamity vo Vysokých a Nízkych Tatrách z novembra 2004 a voľné spracovateľské kapacity, ktoré vznikli za účelom spracovania kalamitného dreva. Keďže dopyt prevyšuje ponuku vo všetkých sortimentoch surového dreva, adekvátne k tomu vzrástli ceny. Existujúce zabehnuté výrobné prevádzky sa modernizujú a zväčšujú svoje kapacity. Dá sa predpokladať, že dopyt po surovom dreve bude v najbližších rokoch stabilný. Podobne ako v iných odvetviach hospodárstva i drevospracujúci priemysel sa globalizuje a priestor na trhu budú mať len stabilní a osvedčení spracovatelia dreva.

3.7.3 Rozvoj vidieka.

3.7.3.1. Vidiecky turizmus.

Transformácia vidieckeho priestoru nastala už v minulom storočí a je naďalej urýchľovaná integračnými procesmi Európskej únie. S tým súvisiace štrukturálne zmeny predstavujú intenzívny sociálny a ekonomický dopad. Vidiecky turizmus môže byť hodnotným prínosom pre vidiecke ekonomiky a priniesť množstvo potenciálnych výhod:

- udržanie pracovných príležitostí,
- nové pracovné príležitosti,
- podpora fariem,
- ochrana krajiny,
- zachovanie služieb, podpora vidieckeho umenia a remesiel,
- ochrana životného prostredia, ekologické vylepšenia,
- pozdvihnutie postavenia žien.

Vidiecky turizmus umožňuje rozloženie zložiek vidieckych ekonomík, ktoré by boli za iných okolností odsúdené na zánik. Umožňuje zachovávať, ochraňovať a dokonca zdokonaľovať naše kultúrne dedičstvo. Termín vidiecky turizmus sa používa, keď je kľúčovým komponentom ponúkaného produktu vidiecka kultúra. Osobitou črtou produktov vidieckeho turizmu je želanie poskytnúť turistom osobný kontakt, pocit reálneho a ľudského prostredia vidieka a pokiaľ je to čo len trochu možné, umožniť im zapojiť sa do činností, tradícií a životného štýlu miestnych ľudí.

V skutočnosti taká jednoduchá definícia vidieckeho turizmu nezahŕňa všetky jeho aspekty, avšak je rovnako zložitá vyvinúť súhrnnejšiu definíciu, ktorá by obsahovala všetky znaky vidieckeho turizmu. Horolezectvo, jazdenie na koňoch, cestovanie za vzdelávaním, športom a zdravím, turizmus zameraný na umenie a kultúrne dedičstvo tvoria len niekoľko príkladov činností, ktoré sa považujú za súčasť myšlienky vidieckeho turizmu.

Vidiecky cestovný ruch má na území všetkých okresov kraja priaznivé predpoklady na rozvoj. Prírodné krásy Slovenského raja sú jedinečné. Bez konkurencie je Slovenský kras s množstvom jaskýň, priepastí, plošín a ďalších zvláštností. Najlepšie výsledky v rozvoji cestovného ruchu vykazujú dlhodobo vďaka dobrým prírodným podmienkam okresy Michalovce, Spišská Nová Ves, Rožňava a Košice I.

Pre úspešný rozvoj vidieckeho turizmu v území nevyhnutne potrebujeme okrem vhodného fyzického, kultúrneho a duchovného prostredia aj zázemie v ľudských zdrojoch s inštitucionálnou podporou regionálneho rozmeru a so zapojením do medzinárodných sietí. Samozrejmom súčasťou sietovania je internetová komunikácia, ktorá je vo vidieckom turizme hlavným nástrojom propagácie a marketingu. Ďalším dôležitým prvkom v systéme je nástupné miesto do destinácie, ktoré viditeľne spolupracuje s cieľovým prostredím návštevníka, v našom kraji je to predovšetkým mesto Košice a okresné mestá kraja. Pod cieľovou destináciou rozumieme mikroregión reprezentovaný dobrovoľným združením zameraným na rozvoj územia a cestovného ruchu. Z hľadiska marketingu územia považujeme za najvhodnejšiu historicky danú kategóriu tradičných regiónov Gemer, Abov, Zemplín a Spiš.

Gelnica – mesto má Turistickú informačnú kanceláriu, ktorá na stránke informuje o službách, cestovnom ruchu, kultúre, športe a turistike, hodnotách okresu, rekreačných strediskách, histórii mesta, túrach do okolia. Propaguje niektoré kultúrne akcie a Gelnický jarmok. Na stránke sú tiež informácie o Gotickej ceste.

Košice – vidiecke prostredie je spropagované veľmi málo alebo vôbec. Na železničnej a autobusovej stanici nemá návštevník možnosť dozvedieť sa o kvalitách okolia mesta Košice a možnostiach ubytovania vo vidieckom priestore. Informačné strediská mesta, ktoré sú v centrálnej zóne tri, recepcie hotelov, cestovné kancelárie, reklamné plochy, kníhkupectvá či novinové stánky kategóriu vidiecky turizmus nepoznajú. Maľovaná mapa regiónu Košice a okolie (vydaná 2006) je neznáma vo všetkých predajných miestach s informáciami. Jediným „miestnym vidieckym“ produktom ponúkaným na ulici v centre je Košický med. Suveníry ponúkané v informačných centrách a špecializovaných obchodoch majú celoslovenský, nie regionálny charakter. Kultúrne bohatý košický región sa v centrálnej zóne nepropaguje. Výnimkou je Hrnčiarska ulica – ulička remesiel, ktorá je však napriek kvalitnej ponuke a plne zaľudnenej neďalekej Hlavnej ulice prázdna a zanedbaná.

Okres **Košice – okolie** nemá okresné mesto. Významnú rolu v informovaní o regióne má Regionálna rozvojová agentúra v Moldave nad Bodvou, ktorá pomohla vytvoriť Rozvojové partnerstvo údolia Bodvy pripravujúce územie pre program Leader. Ďalšou iniciatívou, o ktorej informuje agentúra na svojej stránke je príprava spoločnej marketingovej stratégie v oblasti cestovného ruchu v slovensko-maďarských prihraničných regiónoch. RRA Moldava informuje tiež o kalendári podujatí a turistických atrakciách. Mesto Moldava ponúka informácie o meste a regióne prostredníctvom svojho informačného strediska. Na stránke mesta nájdeme tipy na výlet, informácie o prírodných krásach, aktivitách v prírodnom prostredí, ubytovacích a stravovacích zariadeniach vrátane ubytovania na súkromí.

Michalovce – na stránke mesta informujú o prírodných charakteristikách regiónu, histórii, pamiatkach, Zemplínskej šírave, Vinianskom jazere, Morskom oku, NPR Senné rybníky, hoteloch a penziónoch, hradoch, múzeu Andyho Warhola, peších turistických trasách a cyklotrasách. Ponúka tiež kalendár akcií turistického klubu.

Rožňava – mesto na svojej stránke informuje nielen o hodnotách regiónu a turistických atrakciách, ale aj aktuálnych kultúrnych a spoločenských podujatiach v okrese. Informuje podrobne o Rožňavskom jarmoku.

Sobrance – mesto na svojej stránke informuje o Sobraneckom jarmoku, histórii mesta, kultúre a športových možnostiach.

Spišská Nová Ves – programovaním rozvoja regiónu sa zaoberá Spišská regionálna rozvojová agentúra, o čom podrobne informuje na svojej stránke. Samostatnou kapitolou aktivít Spišskej RRA je vypracovanie integrovaného prístupu k riešeniu rozvoja cestovného ruchu v regióne stredný Spiš. Projekty integrovaného rozvoja cestovného ruchu sú na stránke zverejnené.

Trebišov – informuje na stránke mesta o archeologických pamiatkach, histórii mesta, poľovníctve a poľovníckom zväze, Trebišovskom jarmoku.

Mikroregionálna úroveň – všade v Európe sú mikroregionálne združenia hybnou silou rozvoja vidieckeho turizmu. Analýza stavu mikroregiónov v našom kraji a posúdenie vitality z pohľadu ich propagácie na internete a zamerania na cestovný ruch, nedáva veľmi optimistický pohľad na inštitucionálnu kapacitu vidieckych destinácií v okresoch Košického kraja. Z registrovaných 66 združení je iba o 14 zmienka na web stránke ich sídla. To svedčí o tom, že združenia sú buď formálne, alebo hosťiteľská obec ich nepovažuje za hodné zmienky na svojej stránke. Na cestovný ruch je zameraných takmer polovica združení (28), čo by mohlo byť dobrým východiskom pre zmenu stavu destinácií. Najviac mikroregiónov je v okresoch Košice – okolie, Trebišov a Rožňava. Najvyšší podiel vitálnych mikroregiónov je v okrese Spišská Nová Ves (obrázok č. 309).

Územie	Počet mikroregiónov				
	spolu	zmienka na web stránke*	bez zmienky na web stránke*	zameraných na CR	s iným zameraním
Gelnica	3	0	2	1	1
Košice – okolie	16	5	10	5	11
Michalovce	11	1	10	5	6
Rožňava	9	2	6	7	2
Sobrance	6	1	5	2	4
Spišská Nová Ves	8	4	3	4	4
Trebišov	13	1	11	4	9
Spolu	66	14	47	28	37

* do tabuľky nie sú zahrnuté mikroregióny, o ktorých nie je vedomosť o ich sídle

Obrázok č. 309.

Počet mikroregiónov v okresoch Košického kraja.

Zdroj: Stratégia rozvoja vidieka Košického samosprávneho kraja, 2006.

3.7.3.1.1. Supraštruktúra – zariadenia pre vidiecky cestovný ruch v Košickom kraji.

Údaje o supraštruktúre cestovného ruchu a vidieckeho turizmu sú získané z troch základných zdrojov: Krajská správa Štatistického úradu v Košiciach, Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji a internetové stránky organizácií zaoberajúcich sa propagáciou vidieckeho turizmu na Slovensku.

Krajská správa v Štatistického úradu v Košiciach v rámci svojho edičného programu vydáva každoročne publikáciu Vybrané ukazovatele cestovného ruchu Košického kraja, kde ubytovacie zariadenia mapuje v štruktúre:

- hotely, motely, penzióny,
- turistické ubytovne,
- chatové osady,
- ostatné hromadné ubytovne.

Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji na roky 2005 – 2009 bola spracovaná v marci 2005 pod metodickým vedením francúzskych partnerov (Asociácia pre rozvoj francúzsko-slovenských vzťahov, regionálna rozvojová agentúra Cebanor a Veľvyslanectvo FR v SR). Výsledok detailného mapovania ubytovacích kapacít v teréne je značne odlišný od údajov Štatistického úradu. Má tiež vhodnejšiu štruktúru pre sledovanie vidieckeho turizmu, keďže oddeľuje hotely a penzióny (obrázok č. 310). Nesleduje však ubytovanie na súkromí, ktoré najlepšie spĺňa požiadavky na vidiecky turizmus. Z praxe je známe, že práve tu existuje množstvo nevidovaných lôžok, ktoré majitelia v dôsledku obmedzujúcej legislatívy prevádzkujú načierno.

Jednou z najvýznamnejších foriem šírenia informácií o vidieckom turizme je propagácia cez internet. V západnej Európe si až 80% klientov hľadá miesto dovolenky cez webové stránky. Preto je použitý aj tretí zdroj mapovania ubytovacích kapacít na vidieku Košického kraja, a to najznámejšie organizácie propagujúce vidiecky cestovný ruch na Slovensku. Z rozdelenia ubytovacích zariadení v rámci jednotlivých okresov je zrejmy výrazný rozdiel: najviac zariadení propagovaných cez sledované weby je v okrese Spišská Nová Ves. Podobný obraz dostaneme, ak extrahujeme ubytovanie na súkromí, ktoré najlepšie vystihuje podmienky a požiadavky vidieckeho turizmu: okresy Spišská Nová Ves a Rožňava tu majú najčastejšie zastúpenie (obrázok č. 311).

Zo zahraničných sietí vidieckeho turizmu Slovensko bohužiaľ vypadlo (napríklad ECEAT, Európske centrum pre eko-agroturizmus so sídlom v Amsterdame), hoci do roku 1998 sme v tejto sieti mali pomerne bohatú ponuku. Zvýšenie nárokov na získanie certifikátu a teda kvalitu poskytovanej služby však slovenský vidiek nezvládol (na rozdiel od Českej republiky, kde tento produkt prosperuje). Podobne je na tom aj naša účasť v systéme PanParks, kde sa o certifikát uchádza už niekoľko rokov Národný park Slovenský raj.

Územie	Hotely	Penzióny	Turistické ubytovne	Autokempy	Chaty, chatové osady	Rekreačné zariadenia	Spolu
Gelnica	2	1	4	0	1	0	8
Košice I – IV	15	10	7	1	0	0	33
KE – okolie	3	5	0	0	0	4	12
Michalovce	14	56	16	3	16	3	108
Rožňava	7	12	12	0	3	0	34
Sobrance	0	2	2	9	3	1	17
Spišská Nová Ves	15	35	11	5	68	0	134
Trebišov	7	3	1	0	0	0	11
Spolu	63	124	53	18	91	8	357

Obrázok č. 310.

Ubytovacie zariadenia cestovného ruchu v Košickom kraji podľa okresov.

Zdroj: Koncepcia rozvoja CR v KSK 2005 – 2009, marec 2005.

Územie	Zariadenia vidieckeho turizmu	Ubytovanie na súkromí
Gelnica	6	1
Košice I – IV	0	0
KE – okolie	5	0
Michalovce	15	0
Rožňava	31	13
Sobrance	1	0
Spišská Nová Ves	96	27
Trebišov	13	0
Spolu	167	41

Obrázok č. 311.

Ubytovacie zariadenia vidieckeho turizmu a ubytovanie na súkromí spropagované na vybraných internetových stránkach.

Zdroj: limba.sk, travelguide.sk, agroturist.sk, kosice.sk.

3.7.3.1.2. Podporné inštitúcie pre kvalitu vidieckeho turizmu a certifikačné systémy.

Osobitnou kategóriou podpory rozvoja vidieckeho turizmu sú certifikované systémy kvality. Ich analýza je nevyhnutná pre nastavenie rozvojovej stratégie vidieckeho turizmu v území Košického kraja.

Štátny certifikačný systém. Je upravený vyhláškou Ministerstva hospodárstva SR zo 17. septembra 2001, ktorou sa upravuje kategorizácia ubytovacích zariadení a klasifikačné znaky na ich zaradovanie do tried. Kategorizácia sa vzťahuje na podnikateľov poskytujúcich ubytovanie na základe živnostenského oprávnenia. Plošné štandardy izieb a hygienických zariadení ustanovené touto vyhláškou sa nevzťahujú na hotely, penzióny a turistické ubytovne, ktoré sú umiestnené v objektoch nachádzajúcich sa v pamiatkových rezerváciách alebo v objektoch zapísaných v Ústrednom zozname kultúrnych pamiatok Slovenskej republiky.

ECEAT. Európske centrum pre eko-agroturizmus – príklad jedného z najúspešnejších nepovinných certifikačných systémov vhodných do našich podmienok. Kritériá ECEAT sú nadstavbové a nenahrádzajú základnú certifikáciu v krajine. Členia sa do dvoch kategórií: Cesty dedičstva a Eko kritériá.

Kritériá Cesty dedičstva:

- ubytovacie alebo stravovacie zariadenie nie je súčasťou medzinárodných reťazcov,
- všetky stavby a vybavenie ubytovacieho alebo stravovacieho zariadenia sú udržiavané v dobrom stave rekonštrukcia starých budov je urobená citlivo, v duchu miestnej atmosféry, nové stavby používajú tradičné materiály a prvky založené na miestnej architektúre,
- stavby a zariadenia pôsobia čistým, pokojným a usporiadaným dojmom,
- zo zariadenia sú maximálne vylúčené „moderné“ materiály (hlavne plastový nábytok, umelé kvety, obrusy a podobne),
- hostia nie sú obťažovaní hlukom a vizuálnym znečistením (nepretržitý hlasitý televízny a rozhlasový príjem hlavne v spoločných priestoroch, všadeprítomné reklamné predmety nesúvisiace s ubytovaním alebo stravovaním a podobne),
- podávajú sa typické miestne jedlá alebo predávajú miestne produkty alebo certifikované bioprodukty,
- zariadenie je prevádzkované aspoň s čiastočnou nefajčiarskou prevádzkou,
- zariadenie ponúka možnosť práce v hospodárstve, návštevu miestnych remeselníkov,

- prevádzkovateľ aktívne podporuje ochranu prírody, údržbu krajiny a podieľa sa na rozvoji šetrných turistických aktivít.

Eko kritériá:

- hluk a vizuálne znečistenie,
- odpady (zariadenie a jeho okolie je vždy upravené a čisté, s odpadovými vodami a pevnými odpadmi sa nakladá preukázateľne správnym spôsobom, hostia majú umožnené triediť odpad už pri jeho vzniku alebo ho triedi majiteľ (prevádzkovateľ), v maximálnej miere sa používajú vratné obaly, veľkospotrebitel'ské balenia, výrobky z recyklovaného papiera),
- voda, energie (žiadne kohútiky a ventily nesmú kvapkať alebo pretekať, sú prijaté opatrenia na zníženie spotreby vody a energií, je nainštalované zariadenie na využitie obnoviteľných zdrojov, prevádzkovateľ informuje hostí o správnom využití zdrojov),
- príroda a krajina (žiadna z aktivít nesmie viesť k erózii pôdy, likvidácii drobných prírodných elementov – rozorávanie a vypaľovanie medzí, k potláčaniu prirodzených potrieb chovaných zvierat, ubytovacie zariadenie používa šetrné princípy s minimom chémie, spolupracuje s organizáciami ochrany prírody).

V roku 1998 boli do systému ECEAT zapojené dve rodinné usadlosti v Gemeri.

Ďalšími príkladmi budovania značky kvality sú:

- Waldviertel Management: združenie, ktoré manažuje rozvoj vidieckeho turizmu v Rakúsku. Kvalita ubytovania na súkromí je označovaná margarétkami, klasické hotelové zariadenia hviezdčkami.
- Blue Flag je certifikačný systém pre pobyt pri vode, vyžaduje splnenie 29 kritérií, certifikát sa udeľuje na jeden rok. Kritériá sú kategorizované do štyroch oblastí: environmentálna výchova a vzdelávanie, kvalita vody, environmentálny manažment, bezpečnosť a služby.
- PanParks – certifikačný systém pre národné parky, ktoré prevádzkujú udržateľný vidiecky turizmus v spolupráci s miestnou komunitou a podnikateľmi, v Košickom kraji sa o tento certifikát usiluje Slovenský raj.
- ETE – Ecological Tourism in Europe, nemecký systém certifikácie značkou „Zelený kufor“, ktorá reprezentuje sociálne zodpovedný turizmus priaznivý voči životnému prostrediu. Značku môžu získať hotely, sídla, tour-operátori a pod.

Zelené cesty. Greenways, sú trasy, komunikácie alebo prírodné koridory, využívané v súlade s ich spoločenskou a ekologickou funkciou a potenciálom pre šport, turizmus, rekreáciu a dopravu. Prispievajú k zdravšiemu životnému štýlu obyvateľov, ktorí ich využívajú, zlepšujú možnosti pre nemotorovú dopravu, rekreáciu a turizmus, podporujú ochranu prírodného a kultúrneho dedičstva, vzdelávanie a zabezpečujú trvalo udržateľné využívanie miestnych zdrojov. Greenways vedú občanov, miestne úrady a podnikateľov k spoločnému plánovaniu a zlepšovaniu života v ich meste, dedine či komunite. V praxi ide o partnersky naplánované, vybudované a upravené bezpečné trasy pre chodcov, cyklistov, bežcov, lyžiarov, vozíčkarov a i., využívané pri každodennom dochádzaní do zamestnania, do školy, pre voľný čas, rekreáciu a turizmus, pre vzdelávanie a pre ochranu a interpretáciu prírodného alebo kultúrneho dedičstva. Greenways sú pohodlné trasy bez výrazných prevýšení (aby boli vhodné aj pre menej trénovaných užívateľov), ich povrch by mal zabezpečiť, aby na nich ani po dlhodobých dažďoch neboli mláky a rozbahnené úseky. Trasa je vhodným spôsobom vyznačená, je doplnená o potrebnú infraštruktúru (napr. odpočívadlá, lavičky, bezpečné prechody cez cestu a pod.) a o vzdelávacie a informačné prvky (napr.

mapy, informačné tabule, náučne a interpretačné panely a pod.) pre miestnych užívateľov a turistov. Greenway nie je trasa v uzavretom areáli a je verejne prístupná pre každého.

3.7.3.2. Obnoviteľné zdroje energie.

Jednou zo základných priorít schválenej energetickej politiky SR je zvyšovanie podielu obnoviteľných zdrojov energie na výrobe elektriny a tepla s cieľom vytvoriť primerané doplnkové zdroje potrebné na krytie domáceho dopytu. Rast cien neobnoviteľných palív v posledných rokoch posúva túto energetickú alternatívu do centra ekonomickej a politickej pozornosti. Medzi obnoviteľné zdroje energie, ktoré je možné v súčasnosti technologicky využiť na výrobu elektriny, tepla a dopravných palív sa zaraďuje biomasa, vrátane biopalív a bioplynu, slnečná, vodná, veterná a geotermálna energia.

Využívanie domácich obnoviteľných zdrojov energie prispieva k viazaniu finančných zdrojov v domácej ekonomike, ktoré by inak boli použité v zahraničí na nákup primárnych energetických surovín. Tieto zdroje podporujú ekonomický rozvoj na regionálnej a lokálnej úrovni, ktorý je založený na zavádzaní inovatívnych a environmentálnych technológií a služieb. Významný potenciál OZE zabezpečuje najmä:

- rozvoj vidieckych a marginálnych regiónov,
- rozvoj malého a stredného podnikania na vidieku,
- vznik nových pracovných príležitostí,
- stabilizáciu obyvateľstva na vidieku,
- diverzifikáciu štruktúry poľnohospodárstva a lesníctva,
- ochranu životného prostredia,
- zlepšenie vzhľadu krajiny.

V oblasti využívania obnoviteľných zdrojov energie má Košický kraj veľký nevyužitý potenciál. Jeho využitie umožní znížiť energetické nároky a zabezpečiť znižovanie rastu nezamestnanosti vo vidieckych regiónoch kraja.

3.7.3.2.1. Biomasa.

Z hľadiska celospoločenských potrieb je nevyhnutné pre zabezpečenie poľnohospodárskej produkcie zachovať primárnu pôdu tak, aby nebola ohrozená potravinová bezpečnosť obyvateľstva. Sekundárna poľnohospodárska pôda je tá, ktorú je možné vyčleniť na alternatívne poľnohospodárske využitie, výrobu bioenergií, zalesnenie a pod. Ostatná poľnohospodárska pôda by mala byť prednostne využívaná na alternatívne poľnohospodárske využitie a na pestovanie energetických plodín.

Poľnohospodársku biomasu môžeme rozdeliť do troch hlavných skupín:

Biomasa vhodná na spaľovanie:

Slama:

- obilná (pšeničná, ražná, jačmenná, ovsená, z tritikale),
- repková,
- kukuričná,
- slnečnicová.

Drevený odpad z:

- vinogradov,
- sadov – nálet drevín z trvalých trávnych porastov,
- z drevospracovateľského priemyslu.

Biomasa vhodná na výrobu bioplynu:

- z exkrementov hospodárskych zvierat,
- zo zelenej hmoty.

Biomasa vhodná na výrobu tekutých biopalív:

- bionafta,
- bioetanol.

V súčasnosti najdostupnejšie a najlacnejšie bio-palivá sú na báze zvyškovej biomasy – odpadov ako je lesná štiepka, tenčina z prebierok, zvyšky z drevospracujúceho priemyslu, poľnohospodárske organické zvyšky, odpady z potravinárskeho priemyslu.

Ideálna energetická rastlina ako zdroj biomasy pre energetický sektor je definovaná ako tá, ktorá má vysoké výnosy na hektár, nízke produkčné náklady, vysoký energetický obsah a nízky obsah vody, malú vlhkosť v dobe zberu. Jej dopad na životné prostredie musí byť prijateľne nízky a musí byť ľahko integrovaná do existujúcich poľnohospodárskych a lesníckych systémov. Medzi také rastliny sú v súčasnosti zaradené napr.: agát, amarantus, cirok, cukrová repa, cynara, eucalyptus, Jeruzalem artichoke, konope, miscantus, pšenica, repka olejná, štiav, topinambur, topoľ, vřba.

Vzhľadom na zmeny v poľnohospodárstve, najmä po roku 1990, ako aj záväzky vyplývajúce zo vstupu Slovenskej republiky do EÚ sa zmení charakter využitia poľnohospodárskej pôdy. Na území Slovenska sa očakáva, že až 400 000 ha pôdy nebude využitých pre klasickú poľnohospodársku prvovýrobu. V súčasnosti MP SR pripravuje opatrenia a programy na jej špecifické využitie medzi ktoré môžeme zaradiť aj pestovanie energetických rastlín a drevín. Do úvahy prichádza kombinácia nasledovných typov porastov:

- intenzívne porasty na produkcie dendromasy (topoľ, agát) s rubnou dobou 10 – 30 rokov,
- intenzívne porasty na produkciu palivnej dendromasy v ročnom množstve 9 t sušiny na 1 ha.

Energetické rastliny. Medzi energetické plodiny, ktoré sú vhodné na využitie v našich klimatických podmienkach mierneho pásma je jednou z najperspektívnejších plodín energetický štiavel (Uteuša). Taktiež tu je možné zaradiť plodinu láskavec (Amarantus). Dlhodobé výskumy preukázali, že štiavel je vysokoprodukčnou plodinou, ktorá je charakterizovaná veľkou plasticitou pokiaľ ide o termíny siatia, agrotechniky a podmienok pestovanie. Za podmienok dodržania základných agrotechnických postupov poskytuje štiavel každým rokom dostatočne vysoké výnosy (8-12 t/ha). Ako každá kultúrna plodina vyžaduje aj energetický štiavel kontinuálne odrodové obnovenie aspoň 1 x za 5 rokov. Zrovnateľné výsledky sú dosahované aj pri pestovaní plodiny láskavca. Vo vyspelých európskych krajinách dochádza v súčasnosti v poľnohospodárstve k nadvýrobe nutričnej produkcie. Naša súčasná poľnohospodárska politika čiastočne rieši nadbytok poľnohospodárskej pôdy zameraním sa na pestovanie iných ako poľnohospodárskych plodín. Jednou z možností je orientácia na nepotravinársku produkciu a využitie pôdy na pestovanie energetických plodín, ktoré by zaistili suroviny pre energetický priemysel. Táto cesta využitia pôdy vedie k zlepšeniu životného prostredia, zníženiu dovozu drahých surovín a stabilizácii vidieka.

Energetické dreviny. Pestovanie energetických drevín ovplyvňuje nadmorská výška, výber drevín, ročný úhrn zrážok, pôdny typ a druh. V našich podmienkach Lesnícky výskumný ústav Zvolen vyskúšal pestovanie topoľov (čierne, biele, osika), vřby (stromové a krovité formy) a agát biely. Cieľom energetických drevín je maximálna produkcia drevnej biomasy pri čo najdlhšej rúbnej dobe. Pre vřbu, topoľ a agát je rúbna doba na úrovni 10 rokov. V súčasnosti je v našich podmienkach v štádiu overovania aj pestovanie Švédskej vřby, u ktorej sa predpokladá rúbna doba až 20 rokov v trojročných cykloch pri predpokladanej výťažnosti 50 – 60 ton z ha. Z analýzy typologicko-produkčných kategórií

poľnohospodárskej pôdy sú na pestovanie rýchlorastúcich drevín vhodné predovšetkým okresy Gelnica, Rožňava a Spišská Nová Ves.

Využitie odpadovej drevnej biomasy na území Košického kraja je podľa údajov Lesníckeho výskumného ústavu ročne v množstve biomasy z lesa 34 087 ton. Ide o biomasu tenčiny do priemeru 7 cm a odpadovej hrubiny vznikutej pri ťažbe, biomasu z prerezávok a hmotu pňov z celoplošnej prípravy pôdy. Pri stanovení tohto množstva autori vychádzali z terénnych a biologických pomerov stanovišťa so zohľadnením biologicky neškodného množstva odčerpanej biomasy. Kvantifikácia disponibilnej biomasy z drevospracujúceho priemyslu bola vykonaná predovšetkým z menších prevádzok, nakoľko veľké drevospracujúce podniky odpad ďalej spracovávajú alebo ho energeticky využívajú. Z celového ročného disponibilného množstva biomasy v Košickom kraji 113 400 ton pripadá na kusový odpad 77 520 ton a na piliny 35 880 ton (obrázok č. 312).

Územie	Z lesa	Z drevospracujúcich prevádzok	Spolu
Gelnica	1 992	18 390	20 382
Košice a Košice – okolie	13 521	26 840	40 361
Michalovce	1 103	6 140	7 243
Rožňava	5 419	15 610	21 029
Sobrance	7 318	2 100	9 418
Spišská Nová Ves	1 129	39 470	40 599
Trebišov	3 605	4 850	8 455
Košický kraj spolu	34 087	113 400	147 487

Obrázok č. 312.

Potenciál odpadovej lesnej biomasy v tonách.

Zdroj LVÚ Zvolen, rok 2003-2004.

Bioplyn. Mimoriadne perspektívnou na výrobu bioplynu môže byť kukurica, zvlášť hybrid s vysokými úrodami fytomasy a energetická plodina laskavec. Pre stanovenie celkového potenciálu produkcie bioplynu v Košickom kraji je potrebná presnejšia analýza fariem chovu hovädzieho dobytku a ošípaných.

Aj napriek zvýšeným snahám sa v posledných rokoch nedosiahol očakávaný rozvoj využívania obnoviteľných zdrojov energie. Jednou zo základných bariér pre skutočný rozvoj sú trhové bariéry, ktoré odrádzajú podnikateľské subjekty, ako aj obyvateľov od investícií do zariadení využívajúcich obnoviteľné zdroje. Na odstránenie tejto bariéry sa javia ako nevyhnutnosť urýchlene prijať opatrenia, ktoré budú podporovať vyššie využitie obnoviteľných zdrojov a druhotných zdrojov prostredníctvom samostatného Zákona na podporu výroby energie z obnoviteľných zdrojov energie. V tomto zákone by mali byť stanovené dlhodobé stabilné podmienky v systéme výkupných cien elektrickej energie.

Pre potreby kraja bude potrebné spracovať Krajskú koncepciu využívania obnoviteľných zdrojov energie.

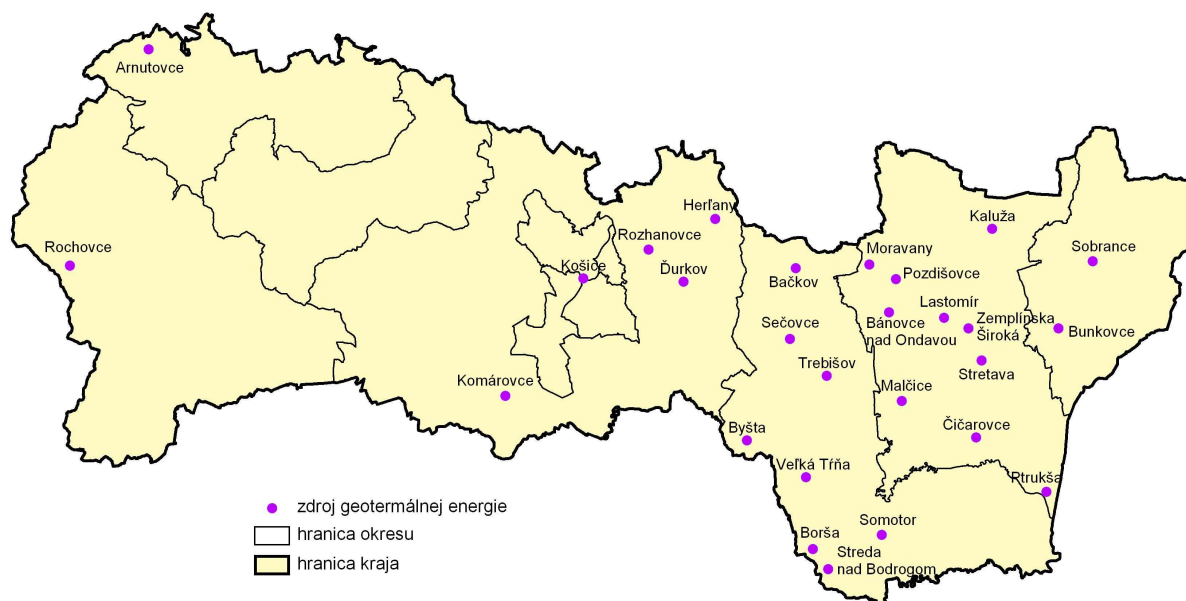
3.7.3.2.2. Geotermálna energia.

Geotermálna energia ponúka široké možnosti pri výrobe elektrickej energie, vykurovaní domov a iných objektov s významným vplyvom na rozvoj energetiky, miestneho kúpeľníctva a pôdohospodárstva.

Územie Košického kraja je v porovnaní s inými kraji relatívne bohaté na geotermálne zdroje. Na základe výsledkov geologického prieskumu boli vyčlenené 3 perspektívne oblasti pre ďalšie využitie:

- Košická kotlina (odhadovaný energetický potenciál 1200 MW),
- Humenský chrbát (800 MW),
- Oblasť Beša – Čičarovce (200 MW).

Z hľadiska svojho potenciálu najperspektívnejšia lokalita je Košická kotlina, ktorá je charakteristická prítomnosťou geotermálnych podzemných vôd s teplotou 120 – 160 °C v hĺbke menšej ako 3 000 m. Systematický naftový prieskum vo východoslovenskej panve priniesol informácie o výskyte mineralizovaných naftových vôd so zvýšeným obsahom jodidov. Jedná sa o vlažné až teplé liečivé vody, ktoré môžu byť využívané vo forme vaňových kúpeľov, v kúpaliskách a priamym pitím. Vrtý s najvyššími obsahmi jódu sú v oblasti Kecerovských Pekl'an, Čičaroviec, Senného, Ptrukše, Trhovišťa a Stretavy. Celkový energetický potenciál využiteľných zdrojov aj s vodami s nízkou teplotou (okolo 30°C) je odhadovaný na 3 500 MW termálneho výkonu. Potenciál geotermálnych vôd s teplotou vôd 75 – 95 °C predstavuje asi 500 – 600 MW. Pre využitie geotermálnej energie je už vypracovaných viacero projektových zámerov a konkrétnych projektov na lokality Olšavská dolina a Zemplínska šírava. Taktiež sú rozpracované projekty aj na využitie geotermálnych zdrojov v južnej časti Východoslovenskej nížiny (obrázok č. 313).

Obrázok č. 313.

Zdroje geotermálnej energie v Košickom kraji.

Zdroj: Analýza investičného prostredia KSK.

Geotermálne vody s teplotou nad 100 °C boli overené podrobným prieskumom v juhovýchodnej časti geotermálnej oblasti Košická kotlina, na lokalite Ďurkov. V roku 1998 a 1999 tu boli realizované tri z projektovaných ôsmich ťažobných a ôsmich reinjektážnych geotermálnych vrtov, s hĺbkou 2 252 – 3 210 m. Rezervoár geotermálnych vôd sa nachádza v hĺbke 2 000 – 3 500 m. Výdatnosť voľného prelivu počas hydrodynamických skúšok sa pohybovala v intervale 50 – 60 l.s⁻¹, teplota na ústi vrtov dosahovala 123 – 129 °C, ložisková teplota v hĺbke 3 000 m mala hodnotu 143 °C. Využiteľné množstvo geotermálnej energie, stanovené modelovaním, je 92,36 MW.

3.7.3.3. Spracovateľský priemysel.

Podporovanie pestovania, spracovania a následného predaja produktov náročnejších na manuálnu prácu je perspektívnou oblasťou pri zvyšovaní zamestnanosti vo vidieckych oblastiach.

V rámci nepoľnohospodárskych aktivít je významnou možnosťou aktivizácie vidieckeho obyvateľstva rozvoj:

- včelárstva,
- zberu, pestovania a spracovania liečivých rastlín,
- zberu a spracovania lesných plodov vrátane húb,
- pestovanie a spracovanie drobného ovocia (jahody, maliny, černice, ríbezle, egreše),
- spracovania produktov domácej prvovýroby – ovocinárstvo, drobnochovy,
- remeselnej výroby,
- chovu sladkovodných rýb.

Mnohé aktivity na vidieku majú relatívne malý dosah. Ale aktívnymi opatreniami a podporou zakladania mikropodnikov (malých spracovateľských prevádzok na báze občianskych združení) je možné zabezpečiť, aby miestna infraštruktúra malého rozsahu stabilizovala obyvateľstvo na vidieku a obmedzila masívny odchod mladých ľudí do miest. Pre zabezpečenie odbytu produktov remeselnej výroby a domácej prvovýroby by bolo možno vhodné obnoviť tradíciu pravidelných jarmokov (v EÚ sú to farmárske trhy).

Pre zabezpečenie odbytu produktov spracovaného drobného ovocia je možné využiť aj podnikateľský sektor, ako to dokumentuje príklad okresu Sobrance. Bunkovce, Blatná Polianka, Nižná Rybnica, Veľké Revištia a Sobrance ešte v roku 2005 vytvorili združenie AGRO – Sobransko. Združenie má postaviť infraštruktúru pre talianskych investorov za 120 miliónov korún na ploche viac ako 73 hektárov v katastri obce Bunkovce. To môže byť podľa samospráv v okrese Sobrance najschodnejšia podoba prvého priemyselného parku v tomto regióne. So zámerom prišla talianska firma. Prisľúbila, že sem dotiahne investorov z potravinárskeho priemyslu. Firmy v parku by mali spracovávať poľnohospodárske produkty, tiež ryby z blízkej rybníčnej sústavy v Iňačovciach. Predložený zámer navrhuje podniky na čistenie a balenie zeleniny, výrobu ovocných štiav, marmelád a zmrzliny, spracovanie rastlín pre kozmetický priemysel či tovareň na cestoviny. Takýto projekt je vhodnou alternatívou pre rozvoj vidieka a je možné ho zrkadlovo zopakovať aj v ďalších okresoch kraja.

Osobitným problémom nášho vidieka sú dlhodobo nezamestnaní. Sú to najmä Rómovia, občania nad 50 rokov, ale aj mladí ľudia po ukončení školy, resp. po neukončení ani základnej školy. Táto časť obyvateľov, ktorých rady sa rýchle rozširujú, žije v málo podnetnom prostredí bez pozitívnych príkladov. Motivácia k zvyšovaniu vzdelanosti či zamestnanosti u nich takmer neexistuje. Sú to terajší a budúci poberatelia rôznych dávok a klienti mnohých inštitúcií dotovaných z verejných zdrojov. Ich zapojenie do pracovného procesu nechce riešiť podnikateľský sektor, pretože takú pracovnú silu nepotrebuje, nie je preňho efektívna. Táto pracovná sila je málo vzdelaná, má slabú pracovnú morálku, nemá výdrž a pracovné návyky, je nespoľahlivá. Preto ostáva na bedrách samosprávy riešiť zlú situáciu tejto kategórie občanov, ktorá má tak isto ako všetci právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti a zabezpečenie ochrany základných ľudských práv. Orientácia tejto časti obyvateľov vidieka na výpomoc pri sezónnych prácach, pestovanie a spracovanie základných potravín pre vlastnú potrebu alebo výmena produktov vlastnej remeselnej výroby za potraviny pre vlastnú potrebu, by mohla byť alternatívou vedúcou k formovaniu zodpovednosti tejto komunity občanov za kvalitu života svojich členov.